

ISPARTA
UYGULAMALI BİLİMLER
ÜNİVERSİTESİ

ISPARTA UYGULAMALI BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ
TURİZM
FAKÜLTESİ

JAToR

Journal of Applied Tourism Research

Year **2022**

Vol. **3**

Issue **1**

Year **2022** Vol. **3** Issue **1**

Owner of the Journal

Prof. Dr. İbrahim DİLER
(Rector / on behalf of Isparta University of Applied Sciences)

Managing Editor

Assoc. Prof. Dr. Ömer Kürşad TÜFEKÇİ

Editorial Assistant

Assist. Prof. Dr. Gonca MANAP DAVRAS

Foreign Language Editor

Bedia Ümmü GAFAR

Editorial Board

Prof. Dr. Mahmut Demir (*Isparta University of Applied Sciences*)
Assoc. Prof. Ömer Kürşad TÜFEKÇİ (*Isparta University of Applied Sciences*)
Assist. Prof. Dr. Gonca MANAP DAVRAS (*Isparta University of Applied Sciences*)
Assist. Prof. Dr. Fatma Doğanay ERGEN (*Isparta University of Applied Sciences*)
Assist. Prof. Dr. Remziye EKİCİ (*Isparta University of Applied Sciences*)
Assist. Prof. Dr. Ali DALGIÇ (*Isparta University of Applied Sciences*)

Year **2022** Vol. **3** Issue **1**

Advisory Board

Prof. Dr. Bahattin ÖZDEMİR (*Akdeniz University*)
Prof. Dr. Kemal BİRDİR (*Mersin University*)
Prof. Dr. Mahmut DEMİR (*Isparta University of Applied Sciences*)
Prof. Dr. Oktay EMİR (*Anadolu University*)
Prof. Dr. Osman Nuri ÖZDOĞAN (*Adnan Menderes University*)
Prof. Dr. Yusuf AYMANKUY (*Balıkesir University*)

Referee Board

This list of Referee Board constitutes of the referees that evaluate the articles that are published in this volume of JAToR and the articles that are found to be insufficient to be published. We thank all the referees for their priceless contributions to JAToR.

Prof. Dr. Fazıl KIRKBİR (*Karadeniz Technical University*)
Prof. Dr. Mahmut DEMİR (*Isparta University of Applied Sciences*)
Prof. Dr. Meltem CABER (*Akdeniz University*)
Prof. Dr. Murat ÇUHADAR (*Süleyman Demirel University*)
Prof. Dr. Nedim YÜZBAŞIOĞLU (*Akdeniz University*)
Prof. Dr. Şafak KAYPAK (*Mustafa Kemal University*)
Prof. Dr. Şirvan Şen DEMİR (*Süleyman Demirel University*)
Assoc. Prof. Dr. Adem ARMAN (*Akdeniz University*)
Assoc. Prof. Dr. Baran ARSLAN (*Harran University*)
Assoc. Prof. Dr. Burcu Gülsevil BELBER (*Nevşehir Hacı Bektaş Veli University*)
Assoc. Prof. Dr. Derya ÖZİLHAN ÖZBEY (*Akdeniz University*)
Assoc. Prof. Dr. Gonca MANAP DAVRAS (*Isparta University of Applied Sciences*)
Assoc. Prof. Dr. Gülseren YURCU (*Akdeniz University*)
Assoc. Prof. Dr. Murad Alpaslan KASALAK (*Akdeniz University*)
Assoc. Prof. Dr. Nalan IŞIK (*Gaziantep University*)
Assoc. Prof. Dr. Nezihe TÜFEKÇİ (*Süleyman Demirel University*)
Assoc. Prof. Dr. Zeki AKINCI (*Akdeniz University*)
Assist. Prof. Dr. Ali DALGIÇ (*Isparta University of Applied Sciences*)
Assist. Prof. Dr. Besey ÖREN (*İstanbul University*)
Assist. Prof. Dr. Burcu GÖK (*Mehmet Akif Ersoy University*)
Assist. Prof. Dr. Derya TOKSÖZ (*Isparta University of Applied Sciences*)
Assist. Prof. Dr. Ertuğrul BAYER (*Isparta University of Applied Sciences*)
Assist. Prof. Dr. Fatih GÜNAY (*Isparta University of Applied Sciences*)
Assist. Prof. Dr. Fatma Doğanay ERGEN (*Isparta University of Applied Sciences*)
Assist. Prof. Dr. Ferdi AKBIYIK (*Isparta University of Applied Sciences*)
Assist. Prof. Dr. Gaye DENİZ (*Nevşehir Hacı Bektaş Veli University*)
Assist. Prof. Dr. Gürkan KALKAN (*Isparta University of Applied Sciences*)

Year **2022** Vol. **3** Issue **1**

Assist. Prof. Dr. Hatice SARI GÖK (*Isparta University of Applied Sciences*)
Assist. Prof. Dr. Kemal Gökhan NALBANT (*Beykent University*)
Assist. Prof. Dr. Mehmet BAHAR (*Kapadokya University*)
Assist. Prof. Dr. Remziye EKİCİ (*Isparta University of Applied Sciences*)
Assist. Prof. Dr. Sine ERDOĞAN MORÇİN (*Süleyman Demirel University*)
Assist. Prof. Dr. Şahika ÖZDEMİR (*İstanbul Sabahattin Zaim University*)
Assist. Prof. Dr. Turgay OYMAN (*Iğdır University*)
Assist. Prof. Dr. Uğur ÖZCAN (*Fatih Sultan Mehmet Vakıf University*)
Assist. Prof. Dr. Zeynep YAZICIOĞLU HALU (*İstanbul University*)
Dr. Feran Özge GÜVEN ULUSOY (*Eskişehir Teknik University*)

Year **2022** Vol. **3** Issue **1**

Contact Info

Isparta University of Applied Sciences,
Tourism Faculty, Journal of Applied Tourism Research (JAToR)
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/jator>

Aim

Journal of Applied Tourism Research (JAToR) is an international refereed e-journal that begun to be issued in 2020 within the body of Isparta University of Applied Sciences. JAToR aims to bring up-to-date information, application results and theoretical approaches to the literature.

Scope

Within the scope of Journal of Applied Tourism Research (JAToR); original articles, field studies, case studies and original articles on theories that have not been published elsewhere can be published. The scope of the journal consists of all studies that can be associated with tourism. The journal is published two times in a year, namely in June and December.

The articles submitted for publication in the JAToR should be prepared in accordance with the rules of research and publication ethics. In terms of publication ethics JAToR pursues the principles, standards and recommendations of the publication ethics determined by COPE (Committee on Publication Ethics) and ICMJE (International Committee of Medical Journal Editors). The articles that are sent to the JAToR are going to be scanned thought the iThenticate or the Turnitin plagiarism program. JAToR is a journal that adopts open access policy. All the papers published in the Journal are licensed by Creative Commons Attribution 4.0 International license (CC BY 4.0).

The opinions in articles published in the journal are not the views of the journal. All responsibility belongs to the authors.

The journal does not pay any royalties to authors. Evaluation fee and application fee are not charged from the articles sent to the journal.

Indexes

Academic Resource Index (ResearchBib)
CiteFactor
Eurasian Scientific Journal Index (ESJI)
International Scientific Indexing (ISI)
Scientific Indexing Services (SIS)
Open Academic Journals Index (OAJI.net)
ASOS Index

Year **2022** Vol. **3** Issue **1**

Contents

Araştırma Makalesi

ISPARTA İLİ VE ÇEVRESİ GLAMPING POTANSİYELİNİN ARAŞTIRILMASI

Nuriye ÇEPUR & Ali DALGIÇ

Sayfa: 1-12

Araştırma Makalesi

AKDENİZ'E KIYISI OLAN ÜLKELERDE TURİZM GELİRLERİ VE EKONOMİK
BÜYÜME İLİŞKİSİ: PANEL NEDENSELLİK ANALİZİ

Ömer EMİRKADI

Sayfa: 13-24

Bibliyografi

ELEŞTİREL BİR BAKIŞ AÇISIYLA KIRSAL TURİZM İLE İLGİLİ ÇALIŞMALARIN
BİBLİYOMETRİK ANALİZİ

Mahmut DEMİR & Serap ARACI

Sayfa: 25-36

Derleme

İNANÇ TURİZMİ ETKİNLİKLERİ ÇERÇEVESİNDE BOCUK GECESİ'NİN
DEĞERLENDİRİLMESİ

Oğuz ÇAM & Cengiz ÇELİK

Sayfa: 37-56

Araştırma Makalesi

AŞÇILIK PROGRAMI ÖĞRENCİLERİNİN YİYECEK NEOFOBİSİ

Gürkan KALKAN & Hüseyin Hüsrev BÜYÜKDOĞAÇ

Sayfa: 57-66

Araştırma Makalesi

TÜRKİYE'DE KONAKLAMA İŞYERLERİ ÖZELİNDE TURİZM SEKTÖRÜNDE
ASGARİ İŞÇİLİK UYGULAMALARI

Mehmet BULUT

Sayfa: 67-80

Araştırma Makalesi

DOĞAL VE KÜLTÜREL KAYNAKLARA DAYALI TURİZM: KARS DESTİNASYONU

Ceyhun AKYOL

Sayfa: 81-94

İnceleme Makalesi

TURİZMDE KARANLIK BİR KAVRAM: SAVAŞ TURİZMİ VE RUSYANIN TARAF
OLDUĞU İKİ OLAY

Kader KIZIL EROL

Sayfa: 95-104

Araştırma Makalesi

TERCİH EDİLME SORUNU AÇISINDAN LİSANS DÜZEYİNDE TURİZM
İŞLETMECİLİĞİ BÖLÜMÜNÜN DEĞERLENDİRİLMESİ

Emre YAŞAR & İsmail ÖZTÜRK

Sayfa: 105-120

Year **2022** Vol. **3** Issue **1**

Journal of Applied Tourism Research

2022, Vol. 3, No. 1, 1-12

ISSN: 2717-8951

INVESTIGATION OF THE GLAMPING POTENTIAL IN ISPARTA AND ITS SURROUNDINGS*

Nuriye ÇEPUR¹ & Ali DALGIÇ²

Abstract

Glamping, which has become an increasing trend especially with the Covid-19 epidemic, can offer individuals unique experiences with different activities. Due to the limited capacity, the opportunity to be intertwined with nature, and the comfortable accommodation, the interests of individuals are increasing day by day. In this study, it was aimed to reveal the glamping potential of Isparta province and its surroundings. Within the scope of the research, interviews were held with academicians who have knowledge of Isparta province and have knowledge about glamping, and with senior managers of local governments. Interview technique was used in data collection. The interviews were held face-to-face between November 1, 2021 and January 15, 2022. As a result of the interviews, 21 valid data were obtained. The data were analyzed by descriptive analysis method. As a result of the analysis of the data, it can be stated that the lake environment of Eğirdir district stands out for the glamping facility. Considering the diversity of recreational activities, accessibility, facilities, attractive factors, ancillary services, it can be said that Eğirdir is the most suitable area.

Keywords:

Glamping,
Glamping
Potential, Pull
Factors, Push
Factors,
Isparta

Article

History:

Received:
9 Feb 2022
Accepted:
1 Mar 2022

ISPARTA İLİ VE ÇEVRESİ GLAMPING POTANSİYELİNİN ARAŞTIRILMASI*

Özet

Özellikle COVID-19 pandemisiyle birlikte artan bir trend haline dönüşen glamping, bireylere farklı aktivitelerle birlikte eşsiz deneyimler sunabilmektedir. Kapasitenin sınırlı olması, doğa ile iç içe olma fırsatı vermesi, konforlu konaklama sunması gibi hususlardan dolayı bireylerin eğilimleri her geçen gün artmaktadır. Bu çalışmada, Isparta ili ve çevresi glamping potansiyelinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında, Isparta ilini tanıyan ve glamping konusunda bilgisi olan akademisyenlerle ve yerel yönetimlerin üst düzey yöneticileriyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Isparta ilinin mevcut durumunu derinlemesine sunabilmek adına araştırma deseni “durum çalışması” olarak belirlenmiştir. Veri toplamada görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşmeler, 1 Kasım 2021-15 Ocak 2022 tarihleri aralığında yüz yüze olarak gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sonucunda 21 adet geçerli veri elde edilmiştir. Veriler betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Verilerin analizi sonucunda, Isparta ili ve çevresinde Eğirdir ilçesinin göl kesiminin glamping tesisi için ön plana çıktığı belirtilebilir. Rekreatif faaliyet çeşitliliği, sulak alanların varlığı, erişilebilirlik, tesisler, çekici faktörler, destekleyici hizmetler gibi hususlar dikkate alındığında en uygun alanın Eğirdir olduğu söylenebilir.

Anahtar

Kelimeler:

Glamping,
Glamping
Potansiyeli,
İtici Faktörler,
Çekici
Faktörler,
Isparta

Makale

Geçmişi:

Alınan tarih:
9 Şubat 2022
Kabul tarihi:
1 Mart 2022

* Bu çalışma, TÜBİTAK 2209-A “Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme” programı kapsamında (1919B012003060 başvuru numaralı/“Isparta İli ve Çevresi Glamping Potansiyelinin Araştırılması” adlı/Yürütücülüğünü ISUBÜ Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği bölümü öğrencisi Nuriye ÇEPUR’un ve Danışmanlığını ISUBÜ Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği bölümü öğretim elemanı Dr. Öğr. Üyesi Ali DALGIÇ’ın yapmış olduğu proje) desteklenmiştir.

¹ ORCID: 0000-0002-0464-1521, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, nuriye.cepur@gmail.com

² ORCID: 0000-0002-5575-4825, Dr. Öğr. Üyesi, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Turizm Fakültesi, alidalgic@isparta.edu.tr

1. Giriş

Bireylerin, kalabalık şehir hayatı, yoğun iş temposu, sürekli yaşanan yerden uzaklaşma, rahatlama isteği ve stress gibi faktörlerden dolayı tatil ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bireylerin farklı deneyimler araması, doğa ile iç içe olma isteği, kalabalıktan kaçma, farklı aktiviteler yapabilmesi gibi hususlar “glamping” kavramını ortaya çıkarmıştır. Glamping, “bireylerin yaşadıkları yerlerden uzaklaşma ve doğa ile iç içe olma isteği ile başlayan, gidilen destinasyonda lüks konaklama hizmetinin yanında yüksek kaliteli hizmet ve yiyecek-içecek hizmetlerinin alınabildiği, ayrıca sürdürülebilirlik kapsamında macera ve yenilenme/iyi hissetme gibi rekreasyonel turizm faaliyetlerine katılmalarının mümkün olduğu bir turistik ürün çeşidi” olarak tanımlanmaktadır (Birdir, Unur & Dalgıç, 2015). Kamp yapmanın lüks hali olarak ortaya çıkan glamping, özellikle COVID-19 pandemisinin ortaya çıkmasıyla birlikte her geçen gün popülerliğini arttırmaktadır. Klasik kamp yapmanın aksine bireylerin yanlarında eşya getirmesine gerek kalmadan evlerindeki konforu yaşama fırsatı sunan glamping, fauna ve floraya zarar verme, toprak kirliliği, su kirliliği, havayı kirletme vb. etkileri asgari düzeye indirgemektedir (Stettler, 2011). Glamping, bireylere tırmanma, yürüyüş, yüzme, kayak, bisiklet sürme, balık tutma ve kano gibi aktiviteler sunmasının yanı sıra farklı konseptlerle (çadırlar, ağaç evler, kabinler, eskimo evleri vb.) de bireylere farklı deneyimler sunmaktadır.

Glamping tesislerine gidip tatillerini gerçekleştiren bireyler “glamper” olarak adlandırılmaktadır. Glamper olarak nitelendirilen bireylerin çevreyi koruma bilincinin, gelir ve eğitim seviyelerinin yüksek olduğu belirtilmektedir (Ergüven, Yılmaz & Kutlu, 2015). Ayrıca glampingi tercih eden bireyler, kamp yapmayı seven, doğayı, lüksü, macerayı ve özgürlüğü seven bireylerdir (Çelik, Bahar & Tatar, 2017). Bireyleri glampinge yönlendiren motivasyonel faktörlerin, “kaçış” (Brochado & Brochado, 2019; Brochado & Pereira, 2017; Brooker & Joppe, 2013), “sosyalleşme” (Brooker & Joppe, 2013), “keşfetme” (Brooker & Joppe, 2013), “macera arayışı” (Brooker & Joppe, 2013), “doğanın tadını çıkarma” (Brochado & Pereira, 2017), “sakinleşme” (Brochado & Brochado, 2019) gibi faktörler olduğu ifade edilmektedir. Sadece motivasyonel faktörlerin değil aynı zamanda bazı hizmet kalitesi faktörlerinin de bireyleri glamping tesislerine çekebileceği ortaya konmuştur. Ekipman kalitesi, eğlence hizmetleri, yemek seçenekleri, uygun fiyat (Lyu, Kim & Bae, 2020), yardımsever ve güler yüzlü çalışanlar, lüks, harika manzara (Brochado, 2019) gibi hususlarda müşteri beklentilerinin karşılanması gerekmektedir.

Glamping müşterilerine farklı faydalar ve eşsiz deneyimler sunmasının yanı sıra destinasyon, yerel halk ve diğer işletmeler açısından da olumlu etkiler bırakabilmektedir. Destinasyon açısından kaynakların korunması, alt yapı gelişimi, kırsal alanların gelişimi ve sürdürülebilirlik açısından önemli katkılar sunmaktadır. Diğer taraftan, yerel halkın istihdamı, küçük ölçekli işletmelerin açılması ve ekonomik refah gibi durumlara glamping tesisi katkı sağlamaktadır. Ayrıca, kümeleme etkisiyle birlikte diğer işletmelerin de iş hacimlerini arttırarak karlılık oranlarını yükseltmektedir (Brochado & Brochado, 2019; Brochado & Pereira, 2017; Ergüven, Yılmaz & Kutlu, 2015). Bu bağlamda glamping tesislerinin, müşteriler, destinasyonlar, yerel halk ve diğer işletmeler açısından bir çok olumlu etkisinin olabileceği belirtilebilir. Bu çalışmada, Isparta ili ve çevresi glamping potansiyelinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırmada önceliklik olarak, glamping ve glamping müşterileri hakkında detaylı bilgiler “kavramsal çerçeve” başlığı altında verilmiştir. Sonrasında, araştırmanın amacı, kapsamı, önemi, araştırma deseni, veri toplama süreci ve katılımcıların demografik özellikleriyle ilgili bilgiler “yöntem” kısmında sunulmuştur. Elde edilen verilerin analizi “bulgular” başlığı altında verilmiştir. Son olarak araştırma, “sonuç” kısmıyla tamamlanmıştır.

2.Kavramsal Çerçeve

Glamorous (büyüleyici/göz alıcı) ve *camping* (kampçılık/kamp yapma) kelimelerinin birleşiminden türeyen glamping, açık hava deneyimlerine ilişkin rahatsızlıkları ortadan kaldırarak açık hava oteli deneyimi sunmaktadır (Brochado & Pereira, 2017). Glamping, “bireylerin yaşadıkları yerlerden uzaklaşma ve doğa ile iç içe olma isteği ile başlayan, gidilen destinasyonda lüks konaklama hizmetinin yanında yüksek kaliteli hizmet ve yiyecek-içecek hizmetlerinin alınabildiği, ayrıca sürdürülebilirlik kapsamında macera ve yenilenme/iyi hissetme gibi rekreasyonel turizm faaliyetlerine katılmalarının mümkün olduğu bir turistik ürün çeşidi” olarak tanımlanabilir (Birdir, Unur & Dalgıç, 2015). Klasik kampçılığın olumsuzluklarını (uyku tulumları, sızdıran çadırlar, bitki örtüsünü tahrip, toprak kirliliği, yaban hayatına zarar, su kaynaklarını kirletme vb.) ortadan kaldıran glamping, yenilikçi, konforlu ve sürdürülebilir bir konaklama deneyimi sunmaktadır (Brochado & Brochado, 2019; Brochado & Pereira, 2017). Osmanlı imparatorluğunda, padişahlar ve üst düzey yöneticilerin seferlere ve avcılık faaliyetlerine çıktıklarında saray konforunu yansıtabilecek geniş ve lüks çadırlar kurulmaktaydı. Ayrıca, Afrika’da düzenlenen safarilere katılan Avrupalı ve Amerikalı turistlere, şeflerin, kapıcıların ve hizmetçilerin görevlendirildiği lüks çadırlarda konaklama imkanı sunulmaktaydı (Glampinghub, 2019).

Glamping, Avrupa’dan önce Asya ve Amerika kıtalarında yaygınlaşmıştır. Avrupa kıtasında her geçen gün artış gösteren glamping tesisleri bireylere farklı deneyimler sunmaktadır (Brooker & Joppe, 2013). Glamping tesislerinin sundukları farklı aktiviteler arasında tırmanma, yürüyüş, yüzmeye, kayak, bisiklet sürme, balık tutma ve kano gibi aktiviteler vardır (Surdu, 2014). Farklı konseptlerle bireylere hizmet sunmaya çalışan glamping tesisleri arasında çadırlar, ağaç evler, kabinler ve eskimo evleri mevcuttur (Boscoboinik & Bourquard, 2011). Belirtilen konseptlerin çoğu lüks eşyalarla ve ekipmanlarla donatılmıştır. Glamping tesislerinde lüks yataklar, kaliteli nevresimler, antika ve şık eşyalar, modern banyolar gibi eşyalar ve ekipmanlar bulunabilir (Brooker & Joppe, 2013). Bunlara ek olarak, konforlu yataklar, özel banyolar, klima, gurme yemekler gibi hizmetlerle donatılmış tesisler de mevcuttur (Lu, Wang, Dai, Chen & Feng, 2021). Tipik olarak tatil otellerini çevreleyen yapay peyzajın aksine doğayla uyumlu olarak tasarlanan tesisler daha az sayıda müşteri kapasitesine sahiptir (Filipe, Santos & Barbosa, 2018).

Glamping ile ilgili kavramlar incelendiğinde, “lüks”, “doğa”, “kamp yapmak”, “rahatlık”, “kalite” ve “doğa ile uyumlu aktiviteler” gibi kavramların ön plana çıktığı görülmektedir (Çelik, Bahar & Tatar, 2017). Sakacova (2013), glamping ile ilgili dikkat çeken kelimelerin “doğa”, “lüks”, “yüksek kaliteli hizmet”, “çevre dostu”, “macera”, “yenilenme/iyi hissetme”, “kaçış”, “kaliteli yiyecek ve içecek” olduğunu bulgulamıştır. Glamping tesisleri için en önemli hizmet kalite unsurlarının, “güler yüzlü personel”, “profesyonel personel”, “temiz, çekici ve bakımlı doğal ortam”, “ekipman ve donanımlar”, “yenilikçi ve çekici görünüm”, “konfor düzeyi”, “tesis konumu” gibi unsurların olduğu belirtilebilir (Hrgović, Bonifačić & Milohnić, 2019). Diğer taraftan Lyu, Kim ve Bae (2020), “ekipman kalitesi”, “eğlence tesisleri”, “temizlik hizmetleri”, “yemek seçenekleri”, “uygun fiyat” gibi faktörlerin hizmet kalitesini etkilediğini bulgulamışlardır. Bunlara ek olarak, hizmet odaklı deneyim, kahvaltı, kahve, taze meyve, yardımsever ve güleryüzlü personel, otel odası konforu, banyolar, harika manzara gibi hususlar hizmet kalitesi algısını etkileyebilmektedir (Brochado, 2019). “Güvenlik”, “erişebilirlik” ve “temizlik” unsurları glamping seçimini olumlu yönde etkilemektedir (Lee, Lee & Moon, 2019). Her geçen gün artan bir trend haline gelen glampingi tercih eden bireylerin, “kaçış”, “sosyalleşme”, “keşfetme”, “macera arayışı” gibi motivasyonlara sahip olduğu belirtilebilir (Brooker & Joppe, 2013). Brochado ve Pereira (2017), bireylerin “kaçış”, “rahatlama” ve “doğanın tadını çıkarma” gibi motivasyonlarının olduğu bulgulamıştır. Diğer taraftan Brochado ve Brochado (2019), “kaçış”, “rahatlama”, “sakinleşme” ve “romantizm” gibi faktörlerin bireyleri glamping tesislerine iten faktörler olduğu sonucuna varmışlardır. Bunlara ek olarak, “nostalji” faktörünün de önemli bir motivasyon faktörü olduğu söylenebilir (Brochado, 2019).

3.Yöntem

Araştırmanın amacı, Isparta ili ve çevresi glamping potansiyelinin araştırılmasıdır. Araştırmanın kapsamında il bazlı olarak Isparta ilinin ele alındığı ve diğer illerin araştırma amacı bağlamında kapsam dışı bırakıldığı belirtilebilir. Buna ek olarak, araştırma kapsamında glamping tesisi alanları, destek alınabilecek kurum ve kuruluşlar, potansiyel müşteriler ve motivasyonel faktörler gibi hususlar bu araştırmanın kapsamı içerisinde. İlgili alanyazında yapılan araştırmalar incelendiğinde glamping konusunda araştırmaların yeterli sayıda olmadığı ve Isparta ili bağlamında bir araştırmanın yapılmadığı görülmüştür. Bu durum, araştırmanın hem önemini hem de özgün değerini ortaya koymaktadır. Araştırmanın amacı çerçevesinde, Isparta ilini tanıyan ve glamping konusunda bilgisi olan akademisyenlerle ve yerel yönetimlerin üst düzey yöneticileriyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın amacı doğrultusunda görüşmeler yapmak ve okuyuculara bilgiler sunmak için (Yıldırım & Şimşek, 2011) araştırma “nitel araştırma” olarak tasarlanmıştır. Isparta ilinin mevcut durumunu derinlemesine sunabilmek adına araştırma deseni “durum çalışması” olarak belirlenmiştir (Merriam, 2013). Veri toplamada görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme formu, Brochado ve Pereira (2017), Brochado ve Brochado (2019) ve Buhalis (2000) tarafından yapılan çalışmalardan yararlanılarak yarı yapılandırılmış şekilde oluşturulmuştur (Tablo 1-Araştırma ve görüşme formu için Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından 21.05.2021 tarihli 53 toplantı sayılı ve 05 karar no ile etik kurul onayı alınmıştır). Görüşme formu oluşturulduktan sonra içerik geçerliliği bağlamında Lawshe (1975) tarafından ortaya konulan içerik geçerliliği oranı hesaplanmıştır. Görüşmeler, 1 Kasım 2021-15 Ocak 2022 tarihleri aralığında yüzyüze olarak gerçekleştirilmiştir. Alanında uzman üç akademisyene gönderilen formlar sonucunda bazı düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Geribildirimler sonrasında içerik geçerlilik oranı %82,9 olarak hesaplanmıştır.Ortaya çıkan oranın %67’den büyük olması sonucunda (Lawshe, 1975), içerik geçerliliğinin sağlandığı belirtilebilir. Görüşmeler sonucunda 21 adet görüşme formu elde edilmiştir. Görüşmeler sürecinde 14. veriye kadar farklı cevaplar alınmış ancak 14. veri sonucunda benzer cevapların verilmeye başlandığı görüldüğü için 21. veride görüşme sürecinin bitirilmesi gerektiğine kanaat getirilmiştir. Bu durum da veri doygunluğuna ulaşıldığı söylenebilir. Elde edilen veriler, temalar sunulması yardımcı olan ve doğrudan alıntılarla okuyucuya derinlemesine bilgiler veren betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiştir (Yıldırım & Şimşek, 2011).

Tablo 1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formunda Yer Alan Sorular

Sorular
1) Isparta ili ve çevresinde rekreatif faaliyetlerin (boş zaman değerlendirme faaliyetleri) yapılabileceği uygun kesimler (ilçe, kırsal kesim, mevki vs. olarak belirtiniz lütfen) nerelerdir? Belirtmiş olduğunuz kesimlerde hangi rekreatif faaliyetler gerçekleştirilebilir?
2) Isparta ili ve çevresinde glamping alanı için uygun olan akarsu, göl vb. yakın kesimler nerelerdir? Belirtmiş olduğunuz kesimlerde tesis kurulması için uygun boş alan mevcut mudur?
3) Isparta ili ve çevresinde glamping alanı için uygun doğa unsurlarının (ormanlık alan, temiz çevre, temiz hava, temiz su vb.) olduğu kesimleri lütfen belirtiniz. Bu kesimlerdeki yerel halkın glamping işletmesi için bakış açıları ne yönde olur?
4a) Belirtmiş olduğunuz hangi kesimler “erişebilirlik” (ulaşım, taşıma araçları, yol vb.) yönünden uygundur?
4b) Belirtmiş olduğunuz hangi kesimler “tesisler” (yeme-içme, alışveriş, diğer temel ihtiyaçları karşılayabilecek işletmeler vb.) yönünden uygundur?
4c) Belirtmiş olduğunuz kesimlerde hangi “çekicilik unsurları” (tarihi alanlar, doğal ya da insan yapımı oluşumlar, görülebilecek yerler vb.) mevcuttur?
4d) Belirtmiş olduğunuz kesimler ve yakınların “destekleyici hizmetler” (hastane, poshane, telekomünikasyon hizmetleri vb.) mevcut mudur?
5) Isparta ili ve çevresinde glamping tesisi için hangi kurum ve kuruluşlardan destek alınabilir? Destek unsurları (ekonomik, yer/alan, insan gücü vb.) neler olabilir?
6) Glamping için önermiş olduğunuz kesimlere hangi illerin yaşayanları potansiyel müşteridir? Belirtmiş olduğunuz kesimlerdeki hangi özellikler bu bireyleri tatil için bu alanlara çekebilir?
7) Glamping tesisine sizi iten ve çeken faktörler neler olabilir?

Araştırmaya katılan 21 kişiden 17'si erkek (%81) ve 4'ü kadındır (%19). Katılımcıların çoğunun evli olduğu belirtilebilir (f= 18; %85,7). Araştırmaya katılanların %9,5'inin 26-36 yaş aralığında; %28,6'sının 36-45 yaş aralığında; %28,6'sının 46-55 yaş aralığında ve %33,3'ünün 56 yaş ve üzerinde olduğu söylenebilir. Son olarak katılımcıların, %42,9'unun (9 kişi) lisansüstü ve % 38,1'inin (8 kişi) lisans eğitimine sahip olduğu bulgulanmıştır.

4.Bulgular

Katılımcılara, Isparta ili ve çevresinde rekreatif faaliyetlerin yapılabileceği uygun kesimler sorulmuştur. Verilen cevaplar incelendiğinde, “Eğirdir gölü ve çevresi” (f= 21; %30), “Sütçüler” (f= 9; %12,9), “Yenişarbadem” (f= 8; %11,4) ve “Şarkikaraağaç” (f= 8; %11,4) en fazla sıklığa sahip olduğu bulgulanmıştır. Reakreatif faaliyetler için en uygun yer Tablo 2’de detaylı olarak verilmiştir. Ayrıca katılımcılara, belirtmiş oldukları kesimlerde hangi aktivitelerin gerçekleştirilebileceği sorulmuştur. Katılımcılar, Eğirdir gölü ve çevresinde su sporları, yamaç paraşütü, trekking, olta balıkçılığı; Sütçüler kesiminde doğa yürüyüşü, dağcılık, trekking; Yenişarbademli kesiminde dağcılık, trekking, kampçılık, yıldız gözlemciliği ve Şarkikaraağaç kesiminde dağcılık, trekking, kampçılık gibi aktivitelerin yapılabileceğini belirtmişlerdir. Spesifik olarak belirtilen yerler arasında, Sütçüler ilçesinden “Yazılı Kanyon”, Yenişarbademli ilçesinden “Melikler Yaylası” ve Şarkikaraağaç ilçesinden “Kızıldağ” noktalarının olduğu belirtilebilir.

Tablo 2. Rekreatif Faaliyetler İçin En Uygun Yerler

İfadeler	f	%
Eğirdir gölü ve çevresi	21	30
Sütçüler	9	12,9
Yenişarbademli	8	11,4
Şarkikaraağaç	8	11,4
Yalvaç	5	7,1
Gölcük	3	4,3
Davraz	3	4,3
Aksu	3	4,3
Uluborlu	3	4,3
Senirkent	2	2,9
Atabey	2	2,9
Gönen	1	1,4
Keçiborlu	1	1,4
Gelendost	1	1,4
Toplam	70	100

Katılımcıların, rekreatif faaliyetler için en uygun yerler konusunda vermiş oldukları bazı yanıtlar şu şekildedir;

...Eğirdir gölü ve çevresi su sporları, sportif olta balıkçılığı, trekking gibi aktiviteler açısından en uygun yerdir... (Kadın, Evli, 36-45 yaş, Lisansüstü).

...birçok aktivite Eğirdir’de gerçekleştirilebilir... (Erkek, Evli, 36-45 yaş, Lisansüstü).

...Yazılı Kanyon mevki rekreatif faaliyetler için çok uygun... (Erkek, Evli, 36-45 yaş, Lisansüstü).

...bana göre en uygun alanlardan biri Melikler Yaylası... (Kadın, Evli, 46-55 yaş, Lisansüstü).

Katılımcılara, Isparta ili ve çevresinde glamping alanı için uygun olan akarsu, göl vb. alanların hangi kesimlerde olduğu sorulmuştur. Katılımcıların sıklıkla “Eğirdir” (f= 21; %35,6), “Aksu” (f= 15; %25,4), “Sütçüler” (f= 7; %11,9) ve “Yenişarbademli” (f= 6; %10,1) yanıtlarını vermişlerdir. Tablo 3’de glamping alanı için uygun olan akarsu,göl vb. alanların olduğu kesimler verilmiştir.

Tablo 3. Glamping Tesisi İçin Uygun Akarsu,Göl vb. Alanların Olduğu Kesimler

İfadeler	f	%
Eğirdir	21	35,6
Aksu	15	25,4
Sütçüler	7	11,9
Yenişarbademli	6	10,1
Gelendost	3	5,1
Gönen	2	3,4
Gölcük	2	3,4
Şarkikaraağaç	2	3,4
Uluborlu	1	1,7
Toplam	59	100

Katılımcıların glamping tesisi için uygun akarsu,göl vb. alanların olduğu kesimlerle ilgili verdikleri bazı cevaplar şu şekildedir;

...En büyük göllerden biri olan Eğirdir gölü ve çevresi bu iş için idealdir...(Erkek, Evli, 36-45 yaş, Lisansüstü).

...Eğirdir gölü haricinde Aksu çevresi de uygun akarsuya sahiptir...(Erkek, Evli, 56 yaş ve üzeri, Lise).

Tablo 4’de glamping tesisi için uygun doğa unsurlarının olduğu yerler detaylı olarak verilmiştir. Katılımcılara, Isparta ili ve çevresinde glamping alanı için uygun doğa unsurlarının olduğu kesimler sorulmuştur. Katılımcılar sıklıkla, “Şarkikaraağaç” (f= 11; %20,8), “Eğirdir” (f= 9; %17) ve “Sütçüler” (f= 8; %15,1) ilçelerini belirtmişlerdir. Ayrıca katılımcılara, glamping tesisi için yerel halkın görüşünün ne olacağı sorulmuştur. Katılımcıların %61,9’u (13 kişi) “olumlu bakar” şeklinde yanıt verirken %38,1’i (8 kişi) “ekonomik açıdan değerlendirme yapıp, ekonomik etkisinin olması durumunda destek olurlar” yanıtını vermişlerdir.

Tablo 4.Glamping Tesisi İçin Uygun Doğa Unsurlarının Olduğu Yerler

İfadeler	f	%
Şarkikaraağaç	11	20,8
Eğirdir	9	17
Sütçüler	8	15,1
Yenişarbademli	7	13,2
Aksu	6	11,2
Gölcük	4	7,5
Yalvaç	2	3,8
Uluborlu	2	3,8
Gönen	2	3,8
Gelendost	1	1,9
Atabey	1	1,9
Toplam	53	100

Katılımcıların glamping tesisi için uygun doğa unsurlarının olduğu yerler hakkında vermiş olduğu bazı yanıtlar şu şekildedir;

...Şarkikaraağaç ilçesinde bulunan Kızıldağ’ın doğa unsurları açısından en uygun yer olarak düşünüyorum...(Kadın, Evli, 46-55 yaş, Lisansüstü).

...Eğirdir’de doğa unsurları açısından zengindir...(Erkek, Evli, 56 yaş ve üzeri, Lisans).

Tablo 5’de erişebilirlik (a), tesisler (b), çekicilik unsurları (c) ve destekleyici hizmetler (d) açısından ön plana çıkan yerler detaylı olarak verilmiştir. Katılımcılar, erişebilirlik, tesisler ve destekleyici hizmetler açısından “Eğirdir” ilçesini ön plana çıkarmışlardır. Buna ek olarak, çekicilik unsurları açısından “Yalvaç” ve “Sütçüler” ilçeleri katılımcılar tarafından sıklıkla belirtilmiştir.

Tablo 5. Erişebilirlik (a), Tesisler (b), Çekicilik Unsurları (c) ve Destekleyici Hizmetler (d) Açısından Ön Plana Çıkan Yerler

İfadeler (a)	f	%	İfadeler (b)	F	%	İfadeler (c)	F	%	İfadeler (d)	f	%
Eğirdir	11	36,6	Eğirdir	12	37,5	Yalvaç	8	19,5	Eğirdir	9	32,1
Şarkikaraağaç	4	13,3	Gölcük	5	15,6	Sütçüler	8	19,5	Şarkikaraağaç	6	21,4
Gölcük	4	13,3	Şarkikaraağaç	5	15,6	Eğirdir	6	14,6	Yalvaç	4	14,2
Aksu	3	10	Yalvaç	3	9,3	Şarkikaraağaç	5	12,1	Sütçüler	3	10,7
Atabey	2	6,7	Aksu	2	6,3	Gölcük	4	9,8	Uluborlu	2	7,2
Keçiborlu	2	6,7	Sütçüler	2	6,3	Yenişarbademli	4	9,8	Gölcük	2	7,2
Yalvaç	2	6,7	Keçiborlu	2	6,3	Uluborlu	4	9,8	Atabey	1	3,6
Yenişarbademli	2	6,7	Atabey	1	3,1	Aksu	2	4,9	Keçiborlu	1	3,6
Toplam	30	100,0	Toplam	32	100	Toplam	41	100	Toplam	28	100

Katılımcılara, Isparta ili ve çevresinde faaliyet gösterecek glamping tesisi için hangi kurum ve kuruluşlardan destek alınabileceği sorulmuştur. Katılımcılar sıklıkla, “Belediyeler” (f= 18; %28,1), “Valilik/Kaymakamlık” (f= 8; %12,5), “Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı (BAKA)” (f= 8; %12,5) ve “Üniversiteler” (f= 7; %10,9) yanıtı vermiştir. Tablo 6’da glamping tesisi için destek alınabilecek kuruluşlar detaylı olarak verilmiştir.

Tablo 6. Glamping Tesisi İçin Destek Alınabilecek Kurum ve Kuruluşlar

İfadeler	f	%
Belediyeler	18	28,1
Valilik/Kaymakamlık	8	12,5
BAKA	8	12,5
Üniversiteler	7	10,9
İl Turizm Müdürlüğü	5	7,8
Özel İşletmeler	4	6,3
Bakanlıklar	4	6,3
Orman Genel Müdürlüğü	3	4,7
Kırsal Kalkınma Ajansı	3	4,7
Ticaret Odası	2	3,1
Dernekler	2	3,1
Toplam	64	100

Katılımcıların glamping tesisi için destek alınabilecek kurum ve kuruluşlar hakkında verdikleri bazı cevaplar şu şekildedir;

...Biz (... belediye başkanı) destek olmaya hazırız. Bunun dışında BAKA’dan ve üniversitelerden de destek alınabilir...(Erkek, Evli, 56 yaş ve üzeri, Lisans).

...Belediyeler başta olmak üzere Valilik ve İl Turizm Müdürlüğü’nün destek olabileceğini düşünüyorum...(Erkek, Evli, 46-55 yaş, Lisansüstü).

Katılımcılara, Isparta ilinde faaliyette olabilecek glamping tesisiyle ilgili potansiyel müşterilerin hangi illerden olabileceği ve bu tesise bireyleri çekebilecek faktörler sorulmuştur. Katılımcılar, “Antalya” (f= 17; %31,4), “İstanbul” (f= 7; %13), “Burdur” (f= 7; %13) ve “İzmir” (f= 7; %13) illerinden bireylerin gelebileceğini belirtmiştir. Buna ek olarak katılımcılar, “Doğa” (f= 12; %30), “İklim” (f= 7; %17,5) ve “Kırsal alanlar” (f= 6; %15) gibi faktörlerin müşterileri

çekebileceğini söylemişlerdir. Tablo 7’de glamping için Isparta ilini tercih edebilecek bireylerin illeri ve çekici faktörler verilmiştir.

Tablo 7.Glamping İçin Isparta İlini Tercih Edebilecek Bireylerin Yaşadığı İller ve Çekici Faktörler

İfadeler	f	%	Çekici Faktörler	f	%
Antalya	17	31,4	Doğa	12	30
İstanbul	7	13	İklim	7	17,5
Burdur	7	13	Kırsal Alanlar	6	15
İzmir	7	13	Tarihi Alanlar	4	10
Ankara	5	9,3	Yer Şekilleri	4	10
Konya	5	9,3	Kültür	3	7,5
Afyon	3	5,5	Lüks	2	5
Denizli	3	5,5	Aktiviteler	2	5
Toplam	54	100	Toplam	40	100

Katılımcıların glamping için Isparta ilini tercih edebilecek bireylerin yaşadığı iller ve çekici faktörler hakkında vermiş oldukları bazı cevaplar şu şekildedir;

...Büyük şehirlerden özellikle de Antalya’dan doğa ve iklim nedeniyle yaz aylarında çok fazla talep olabilir...(Erkek, Evli, 46-55 yaş, Lisans).

...Bana göre kırsal kesim olmasından dolayı Antalya, İstanbul ve İzmir’den müşteriler tercih edebilir...(Erkek, Evli, 46-55 yaş, Lisans).

Katılımcıları bireysel olarak glamping tesisine iten ve çeken faktörlerin neler olabileceği sorulmuştur. Katılımcıları glamping tesisine gitmesinde etkili olabilecek itici motivasyonel faktörlerin “kaçış” (f= 16; %23,9) ve “rahatlama” (f= 11; %16,4) olduğu söylenebilir. Diğer taraftan, “doğayla iç içe olma” (f= 15; %22,4), “konfor” (f= 9; %13,4) ve “farklı aktiviteler sunması” (f= 8; %11,9) gibi çekici motivasyonel faktörlerin katılımcıların glamping tesisini tercihinde rol oynayabileceği bulgulanmıştır. Tablo 8’de katılımcıların glamping tesisini tercihinde rol oynayabilecek motivasyonel faktörler verilmiştir.

Tablo 8.Glamping Tercihinde Etkili Olan Motivasyonel Faktörler

İfadeler	f	%
Kaçış	16	23,9
Doğayla iç içe olma	15	22,4
Rahatlama	11	16,4
Konfor	9	13,4
Farklı aktiviteler sunması	8	11,9
Lüks	4	6
Güvenli olması	2	3
Aile ile birlikte olabilme	2	3
Toplam	67	100

Katılımcıların glamping tercihinde etkili olan motivasyonel faktörlerle ilgili vermiş oldukları bazı yanıtlar şu şekildedir;

...Yoğun iş temposundan kaynaklı olarak rahatlamak ihtiyacı doğmaktadır. Ayrıca, doğa ile iç içe olma durumu da tercih konusunda beni etkiler...(Erkek, Bekar, 46-55 yaş, Lisans).

...Kırsal alanlara gidip doğa ile baş başa kalmak beni cezbeder...(Erkek, Evli, 56 yaş ve üzeri, Önlisans).

5.Sonuç

Bu araştırmada, Isparta ili ve çevresinde glamping potansiyelinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Elde edilen verilerin analizi sonucunda, Eğirdir gölü ve çevresi rekreatif faaliyetlerin yapılması bağlamında en uygun kesim olduğu görülmüştür. Eğirdir gölü ve çevresinde su sporları, yamaç paraşütü, trekking, olta balıkçılığı gibi aktivitetlerin yapılabileceği katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Glampingi tercih eden bireyler tırmanma, yürüyüş, yüzme, kayak, bisiklet sürme, balık tutma ve kano gibi aktivitetler de yapabilmektedir (Surdu, 2014). Eğirdir gölü ve çevresinde de belirtilen aktivitetlerden bir çoğunun yapılabileceği ve aktivitetler açısından çekicilik oluşturulabileceği söylenebilir. Eğirdir gölü ve çevresi dışındaki alternatiflerin Sütçüler ilçesinden “Yazılı Kanyon”, Yenişarbademli ilçesinden “Melikler Yaylası” ve Şarkikaraağaç ilçesinden “Kızıldağ” noktalarının olduğu belirtilebilir. Glamping tesisleri için zorunlu olmamasına rağmen akarsu ve göl kıyılarına yakın yerler de kurulması önem arz etmektedir. Katılımcılar rekreatif faaliyetler açısından en uygun yer olarak Eğirdir gölü ve çevresi olarak belirttiği gibi akarsu veya göl kıyısı olarak da en uygun yerin “Eğirdir” olduğunu belirtmişlerdir. Eğirdir gölü ve çevresinde tesis için uygun alanların olduğu da katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

Glamping tesisi açısından erişebilirlik, güvenlik ve temizlik unsurlarının önemli faktörler olduğu belirtilebilir (Lee, Lee & Moon, 2019). Bunlara ek olarak, çekicilikler, olanaklar, mevcut paketler ve destekleyici hizmetler de destinasyonda bulunması gereken önemli etmenlerdir (Buhalis, 2000). Belirtilenler hususunda, Eğirdir ilçesinin erişebilirlik, tesisler ve destekleyici hizmetler bağlamında ön plana çıktığı belirtilebilir. İl içi ve il dışında ulaşım ağlarının uygunluğu, ilçe içi ve ilçe dışı ulaşım araçlarının varlığı, uygun seferlerin yapılması gibi durumlar Eğirdir ilçesi için geçerli hususlardır. Ayrıca, yiyecek-içecek, diğer konaklama, eğlence merkezleri gibi durumlara ek olarak hastane ve telekomünikasyon hizmetlerinin de mevcut olduğu belirtilebilir. Genel olarak değerlendirildiğinde, Eğirdir ilçesinin Buhalis (2000) tarafından belirtilen faktörlerin birçoğunu taşıdığı araştırmaya katılanlar tarafından belirtilmiştir.

Turizm açısından arzın kısa vadede artırılması kolay değildir. Glamping tesisi içinde ekonomik, yer/alan, çalışanlar gibi hususlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda katılımcılara, glamping tesisi için destek verebilecek kurum ve kuruluşlar sorulmuştur. Belediyeler, valilik/kaymakamlıklar, BAKA ve üniversiteler destek konusunda en önemli kurum ve kuruluşlar olarak dikkat çekmektedir. Uygun yer anlamında belediyeler, ekonomik destek konusunda valilik/kaymakamlıklar ve BAKA, işgören anlamında üniversiteler glamping tesisi için destek verebilir. Katılımcılara glamping tesisi için potansiyel müşterilerin hangi illerden gelebilecekleri sorulmuştur. Bu bağlamda, Antalya, İstanbul, Burdur ve İzmir gibi şehirlerden talep gelebileceği sıklıkla belirtilmiştir. Bu bulgunun “kaçış” (Brochado & Brochado, 2019; Brochado & Pereira, 2017; Brooker & Joppe, 2013) ve “rahatlama” (Brochado & Brochado, 2019) unsurlarıyla örtüştüğü belirtilebilir. Büyük şehirlerde yaşayan bireylerin kırsal alanları ve aşırı kalabalık olmayan yerleri tercih etmesinin olağan olduğu söylenebilir. Büyük illerde yaşayan bireylerinde doğa ile iç içe olma ve iklimin en önemli iki çekici faktör olduğu bulgulanmıştır. Bu bulgunun da ilgili alanda yapılan araştırma bulgularıyla benzer olduğu belirtilebilir (Brochado & Pereira, 2017; Sakacova, 2013).

Katılımcılara, glamping tesisini tercih etmeleri durumunda itici ve çekici motivasyonel faktörlerin neler olabileceği sorulmuştur. Katılımcılar, kendilerini iten faktörlerin “kaçış” ve “rahatlama” hususların olabileceğini belirtmiştir. Günümüzde bireylerin sıklıkla maruz kaldıkları stres faktörünün içsel olarak bireyleri etkilediği ve bu nedenle sürekli yaşadıkları yerlerden uzaklaşmak istedikleri açıktır. Bulguların, Brochado ve Brochado (2019) ve Brochado ve Pereira (2017) tarafından yapılan araştırma bulgularıyla benzer olduğu belirtilebilir. Buna ek olarak, katılımcıları çeken faktörlerin, doğayla iç içe olma, konfor, farklı aktivitetler sunması gibi durumların olduğu söylenebilir. Doğa ile iç içe olma durumu Brochado ve Pereira (2017)

ve Sakacova (2013; konfor hususunun Hrgović, Bonifačić ve Milohnić (2019) ve Lyu, Kim ve Bae (2020); farklı aktiviteler sunması durumunun Surdu (2014) tarafından yapılan araştırma sonuçlarıyla benzer olduğu belirtilebilir. Genel olarak değerlendirildiğinde, Isparta ili ve çevresinde Eğirdir ilçesinin göl kesiminin glamping tesisi için ön plana çıktığı belirtilebilir. Rekreatif faaliyet çeşitliliği, sulak alanların varlığı, erişebilirlik, tesisler, çekici faktörler, destekleyici hizmetler gibi hususlar dikkate alındığında en uygun alanın Eğirdir olduğu söylenebilir. Klasik kampçılığın olumsuz etkilerini ortadan kaldırabilen glamping, Eğirdir için ekonomik, fiziki ve sosyal açıdan avantajlar sunacaktır. Glamping, kaynakların korunması, alt yapı gelişimi, kırsal alanların gelişimi ve sürdürülebilirlik açısından Eğirdir ilçesine önemli katkılar sunabilir. Diğer taraftan, yerel halkın istihdamı, küçük ölçekli işletmelerin açılması ve ekonomik refah gibi durumlara glamping tesisi katkı sağlayabilir. Ayrıca, kümeleme etkisiyle birlikte diğer işletmelerin de iş hacimlerini arttırarak karlılık oranlarını yükseltebilir.

Kaynakça

- Birdir, K., Unur, K. & Dalgıç A. (2015). Türkiye ve dünya’da kamping ve yeni bir turistik ürün olarak ‘Glamping’. 1. Eurisia International Tourism Congress: Current Issues, Trends and Indicators (EITOC-2015), 28-30 Mayıs 2015, Konya/Türkiye, Vol. 2, ss:168-177, ISBN:978-605-9119-16-0 (2.C)
- Boscoboinik, A. & Bourquard, E. (2011). Glamping and rural imagery. From production to consumption: Transformation of rural communities, LIT Verlag, Zurich.
- Brochado, A. (2019). Nature-based experiences in tree houses: Guests’ online reviews. *Tourism Review*. 74(3), 310-326.
- Brochado, A., & Brochado, F. (2019). What makes a glamping experience great?. *Journal of Hospitality and Tourism Technology*, 10(1), 15-27.
- Brochado, A., & Pereira, C. (2017). Comfortable experiences in nature accommodation: Perceived service quality in Glamping. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 17, 77-83.
- Brooker, E., & Joppe, M. (2013). Trends in camping and outdoor hospitality—An international review. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 3, 1-6.
- Buhalis, D. (2000). Marketing the competitive destination of future, *Tourism Management*, (21): 97-116.
- Çelik, N., Bahar, O., & Tatar, S. (2017). Kırsal kalkınmada glamping turizminin rolü: Club Amazon Bördübet örneği. *Journal of International Social Research*, 10(51). 10(51), 1282-1287.
- Ergüven, M. H., Yılmaz, A., & Kutlu, D. (2015). Turistik ürün çeşitlendirme bağlamında hibrit turizm: Glamping örneği. *Journal of Academic Social Science Studies*, (41), 255-265.
- Filipe, S., Santos, C. A., & Barbosa, B. (2018). Tourists’ motivations and obstacles for choosing glamping: An exploratory study. In CBU International Conference Proceedings... (Vol. 6, p. 113). Central Bohemia University.
- Glampinghub (2019). From camping to glamping: History and evolution. [<https://glampinghub.com/blog/history-of-glamping/>]. Erişim Tarihi: 01.02.2022.

- Hrgović, A. M. V., Bonifačić, J. C., & Milohnić, I. (2019). Dimensions of service quality in glamping. *Tourism in Southern and Eastern Europe*, 5, 773-785.
- Lawshe, C. H. (1975). A quantitative approach to content validity. *Personnel Psychology*, 28(4), 563-575.
- Lee, W. S., Lee, J. K., & Moon, J. (2019). Influential attributes for the selection of luxury camping: A mixed-logit method. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 40, 88-93.
- Lu, J., Wang, X., Dai, Z., Chen, G., & Feng, Y. (2021). Antecedents of customer WOM in glamping: The critical role of original ecology. *International Journal of Hospitality Management*, 95, 102919.
- Lyu, S. O., Kim, J. W., & Bae, S. W. (2020). Family vacationers' willingness to pay for glamping travel sites: A family functioning segmentation. *International Journal of Tourism Research*, 22(2), 155-167.
- Merriam, S. B. (2013). Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber (3. Baskıdan Çeviri, Çeviri Editörü: S. Turan). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Sakacova, K. L. (2013). GLAMPING – Nature served on silver platter. Master's thesis, Aalborg University.
- Surdu, A. (2014). How can social media be used as a communication channel between hospitality providers and customers, in synergy with other channels?. Department of ICT Management and Design, Faculty of Technology, Policy and Management, Delft University of Technology, Thesis.

International Refereed & Indexed
Open Access e-Journal
JAToR[®]
Journal of Applied Tourism Research

© Copyright of Journal of Applied Tourism Research is the property of University of Applied Sciences Tourism Faculty and its content may not be copied or e-mailed to multiple sites or posted to a listserv without the copyright holder's express written permission. However, users may print, download, or email articles for individual use.

Journal of Applied Tourism Research

2022, Vol. 3, No. 1, 13-24

ISSN: 2717-8951

TOURISM INCOME AND ECONOMIC GROWTH RELATIONSHIP IN COUNTRIES BORDERING MEDITERRANEAN: PANEL CAUSALITY ANALYSIS

Ömer EMİRKADI¹

Abstract

Tourism is an important source of income for both developed and developing countries. The tourism sector increases the foreign exchange reserves of many countries in the world. Indeed, in order to attract more tourists, most countries that are open to tourism activities bring flexibility in visa applications, organize suitable or discounted package tours for promotional purposes, or turn to large-budget advertising expenditures. In addition, when the sector is examined, it is seen that the countries in the Mediterranean basin, which is one of the subjects of the study, have a very large share in world tourism.

In this context, the aim of the study is to examine whether there is a relationship between tourism revenues and economic growth in 11 Mediterranean countries with panel causality analysis, based on the data for the period between 2000-2020.

According to the results of the panel causality analysis it has been determined that there is a mutually significant and positive correlation between tourism revenues and economic growth.

Keywords:

Tourism,
Economic
Growth, Panel
Causality
Analysis

Article

History:

Received:
8 May 2022
Accepted:
28 Jun 2022

AKDENİZ'E KIYISI OLAN ÜLKELERDE TURİZM GELİRİ VE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ: PANEL NEDENSELLİK ANALİZİ

Özet

Turizm gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan tüm ülkeler açısından önemli bir gelir kaynağıdır. Turizm sektörü, dünyadaki pek çok ülke açısından döviz rezervlerini artırıcı niteliktedir. Gerçekten de turizm faaliyetlerine açık olan çoğu ülke, daha fazla turist çekebilmek adına, vize uygulamalarına esneklikler getirmekte, tanıtım amaçlı olarak uygun veya indirimli paket turlar düzenlemekte ya da büyük bütçeli reklam harcamalarına yönelmektedirler. Ayrıca sektör incelendiğinde çalışmanın öznelere birisi olan Akdeniz çanağındaki ülkelerin, dünya turizmde oldukça büyük bir paya sahip oldukları görülmektedir.

Bu bağlamda çalışmanın amacı, 2000-2020 yılları arasındaki döneme ait verilerden yola çıkarak, 11 Akdeniz ülkesinde turizm gelirleri ile ekonomik büyüme arasında bir ilişkinin bulunup bulunmadığının panel nedensellik analizi ile incelenmesidir. Panel nedensellik analizi sonuçlarına göre; turizm gelirleri ve ekonomik büyüme arasında, karşılıklı olarak anlamlı ve pozitif bir ilişkinin bulunduğu belirlenmiştir.

Anahtar

Kelimeler:

Turizm,
Ekonomik
Büyüme, Panel
Nedensellik
Analizi

Makale

Geçmişi:

Alınan tarih:
8 Mayıs 2022
Kabul tarihi:
28 Haziran 2022

¹ ORCID: 0000-0001-5808-249X, Öğretim Görevlisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Araklı Ali Cevat Özyurt Meslek Yüksekokulu, emirkadi@ktu.edu.tr

1. Giriş

Turizm faaliyeti, bir insanın dinlenmek, eğlenmek, spor yapmak ya da sağlık gibi birbirinden çok farklı amaçlarla, düzenli olarak yaşamlarını sürdürdükleri lokasyonun dışına çıkarak, bir seneyi de aşmamak şartıyla seyahat etmeleri ve bu seyahat boyunca da misafir oldukları turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetleri satın almaları ve en az da bir gece konaklamaları sonucu ortaya çıkan ilişkiler ağıdır (Chuck,1997: 137).

İnsanlık tarihi kadar eski bir geçmişi bulunan turizm, mesafelerin giderek kısaldığı günümüzde, beklentilerdeki değişimlere uygun olarak geliştirilen yeni alternatifler ve yeni bir düşünce yapısıyla önemli dönüşümler yaşamış ve ülkeler açısından sahip olduğu önemini arttırarak sürdürmüştür. Bu yüzdendir ki turizm sektörü ülkelere ekonomik açıdan sağladığı getirileriyle onlar açısından vazgeçilmezler arasında yer almaktadır. Dolayısıyla da pek çok ülke, turizm sektörünü tüm yönleriyle geliştirerek ekonomilerine olan getirilerini arttırmaya çabalamaktadır (Öztaş ve Karabulut, 2006: 17).

Turizm sektörü gösterdiği performansla başta ekonomik değişkenler olmak üzere birçok değişken üzerinde etkili olabilmektedir. Aynı şekilde söz konusu ekonomik değişkenlerde ülkelerin turizm faaliyetlerini ve turizmden elde ettikleri gelirleri etkilemektedir. Bu değişkenlerden ekonomik büyüme, istihdam ve döviz kuru ile aralarındaki ilişkinin yönü ve ne oranda etkili oldukları üzerine geniş bir literatür bulunmaktadır (Şen ve Şit, 2015). Bu araştırmaların büyük bir bölümü de ekonomik büyümeyle turizm gelirleri arasındaki ilişkinin varlığına ilişkindir. Pek çok ülke açısından büyük bir gelir kaynağı olan turizm, aynı zamanda ekonomik büyümenin de itici güçlerinden birisi durumundadır. Özellikle de coğrafi açıdan turizm faaliyetlerine açık olan ülkelerin ekonomik büyümelerinin merkezine turizmi yerleştirdikleri görülmektedir. Pek çok açıdan oldukça dinamik bir yapı arz eden turizm; ülkelerin ödemeler bilançolarında yaşanan dengesizliklerin azaltılmasında, istihdam yaratmada, ekonomik kalkınma ve büyüme hedeflerinin yakalanmasında her zaman başrol oyuncularından birisi olmuştur (Bahar ve Kozak, 2013, s. 18).

Özellikle yakın geçmiş açısından değerlendirildiğinde hizmet sektörünün bir ülkenin temel makroekonomik göstergelerinden birisi olan gayri safi yurt içi hasılasındaki payının giderek arttığı görülmektedir. Hizmet sektörünün öne çıkan bileşenlerinden birisi durumundaki turizmde bu süreçte oldukça hızlı bir biçimde gelişmiş ve turizm faaliyetlerinin küresel ekonomiler açısından önemi giderek artmıştır. Bu yönleriyle birçok ülke için turizm sektörü, istihdam artışı sağlanmasında ve yüksek bir ekonomik büyüme hedefine ulaşılmasında oldukça önemlidir.

Bu çalışmadaki amaç; turizme dayalı büyüme politikalarının geçerliliğini irdelemektir. Bu amaç doğrultusunda, çalışmada ele alınan 11 Akdeniz ülkesindeki turizm gelirleri ve ekonomik büyüme ilişkisi, 2000-2020 dönemleri arasındaki dönem açısından Dumitrescu ve Hurlin (2012) panel nedensellik analiziyle incelenmiştir. Dumitrescu ve Hurlin (2012) çalışmalarında, herhangi bir ülke için geçerli olan nedensellik ilişkisinin farklı ülkeler açısından da geçerli olduğunu ve gözlem sayısındaki artışlarla beraber daha etkin sonuç elde edildiğini vurgulamışlardır. Bu bağlamda çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünü takip eden ikinci bölümde konu ile ilgili literatür ele alınmıştır. Üçüncü bölümde çalışmada kullanılan veri seti hakkında bilgi verilmiştir. Dördüncü bölümde metodoloji ve analiz bulgularına yer verilmiştir. Sonuç kısmında ise bulgular değerlendirilmiş ve önerilerde bulunulmuştur.

2. Literatür Taraması

Turizm, dünyanın en önemli iktisadi faaliyetlerinden birisi olup, ülkelerin kalkınmalarına ve gelişmelerine büyük katkı vermektedir. Toplumların sosyo-ekonomik gelişmelerine olan bu büyük desteği fark edilinceye dek pek de fazla önem verilmeyen turizm konusu, I. Dünya Savaşı'nı izleyen yıllarla beraber, bireysel seyahatlerde görülmeye başlayan artışların, seyahat

edilen ülkelerdeki ekonomik görünümü iyileştirmeye başlamasıyla, turizme ilişkin çalışmalarında artmasına yol açmıştır. Aynı zamanda turizm sektörü ile ilgili istatistiki bilgilerin yayınlanmasına da 1920'li yıllarla birlikte başlanmıştır.

Yapılan çalışmalar incelendiğinde, hem yurtiçi hem de yurtdışında turizm gelirleri ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki üzerine birçok araştırmaya rastlanmaktadır. Literatürde turizm gelirleri üzerine yapılan ilk çalışmaların daha ziyade uluslararası turizm ve ticaret arasındaki ilişkiler üzerine yoğunlaştığı, daha sonraki çalışmaların ise, turizmde yaşanan gelişmelerin uzun vadede ekonomik büyüme üzerine olan etkilerinin araştırılmasına odaklandığı görülmektedir.

Ekonomik büyümeyle turizm gelirleri arasındaki nedensellik ilişkisi üzerine yapılan araştırmalar, nedensellik ilişkisinin bazen tek yönlü, bazen de karşılıklı ve çift yönlü olduğunu savunmakta iken, bazı araştırmaların sonuçlarının ise iki değişken arasında böyle bir nedensellik ilişkisinin bulunmadığı yönünde olduğu olmuştur. Turizm gelirlerindeki artışlarla paralel biçimde, artış gösteren milli gelire hem gelişmekte olan hem de gelişmiş ülkelerin daha fazla turizm geliri elde etmesi de ihtimaller dâhilindedir. Bu denli yakın ilişki içerisindeki her iki değişkenden birisi durumundaki turizmde yaşanabilecek geri çekilmeler yalnızca milli geliri negatif yönde etkilemeyecek, sektörle bağlantısı bulunan birçok iş kolunu da olumsuz etkileyebilecektir (Ülker, 2016: 59).

Turizm ve ekonomik büyüme ilişkisini ele alan araştırmalarda aradaki ilişkiyi analiz eden çeşitli yöntem ve farklı örneklemeler kullanılmıştır. Aşağıda bu çalışmanın da konusunu oluşturan turizm gelirleri ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki üzerine yapılmış olan araştırmalardan örneklere yer verilmiştir.

Dritsakis (2004) Yunanistan ekonomisi için yaptığı çalışmasında, ekonomik büyüme ve turizm gelirleri arasındaki ilişkiyi eşbütünleşme ve nedensellik analizleriyle incelemiştir. Analizden elde edilen bulgular, turizm gelirleri ve ekonomik büyüme arasında uzun dönemli ve anlamlı bir ilişkinin olduğunu göstermektedir.

Durberry (2004) küçük bir ada devleti olan Mauritius için yaptığı analizinde, eşbütünleşme ve nedensellik analizlerini kullanmış ve analiz sonucunda da turizmin ekonomik büyüme üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisinin bulunduğunu belirlemiştir.

Belloumi (2010) çalışmasında, 1970-2007 yılları arası dönemde Tunus için ekonomik büyüme ile turizm gelirleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. GSYH, turizm gelirleri ve reel efektif kurun kullanıldığı analizin bulgularına göre, turizm ve ekonomik büyüme arasında eşbütünleşik bir ilişki bulunmakta olup, turizm gelirlerinden ekonomik büyümeye doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisinin varlığına işaret etmektedir.

Gelişmekte olan ülkelerdeki büyüme ve turizm arasındaki ilişkiyi, 1995-2009 arasındaki dönem için P-VAR yöntemiyle inceleyen Samimi vd. nin (2011), yaptıkları çalışmanın sonuçlarına göre, turizm gelirleri ile ekonomik büyüme arasında çift yönlü bir nedensellik ve eşbütünleşik bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Çoban ve Özcan (2013), 1963-2010 arasındaki dönemde, Türkiye’de turizm gelirleri ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin varlığını kısa ve uzun dönem olarak, eşbütünleşme ve nedensellik analiziyle incelemişlerdir. Çalışmanın sonucuna göre, her iki değişken arasında kısa dönemde bir ilişki bulunamamış, uzun dönemde ise turizmin ekonomik büyümeyi destekleyen bir faktör olduğuna işaret edilmiştir. Bununla beraber iki değişken arasında iki yönlü bir nedensellik ilişkisi belirlenmiştir.

Saleh vd. (2015), 1981-2008 yılları arasındaki dönemde Bahreyn, Suudi Arabistan ve Ürdün’de turizm gelirleri ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi panel veri analiziyle incelemişlerdir.

Çalışmadan elde edilen bulgularda, turizm gelirleriyle ekonomik büyüme arasında uzun dönemli bir ilişkinin varlığı belirlenmiştir.

Terzi (2015), 1963-2013 arası dönem için Türkiye'nin turizm gelirleri ve ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkisini analiz etmiştir. Granger nedensellik ve Toda Yamamoto VAR nedensellik testlerinin kullanıldığı araştırmanın sonucuna göre, turizm gelirlerinden ekonomik büyümeye doğru tek yönlü ve pozitif bir nedensellik ilişkisi olduğu belirlenmiştir. Çalışmada aynı zamanda Türkiye'de turizme dayalı büyüme varsayımının geçerli olduğu da belirtilmiştir.

Šimundić vd. nin (2016), Latin Amerika ve Karayip ülkeleri için 2000-2014 yılları arası dönemde turizmin ekonomik büyüme üzerine olan etkisini panel veri analiziyle incelendikleri çalışmalarında, turizmin ekonomik büyümeyi artırdığı görülmüş ve brüt yatırımların, kamu tüketiminin, ticari açıklığın, beşeri sermaye ve siyasi istikrarın ekonomik büyüme üzerinde olumlu etkilerinin olduğunu belirlemiştir.

Kızılkaya vd. nin (2016) yaptıkları çalışmada, Türkiye'deki turizm gelirleriyle ekonomik büyüme ve uluslararası turist sayısı, 1980-2014 arasındaki yıllar itibarıyla ve aralarındaki ilişki ARDL sınır testi ve uzun dönem eşbütünleşme katsayıları kullanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulardan, hem uzun hem de kısa dönemdeki turizm gelirlerinin ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Hüseyini vd. (2017), Türkiye'deki ekonomik büyüme, turizm gelirleri ve sabit sermaye yatırımları üçlüsü arasındaki ilişkiyi, 1980-2014 yılları arasındaki dönem için incelemiştir. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre, seriler arasında uzun dönemli bir ilişki bulunmaktadır. Granger nedensellik testi sonucunda ise, turizm gelirlerinden ekonomik büyümeye tek yönlü nedensellik ilişkisi olduğu tespit edilmiştir.

Zortuk ve Yıldız (2018), Brezilya, Çin Endonezya, Hindistan, Meksika, Rusya ve Türkiye'nin bulunduğu E7 ülkeleri için 1995-2016 yılları arası dönemdeki büyüme ve turizm gelirleri ilişkisini incelemiştir. Hatemi-J'nin (2011) geliştirdiği asimetrik panel nedensellik testinin kullanıldığı çalışmada; ekonomik büyüme ve turizm gelirleri arasında bir nedensellik ilişkisinin olduğu, turizm gelirleri üzerinde yaşanan olumlu bir gelişmenin, ekonomik büyümeyi de olumlu etkilediği, ekonomik büyümede ortaya çıkan olumsuz bir gelişmenin ise turizm gelirlerini de olumsuz yönde etkileyeceğini savunmuşlardır.

Çalışmalar topyekûn incelendiğinde turizm gelirleri ile ekonomik büyüme arasında karşılıklı bir nedensellik ilişkisinin var olduğu ve bu bağlamda turizme dayalı büyüme varsayımının pek çok ülke açısından geçerli olduğunu söyleyebilmek mümkündür.

3. Veri Seti ve Model

Bu çalışmada Akdeniz'e kıyısı bulunan 11 ülkenin (Cezayir, Fas, Fransa, Hırvatistan, İspanya, İtalya, Mısır, Portekiz, Slovenya, Türkiye, Yunanistan) turizm gelirleri ve ekonomik büyümeleri arasındaki ilişki 2000-2020 dönemi yıllık verileri kullanılarak analiz edilmiştir.

Tablo 1'de kullanılan değişkenler tanımlanmaktadır.

Tablo 1. Analizde Kullanılan Değişkenler

Değişkenler	Açıklama	Kaynak
$\ln PCGDP$	Logaritmik (Kişi Başına Düşen Milli Gelir, \$)	World Bank World Development Indicators WDI-2021)
$\ln TRSMI$	Logaritmik (Uluslararası Turizm Gelirleri, \$)	World Bank World Development Indicators WDI-2021)

Çalışmada ilk olarak, paneli oluşturan yatay kesitler arasında bağımlılığın olup olmadığı incelenmiştir. Eş-bütünleşme katsayılarının homojenliği, bir diğer ifadeyle açıklayıcı değişkenin katsayılarının yatay kesitten yatay kesite değişip değişmediği, Pesaran ve Yamagata'nın (2008) geliştirdikleri Slope Homogeneity testiyle analiz edilmiştir.

Literatürdeki çalışmalar takip edilerek (1) nolu eşitlikteki gibi model oluşturulmuştur.

$$PCGDP = f(TRSMI) \quad (1)$$

Regresyon tahminlerinde, doğrusal-logaritmik modellerin doğrusal modellerden daha etkin sonuçlar verdiği belirtilmektedir. Bu nedenle (1) numaralı model yeniden yazılarak doğrusal-logaritmik model haline dönüştürülmüştür.

$$\ln PCGDP_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 \ln TRSMI_{it} + \mu_{it} \quad (2)$$

(2) nolu eşitlikte; *PCGDP* kişi başına düşen reel geliri, *TRSMI* turizm gelirlerini (dolar) temsil etmekte, *i*; kesit boyutunu *t* ise; zaman boyutunu göstermektedir.

4. Analiz Yöntemi ve Bulgular

Araştırma sonucunda elde edilen ampirik bulgulardan önce, aşağıdaki Tablo 2'de çalışmada analize tabi tutulan KBGSYH (kişi başına gayri safi yurtiçi hasıla verisinin yıllık büyüme oranını) ve TG (turizm gelirlerini) temsil etmekte olan değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler verilmiştir.

Tablo 2: Tanımlayıcı İstatistikler*

Değişkenler	Obs.	Mean	Std. Dev.	Min.	Max.
LOGKBGSYH	231	4.05788	.4487505	3.026189	4.656425
LOGTG	231	9.993336	.680417	7.69897	10.9015

*Yazarın Hesaplamaları

Yukarıdaki Tablo 2'de değişkenlerin minimum ve maksimum değerleri ile ortalama ve standart sapmaları görülmektedir. Tabloya göre; 2000-2020 yılları arası dönem için seçili Akdeniz ülkelerinde kişi başına düşen gelirin en yüksek değeri yaklaşık 4.66 iken, en düşük değer 3.03 ortalama değeri de 4.06 seviyesindedir. Turizm gelirleri ortalama olarak 9.99 düzeyinde gerçekleşmiştir. İlgili değişkenin en düşük değeri yaklaşık 7.70, en yüksek değeri de yaklaşık olarak 10.9 seviyesindedir.

4.1. Yatay Kesit Bağımlılığı Testi ve Eğim Katsayılarının Homojenliği/Heterojenliği

Serilerin her birinin maruz kaldığı şokların diğer serileri etkileme düzeyinin tahminlenmesi yatay kesit bağımlılığının testi yoluyla mümkündür. Dolayısıyla seriler arası yatay kesit bağımlılığının tahminlenmesi bulguların güvenilirliğini ve yorumlanmasını önemli derecede etkilemektedir (Breusch ve Pagan, 1980). Bu nedenle, birim kök, eşbütünleşme ve buna bağlı diğer testlerin analizi yapılmadan önce yatay kesit bağımlılık testi yapılmalıdır. Yatay kesit bağımlılığının test edilmesinde çeşitli testler kullanılmaktadır. Yatay kesit bağımlılığının test edildiği Breusch ve Pagan (1980) çalışmasında test istatistiği aşağıdaki şekilde ifade edilmektedir (Pesaran vd., 2008):

Panel nedensellik testlerinden hangisinin yapılacağına karar vermeden önce serilerin homojen mi yoksa heterojen mi olduğuna karar verilmeli ve kesitler arası bağımlılık olup olmadığı test edilmelidir.

Aşağıdaki Tablo 3’de yatay kesit bağımlılığı ve homojenite test sonuçları bulunmaktadır. Yatay kesit bağımlılığı test sonuçlarına göre %5 anlamlılık düzeyinde yatay kesit bağımlılığın olmadığını ifade eden boş hipotez reddedilerek değişkenler arasında yatay kesit bağımlılığı olduğu bulgusu elde edilmiştir. Bu sonuçlara göre bir ülkede çıkan şoklar diğer ülkeleri etkilemektedir. Delta testlerinde modelin homojen olduğu üzerine kurulu boş hipotezine karşılık alternatif hipotezi sınamaktadır. %5 anlamlılık düzeyinde boş hipotez reddedilmekte ve eğitim katsayısının heterojen olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 3: Yatay Kesit Bağımlılığı ve Homojenlik Testleri*

Yatay Kesit Bağımlılığı			
	Test	İstatistik	p - Değeri
Breusch and Pagan (1980)	LM	469.5	0.0000
Pesaran (2004)	LM _{CD}	97.5	0.0000
Pesaran vd., (2008)	LM _{adj}	19.66	0.0000
Eğim Homojenliği			
Pesaran and Yamagata (2008)	Δ	2.431	0.015
	Δ_{Adj}	2.625	0.009

*Yazarın Hesaplamaları

4.2. CADF Birim Kök Testi

Çalışmada yatay kesit bağımlılığı durumu tespit edildiğinden, Pesaran (2007)’ın hata terimlerinin faktör yapılarının tahminlenmesi yerine, uygulama kolaylığı sağlayan yatay kesit bağımlılığına dirençli olarak geliştirdiği genişletilmiş Dickey-Fuller (Cross-Sectionally Augmented Dickey-Fuller (CADF) panel birim kök testi uygulanmış ve serilerin durağanlığı incelenmiştir.

Tablo 4: CADF Birim Kök Test Sonuçları *

Değişken	Düzye		Birinci Fark	
	Z[t-bar]	Anlamlılık Değeri	Z[t-bar]	Anlamlılık Değeri
KBGSYH	-0.620	0.268	-2.679	0.004
TG	0.362	0.603	-3.057	0.001

*Yazarın Hesaplamaları

Tablo 4’de yer alan sonuçlar, düzeyde her iki seride de birim kök olduğunu göstermektedir. Bu sebeple birinci farklarının alınması suretiyle, serilerin CADF test sonuçlarına bakılmış ve her iki değişkenin de 1. farkları alındığında durağan hale geldikleri görülmüştür.

Serilerin düzey değerlerinde durağan olmadıkları CADF testi ile belirlendikten sonra, panel eşbütünleşme testi yapılmıştır. Panel eşbütünleşme testi ile ulaşılacak bulgular, panel nedensellik analizinde hangi tahmin yönteminin kullanılabileceğini de göstermektedir.

3.3.2. Panel Eş Bütünleşme

Panel eşbütünleşme testi Westerlund (2008) testi ile yapılacaktır. Bu testi, diğer eşbütünleşme testlerinden ayıran temel özellik, diğer bütün testler değişkenler arasındaki eşbütünleşik ilişkiyi belirlerken, modeldeki değişkenlerin tamamının durağan olmaması gerekliliği ön şartına dayanırken, Westerlund (2008) testi modeldeki değişkenlerden en az birinin durağan olmamasının yeteceği ön şartı ile çalışmaktadır.

Tablo 5: Westerlund Eş Bütünleşme Kök Test Sonuçları *

Statistics	Value	Z-Value	P-Value
Gt	-2.872	-4.024	0.000
Ga	-13.715	-3.986	0.000
Pt	-7.241	-2.320	0.010
Pa	-9.709	-3.869	0.000

*Yazarın Hesaplamaları

Yukarıdaki Tablo 5’de Westerlund (2008) test sonuçları görülmektedir. Buna göre Tablo 5’deki sonuçlara bakıldığında 4 istatistik değeri (Gt, Ga, Pt, Pa) açısından da %5 anlamlılık düzeyinde (aynı zamanda %1 ve %10 düzeylerinde de) turizm gelirleri ile kişi başına düşen milli gelir arasında uzun dönemli, güçlü ve tutarlı bir eşbütünleşik ilişkinin bulunduğu görülmektedir.

5. Dumitrescu ve Hurlin Panel Nedensellik

Turizm gelirlerindeki değişim ile ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkisi Dumitrescu ve Hurlin (2012) panel nedensellik testi ile test edilmiştir. Dumitrescu ve Hurlin (2012) panel nedenselliğin kullanılmasının temel nedeni diğer panel nedensellik analizlerine göre bazı avantajlara sahip olmasıdır. Bu avantajlardan ilki Dumitrescu ve Hurlin (2012) panel nedensellik analizinin panel analizinde yer alan ülkeler arasındaki yatay kesit bağımlılığını dikkate almasıdır. Diğer bir avantajı ise yatay kesit boyutunun zaman boyutundan büyük olması ya da zaman boyutunun yatay kesit boyutundan büyük olması durumunda da kullanılabilmesidir. (Dumitrescu ve Hurlin, 2012).

Testin hipotezleri;

H₀: Bütün yatay kesitlerde 'ten 'ye nedensellik ilişkisi yoktur.

H₁: Bazı yatay kesitlerde 'ten 'ye nedensellik ilişkisi vardır.

Dumitrescu ve Hurlin (2012), Monte-Carlo simülasyonunu kullanarak test istatistiklerini ve testlere ait olasılık değerlerini hesaplamaktadır (Göçer, 2013, s.231). Dumitrescu ve Hurlin testinin bir diğer özelliği de seriler arasında eşbütünleşme ilişkisi bulunurken de ya da tam tersi bir durumda da kullanılabilir olmasıdır. Bu çalışmada eşbütünleşme ilişkisinin varlığı görüldüğünden nedensellik test analizinde Dumitrescu-Hurlin panel nedensellik analizi kullanılmıştır. Bu testte X ve Y, N sayıda birim için T dönem boyunca gözlemlenen iki durağan süreç ifade edildiğinde, t zamanındaki her bir birim (i) için, (3) numaralı eşitlikte görülen doğrusal heterojen modeli kullanılır;

$$Y_{i,t} = \alpha_i + \sum_{k=1}^K \gamma_i^k Y_{i,t-k} + \sum_{k=1}^K \beta_i^k X_{i,t-k} + \varepsilon_{i,t} \quad (3)$$

Eşitlikteki K, optimum gecikme uzunluğunu gösterir. Testin boş hipotezi bütün yatay kesitlerde “X’ten Y’ye nedensellik ilişkisi yoktur” biçimindedir. Denklemin işlerlik kazanabilmesi için eşitlikteki katsayıların hem homojen hem de durağan olmaları gerekmektedir. Testin boş ve alternatif hipotezleri aşağıda yer almaktadır (Dumitrescu ve Hurlin, 2012: 6).

H₀ :β_i = 0, ∀i = 1,1,... ,N için bütün yatay kesitlerde X’ten Y’ye nedensellik ilişkisi yoktur

H₁ :β_i = 0, ∀i = 1,1,... ,N₁

β_i ≠ 0, ∀i = N₁ + 1,...,N için bazı yatay kesitlerde X’ten Y’ye nedensellik ilişkisi vardır.

Dumetriscu-Hurlin testi (2012), Monte-Carlo simülasyonunu aracılığıyla test istatistiklerini ve bu istatistiklere ait olasılık değerlerini hesaplamaktadır. Buna göre Dumetriscu-Hurlin (2012) panel nedensellik testinin uygulanması sonucunda ulaşılan bulgular Tablo 6’da görülmektedir.

Tablo 6: Dumitriscu-Hurlin Panel Nedensellik Test Sonuçları*

Boş Hipotez	W istatistiği	Z bar istatistiği	Anlamlılık Değeri	Karar
KBGSYH TG'nin nedeni degildir	8,4322	17.4301	0.0000	KBGSYH ile TG arasında çift yönlü bir nedensellik ilişkisi bulunmaktadır
TG KBGSYH'nin nedeni degildir	9.5253	4.7462	0.0000	TG ile KBGSYH arasında çift yönlü bir nedensellik ilişkisi bulunmaktadır

*Yazarın Hesaplamaları

Tablo 6’daki sonuçlardan panel geneli için, hem LKBGSYH’den LTG’ye doğru hem de LTG’den LKBGSYH’ye doğru karşılıklı bir nedensellik ilişkisinin olduğu görülmektedir. Dolayısıyla ülkeler, turizm sektörüne verdikleri önemi artırarak elde edilen ekonomik büyüme tempolarını artırabilirler.

6. Sonuç

Turizm gelirleri birçok ülke bakımından ekonomik büyümeyi destekleyen bir faktördür. Bu nedenle sektörel yatırımlarda turizm sektörü önemli bir paya sahiptir. Akdeniz Havzasında yer alan ülkeler gerek iklim koşulları bakımından gerekse turistik yatırımlar açısından yüksek talep gören bölgeler arasındadır. Bu nedenle çalışmanın konusunu Akdeniz ülkeleri oluşturmaktadır. Bu bağlamda, 11 Akdeniz ülkesinde turizm gelirleri ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin 2000-2020 dönemleri itibariyle ele alınarak panel veri yöntemiyle incelenmiştir.

Analiz yapılırken; değişkenlerde ve modelde yatay kesit bağımlılığının olup olmadığı incelenmiş, değişkenlerde ve modelde yatay kesit bağımlılığının olduğuna karar verilmiştir. Bu nedenle, bu ülkelerdeki karar vericiler ekonomi politikalarını belirlerken, diğer ülkelerin uyguladıkları politikaları ve şokları da göz önünde bulundurmalarıdır. Ayrıca, eğitim parametreleri yatay kesitler arasında değişmekte olup heterojendir.

Yatay kesit bağımlılığı ve heterojenlik altında etkili sonuçlar veren Dumitriscu ve Hurlin Granger Nedensellik testinin sonucunda; ekonomik büyümenin turizm gelirlerinin Granger nedeni olmadığını ifade eden sıfır hipotezi reddedilerek alternatif hipotez kabul edilmiş ve ekonomik büyümenin turizm gelirlerinin nedeni olduğu ve her iki değişken arasında çift yönlü bir ilişkinin bulunduğu sonucuna varılmıştır. Aynı zamanda turizm gelirlerinin ekonomik büyümenin Granger nedeni” olmadığını ifade eden sıfır hipotezi reddedilerek alternatif hipotez kabul edilmiştir. Bir başka söylemle çalışmadan elde edilen bulgulara göre turizm gelirleri, ekonomik büyümenin Granger nedenidir.

Ekonomik büyüme ve turizm arasındaki ilişki üzerine yapılacak olan daha sonraki araştırmaların, ülke ve bölgeleri kategorize ederek ve daha fazla sayıda ülkeyi kapsayacak biçimde gerçekleştirilmesi, çalışmalardan elde edilecek bulguların karşılaştırmalı analizleriyle ilgili yazını zenginleştirecektir. Sonuç itibariyle turizm faaliyetlerinden elde edilen gelirler bilhassa gelişmekte olan ülkeler için büyük önem arz eden hızlı ve yüksek bir büyüme hedefine ulaşılmasında ve ayrıca cari denge açıklarının kapatılmasında çok büyük önem taşımaktadır. Dolayısıyla turizme verilecek teşvik uygulamaları ile turizm yatırımlarında artış sağlanmasının ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkileyeceği söylenebilir.

Kaynakça

- Bahar, O. & Kozak, M. (2013). Turizm Ekonomisi. Eskişehir: *Anadolu Üniversitesi Yayını* No: 2908, AÖF Yayını, No: 1865.
- Belleouimi, M. (2010). The relationship between tourism receipts, real effective exchange rate and economic growth in Tunisia, *International Journal of Tourism Research*, 550-560.
- Breusch, T. S. & Pagan, A. R. (1980). The lagrange multiplier test and its applications to model specification in econometrics. *The Review of Economic Studies*, 47(1), 239-253.
- Chuck Y. (Ed.) (1997). International tourism: a global perspective, *World Tourism Organization* (WTO) Publications, Madrid.
- Çoban, O. & Özcan, C. C. (2013). Türkiye’de turizm gelirleri-ekonomik büyüme ilişkisi: nedensellik analizi (1963-2010). *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 8 (1), 243-261.
- Dritsakis, N. (2004). Cointegration analysis of German and British Tourism demand for Greece, *Tourism Management*, 25, 111-119.
- Dumitrescu, E. I., & Hurlin, C. (2012). Testing for Granger non-causality in heterogeneous panels. *Economic Modelling*, 29 (4), 1450-1460.
- Durbarry, R. (2004) Tourism and Economic Growth: the Case of Mauritius, *Tourism Economics*, 10, 389-401.
- Göçer, İ. (2013). Ar-Ge harcamalarının yüksek teknolojili ürün ihracatı, dış ticaret dengesi ve ekonomik büyüme üzerindeki etkileri, *Maliye Dergisi*, 165, Temmuz-Aralık.
- Granger, C. W. (1969). Investigating causal relations by econometric models and cross-spectral methods. *Econometrica: Journal of the Econometric Society*, 424-438.
- Öztaş, K. & Karabulut, T. (2006). Turizm Ekonomisi, Genel Turizm Bilgileri, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Pesaran, M. H. (2007). A simple panel unit root test in the presence of cross-section dependence. *Journal of Applied Econometrics*, 22 (2), 265-312.
- Pesaran, M. H., Ullah, A. & Yamagata, T. (2008). A bias-adjusted Im test of error cross-independence. *The Econometrics Journal*, 11(1), 105-127.
- Pesaran, M. H. & Yamagata, T. (2008). Testing slope homogeneity in large panels. *Journal of Econometrics*, 142(1), 50-93.
- Proença, S. & Soukiazzi, E. (2008). Tourism as an economic growth factor: a Case study for Southern European Countries, *Tourism Economics*, 14 (4) 791-806.
- Saleh, A., Assaf, G., Ihalanayake, R. & Lung, S. (2015). A panel cointegration analysis of the impact of tourism on economic growth: evidence from the middle east region. *International Journal of Tourism Research*, 17, 209-220.
- Samimi, A., Sadeghi, S. & Sadeghi, S. (2011). Tourism and economic growth in developing countries: p-var approach. *Middle-East Journal of Scientific Research*, 10 (1), 28-32.

- Šimundić, B., Kuliš, Z. & Šerić, N. (2016). Tourism and economic growth: an evidence for Latin American and Caribbean Countries. *Tourism & Hospitality Industry Congress Proceedings*, 457-469.
- Şen, A. & Şit, M. (2015). Turizm gelirlerinin Türkiye ekonomisindeki rolü ve önemi. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Yıl 2015, Cilt 5, Sayı 8, 30 – 45.
- Terzi, H. & Tütüncü, A. (2017). Turizm gelirleri ve dışa açıklık arasındaki ilişki: Türkiye örneği, *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 32 (2): 79-107.
- Ülker, B. (2016). 1980 – 2014 dönemi turizm gelirleri ile gayrisafi yurt içi hâsıla arasındaki nedensellik ilişkisi: Türkiye Örneği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Diyarbakır. 1-156.
- Worldbank.org.
<https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=ST.INT.RCPT.CD&country=#>, (Erişim Tarihi: 27.04.2022).
- Worldbank.org. <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>, (Erişim Tarihi: 27.04.2022).
- World Tourism Organization. (2006). Tourism Highlights <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284413492>, (Erişim Tarihi: 27.04.2022).
- World Tourism Organization. (2007). Tourism Highlights <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284413539>, (Erişim Tarihi: 27.04.2022).
- World Tourism Organization. Tourism Highlights (2008). <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284413560>, (Erişim Tarihi: 27.04.2022).
- World Tourism Organization. Tourism Highlights (2009). <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284413591>, (Erişim Tarihi: 27.04.2022).
- World Tourism Organization. Tourism Highlights (2010). <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284413720>, (Erişim Tarihi: 27.04.2022).
- World Tourism Organization. Tourism Highlights (2011). <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284413935>, (Erişim Tarihi: 27.04.2022).
- World Tourism Organization. Tourism Highlights (2012). <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284414666>, (Erişim Tarihi: 27.04.2022).
- World Tourism Organization. Tourism Highlights (2013). [https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284415427#:~:text=Asia%20and%20the%20Pacific%20recorded,the%20Americas%20\(%2B5%25\).&text=International%20tourist%20arrivals%20in%20Europe,succeeded%20in%20returning%20to%20growth](https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284415427#:~:text=Asia%20and%20the%20Pacific%20recorded,the%20Americas%20(%2B5%25).&text=International%20tourist%20arrivals%20in%20Europe,succeeded%20in%20returning%20to%20growth), (Erişim Tarihi: 27.04.2022).
- World Tourism Organization. Tourism Highlights (2014). <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284416226>, (Erişim Tarihi: 27.04.2022).
- World Tourism Organization. Tourism Highlights (2015). <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284416899>, (Erişim Tarihi: 27.04.2022).

- World Tourism Organization. Tourism Highlights (2016). <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284418145>, (Erişim Tarihi: 27.04.2022).
- World Tourism Organization. Tourism Highlights (2017). <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284419029#:~:text=In%20receipts%2C%20the%20US%20and,and%209th%20place%20in%20arrivals>, (Erişim Tarihi: 27.04.2022).
- World Tourism Organization. Tourism Highlights (2018). <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284419876#:~:text=A%20total%20of%201%2C326%20million,million%20more%20than%20in%202016.&text=Results%20were%20driven%20by%20sustained,security%20challenges%20in%20recent%20years>, (Erişim Tarihi: 27.04.2022).
- World Tourism Organization. Tourism Highlights (2019). <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284421152>, (Erişim Tarihi: 27.04.2022).
- World Tourism Organization. Tourism Highlights (2020). <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284422456> (Erişim Tarihi: 27.04.2022).
- World Tourism Organization (2022). <https://www.unwto.org/tourism-data/country-profile-inbound-tourism> (Erişim Tarihi: 27.04.2022).
- Zortuk, M. & Yıldız, A. (2018). E-7 ülkelerinde turizm ve ekonomik büyüme ilişkisi: Asimetrik panel nedensellik analizi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (58), 130-142.

International Refereed & Indexed
Open Access e-Journal
JAToR[®]
Journal of Applied Tourism Research

© Copyright of Journal of Applied Tourism Research is the property of University of Applied Sciences Tourism Faculty and its content may not be copied or e-mailed to multiple sites or posted to a listserv without the copyright holder's express written permission. However, users may print, download, or email articles for individual use.

Journal of Applied Tourism Research

2022, Vol. 3, No. 1, 25-36

ISSN: 2717-8951

BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF STUDIES ON RURAL TOURISM WITH A CRITICAL PERSPECTIVE

Mahmut DEMİR¹ & Serap ARACI²

Abstract

Rural tourism is one of the most studied issues by researchers in recent years. In this study, articles on rural tourism published in journals on the Dergipark in Turkey were examined by bibliometric analysis method. Research data were collected from journals published until 30 June 2021 on the Dergipark platform. "Title", "Scope" or "Keywords" of articles were used to collect data. A total of 152 articles, 142 in Turkish and 10 in English, related to the words "rural tourism" in Turkish or English, in accordance with the specified criteria, were reached. The data were analyzed with descriptive analysis technique within the scope of content analysis. As a result, by considering the findings, critical comments and reviews were revealed.

Keywords:

Rural tourism,
Dergipark,
Article,
Bibliometric
analysis

Article

History:

Received:
5 Jan 2022
Accepted:
28 Jun 2022

ELEŞTİREL BİR BAKIŞ AÇISIYLA KIRSAL TURİZM İLE İLGİLİ ÇALIŞMALARIN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ

Özet

Kırsal turizm, son yıllarda araştırmacıların çalıştığı en popüler konulardan birisidir. Bu çalışmada Türkiye’de Dergipark üzerinde yer alan dergilerde yayınlanmış kırsal turizm konulu makaleler bibliyometrik analiz yöntemiyle incelenmiştir. Araştırma verileri 30 Haziran 2021 tarihine kadar yayınlanmış dergilerden toplanmıştır. Veri toplamak için "çalışma başlığı", "konu kapsamı" veya "anahtar sözcükler" kullanılmıştır. Belirtilen ölçütlere uygun Türkçe "kırsal turizm" veya İngilizce "rural tourism" sözcükleri ile ilişkili 142’si Türkçe ve 10’u İngilizce olmak üzere toplam 152 makaleye ulaşılmıştır. Veriler içerik analizi kapsamında betimsel analiz tekniği ile çözümlenmiştir. Sonuçta bulgular üzerinden eleştirel bir değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar

Kelimeler:

Kırsal turizm,
Dergipark,
Makale,
Bibliyometrik
analiz

Makale

Geçmişi:

Alınan tarih:
5 Ocak 2022
Kabul tarihi:
28 Haziran 2022

¹ ORCID: 0000-0002-5878-2717, Prof. Dr., Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, mdemir1@gmail.com

² ORCID: 0000-0003-3798-3496, Yüksek Lisans Öğrencisi, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Bölümü, araciserap93@hotmail.com

1. Giriş

Son yıllarda insanların kalabalık şehirlerdeki karmaşa ve gürültüden, yoğun çalışma yaşamının baskısından, ekonomik, sosyal ve demografik durumlarından ya da doğayla baş başa kalma isteği ve düşüncesinden dolayı klasik tatil ve seyahat anlayışından uzaklaşarak farklı arayışlar içine girdiği görülmektedir. Grup ya da bireysel olarak farklı turizm faaliyetlerine yönelmek, insanların bir bakıma daha sakin ve huzurlu bir tatil arayışında ya da yeni deneyimler kazanmak, kendini gerçekleştirmek veya yeni şeyler öğrenmeye ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Özellikle henüz keşfedilmemiş, doğal yapısı bozulmamış, çevresel ve kültürel özelliklerini kaybetmemiş yerlerin daha çekici hale geldiği yerlerde gerçekleştirilen farklı turizm türlerinden birisi de kırsal turizmdir.

Kırsal turizm farklı formlarda gerçekleştirilen doğa temelli bir turizm çeşididir (Demir vd., 2017, s:27). Bu konuda yapılan araştırmalar kırsal turizmin farklı içerik, uygulama ve hizmetlerde gerçekleştirildiğini gösterirken (Aikaterini, Ioannis ve Thanasis, 2001; Demir vd., 2017; Kline, vd., 2007; Smith ve Long, 2000), belirli bir çerçevesinin ve sınırlarının oluşturulmadığını da ortaya koymaktadır. Diğer yandan, uygulamadaki kırsal turizm türlerinin de faaliyet alanları, sunulan hizmetler, tesis özellikleri vb. durumları nedeniyle oldukça fazla ve hatta karmaşık olduğu bir gerçektir.

Bu çalışma, kırsal turizm üzerine yapılmış akademik ve bilimsel çalışmaların incelemesini içermektedir. Bu çerçevede, kırsal turizm olarak değerlendirilen çalışmalar bibliyometrik analiz yöntemiyle değerlendirilmiş, konunun içeriği, yönetimi ve kullanılan kırsal turizm kavramları ortaya çıkarılmıştır. Birbirinden farklı kavramların aynı kapsamda kullanılması söz konusu olduğu gibi; aynı kavramın farklı kapsamda da kullanılması böyle bir çalışmayı zorunlu kılmıştır.

2. Literatür

Günümüzde kitle turizminin yanı sıra birçok farklı alanda birbirinden farklı turizm çeşidi gerçekleştirilmekte olup, kırsal turizm de bunlardan birisidir (Soykan, 1999, s:67). Kırsal turizm, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde mevcut turizm türlerinin de bir alternatifi veya bütünleştiricisi olarak her geçen gün önemi artan, doğal kaynaklara dayalı ve kırsal yerleşimlerle iç içe olan bir turizm türünü ifade etmektedir (Soykan, 2003, s:1). Kırsal turizmi daha iyi anlayabilmek için tanımlanması gereken en önemli kavramlardan birisi de “kırsal alan” kavramıdır. Şerefoğlu (2009, s:10), kırsal alan kavramını “*kent olarak tanımladığımız yerleşim alanlarının dışında kalan, tarımla ilgili etkinliklerin yapıldığı alanları da içeren köy, mezra kom vb. isimlerle anılan insan yerleşimlerinin var olduğu alan*” şeklinde tanımlarken belirli özelliklere sahip olması gerektiğini de vurgulamaktadır. Kırsal turizmde temel amaç, insanların köy evi, çiftlik evi veya dağ evi gibi yerlerde konaklayarak, kırsal kültürle tanışmalarını ve kırsal kültürle iç içe bir tatil yapmalarını sağlamaktır (Soykan, 2003, s:2).

Kırsal turizm, özellikle kırsal alanların doğal ve kültürel özellikleriyle, aşırı stres, baskı ve zorlukların bulunduğu büyük şehirlerde yaşayan insanlar için kırsal yaşamı çekici kılmakta ve bu insanların stresten uzak tatil gereksinimlerine cevap verebilmektedir (Aydın, 2012, s:40). Potansiyel turist bakımından oldukça önemli olan kırsal turizm, aynı zamanda ülkelerin politikalarında yer alan, doğal ve sosyo-kültürel mirasın korunmasında ve içerisinde barındırdığı kırsal alan aktiviteleriyle yöresel kalkınmaya destek vererek bölge halkının kalkınmasına sağladığı katkılar bakımından da oldukça önemlidir (Deveci, Türkmen ve Avcıkurt, 2013, s:30). Kırsal turizm bugün, yöresel ürün festivalleri, bölgesel etkinlikler, tarımsal eğitim faaliyetlerinin yanı sıra kırsal mekânlar, kırsal macera turları, eko turizm turları, doğa temelli geziler, ülkenin kırsal bölgeleri ve kırsal tatil köylerinde kırsal yöreye özgü tarzda konaklama imkânı sunan ve

çiftlik tatili gibi ürün bileşenleri içerecek şekilde bölümlenmiş durumdadır (Ekiztepe, 2020, s:57).

Kitle turizminin alternatifi olarak gelişen alternatif turizm çeşitleri, kırsal turizm, sürdürülebilir turizm, eko turizm, yumuşak turizm, doğa turizmi gibi birçok kavram kalabalığı içinde kalmıştır (Çimen ve Abacı, 2012, s:1). “Kırsal” kelimesi anlam bakımından doğrudan “kırsal alanlar” algısı yarattığı için kırsal turizm temelde ağırlıklı olarak, çiftlik turizmi, tarım turizmi, yeşil turizm, gibi turizm türlerini kapsamaktadır (Demircioğlu, 1993; Soykan, 2003). Çimen ve Abacı (2012, s:2) çalışmasında kırsal turizm türlerini spor ve merak içerikli olarak ele almış olup ayrıca beceri gerektiren-beceri gerektirmeyen ve bireysel katılım-grup katılımı şeklinde alt gruplara ayırmıştır.

Kırsal turizm kapsamında en çok botanik turizmi, tarım turizmi, agro-turizm, eko turizm, çiftlik turizmi, yayla turizmi vb. kavramların kullanıldığı görülmektedir (Bilici ve Işık, 2018; Demircan, Öz, Stephenson ve Karahan, 2006; Dilaver, 2017; Doğanay, 2011; Genç, Şengel ve Işkın, 2017; Pezikoğlu, 2012; Savgın ve Zengin, 2019; Sekban, Bekar ve Acar, 2018; Selvi ve Demirer, 2012; Sezer, 2015; Türkben, Gül ve Uzar, 2012). Botanik turizmi, flora turizmi olarak da bilinen bu turizm çeşidi, biyoçeşitliliğe artan ilgi nedeniyle eko turizmin bir tamamlayıcısı olarak ortaya çıkmıştır (Genç, Şengel ve Işkın, 2017, s:247). Sürdürülebilir bir turizm yaklaşımı olan botanik turizmi bitki kaynaklarının korunmasını, bilinirliğinin artmasını ve sürdürülebilir kullanımını öngörmektedir. Özel ilgi turizmi kapsamında değerlendirilen botanik turizmi, doğa temelli ve çevre korunmasına dayalı olması dolayısıyla eko turizm, yeşil turizm ve doğa turizmi de bu turizm türünü kapsamaktadır (Dilaver, 2017, s:558). Son yıllarda kırsal alanlara yönelik gelişim gösteren en önemli turizm türlerinden birisi de kırsal turizmin bir alt kolu olan tarım turizmidir (Türkben, Gül ve Uzar, 2012, s:47).

Çiftlik turizmi, genellikle tarım turizmi ile aynı anlama geldiği düşünülen ve temel olarak tarımla ilgili birçok alanda ek gelir arayışlarının sonucu olarak ortaya çıkan çiftlik turizmi kavramı kısaca “*turistik amaçlarla çiftliklere yapılan ziyaretler*” şeklinde tanımlanmakta ve tarım turizmi ile çiftlik turizmini ayıran ince çizgi ise tarım turizmi faaliyetlerinin çiftliklerde gerçekleştirilmesine gerek olmamasıdır (Savgın ve Zengin, 2019, s:498). Çiftlik turizminin temelinde tarım, hayvancılık, ormancılık, balıkçılık vb. gibi aktiviteler zorunlu olarak mevcut olma durumundadır (Selvi ve Demirer, 2012, s:188). Türkiye turizm bakımından oldukça önemli doğal kaynaklara ve çiftlik faaliyetlerinin gerçekleştirilebilmesi için elverişli olanaklara sahip bir ülke olduğu için farklı bölgelerinde ekolojik çiftlikler kurulmuş ve kurulmaya devam etmektedir. En göz önünde olan proje ise Buğday Derneği tarafından oluşturulan TaTuTa (Tarım-Turizm-Takas) Çiftlikleri projesi olup temel amacı, kurulan ekolojik çiftliklerde tarım ile geçinen çiftçi ailelerine maddi, gönüllü iş gücü ve bilgi desteği sağlayarak ekolojik tarımı teşvik etmektir (Şekerli, 2018, s:2). Yayla turizmi, ülkemizde alternatif turizm faaliyetlerinden birini oluşturan yayla turizminin gerçekleştirildiği kırsal alanlar, doğası bakımından ekolojik zenginliğin yanında folklorik zenginliğe de sahip alanlar kırsal turizm kapsamında da değerlendirilmektedir.

Kırsal turizm ile ilgili çalışmaların farklı konulara odaklanması aynı zamanda önemli eleştirilere de neden olmaktadır. Öyle ki, sualtı dalış turizmi, bisiklet turizmi, akarsu turizmi, yamaç paraşütü turizmi (Çimen ve Abacı, 2012, s:2) gibi turizm türlerini de bu kapsamda değerlendirmek, bazı araştırmalarda kırsal turizmin amaç ve kapsamından uzaklaşıldığını da ortaya koymaktadır. Kırsal alanlarda gerçekleştirilen bisiklet turizminin (Sağlık, Sağlık ve Kelkit, 2014, s:84) kırsal turizmle nasıl ilişkilendirildiği bilinmezken av turizmi (Ulusoy, 2016, s:53), yamaç paraşütü turizmi (Dağdeviren, Saral, Coşkun ve Yılmaz, 2021, s:889) ve akarsu turizminin kırsal alanlarda gerçekleştirilmesi (Çelik, 2018, s:203) kırsal turizmin ana temasından uzak olduğunu göstermektedir. Bazı etkinliklerin kırsal alanlarda gerçekleştiriliyor olması, bunun bir kırsal turizm faaliyeti olduğunu göstermez.

Kırsal turizmdeki anlam, içerik ve hizmet karmaşası yalnızca farklı turizm türlerini konumlandırma ile sınırlı değildir. Coğrafi ya da mevsimsel özellikler itibariyle de kırsal turizme farklı yaklaşımlar olduğu görülmektedir. Örneğin kayak merkezlerinde kış mevsiminde kayak turizmi, kış sporları turizmi vb kavramlar, yaz dönemlerinde futbol takımlarının kamp yeri olarak kullanılması nedeniyle spor turizmi (Demir ve Demir, 2004; 2013) olarak ön plana çıkarken bazı çalışmalar bu bölgelerin rakım, iklim, kırsal vb. özellikleri nedeniyle buradaki turizm faaliyetlerinin kırsal turizm kapsamında değerlendirilebileceğini öne sürmektedir (Emekli, 2015, s:11).

Kırsal turizm kapsamında kullanılan bazı alternatif kavramların yeterince araştırılmadan kullanıldığına ilişkin çalışmalar da mevcuttur. Farklı çalışma alanlarındaki araştırmacıların konuya ilişkin yaklaşımları da kırsal turizm kavramı karmaşasına neden olabilmektedir. Turizm alanındaki araştırmacıların ürün ve hizmet içeriği, coğrafya ve mimarlık alanındaki araştırmacıların bölgesel veya mekânsal planlama, spor bilimi alanındaki araştırmacıların sportif ve rekreatif faaliyetler, ziraat alanındaki araştırmacıların tarımsal üretim ve bitkisel farklılık, sağlık alanındaki araştırmacılar doğal ürün ve sağlıklı yaşam gibi kendi alanlarına odaklanarak kırsal turizm çalışmalarına farklı yaklaşım göstermektedir.

3. Yöntem

Çalışma bibliyometrik analiz yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Bibliyometri, belirli bir alanda belirli bir dönemde, bölgede ve konuda kişiler ya da kurumlar tarafından üretilmiş yayınların ve bu yayınlar arasındaki ilişkilerin sayısal olarak analizi (ULAKBİM, 2021) olarak ifade edilmektedir. Bibliyometrik analiz, büyük miktarda verinin, akademik literatüre makro bir genel bakış sunmayı mümkün kılan bir teknik (Van Nunen, Li, Reniers & Ponnet, 2018, s:248) olarak yazarlar tarafından sınıflandırılabilir bir araştırma alanının genel bir resmini sunar (Merigó & Yang, 2017, s:37).

3.1. Veri Toplama

Araştırma verileri Dergipark üzerinde (<https://dergipark.org.tr/tr/>) kayıtlı bulunan dergilerde 30 Haziran 2021 tarihine kadar “kırsal turizm” konusunda yayınlanmış makalelerden toplanmıştır. Veri toplamak için çalışma başlığı, kapsamı veya anahtar sözcükleri üzerinden arama yapılmıştır. Belirtilen ölçütlere uygun Türkçe “kırsal turizm” veya İngilizce “rural tourism” sözcükleri ile ilişkili 142’si Türkçe ve 10’u İngilizce olmak üzere toplam 152 makaleye ulaşılmıştır.

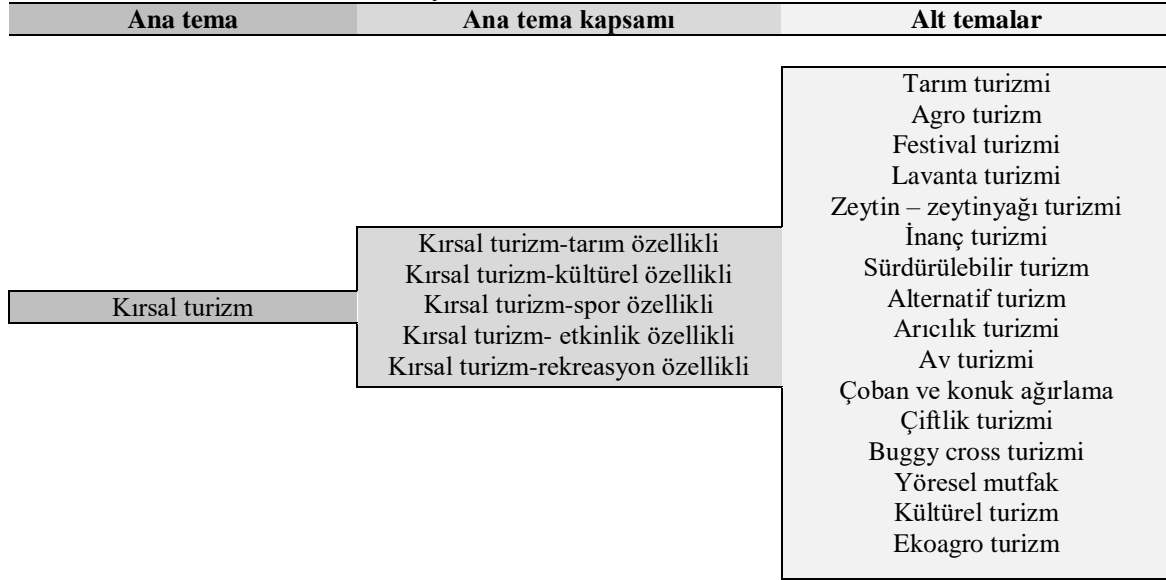
3.2. Veri Analizi

Veriler içerik analizi kapsamında betimsel analiz tekniği ile çözümlenmiştir. Veriler öncelikle temalar bazında değerlendirilmiş ve sonrasında tablolar yardımıyla frekans dağılımı yapılmıştır. Kırsal turizm kapsamında ulaşılan turizm türleri olarak ifade edilen sözcüklerin özgünlüğüne sadık kalınarak olduğu gibi tematik gruplarda yer verilmiştir.

4. Bulgular

Araştırmada belirlenen ana tema “kırsal turizm” kavramıdır. Bu kavram kapsamında yayınlanan makalelerde alt temaları oluşturan sözcüklerin ana tema ile ilişkili olmasına dikkat edilmiştir. Şekil 1’de görüldüğü gibi kırsal turizm örneklerinin içeriğine göre farklılaşması ve buna göre alt temaların oluşması söz konusudur.

Şekil 1. Kırsal Turizm Teması

Tablo 1. Kırsal Turizm Kapsamında Yayımlanan Makalelerin Kullanılan Kavrama Göre Dağılımı (Başlık ve Anahtar Sözcükler)

Kırsal turizm kavramlarına göre dağılım	Sayı	Yüzde
Kırsal turizm	112	74
Tarım turizmi	10	6,5
Agro turizm	9	5,9
Festival turizmi	4	2,6
Lavanta turizmi	2	1,3
Zeytin – zeytinyağı turizmi	2	1,3
İnanç turizmi	2	1,3
Sürdürülebilir turizm	2	1,3
Alternatif turizm	1	0,6
Arıcılık turizmi	1	0,6
Av turizmi	1	0,6
Çoban ve konuk ağırlama	1	0,6
Çiftlik turizmi	1	0,6
Buggy cross turizmi	1	0,6
Yöresel mutfak	1	0,6
Kültür turizmi	1	0,6
Eko-agro turizm	1	0,6
Toplam	152	100

Kırsal turizm kapsamında yayınlanan makalelerin başlık ve anahtar sözcükleri baz alınarak kullanılan kavrama göre dağılımı Tablo 1’de yer almaktadır. İncelenen toplam 152 makalenin %74’ü hem başlık hem de anahtar sözcük itibarıyla kırsal turizm kavramını kullanmıştır. Diğer 40 makalenin başlığında kırsal turizm kavramı kullanılmasına rağmen anahtar sözcükleri tarım turizmi, agro turizm, çiftlik turizmi, lavanta turizmi, eko-agro turizm, zeytin – zeytinyağı turizmi gibi kavramları kullanırken bazı çalışmalar festival turizmi, inanç turizmi, buggy cross turizmi, kültürel turizm kavramlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Tablo 2. Kırsal Turizm Konusundaki Makalelerin Belirli Özellikleri

Değişkenler	Özellikler	Sayı	Yüzde
Yayın dili	Türkçe	142	93,5
	İngilizce	10	6,5
	Toplam	152	100
Yıllara göre dağılımı	2020 ve sonrası	22	14,5
	2015-2019	76	50
	2010-2014	45	29,5
	2005-2009	6	4
	2001-2004	0	0
	2000 ve öncesi	3	2
	Toplam	152	100
Makale türüne göre dağılımı	Araştırma makalesi	93	61
	Derleme makale	59	49
	Toplam	152	100
Dergilere göre dağılımı	Turizm dergisi	34	22,5
	Diğer	118	77,5
	Toplam	152	100
Çalışmanın uygulama alanı/bölgesine göre dağılımı	Şehir	45	29,5
	Belde/Köy	82	54,2
	Dağlık alan/yayla/ova	12	7,7
	Uluslararası	6	3,8
	İnternet (içerik analizi)	7	4,8
	Toplam	152	100

Kırsal turizm konusunda yayınlanan makalelerin %93,5'i Türkçe ve %65'i İngilizce yayınlanmıştır. Bunlardan 93'ü araştırma makalesi, 59'u ise derleme türünde olup yaklaşık %65'i 2015 yılından sonra yayınlanmıştır. Makalelerin yayınlandığı dergilerin yalnızca %22,5'i turizm alanında olup %77,5'i ise turizm dışındaki dergilerden oluşmaktadır. Gerek araştırma gerekse derleme makaleler uygulama alanı/bölgesine dağılımları incelendiğinde yaklaşık %83'ünün şehir, belde ve köy odaklı olduğu görülmektedir. Bunlardan altısı uluslararası düzeyde bir bölgeyi inceleme konusu olarak belirlerken yedisinin internet üzerinden içerik analizi şeklinde incelendiği anlaşılmaktadır.

Makalelerin yayınladığı turizm alanı dışındaki dergilerin oldukça farklı alan ve kapsamda olması nedeniyle "diğer" başlığı altında toplanmıştır. Bu dergilerin çoğunluğu farklı üniversitelerde Sosyal Bilimler Enstitüsü dergileri, Fen Bilimleri Enstitüsü dergileri, Eğitim Bilimleri Enstitüsü dergileri, Lisansüstü Eğitim dergileri, Fen-Edebiyat Fakülteleri dergileri, İİBF dergileri, Ziraat Fakültesi dergileri, Orman Fakültesi dergileri gibi akademik birimlerin bünyesinde yayınlanmaktadır. Ayrıca İşletme, İktisat, Coğrafya, Sosyoloji, Kamu Yönetimi vb alanlardaki sosyal bilimler ya da Sağlık, Mühendislik, Ziraat gibi bağımsız fen bilimleri, hatta genel kapsamlı dergiler olmak üzere oldukça geniş bir yelpazededir.

Tablo 3. Kırsal Turizm Konusundaki Makalelerin Kavramsal Özellikleri

Değişkenler	Özellikler	Sayı	Yüzde
Kırsal turizme ilişkin bir kavramsal çerçeve çizilen makalelerin dağılımı	Doğrudan kırsal turizme özgü kavramsal çerçeveye sahip	125	82,2
	Kırsal turizmin diğer formlarına özgü kavramsal çerçeveye sahip	27	17,8
	Toplam	152	100
Kırsal turizme özgü bir uygulama modeli ya da önerisi sunan makalelerin dağılımı	Var	115	75,6
	Yok	37	24,4
	Toplam	152	100
Kırsal turizme özgü bir uygulama modeli ya da önerisi sunan makalelerin konu dağılımı	Kırsal bölge kalkınmasında turizm potansiyelinin değerlendirilmesi	82	53,9
	Gastronomi turizmi (yerel yiyecekler)	14	9,5
	Kültürel değer	12	7,8
	Yerel halkın tutumu	12	7,8
	Tarım ve agro turizm faaliyetleri	11	7
	Turist tutumu	5	3,4
	Turistik ürün	4	2,6
	Köy evlerinin konaklama amaçlı kullanımı	3	1,7
	Çiftçilerin tutumu	3	1,7
	Coğrafi işaret (markalaşma)	3	1,7
	Arıcılık	1	0,8
	Eko-agro Turizm	1	0,8
	Ekosistem hizmetleri modeli	1	0,8
	Toplam	152	100

Kırsal turizm konusunda yayınlanan makalelerin kavramsal özelliklerine ilişkin bulgular tablo 3’de sunulmuştur. Doğrudan kırsal turizme ilişkin bir kavramsal çerçeve çizilen makalelerin oranı %82,2 iken kırsal turizmin diğer formlarına özgü kavramsal çerçeveye sahip makalelerin oranı %17,8’dir. Bu makalelerin %75,6’sında bir uygulama modeli ya da önerisi yer alırken %24,4’ünde ise bulunmamaktadır. Kırsal turizme özgü bir uygulama modeli ya da önerisi sunan makalelerin konu dağılımı incelendiğinde en fazla (82 makale) “kırsal bölge kalkınmasında turizm potansiyelinin değerlendirilmesi” konusunda çalışma yapıldığı görülmektedir. İkinci sırada “gastronomi turizmi (yerel yiyecekler)”, üçüncü sırada “kültürel değer” ile “yerel halkın tutumu” konularının incelendiği görülmektedir.

5. Sonuç ve Değerlendirme

Bu çalışma Dergipark üzerindeki dergilerde yayınlanan kırsal turizm konusunda yapılmış çalışmalarını eleştirel bir bakış açısıyla incelemiştir. Bu nedenle herhangi bir makaleye yönelik değerlendirme yapılmamış olup, aksine tüm makaleler üzerinden yapılan incelemelerden elde edilen bulgulara göre sonuçlar ortaya çıkarılmıştır. Kırsal turizm pek çok farklı disiplinden araştırmacıların ilgisini çeken bir konudur. Bu nedenle araştırmacıların konuya yaklaşımı çalıştığı disiplinin özelliğine göre farklılık gösterebilmektedir. Bu farklılıkların olması doğaldır. Ancak bazı çalışmalarda ulaşılan bulguların kırsal turizm ile ilişkilendirilmesinin yeterli dayanağının olduğu söylenemez. Örneğin kırsal alanda gerçekleştirilen futbol takımlarının kamp çalışmalarını, nehir, ırmak gibi sularda gerçekleştirilen rafting turizmini, şehirden uzak ve kırsal bölgelerdeki antik yerleşim yerlerine yönelik ziyaretleri kırsal turizm olarak değerlendirmek doğru olmayacaktır.

Kırsal turizm yoğunluk ve bölgeye göre değişebilen farklı özelliklere sahip ayrı bir faaliyet (Lane, 1994) olarak değerlendirilmesine rağmen bazı araştırmacılar yalnızca geçtiği faaliyetin bölgeyi dikkate alarak kapsamını göz ardı etmektedir. Oysa kırsal turizm kavramının oluşmasında en önemli unsurlardan birisi de kurum ve işletmelerin sunduğu ve bireylerin

yararlandığı hizmetlerin kapsamı, türü, çeşitliliği, doğaya uygunluğu gibi özelliklere sahip olmasıdır. Öyle ki, kırsal turizmin, deniz-kum-güneş turizmi, şehir turizm vb. klasik turizmden farklı özellikleriyle kendi başına bir çalışma konusu olmuştur (Gartner, 2004, s:151). Çünkü kırsal turizmde temel unsur yerel özellikleri kullanmaktır.

Kırsal alanlarda turizmin etkisini çok yönlü değerlendirmek için operasyonel bir araç olarak kullanılacaksa, kırsal turizmin geleneksel turizm kavram ve görüşlerini de dikkate alarak faaliyetleri yeniden canlandırabileceği ve sürdürülebilir kırsal kalkınmaya yeni bir boyut kazandırabileceği düşünülebilir (Clark & Chabrel, 2007, s:371). Ancak kırsal turizmin amacından uzaklaşarak farklı faaliyetlerle birleştirilmesi, özgünlüğün ve temel kırsal değerlerin yozlaşmasına da neden olabilir. Bazı çalışmalarda incelenen konuların- örneğin festival ya da inanç turizmi- katılımcılarda farklı algı yaratması ya da deneyimlenen ikincil faaliyetin etkisinin öne çıkması kırsal turizm temasından uzaklaşıldığının bir göstergesi olarak ortaya çıkmaktadır.

Araştırma bulgularında karşılaşılan bir çalışmada olduğu gibi şehir merkezindeki yöresel mutfak günlerine ilişkin faaliyetlerin kırsal turizm kapsamında incelenmiş olması kadar bu çalışmanın hakem sürecinden geçerek yayınlanmış olması da ilginçtir. Her ne kadar yöresel mutfak günleri kapsamında sunulan yiyeceklerin önemli bir kısmı kırsal bölgelerde yetiştirilmiş olsa da faaliyetin gerek kapsam gerekse bölgesel açıdan kırsal turizm kapsamında değerlendirilmesi mümkün olmayacaktır. Zira bu ürünlerin üretildiği bölgede ya da alanda tüketilmesi kırsal turizm mantığına ve kapsamına daha uygun olacaktır. Hatta ürünlerin tek başına tüketilmesi de yeterli değildir. Çünkü kırsal turizm faaliyetleri yalnızca yöresel ürünler ve onların sunulmasından teşkil etmemektedir.

Kırsal kalkınma stratejisinin bir parçası olarak teşvik edilen kırsal turizm çeşitli kültürel, sosyal, çevresel ve ekonomik kaynakları içerir ve bunların kullanımını gerektirir (Cawley & Gillmor, 2008, s:316). Kırsal turizm aynı zamanda önemli bir girişimcilik örneği olarak kırsal bölgelerin kalkınmasında önemli rol oynar (Wilson, Fesenmaier, Fesenmaier & Van Es, 2001, s:136). Burada temel amaç, kırsal bölgenin çeşitli kaynaklarını kullanarak ekonomik değer yaratmaktır. Bu kapsamda belirli bir model önerisi ya da uygulama örneği kırsal turizm ile ilgili çalışmaları daha özgün hale getirebilmektedir. İncelenen makalelerin önemli bir kısmında böyle bir özgünlüğün olmaması sadece kavramsal çalışmalara odaklanılmış olmasından kaynaklanmaktadır.

Kırsal turizm ile ilgili çalışmaların önemli bir kısmı tarım turizmi, agro turizm, lavanta turizmi, zeytin – zeytinyağı turizmi, çiftlik turizmi, eko-agro turizm gibi içeriklere sahip olmasına rağmen turizm-tarım ilişkisini turistlere tarım ürünleri satışı bağlamında incelemiştir. Oysa kırsal turizm işletmeleri, alternatif olarak, tarımı da destekleyecek şekilde, kırsal alanlarda geliştirilmiştir (Fleischer & Tchetchik, 2005, s:493). Ancak hiçbir zaman kırsal alanlarda tarımın yerini alacak şekilde bir kırsal turizmden bahsedilemez. Zira bu durum kırsal turizmin doğasına aykırı bir durumu ortaya çıkaracaktır. Dolayısıyla turizm-tarım etkileşimi olmadan kırsal turizm olgusundan bahsetmek eksik kalacaktır.

Bu çalışmada incelenen kırsal turizm makaleleri Türkiye adresli dergilerde yayınlanan çalışmalardan oluşmaktadır. Çalışmaların çoğunun benzer konulara odaklandığı görülmekte ve kırsal kalkınma kapsamında turizmin etkisine yönelik model veya uygulama önerisinin yetersiz olduğu anlaşılmaktadır. Mevcut model veya uygulama önerisine sahip çalışmaların birbirini tekrar etmesi, araştırmacıların derinlemesine alan araştırmasına odaklanmadığının bir göstergesi olabilir. Bu konuda bir başka eleştiri ise, turizm bilim alanındaki araştırmacıların kırsal turizm konusuna ağırlıklı olarak turizm boyutuyla, diğer bilim alanlarındaki araştırmacıların ise turizmi sığ bir şekilde ele alarak kendi bilimsel çalışma alanlarına odaklanmasıdır. Bu nedenle kırsal turizm konulu çalışmaların yüzeysel incelendiği belirtilebilir. Turizm alanı dışında oldukça farklı kapsamdaki dergilerde yayınlanan makalelerin büyük çoğunluğunun “turizm” kavramından uzak bir yaklaşımda olduğu görülmektedir. Bunun

temelindeki önemli sorun, ilgili dergilerin editör ve hakem kurullarının genellikle ve doğal olarak o alandaki akademisyenlerden oluşması ve turizmi de kapsayacak şekilde bir değerlendirme yapılamamasıdır.

Sonuç olarak, kırsal turizm disiplinlerarası yaklaşımlarla farklı bakış açılarından değerlendirilerek kapsamlı bir şekilde çalışılması gereken önemli bir konudur. Hem literatüre hem de uygulamaya katkısı açısından daha somut model ve uygulama örnekleri sunacak çalışmaların yapılması oldukça önemlidir. Ayrıca kırsal turizm alanında yapılacak çalışmaların kapsamı, yeri, faaliyet türü vb. açıdan değerlendirildiğinde bir çerçevesinin çizilmesi gerekir. Zira kırsal alandaki her ekonomik ve sosyal faaliyetin turizm olarak değerlendirilemeyeceği ne kadar açıksa, her turizm faaliyetinin de kırsal alanda yapıyor olması “kırsal turizm” olarak görülemez.

Kaynakça

- Aikaterini, G., Ioannis, S., ve Thanasis, K. (2001). Is Agrotourism ‘Agro’or ‘Tourism’? Evidence From Agrotourist Holdings In Lesvos, Greece. *Anatolia*, 12(1), 6-22.
- Aydın, O. (2012). Ab'de Kırsal Turizmde İlk 5 Ülke Ve Türkiye'de Kırsal Turizm. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2012(2), 39-46.
- Cawley, M., ve Gillmor, D. A. (2008). Integrated rural tourism: Concepts and Practice. *Annals of Tourism Research*, 35(2), 316-337.
- Clark, G., ve Chabrel, M. (2007). Measuring İntegrated Rural Tourism. *Tourism Geographies*, 9(4), 371-386.
- Çelik, S. (2018). Alternatif Turizm. *Journal of International Social Research*, 11(56), 193-204.
- Çimen, H., ve Abacı, Z. T. (2012). Tercih Edilen Kırsal Turizm Çeşitleri: Ardahan Meslek Yüksekokulu Örneği. *International Journal of Social and Economic Sciences*, 2(2), 1-4.
- Dağdeviren, A., Saral, C., Coşkun, N., & Yılmaz, Z. (2021). Bayramören İlçesinde Yamaç Paraşütü Turizmi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 881-892.
- Demir, M. ve Demir, Ş.Ş. (2004). Turistik Ürün Çeşitlendirmesi Kapsamında Futbol Turizmi. *Antalya Bölgesinde Bir Araştırma*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6(1), 94-116.
- Demir, Ş. Ş., ve Demir, M. (2013). Futbol ve Turizm: Futbol Takımlarının Kamp Yeri Seçiminin Alternatif Turizm Kapsamında Değerlendirilmesi. *EKEV Akademi Dergisi*, 17(56), 361-374.
- Demir, M., Demir, Ş. Ş., Davras, G. M., Bulgan, G., ve Davras, Ö. (2017). Genel turizm: kavramlar ve farklı boyutlarıyla değerlendirme. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Demircan, N., Öz, I., Stephenson, R., ve Karahan, F. (2006). Eko-turizm ve Botanik Turizmi: Türkiye'nin Sukkulent Bitki Çeşitliliğinin Turizm Potansiyeli. GAP V. Mühendislik Kongresi. Şanlıurfa, 26-28.

- Demircioğlu, G. (1993). Kırsal Turizm Nedir?. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(5), 8-10.
- Deveci, B., Türkmen, S., ve Avcıkurt, C. (2013). Kırsal Turizm ile Gastronomi Turizmi İlişkisi: Bigadiç Örneği. *International Journal of Social and Economic Sciences*, 3(2), 29-34.
- Dilaver, Z. (2017). Ankara'nın Botanik Turizmi Potansiyeli. In *International West Asia Congress Of Tourism (Iwact'17) The Book Of Full-Text (P. 556)*.
- Doğanay, S. (2011). Doğu Karadeniz'de Yayla Turizmi Merkezlerine Yeni Bir Örneğ: Taşköprü Yaylası. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 16(26), 223-240.
- Ekiztepe, A. B. (2020). Kırsal Yoksulluğun Azaltılmasında Kırsal Turizmin Yeri ve Önemi: Aşağı Büyük Menderes Havzası Örneği Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
- Emekli, G. (2015). Dağlar, Dağcılık ve Turizm. *Coğrafyada Yeni Yaklaşımlar*, 205-217.
- Fleischer, A., ve Tchetchik, A. (2005). Does Rural Tourism Benefit From Agriculture?. *Tourism Management*, 26(4), 493-501.
- Gartner, W. C. (2004). Rural Tourism Development in The USA. *International Journal of Tourism Research*, 6(3), 151-164.
- Genç, Ö. G. K., şengel, A. G. Ü., ve Işkın, M. (2017). Abant Tabiat Parkı'nın Eko-turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi. *Tourism Research*.
- Kline, C., Cardenas, D., Leung, Y. F., ve Sanders, S. (2007). Sustainable Farm Tourism: Understanding and Managing Environmental İmpacts of Visitor Activities. *Journal of Extension*, 45(2), 1-4.
- Lane, B. (1994). What is Rural Tourism?. *Journal of Sustainable Tourism*, 2(1-2), 7-21.
- Merigó, J. M., ve Yang, J. B. (2017). A Bibliometric Analysis of Operations Research and Management Science. *Omega*, 73, 37-48.
- Pezikoğlu, F. (2012). Sürdürülebilir Tarım ve Kırsal Kalkınma Kavramı İçinde Tarım-Turizm-Kırsal Alan İlişkisi ve Sonuçları. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2012(1), 83-92.
- Sağlık, A., Sağlık, E., ve Kelkit, A. (2014). Bisiklet Turizmi Açısından Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı'nın İncelenmesi. *International Journal of Social and Economic Sciences*, 4(1), 84-90.
- Savgın, E. C., ve Zengin, B. (2019). Çiftlik Turizmi Faaliyetlerinin Geleneksel Mutfak Kültürü Sürdürülebilirliği Açısından Değerlendirilmesi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 7(1), 484-504.
- Sekban, D. Ü. G., Bekar, M., ve Acar, C. (2016). Trabzon İlinin Yayla Turizmi Potansiyelinin Değerlendirilmesi ve Farkındalık Yönünden İncelenmesi. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 349-361.
- Selvi, M., ve Demirer, D. (2012). Ekolojik Tatil Çiftliklerinin Tatuta Projesi Deneyimine İlişkin Örneğ Olay İncelemesi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 23(2), 187-202.

- Sezer, İ. (2015). Doğu Karadeniz'de Gelişme Potansiyeli Yüksek Bir Yayla Turizm Merkezi: Kulakkaya Yaylası. *Eastern Geographical Review*, 20(34).
- Soykan, F. (1999). Doğal Çevre Ve Kırsal Kültürle Bütünleşen Bir Turizm Türü: Kırsal Turizm. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 67-75.
- Soykan, F. (2003). Kırsal Turizm ve Türkiye Turizmi İçin Önemi. *Ege Coğrafya Dergisi*, 12(1), 1-11.
- Şekerli, S. (2018). Tarım Turizmi (TaTuTa) Projesi Kapsamında Faaliyet Gösteren Ekolojik Çiftliklerde Bir Araştırma: İzmir İli Örneği, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Şerefoğlu, C. (2009). Kalkınmada Kırsal Turizmin Rolü- 2007-2013 Yılları Arasında Ülkemizde Uygulanacak Olan İpard Kırsal Kalkınma Programındaki Yeri, Önemi Ve Beklenen Gelişmeler. Ankara Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı. Uzmanlık Tezi.
- Türkben, C., Gül, F., ve Uzar, Y. (2012). Türkiye'de Bağcılığın Tarım Turizmi (Agro-Turizm) İçinde Yeri ve Önemi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2012(2), 47-50.
- ULAKBİM (2021). Bibliyometri nedir? <https://cabim.ulakbim.gov.tr/bibliyometrik-analiz/bibliyometrik-analiz-sikca-sorulan-sorular/> (Erişim Tarihi: 6.11.2021).
- Ulusoy, H. (2016). Muğla İli Av Turizminin İlin Ekonomisi ve Kırsal Kalkınması Üzerindeki Etkisinin İrdelenmesi. *International Journal of Social And Economic Sciences*, 6(2), 52-57.
- Van Nunen, K., Li, J., Reniers, G., ve Ponnet, K. (2018). Bibliometric Analysis of Safety Culture Research. *Safety Science*, 108, 248-258.
- Wilson, S., Fesenmaier, D. R., Fesenmaier, J., ve Van Es, J. C. (2001). Factors For Success in Rural Tourism Development. *Journal of Travel Research*, 40(2), 132-138.

International Refereed & Indexed
Open Access e-Journal
JAToR ©
Journal of Applied Tourism Research

© Copyright of Journal of Applied Tourism Research is the property of University of Applied Sciences Tourism Faculty and its content may not be copied or e-mailed to multiple sites or posted to a listserv without the copyright holder's express written permission. However, users may print, download, or email articles for individual use.

Journal of Applied Tourism Research

2022, Vol. 3, No. 1, 37-56

ISSN: 2717-8951

EVALUATION OF BOCUK NIGHT WITHIN THE FRAMEWORK OF FAITH TOURISM EVENTS

Oğuz ÇAM¹ & Cengiz ÇELİK²

Abstract

Faith tourism is among the types of tourism, increasing its potential and importance day by day, both locally, nationally and internationally. More and more people are participating in religious tourism activities day by day. The variant of this study is the traditional review. The aim of the study is to evaluate Bocuk Night within the scope of faith tourism activities. Within the scope of the study, it has been tried to provide a meaningful integrity by compiling some information that has the potential to be discussed in the context of Bocuk Night in the literature and the belief tourism activities of this night. The belief aspect of the Bocuk Night, which stands out as a very important touristic event in Turkey, predominates. For this reason, it is considered wise, important and appropriate to consider Bocuk Night within the scope of religious tourism activities, and the need to present the study in relation to this situation is felt. This study has been put forward by making the necessary attempts to meet this felt need. As a result; From a tourism perspective, Bocuk Night is an important religious tourism event and creates a great interaction in terms of tourism. As a result of the study, it is suggested to reveal which concrete and intangible elements are effective in the travel motivation of the tourists participating in the Bocuk Night.

Keywords:

Faith Tourism,
Bocuk Night,
Tourist, Faith,
Culture

Article

History:

Received:
19 Mar 2022
Accepted:
28 Jun 2022

İNANÇ TURİZMİ ETKİNLİKLERİ ÇERÇEVESİNDE BOCUK GECESİ'NİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Özet

İnanç turizmi, turizm çeşitleri arasında yer almakta, gerek yerel gerek ulusal gerekse de uluslararası anlamda potansiyelini ve önemini günden güne artırmaktadır. Gün geçtikçe daha fazla insan inanç turizmi etkinliklerine katılmaktadır. Bu çalışmanın çeşidi, geleneksel derlemedir. Çalışmanın amacı, Bocuk Gecesi'ni inanç turizmi etkinlikleri kapsamında değerlendirmektir. Çalışma kapsamında, literatürde yer alan Bocuk Gecesi ve bu gecenin inanç turizmi etkinlikleri bağlamında ele alınabilecek potansiyele sahip birtakım bilgiler derlenerek anlamlı bir bütünlük sağlanmaya çalışılmıştır. Türkiye'de oldukça önemli bir turistik etkinlik olarak göze çarpan Bocuk Gecesi'nin inanç yönü ağır basmakta, bu gecenin kutlandığı alanlar hem ulusal hem de uluslararası alanlardan ziyaretçi akınına uğramakta, bu etkinlik kapsamında gerek maddi gerekse de manevi açıdan etkileşimler yaşanmaktadır. Bundan dolayı da, Bocuk Gecesi'nin inanç turizmi etkinlikleri kapsamında ele alınması akıllıca, önemli ve uygun olarak görülmemekte ve bu duruma ilişkin olarak da söz konusu çalışmanın ortaya konma ihtiyacı hissedilmektedir. Hissedilen bu ihtiyacın giderilmesi için gereken girişimlerde bulunularak bu çalışma ortaya konmuştur. Sonuç olarak; turizm perspektiften bakıldığında, Bocuk Gecesi önemli bir inanç turizmi etkinliğidir ve turistik açıdan da büyük bir etkileşim oluşturmaktadır. Çalışma sonucunda, Bocuk Gecesi'ne katılan turistlerin seyahat motivasyonlarında hangi somut ve soyut unsurların etkili olduğunun ortaya çıkarılması önerilmektedir.

Anahtar

Kelimeler:

İnanç Turizmi,
Bocuk Gecesi,
Turist, İnanç,
Kültür

Makale

Geçmişi:

Alınan tarih:
19 Mart 2022
Kabul tarihi:
28 Haziran 2022

¹ ORCID: 0000-0003-3222-3367, Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, oguzcam911@gmail.com

² ORCID: 0000-0003-1917-6615, Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, cngzclk74@gmail.com

1. Giriş

Ulaşım olanaklarının zaman içinde gelişmesiyle beraber kişilerin turistik hareketleri artmış göstermiştir ve turizm sektörü, dünya ekonomisi bakımından en kayda değer sektörlerden biri haline dönüşmüştür (Unur, 2002; Kara vd., 2012; Samırkaş ve Samırkaş, 2014; Ilgaz Yıldırım ve Şahin, 2018). Turizm için hâlihazırda “dünyanın en büyük endüstrisi, en büyük ekonomik etkinliğidir” denilmektedir (Soykan, 1999: 67). Turizm sektörü, bugün dünya gayri safi hasılasının kayda değer kısmını meydana getiren ve dünya üzerinde en seri gelişim gösteren sektörlerin ilk sırasında bulunmaktadır (Dilber, 2007). Seri şekilde gelişen turizm sektörü, hem istihdama hem de sermaye yatırıma olan katkısı bakımından ulusal ekonomilerin ön sırada gelen sektörlerinden biridir (Yamak vd., 2012: 205). Turizm mevcut sektörlerin önemli olanları arasında yer almaktadır. Dünyada ve Türkiye’de turizm sayesinde yüksek oranlarda gelirler elde edilmektedir. Ülkeler kendi turizm potansiyelini etkin bir biçimde değerlendirerek ve bu anlamda büyük gelişmeler kaydetmek isteyerek ekonomisinde canlılık yaratmayı hedeflemektedir. Bu duruma ilave olarak da, ülkeler aynı zamanda toplumsal, kültürel, tarihsel ve turistik etkileşimler yaşamak istemektedir. Bundan dolayı da turizmin gerek ulusal gerekse de uluslararası ölçekte birçok yönden önem arz ettiğini ifade etmek uygundur.

İnsanların fikir, duygu, davranış ve tutumlarının ön planda olduğu bir bilim dalı olan turizm pek çok alt dala ayrılmaktadır. Bu alt dallardan biri de inanç turizmidir. İnanç turizmi alanında ekonomik, kültürel, sosyal, tarihi anlamda önemli etkileşim ve gelişimler yaşanmaktadır (Türkel, 2019). Dünyada inanç turizminden sağlanan gelirler yüksek seviyededir. Zaman geçtikçe inanç turizminin mevcut potansiyelinin ve öneminin daha da artacağı düşünülmektedir. Ülkelerin ekonomisine kayda değer katkıları dokunan inanç turizminin önemi son senelerde seri bir biçimde artmaktadır (Demircan ve Çeken, 2022). Bu düşünceye paralel olarak da Çam ve Çelik (2021), inanç turizmi potansiyelinin günden güne arttığını belirtmekte, inanç turizminin kişiler üstündeki önemini tarihi sürecinin son vakitlerinde daha da artırdığını ifade etmekte, inanç turizminin istikbalinin çok açık olacağını ve bu turizm türüne katılım gösteren turistlerin sayısının günden güne artış göstereceğini düşünmektedirler. Yine bu görüşe benzer şekilde de, son vakitlerde yapılan araştırmalar, yeryüzü nüfusunun yoğun bir şekilde artışından dolayı yeryüzünde turizme yönelik talebin arttığını göstermekte, bununla ilgili olarak da inanç ve hac turizmi kitlesinde de kayda değer bir artış yaşanmaktadır (Vukonic, 1996; Okuyucu ve Somuncu, 2013).

Doğal, tarihi, kültürel, dini, turistik vb. gibi çekicilik unsurlarının yoğunluk gösterdiği ülkeler, inanç turizmi talebi bakımından büyük bir potansiyele sahiptir. İnanç turizmi açısından olabildiğince önem arz eden bu çekicilik unsurlarının fazla olması ülkelere önemli ekonomik avantaj kazandırır.

İnanç turizmi organizasyonlarının temelinde inanç ögesi yatmakta ve bu öge turistlerin turistik hareketlerinde bir etki sağlamaktadır. İnanç turizmi kapsamında büyük çaplı organizasyonların gerçekleştirildiği bilinmektedir. Bu organizasyonlardaki asıl amaç, turistlerin memnuniyet ve sadakatlerini elde ederek yüksek derecede ekonomik kazanç sağlamak ve turizmin sürdürülebilirliğine katkıda bulunmaktır. Bu hususa benzer biçimde de, Şen ve diğerlerinin (2015) inanç turizmi çerçevesinde bulunan umre ve hac organizasyonları ile ilgili yaptıkları çalışmalarında da, öncelikle, bu organizasyonlarda bulunan bütün turizm işletmeleri, katılımcılar bakımından umre ve hac gibi çok kayda değer dinsel vecibelerini yapmalarına vesiledir. Bunun dışında işletmelere her sene devamlı bir müşteri kitlesi temin etme ve kayda değer bir gelir kaynağı olması gibi türlü ekonomik etmenler de söz konusudur. Umre ya da hac organizasyonu gerçekleştiren işletmelerin müşteri memnuniyeti, müşteri sadakatleri, hizmet kalitesi kavramlarına ilgili olma mecburiyeti, gelişim ve değişim gösteren umre ve hac olgusundan kaynaklanmaktadır (Şen vd., 2015: 95).

İnanç turizmi kapsamında gerek ekonomik gerekse de kültürel etkileşim açısından önemli olan Noel, Paskalya Bayramı, Cadılar Bayramı vb. gibi birtakım zamanlar vardır. Bu zamanlardan biri de Çocuk Gecesi adıyla bilinen zamandır. Çocuk Gecesi'nde birçok inanç temelli etkinlik gerçekleştirilmekte ve fazla sayıda turist de bu etkinliklere katılım göstermektedir. Bir araştırma ise (Sol, 2019: 607), Çocuk Gecesi'ne 2018 senesinde 20.000, 2019 senesinde de 30.000 civarında yerli ve yabancı ziyaretçinin geldiği ileri sürülmektedir (Sol, 2019: 607).

Basında Çocuk Gecesi ile ilgili çıkan haberlere rastlanmaktadır. "Keşanlılar "Bocuk Gecesi" Etkinliğiyle Köylerine Binlerce Turist Çekiyor" (TRT Haber, 2019), "'Bocuk" Unesco Kültür Mirası Listesi Yolunda" (Milliyet, 2018), "Çarşafılara Bürünerek Genç Yaşlı Sokağa Çıktılar! Edirne'de Şaşırtan Görüntüler..." (Hürriyet, 2019) ise Çocuk Gecesi ile ilgili çıkan haberlerin isimlerinden bazılarıdır. Bu tür haberlerde Çocuk Gecesi'nin anlamı ve önemine dair geniş bilgilere yer verilmektedir. Çocuk Gecesi'yle ilgili basına yansıyan haberlerde çoğunlukla mutlu ve heyecanlı anların yaşandığı dikkat çekmektedir. Basında Çocuk Gecesi ile ilgili haberlere yer vermek, turistik destinasyon seçimi konusunda bireyler üzerinde pozitif bir etki meydana getirmektedir. Bu durum sonucunda da Çocuk Gecesi'ne yönelik turistik talep sayısının zaman ilerledikçe daha da artması söz konusudur.

Bu çalışmanın çeşidi, geleneksel derlemedir. Bu çalışmanın amacı, inanç turizmi etkinlikleri kapsamında Çocuk Gecesi'ni ele almaktır. Çalışma kapsamında literatürde yer alan Çocuk Gecesi ve bu gecenin inanç turizmi etkinlikleri bağlamında ele alınabilecek potansiyele sahip birtakım bilgileri derlenerek anlamlı bir bütünlük sağlanmaya çalışılmıştır. Çam ve Çelik (2021: 127) yaptıkları çalışmanın öneriler kısmında Çocuk Gecesi'nin inanç turizmi etkinlikleri kapsamında değerlendirilebileceğini önermişlerdir. Genel olarak düşünüldüğünde ise, Türkiye'de oldukça önemli bir turistik etkinlik olarak göze çarpan Çocuk Gecesi'nin inanç yönü ağır basmakta, bu gecenin kutlandığı alanlar hem ulusal hem de uluslararası alanlardan ziyaretçi akınına uğramakta, bu etkinlik kapsamında gerek maddi gerekse de manevi açıdan etkileşimler yaşanmaktadır. Bundan dolayı da Çocuk Gecesi'nin inanç turizmi etkinlikleri kapsamında ele alınması akıllıca, önemli ve uygun olarak görülmekte ve bu duruma ilişkin olarak da söz konusu çalışmanın ortaya konma ihtiyacı hissedilmektedir. Hissedilen bu ihtiyacın giderilmesi için gereken girişimlerde bulunularak bu çalışma ortaya konmuştur. Çocuk Gecesi'nin önemli bir turistik potansiyeli mevcuttur ve bu turistik potansiyelinin temelinde ise inanç unsuru yer almaktadır. Çocuk Gecesi büyük bir turistik talep meydana getirmektedir. Çocuk Gecesi'ne katılım sağlayan kişilerin sayısının zaman geçtikçe arttığı düşünülmekte olup, literatürde yer alan bir kaynak (Festival Turu, 2022) da bu düşüncüyü doğrular niteliktedir. Çocuk Gecesi, gerek ulusal gerekse de enternasyonal anlamda bir üne sahiptir. Bu noktadan hareketle de, Çocuk Gecesi'nin inanç turizmi etkinlikleri kapsamında ele alınması önemli ve fayda sağlayıcı olarak görülmektedir. Çocuk Gecesi, kendine has uygulama ve ritüelleriyle önemli bir potansiyel kaynak teşkil etmekte ve insanlar üzerinde bu gecenin kutlandığı alanlara seyahat etmeye yönelik güçlü bir istek uyandırmaktadır.

Bu çalışma; bir Balkan ve Türk ortak geleneği olan, turistik talep açısından önem arz eden, Türkiye'nin ilk ve tek korku bayramı statüsünde bulunan Çocuk Gecesi'nin, inanç turizmi etkinlikleri açısından değerlendirilmesini sağlamak ve bu kapsam da önemine dikkat çekmek yönünden diğer çalışmalardan farklıdır.

Çalışmanın akış planında başlıklar halinde; özet/abstract, giriş, inanç turizmi, Çocuk Gecesi, inanç turizmi açısından Çocuk Gecesi, sonuç ve öneriler, kaynakça, ekler bulunmaktadır. Özet/abstract kısımlarında, çalışmanın ana hatları kısa bir şekilde belirtilmektedir. Giriş kısmında, aşırı ayrıntıya girmeden çalışmanın ön bilgi niteliği taşıyan görüşleri ifade edilmektedir. İnanç turizmi başlığında, konuyla ilgili belli başlı bilgiler; Çocuk Gecesi, inanç turizmi açısından Çocuk Gecesi başlıklarında da konuyla ilgili ayrıntılı bilgiler aktarılmaktadır. Sonuç ve öneriler kısmında da, çalışmadan çıkan sonucun ne olduğu, hangi önerilerin

verilmesinin uygun bulunduğu, çalışmanın literatüre teorik ve pratik katkılarının neler olduğu konusuna açıklık getirilmektedir. Kaynakça kısmında, faydalanılan kaynaklar verilmektedir. Ekler kısmında ise, Çocuk Gecesi'nden görünüm yer almaktadır. Bu görünüm de, insanların yazılı elde ettikleri birtakım bilgilerin, görsellerle pekiştirilmesine olanak sağlamaktadır.

Çalışmada, birtakım kutlamaların Çocuk Gecesi'yle ilgili gösterdiği benzerlikler ve farklılıklara detaylı olarak değinilmemektedir. Çalışmada genel olarak, inanç turizmi ve Çocuk Gecesi kavramları üzerine yoğunlaşmakta, bu kavramlarla ilgili bilgilerin dışındaki bilgilere pek değinilmemeye çalışılmakta, böylelikle çalışma sınırlandırılmaktadır.

2. İnanç Turizmi

İnanç kavramı, kişilerin veya toplulukların bir fikir, olgu, obje veya varlığın hakiki olduğunu kabul etmeleri olarak tanımlanır (Eyckay, 2013; Tokgöz, 2020: 10). Bir diğer tanımlamaya göre ise inanç; kişilerin saygı gösterdikleri hassas bir objenin mevcudiyetinin onaylanmasıdır (Bahar, 2015; Tokgöz, 2020: 10). Fowler, inancı; “*dini kapsamakla birlikte onunla sınırlı yahut özdeş olmayan dinamik ve kapsamlı bir insan deneyimi*” olarak tanımlamaktadır (Karacoşkun, 2004: 26). İnanç kişilerin yaşamlarını etkileyen kayda değer bir konsepttir. İnanç kavramı, kişilerin psikolojik-sosyolojik dünyalarına etki etmekte ve kişilerin arzu, ihtiyaç ve seçimlerini yönlendirmektedir (Çam ve Çelik, 2021: 118). İnanç, insanların ferdi ve sosyal hayatlarında olabildiğince etkilidir ve kişilerin kendi iç dünyalarındaki ve toplumsal yaşamlarındaki dengeleri kurmada olabildiğince kayda değer bir fonksiyona sahiptir. Houxley, tüm maksatlı eylemlerin ve nezih hayatların ön şartının “*inanç*” olduğunu ifade etmektedir (Houxley, 1996: 239; Karacoşkun, 2004: 25).

Turizm ile inanç arasında geçmişten hâlihazıra yakın bir ilişki olmuştur. Zira erken devirlerden bu yana inanç, yolculuk için kuvvetli bir güdü kaynağı olmuştur (Henderson, 2002; Okuyucu ve Somuncu, 2013: 628). Kayda değer bir turistik çekicilik meydana getiren inanç, turistlerin taleplerini etkilemektedir.

İnanç turizmi, inanç nedenleri ve dinsel nedenler ile hareket kazanan ve asırlardır var olan bir turizm biçimi olarak tanımlanmaktadır (Apleni vd., 2017). İnanç turizmi daha kapsamlı bir biçimde; kişilerin hayatlarını devam ettirdikleri, gereksinimlerini yerine getirdikleri alanların dışında dinsel gereksinimlerini karşılamak ve inanç merkezlerini görmek gibi amaçlar ile gerçekleştirdikleri yolculuklar olarak tanımlanır (Demircan, 2014). İnanç turizmini kişilerin kendi dinleri veya diğerlerinin dinleri tarafından mukaddes sayılan alanlara ziyaretleri ihtiva eden turizm çeşidi olarak tanımlanabilmektedir (Hughes vd., 2013). İnanç turizmi varış yerlerini çoğunlukla mukaddes yerler, hac merkezleri veya dinsel miras yerleri meydana getirmektedir (Shinde, 2010). Başka bir tanımlamada ise inanç turizmi, katılımcılarının kısmi olarak veya tümüyle dinsel sebeplerle yolculuk yaptıkları özel bir turizm çeşidi olarak belirtilmektedir (Sharpley ve Sundaram, 2005; Tokgöz, 2020: 12).

İnanç turizmi, inanç ile ilgili olarak meydana gelen bütün motivasyonları ve dinsel varış yerlerindeki bütün turizm türlerini kapsamaktadır (Raj ve Morpeth, 2007; Okuyucu ve Somuncu, 2013: 630). Kişilerin inançları çerçevesinde gerçekleştirdikleri yolculuklar, düzenledikleri ve/veya katılım gösterdikleri etkinlik ve aktiviteler veya rekreasyon etkinlik ve aktiviteleri, yeme-içme ve konaklama arzu ve ihtiyaçlarını karşılamak için sağladıkları ürün ve hizmetler, sağladıkları başka bütün turistik ürün ve hizmetler inanç turizmini oluşturmaktadır. İnanç turizmi, turizm türlerinden biridir ve turizm endüstrisi bakımından da yüksek önem arz etmektedir. Dünyada pek fazla inanç turizmi faaliyetinin ve aktivitesinin gerçekleştirildiği bilinmektedir. Bu hal neticesinde de ülkelerin kayda değer gelirler sağladığı, türlü kültürel, toplumsal, turistik etkileşimler tecrübe ettiği öne sürülebilmektedir. İnanç turizminin istikbalinin

çok açık olacağı tahmin edilmektedir. Bu turizm türüne katılım gösteren turistlerin sayısının günden güne artış göstereceği düşünülmektedir. Kişilerin davranış, tutum ve hisleri üstünde inanç ve din etkenlerinin oldukça çok etkin olduğu düşünülmektedir. Bu halin, kişilerin turistik hareketlerini de yönlendirmelerini temin eden bir etkiye sahip olduğu belirtilebilmektedir. İnanç turizmi hareketlerine katılan kişilerin kendi inançları doğrultusunda bir hareket eylemi içinde oldukları ifade edilebilmektedir (Çam ve Çelik, 2021: 119).

İnsanları inanç turizmine katılmaya yönlendiren birtakım unsurların olduğu düşünülmektedir. Karaman ve Usta'ya (2006: 473; Güzel, 2010: 93) göre dinsel yapılar, ayinler, dinsel festivaller, inançlar ve dini hadiseler turist davranışlarına etki eden ve inanç turizmine yönlendiren kayda değer etmenlerdir.

3. Bocuk Gecesi

Bocuk'un sözcük manası, halihazırda her ne denli kötücül bir korku ögesi olarak karşılık bulsa da, ritüel uygulamaları, inanç pratikleri ve öbür öğeleriyle kültürel kimliğinin köken olarak Antik Slavlar devrinde Božič olarak da bilinen Kış Güneşi Tanrısı olan pagan kökenli bir gün dönümü kutlaması olarak insanların karşısına çıkmaktadır (Ocak, 2021b: 101). Bocuk âdetinin kökeni, güneşin sıcaklığının artış göstermeye başlayacağı, iyinin kötülüğe karşı zaferini temsil ettiği Hristiyanlık öncesi kış gün dönümü kutlamalarına dayandırılmaktadır. Avrupa bölgesindeki pagan toplumlarının kışın en karanlık günlerinde ışığa ve doğuma taptıkları, daha uzun günleri ve güneşin onlara vereceği sıcaklığı ümit ettikleri bilinmektedir. Bundan dolayı aralık ayının sonundan ocak ayının ortasına kadar olan vakit, kutlama gerçekleştirmek için ideal bir vakit olarak belirlenmiştir. Kış ortası adetlerinin bir ürünü olan Bocuk, 5. yüzyıl itibarıyla kuzey yarım küreden güneye kabileler halinde inip, Balkanlarda yerleşik hayata geçen; yazılı olmasa dahi anlatıma dayalı mitolojik efsanelerle, masallar ile bugünlere bir korku ögesi olarak gelen kültürel bir simgedir. Sözlü kültür ürünü olarak hâlihazıra yansıyan emareleriyle beyazlar içerisinde, insansı bir sureti bulunan ürkütücü bir varlığın bu gecede (Bocuk Gecesi) dünyaya yayıldığı; kuvvetsiz, zayıf insanları ve hayvanları hasta ettiği, toprağın bereketini kaçırdığı söylenmektedir. Söylentilerde Bocuk ismiyle anılan, çoğunlukla beyazlar içerisinde betimlenen kötücül varlık, o gecede canlılara hastalık yaymak, bereketi kaçırmak için dünyada kişilerin arasına sızmaktadır (Ocak, 2021a). Şayet Bocuk insan kılığına bürünmüş ise beyaz giymektedir. Bembeyaz örtüler içerisinde çehresi ve saçları da beyazlı bir biçimde insanların karşısına çıkabilmektedir. Lakin Bocuk insan kılığına pek bürünmemektedir. Bocuk, çoğunlukla gece ansızın ortaya çıkmakta ve insana arkadan sarılıp ya da sırtına binip yakalamakta, alıp götürmektedir. Bocuk'un çoğunlukla dış alanlarda insanların karşısına çıkması olası iken, Bocuk Karısı ise çoğunlukla ağıllarda görülmektedir. Bir inanca göre yanımızda saz veya kamıştan örülen bir ip taşırırsanız Bocuk'u yakalama şansına sahip olabilirsiniz. Şayet Bocuk'u yakalayacak cesarete sahip iseniz ve yakaladıktan sonra onu bir şeyin içerisine kapatırsanız, sabah o şeyi açtığımızda Bocuk'un altına dönüştüğünü de görebilirsiniz (Tuzcu, 2018). Bocuk'un kötülüklerinden korunmak amaçlı Bocuk'a karşı koyma törenleri gerçekleştirmeye önem gösterilmektedir. Eski devirlerde sihir ve büyü kayda değer bir karşı koyma aracı olarak değerlendirilirken, hâlihazırda gerçekleştirilen ritüeller tümüyle kışı sağlıklı geçirmek, şifalanmak, kötülüklerden arınmak ve kış süresince dinlenen toprağın verimini artırmak üzere baharı kucaklamak isteğiyle gerçekleştirilmektedir. Bal kabağının şifalı etkisi, tütsü niteliği atfedilen büyülü kokusu, bu kötücüle karşı bir kalkan olarak düşünülmektedir. Doğanın kendini kışa hazırladığı bu uzun gecede (Bocuk Gecesi), kötülüklerle karşı tılsımlı bir kuvvet meydana getirerek korunmak için kişiler beraber zaman geçirerek dirilecek olan doğadan dayanıklılık, sağlık ve afiyet dilemektedirler (Ocak, 2021a).

Eski çağlardan kalan bir Balkan geleneği olan Bocuk Gecesi, hâlihazırda Edirne ve Tekirdağ'ın birtakım köylerinde kutlanmaktadır. Bocuk Gecesi'nin kutlandığı tarihler farklılık gösterse de, çoğunlukla senenin en soğuk zamanında kutlanması gerekmektedir (Aygün, 2022).

Bulgaristan'da Türk geleneksel köy seyirlik oyunlarından bazıları yaşamayı sürdürmüştür. Bunların en önemlileri Hıdırellez ve Nevruz gelenekleri içerisinde yaşatılanlardır. Doğu Rodopların Kırcaali köyleri gibi Türklerin yoğun olduğu alanlarda Sultan Nevruz Bayramı, "*Mart Dokuzu, Yumurta Günü, Hateş Gicesi*" ismiyle de kutlanmaktadır. Bu törenler gece ile gündüzün eşit olduğu gün başlamakta ve birkaç gün devam etmektedir. Türlü eğlenceler düzenlenmektedir. Deliorman'ın Bisertsı köyünde ise eskiden Sultan Nevruz Bayramı'nda birtakım insanların çeşitli hayvan kılıfına, elbisesine girip köyü gezdikleri bilinmektedir. Bugün göçmen Türk yurttaşlarının Çorlu-Keşan bölgelerinde kutladıkları "*Bocuk Gecesi*" geleneği bu törenlerin yansımasıdır (Buttanrı, 2010: 156).

İlk zamanlar, yaşamının tertipli olması, kötülüklerden korunmak ve yaşamdan verim elde etmek için insanlar tarafından bilinçli olarak Bocuk Gecesi törenlerine katılım sağlanırken; hâlihazırda eğlence öne çıkmakla beraber bu gelenekteki inanışların, ritüellerin hâlihazırda da devam etmesi, tam manasıyla fonksiyonunu kaybetmediğini göstermektedir (Festival Turu, 2022).

Bocuk Gecesi'nin temeli, bereket ve bolluk umuduna, kötülüklerden korunmaya, doğa ile barışık olma isteğine dayanır. Bu gecede yapılan bütün pratikler-ritüeller bu maksatlarla gerçekleştirilmektedir. Örneğin, bu gecede suya tahta atılmakta ve tahta sabah suyun üzerinde donmuş halde bulunursa o evdeki kişilerin o yıl süresince sağlıklı olacaklarına inanılmaktadır. Özellikle de yaşlılar o sabah bu tahtaya bakarak gelecek yılın ne şekilde geçeceğini tahmin etmeye çalışmaktadırlar. Eğer Bocuk Gecesi kutlanmazsa evdeki bereketin azalacağına, hayvanların, ürünlerin bereketsiz olacağına inanılır. Bu nedenle Bocuk Gecesi doğanın insanlara iyi davranması, faydalı olabilmesi için gerçekleştirilir. Bocuk Gecesi'nde gece geç vakitlerde evden çıkılmaz, aksi durumdaysa Bocuk sırtınıza biner. Gece yarısına doğru ise köyde bulunan gençler, Bocuk'a benzediği düşünüldüğünden ötürü beyaz çarşafa sarınıp, yüzlerini kireçle beyaza boyamaktadırlar. Bu şekilde giyinen gençler evlerin camlarını çalarak, zil-tenekelerle ses çıkararak insanları korkutmaya çalışmaktadırlar (Sarıtaş ve Hacıoğlu, 2017: 336). Kökeninde tılsım, büyü, bereket, bolluk gibi fikirlerin ve doğaüstü varlıkların yer aldığı Bocuk Gecesi, yiyecekleri, pratikleri ve kostümleriyle bugün de eski ritleri yansıtır. Bugün bir festival haline gelen Bocuk Gecesi, toplumun aynası olarak "*bireyin kendisi, toplumu, tarihi ve kültürü hakkında bilinçlendiği*" bir alan ve eğlencedir (Özdemir, 2005: 25-33; Sarıtaş ve Hacıoğlu, 2017: 338). Bocuk Gecesi, "*kış aylarının sert gecesi, kış festivali, yerel cadılar bayramı, dışarı çıkılması yasak olan gece, ineklere ve çocuklara zarar verilen gece*" olarak isimlendirilirken, bu gece "*bolluk-bereketi çağırma ve yeni yılda kötülüklerle karşı korunma sağlandığı gece*" olarak da kuşaktan kuşağa aktarılır. Ayrıyeten Bocuk Gecesi ile ilgili ritüellerin yapılmasıyla sene süresince sağlıklı olunacağı inancı da yaygındır (Güzel ve Akyurt Kurnaz, 2020: 176). Bocuk Gecesi, Türk kültürünün bugün yaşayan "*korku unsurlu*" bir kutlaması olarak yöre üzerinde (Edirne ili, Keşan ilçesi, Çamlıca beldesinde) yaşantısını devam ettiren halk ve yetkililer tarafından ayakta tutulmaya uğraşmaktadır (Sarıtaş ve Hacıoğlu, 2017: 338). Benimsenen alışkanlıklar bağlamında Çamlıca'da (Edirne/Keşan/Çamlıca) hayatını devam ettiren kişiler geceyi uyanık geçirmeyi, eğlenmeyi, soğuğa karşı meydan okumayı, kabak ürünleri pişirmeyi, komşuları korkutmayı ritüel durumuna getirmektedirler. Bu ritüeller çerçevesinde ise bölgede yaşamını sürdüren kişiler sokakta gezerek, beyaz renkli giysiler giyerek ve yüzlerini boyayarak Bocuk canavarını taklit etmektedirler. Yine, hanelerin camlarına vurmak, korku masalları belirtmek, suya tahta atmak gibi davranışlar da belde üzerinde ritüel durumuna gelmektedir. Bu bölge üzerinde hayatını sürdüren kişiler Bocuk fenomeninin varlığını kabul etmektedirler. Kültürel miras çerçevesinde Bocuk Gecesi'ne has olarak özel bir mutfak kültürünün oluştuğu da görülmektedir. Kabak tatlısı, kabak yemeği, ayva tatlısı, akıtma, lokma, kar suyunda pişirilen mısır gibi ürünler mutfak kültürüne yerleşmektedir (Güzel ve Akyurt Kurnaz, 2020: 176; Çam ve Çelik, 2021: 124-125). Bocuk Gecesi'nde kabak tatlısı, haşlanmış mısır, akıtma, ayva, armut, yer fıstığı, badem, ceviz, çekirdek gibi yiyecekler yenmektedir (Bi'Soru Bi'Cevap, 2018).

Çamlıca Köy Tüzel Kişiliği tarafından Bocuk Gecesi için 2012 senesinde marka tescili alınıp, tüm faaliyet ve organizasyon hakları muhafaza edilmiştir (Dinç, 2021b: 530). 2013 senesinde dokuzuncusu tertip edilen Bocuk Gecesi kutlamaları bir festival haline dönüşmüş ve Çamlıca Belediyesi, “Türkiye’nin tek korku bayramı” adı altında Bocuk Gecesi’nin patentini almıştır (Sarıtaş ve Hacıoğlu, 2017: 338). Bocuk Gecesi, Türkiye’deki şenlikler içerisinde en sıra dışı olanlardan biridir (Turkish Airlines Blog, 2012). Bocuk Gecesi, Türkiye’de kış adetleri içerisinde somut olmayan kültürel bir miras olarak festival kimliği elde eden ilk ve tek kış festivali organizasyonudur (Keşan Online, 2022). Bocuk Gecesi, türlü korku mitleri, kendine has giyim şekilleri ve yiyecekleriyle kutlanmaktadır (Sol, 2019: 606; Güzel ve Akyurt Kurnaz, 2020: 167).

Bocuk Gecesi’nde çehreleri boyalı olarak geceye katılım gösteren halk, beldenin meydanında toplanıp büyük bir ateş yakmaktadır. Geceye has konuşmalardan sonra birtakım kişiler Bocuk kılığına girip fener ve meşaleler ile sokakları dolaşmakta ve evlerdeki kişileri korkutmaya çalışmaktadırlar. Çamlıca Belediyesi Kültür Evi’nde konuklara kabak tatlısı, akıtma gibi yöreye has birden fazla yiyecek-içecek ikram edildikten sonra bir müzik grubunun konseri ve havai fişek gösterisinin ardından Bocuk Gecesi sona ermektedir (Sarıtaş ve Hacıoğlu, 2017: 338).

Bölgeye has ritüel pratikleri ve uygulamaları ile, Edirne ilinin “Somut Olmayan Kültür Mirası İl Envanteri” listesine kayıtlı ve yerel halk kültürünün bir parçası olan Bocuk Gecesi adeti, Keşan ilçesi Çamlıca köyüne ait marka tescili olan ve bu bölge üzerinde senelerdir devam ettirilmeye uğraşılan bir adettir. Çamlıca Kültür Müzesi’nde Bocuk Gecesi’ne ait simgesel ölü havyan maskeleri, mumyalanan insan figürleri, kış kötücülleri ve korkulukların sergilendiği yer, Bocuk’un görsel lisanının bir yansıması olarak insanların karşısına çıkmaktadır. Bir inanca göre Bocuk Gecesi’nde Çamlıca’da kozmik bir kapının açıldığı, yer altı ve yer üstü ruhlarının bu gece burada (Çamlıca) gezdiği, doğanın uyanışı için savaştan iyicil ruhların, kaosa sebebiyet veren ve dünyaya karanlığı getirmeyi arzu eden kötücüllere karşı bir mücadele gösterdiği düşünülmektedir. Ritüel uygulamalar da bu doğrultuda gelişmiş olup, öncelikle sokaklarda gürültü yapıp kötü ruhları uzak tutmaya uğraşmak, ev korkutması yapıp halkı bu hususta uyanık tutmak ve yeryüzünü karanlığa, kaosa sürükleyecek kötü ruhlara karşı atalarından öğrendikleri uygulamalar ile direnç göstermeyi amaç edinmektedir (Ocak, 2021a: 520-521).

Edirne ili, Keşan ilçesi, Çamlıca beldesinde kutlanan Bocuk Gecesi, mevsim geçişini temsil eden, yöre halkının geceyi bir arada kutlamasıyla birlik, bolluk ve birlikteliği temin eden bir ritüel olma niteliği taşır. Bocuk Gecesi ritüeli, kültürler arası etkileşimin bir ürünüdür ve kayda değer bir somut olmayan kültürel miras unsurudur (Dinç, 2021a: 87). Bocuk Gecesi neredeyse bütün topluluklarda çeşitli biçimlerde gerçekleştirilen bir ritüel hâline dönüşmüştür (Güzel ve Akyurt Kurnaz, 2020: 163). 2017 senesinde Bocuk Gecesi âdetinin “Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü’nün (UNESCO) Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi”ne girebilmesi için çalışmalar başlatılmıştır (Ocak, 2021a: 524).

Bocuk Gecesi, 2002 senesinde bölgeye konuk olarak gelen ziyaretçilerin ilgilerini çekmesi ile beraber 2004 senesi itibarıyla katılımcı sayısının git gide artış gösterdiği bir adet haline dönüşmüştür. Ziyaretçilerin sayıca fazla olması ve beklentilerin git gide artış göstermesiyle beraber köyde imece tarzı ikramlıklar, hatıralık olarak hazırlanan armağanlık eşyalar yerini, bölge halkının yerel pazarını oluşturmasına ve sağladığı kazanç ile bir sonraki sene için çeşitli ürünlerle yerel üretimi desteklemesine imkân sağlamıştır. Gelen konuklara hem görsel bir zenginlik sunmak hem de gereksinimleri doğrultusunda beklentilerini yerine getirmek, memnun etmek amacıyla köyde kültürel doku vurgulanarak sokak boyamaları gerçekleştirilmiş, Roma ve Orta Çağ mimarisinden emareler taşıyan yapılar, geçmiş devre ait kültürel öğeler korumaya alınmıştır ve bunların farkındalık faaliyetleri yapılmaktadır. 19. asır sonlarına ait Rum devri taş işçiliğine sahip, geçmişte okul ve İpekböceği Tahlil Laboratuvarı olarak değerlendirilen tarihsel yapı, köyden toplanan sosyolojik ve etnolojik malzemeler ile yine imece yöntemiyle Etnografya

Müzesi'ne dönüştürülmüştür. 2016 senesine değin müze bahçesinde katılımcılara seyirlik oyunların seyrettilirdiği küçük gösteri yeri, 2017 senesinde yaşlılardan dinlenen korku efsanelerinin başta gelen korku öğelerine işaret ettiği ve bu karakterler üstünden oluşturulan seyirlik gösterilerin yapıldığı büyük bir sahnenin kurulması ile köyde bir grup kadın tarafından sahne gösterileri için eski eşyalar kullanılarak geri dönüşüm hareketiyle (çoğunluğu el dikişi çabası olan) özel kostümler hazırlanmıştır. Yine 2017 itibarıyla sahneyi resmiyetten kurtararak özgürleştirmek için en fazla seyredilen devir filmlerinden esinlenerek sunucu kostümlerine geçiş yapılmış ve bu uygulama ile de dijital platformlarda akışta bulunan paylaşımlar ve görsel öğeler ulusal basının olduğu kadar yabancı basının da ilgisini cezbetmiş ve âdetin gördüğü rağbet medyada önemli bir yankı uyandırmıştır (Keşan Online, 2022).

Bocuk Gecesi, Türklerin ve Balkanların ortak mirası olarak kabul edilir (Sol, 2019: 607). Bocuk Gecesi, Türkiye-Balkan ülkeleri arasında sıklık ile karşılıklı göçlerin yaşandığı, tarihsel evrimleri ve çağlar boyu devam eden ilişkileri nedeniyle meydana gelen bir kültürün ürünüdür (Ocak, 2021a: 518). Balkanlarda yaşayan Türk toplumları, asırlar süresince bir arada yaşadıkları Hristiyan kökenli toplumları tanıma fırsatını yakalamışlardır. Bu coğrafya üstünde yaşayan Türkler, oluşturdukları kültürel etkileşim sayesinde başka toplumların bayramlarına, törenlerine ve kutlamalarına tanıklık etme ve ayrıca bazen de bu kutlamaları deneyimleme imkânını yakalamışlardır. Erman Artun, Hristiyan toplumlarının geleneksel kutlamaları arasında bulunan "Bijic", "Paskalya" ve "Noel" gibi kış mevsimine ait kutlamalar Bocuk Gecesi'nin kaynağı olarak gösterilse de, halin böyle olmadığını, Bocuk Gecesi'nin kendi kaynağından beslenen, kendi ritüelleri ile beden bulan bir Balkan, Türk kültürü ürünü olduğunu vurgulamaktadır (Artun, 1993: 34; Sarıtaş ve Hacıoğlu, 2017: 335). Ayrıca araştırmacı, Yugoslav halkbilimci Tihomir Corcevic'in "Nas Norodni Zivot" isimli eserinde de bu âdetin, Balkanlar'da yaşayan Türk toplumları tarafından kutlanan bir kış âdeti olduğunu aktarmaktadır (Artun, 1993: 51; Sarıtaş ve Hacıoğlu, 2017: 335). Balkanlarda yaşayan Türk toplumlarının geleneksel duruma gelen kutlamalarından biri olan Bocuk Gecesi, hem içerik hem de fonksiyon açılarından ortak kültüre ait kayda değer emareler taşımaktadır. Bu şekilde "Hıdırellez" ve "Nevruz" kutlamaları gibi Bocuk Gecesi de halkbilimciler yönünden kayda değer duruma gelmiştir (Sarıtaş ve Hacıoğlu 2017: 333-334; Güzel ve Akyurt Kumaz, 2020: 166).

Bocuk Gecesi'nde gerçekleştirilen ritüel özellikli türlü inanışlar ve gelenekler bulunmaktadır. Gece yarısına doğru türlü elbiselere girilip komşular korkutulmaktadır. En fazla gerçekleştirilen korkuluk tiplmesi de Bocuk'u çağrıştırmaktan ötürü ölü tiplmesi olup, ak çarşafı bürünmekte, çehreye nişasta sürülmekte, sivri dişler ağız içerisine yerleştirilerek komşular korkutulmaktadır. Ürkütücü elbiselere bürünen insanlar sokaklarda gezmektedirler. Çoğunlukla grup olarak gerçekleştirilen bir çalışmayla korkutmak için tercih edilen haneler gezilerek tek tek korkutulmaktadır. Kimi zaman teneke de çalınarak ses öğeleri kullanılmaktadır (Bi'Soru Bi'Cevap, 2018).

Bocuk gecesi eğlenceleri geleneksel toplantılar gibi gerçekleştirilmektedir. Masallar anlatılmakta, bilmece sorulmakta, türküler, maniler dile getirilmekte, kılık değiştirilip seyirlik oyunlar oynanmaktadır. Oyun çıkarmak gelenektir. Darbuka ya da tef eşliğinde halk oyunları oynanmaktadır. Gece eğlenceli bir biçimde geç vakitlere değin devam etmektedir. Komşu ve akrabalarla bir arada gerçekleştirilen bütün bu ziyafetler ve oyunlar ile gecenin stresi birlik-birlikteliğin verdiği kuvvetle eğlenceli biçimde geçirilmiş olmaktadır. Konuk olarak geceye katılan kişiler hanelerine dönerlerken, konuk oldukları evden çıkışlarında "bakalım şimdi eve nasıl gideceğiz, sırtımıza Bocuk binecek" deyip kapıdan ayrılmaları da gelenektir. İnanç gereği gece geç zamanlarda evden çıkılmaz, aksi halde bocuk sırtınıza biner (T.C. Keşan Kaymakamlığı, 2022).

4. İnanç Turizmi Açısından Bocuk Gecesi

Doğal çevre, iklim, tarihsel değerler, gelenekler, kültürel miraslar, ritüeller ve şenlikler bir bölgenin zenginliklerini meydana getiren faktörlerdir. Bir bölgenin yöresel kalkınmasında da bu faktörlerin turizmle aktarılması kayda değer ve gereklidir. Festivaller, ritüeller gibi yerele ilişkin pratikler, gelenekler ve görenekler, bölgenin hem turizmine hem de iktisadi ve sosyo-kültürel değerlerine katkıda bulunarak kişileri bilinçlendirmektedir. Turizm, yöresel kalkınmayı gerçekleştirirken aynı sürede doğal, kültürel ve tarihsel yerlerin muhafaza edilmesine ve kültürel değerlere olan ilginin artış göstermesine katkı sağlamaktadır. Bir bölgeye ait kültürel değerler, gerçekleştirilen faaliyetlerle şehir ve ilçelerden gelen ziyaretçilere yeni ve çeşitli bir tecrübe sunmaktadır. Faaliyetlere katılım gösteren ziyaretçiler çeşitli kültürlerden kişilerle bir araya gelerek daha önceden hiç bilmedikleri bir kültürün varlığının farkına varmaktadırlar (Sezer vd., 2016: 523). Bocuk Gecesi ritüeli de, Trakya Bölgesi'nde yöresel olarak tertip edilen geleneksel sözlü kültür faaliyeti olarak insanların karşısına çıkmaktadır (Dinç, 2021b: 532). Türkiye'de kültürel dokuyu vurgulayan boyalı sokakları ile yeni bir turizm varış yeri olarak ön plana çıkan bölge (Trakya Bölgesi), Bocuk Gecesi'yle beraber somut olmayan kültürel miras turizmini de başlatarak, bu manada yöre halkının bilinçlenmesi için etkinlikler yapılan kayda değer bir yerleşim birimi haline dönüşmüştür (Ocak, 2021a: 524).

Edirne Tanıtım ve Turizm Derneği Yönetim Kurulu Başkanı Bülent Bacioğlu, Anadolu Ajansı muhabirine gerçekleştirdiği ifadede, Trakya'nın geleneksel, kültürel unsurlarıyla turizmciler için eğlenceli bir varış yeri olduğunu dile getirmiştir. Son senelerde, şehir genelinde geçmişten gelen geleneklerin de turistik maksatlı değerlendirildiğini ifade eden Bacioğlu: *"bunlardan biri de ilgi çekici etkinlik olan Bocuk Gecesi'dir. Keşan'ın Çamlıca köyünde düzenlenen bu etkinliğin ünü, Kakava gibi kartopu misali büyümeye başladı. Ünü, sınır ötesini de aştı. Bu anlamda yurt dışındaki festival takipçileri ve turizm şirketleri bu eğlenceyi programlarına aylar öncesinde aldılar"* diye konuşmuştur (Hürriyet, 2019). Bocuk Gecesi'nin ritüelleri ile çok eğlenceli ve aynı sürede ürkünç bir faaliyet olduğunu ifade eden Bacioğlu: *"korku ve eğlencenin bir araya geldiği bu etkinlikte, Ankara'dan, İstanbul'dan ve Türkiye'nin çeşitli yerlerinden tur operatörleri bizleri arayarak, Trakya rotasına 'Bocuk Gecesi' etkinliğini eklemek istediklerini söylüyorlar. Bocuk Gecesi'nin tarihi geçmişine dayalı ritüellerini, geleceğe taşıma ve bunu Trakya'da yaygınlaştırma adına çok önemli bir iş başarıldı"* demiştir (TRT Haber, 2019).

*"Bocuk Gecesi"*nin, kültürel değerlerin yaşatılması bakımından kayda değer bir faaliyet olduğunu ifade eden Keşan Ticaret ve Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkanı Mustafa Helvacıoğlu: *"her yıl yaklaşık 10-15 bin kişinin katıldığı etkinliğin markalaşması yolunda ciddi yol kat edildi. Gününbirlik olmasına rağmen bölgedeki otellerde ve pansiyonlarda doluluk oranları artıyor. Hatta köy sakinleri, misafirlerin konaklayabileceği pansiyonlar oluşturmuş. Etkinliğin markalaşması ve dünya çapında tanınması için tüm kurumlar ciddi adımlar atıyor. Geleceğimize miras bırakma adına, geçmişimizin örf ve adetlerini tanımak adına çok önemli bir yol alındı"* diyerek düşüncelerini ifade etmektedir (Milliyet, 2018).

Çamlıca köyünün muhtarı olan Arif Büyükyatıkçı, faaliyetin (Bocuk Gecesi) köyleri için kayda değer bir turizm hususu haline dönüştüğünü belirtmiştir (Son Dakika, 2018). Hâlihazırda maskeler takılarak, beyaz cadı elbiseleri giyilerek kutlanan Bocuk Gecesi, Çamlıca köyü ekonomisine de katkı yapmakla birlikte bölge halkının en büyük eğlence kaynaklarından bir tanesidir (Neye Denir, 2019). Geçmişin emarelerinin yaşatıldığı bu gece (Bocuk Gecesi) süresince Çamlıca beldesinde türlü faaliyetler tertip edilmektedir (Güzel ve Akyurt Kurnaz, 2020: 164). Bugün beldede (Çamlıca) Bocuk Gecesi kutlamalarının canlı olarak yaşatıldığı Çamlıca Kültür ve Sanat Evi, türlü gösteri, sinema, müzik ve sergi gibi kültürel etkinliklerin yürütüldüğü bir alan olarak göze çarpmaktadır (Sarıtaş ve Hacıoğlu, 2017: 335). Çamlıca Kültür ve Sanat Evi'nde gerçekleştirilen tiyatral gösteriler ve eğlenceler, Bocuk Gecesi'ni merak

ederek çevre il ve ilçelerden gelen katılımcıların artmasıyla Çamlıca Beldesi Meydanı'nda gerçekleştirilmeye başlanmıştır (Dinç, 2021b: 530).

Bocuk Gecesi'ni, Çamlıca köyünde ilk sırada köy muhtarlığı olmak üzere türlü kurum ve kuruluşlar tertip etmektedir. Bocuk Gecesi, Trakya Üniversitesi, Keşan Belediyesi, Koruda Doğal Yaşam ve Çevre Derneği, Çamlıca Kültür ve Turizm Derneği iş birliği ile bir şenlik havasına dönüştürülmüş haldedir. Civardaki şehir ve ilçelerden gelen üniversiteliler yoğun bir heyecan ile köy sokaklarında kostümlü ve maskeli bir biçimde ürkütecek birilerini aramaktadırlar (TerraCity TRENDS, 2018: 57).

Bocuk Gecesi şöleni her sene ocak ayında kutlanmakta ve her geçen sene faaliyete katılanların sayısı artış göstermektedir (Festival Turu, 2022). Kuşaktan kuşağa aktarılan korku öyküleriyle beslenen Bocuk Gecesi kültürü, son senelerde çevre kent ve ilçelerden gelenlerin katılımıyla turistik bir eğlence halini almaya başlamıştır (Edirne İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2022). Bocuk Gecesi ritüeline son senelerde ilk sırada Keşan, Edirne ve Çanakkale'den de katılımcılar eşlik etmeye başlayınca Bocuk Gecesi hemen hemen 10 senedir adeta bir festival tadında kutlanmaktadır (Akman, 2018).

Bocuk Gecesi, son senelerde gününbirlik bir faaliyet olarak yurt içinden ve yurt dışından gelen binlerce ziyaretçinin katılımı ile turistik bir organizasyon haline dönüşmüştür (Ocak, 2021a: 524). Turistlerden yoğun ilgi gören Bocuk Gecesi faaliyeti (TRT Haber, 2019), enternasyonal alanda da daha çok duyulur duruma gelmiştir (Rûdaw, 2020). Bocuk Gecesi, 2004 senesinden itibaren kutlanmaya başlamıştır. 2013 senesinden hâlihazıra değin de festival hâline getirilmiştir (Sol, 2019: 606; Güzel ve Akyurt Kurnaz, 2020: 167). Bocuk Gecesi Proje Koordinatörlüğü'ne göre; Bocuk Gecesi'ne 2018 senesinde 20.000, 2019 senesinde ise 30.000 civarında yerli ve yabancı ziyaretçinin geldiği belirtilmektedir (Sol, 2019: 607).

Bocuk Gecesi ritüeli, gelir yaratıcı bir kültürel faaliyet fonksiyonu üstlenmekte, yöre halkının yerel ürünler yapması, satması ve evlerini konaklama birimlerine dönüştürmesine fırsat tanımakta, yöre esnafının kazanç sağlamasına katkısı dokunmakta, komşular arası beraberliği, eski mahalle kültürünü ve kültürel mirası yaşatmaktadır. Aynı sürede de yerli ve yabancı turistleri bölgeye çekerek turistik hareketlilik sağlanması, bölgenin tanıtımının yapılması, basın dikkatinin çekilmesi, fotoğrafçıların ve gezginlerin bölgeye çekilmesi ve Çamlıca köyünde turistik hizmet arzının meydana gelmesi açısından turizme katkı yapmaktadır. Genel olarak düşünüldüğünde ise, Bocuk Gecesi ritüeli, insanlar arası eğlence ve yiyecek paylaşımını sağlamaktadır. Bocuk Gecesi'nde insanlar sokaklarda gezmekte, korku hikâyeleri anlatmakta, oyunlar oynamakta, sergiler düzenlemekte, maniler okumakta, evlerin camlarına vurarak kapı kapı dolaşmaktadırlar (Güzel ve Akyurt Kurnaz, 2020).

7. Sonuç ve Öneriler

Turizm perspektiften bakıldığında, Bocuk Gecesi önemli bir inanç turizmi etkinliğidir ve turistik açıdan da büyük bir etkileşim oluşturmaktadır. Bocuk Gecesi, inanç turizmi bakımından önemli olarak görülmekte, hem ulusal hem de uluslararası açıdan bir üne sahip olmakta, zaman geçtikçe turistik potansiyelini ve önemini artırmakta, çeşitli kişi, kurum ve kuruluşların olabildiğince dikkatini çekerek önemli bir turistik talep unsuru meydana getirmektedir. Bocuk Gecesi'ne yönelik oluşan bu talep sonucunda ise yöre, bölge ve ülke turizminin gelişimine önemli katkılar sağlanmaktadır. Ayrıca yerli ve yabancı turistlerin ilgisini çekmeyi başaran Bocuk Gecesi uygulama ve ritüellerinin, gerçekleştirildiği yöre, bölge ve ülkeye sosyal, ekonomik ve kültürel anlamda da pek çok katkısı bulunmaktadır.

Bocuk Gecesi faaliyet olarak, bir festival değil fakat festival tadındadır. Bocuk Gecesi, bir karnaval değil fakat katılımcıların kostümler ile geceye katılmalarıyla karnavallaştığı dikkat çekmektedir (Keşan Postası, 2021).

Bocuk Gecesi'nde kişilerin çehrelerini boyayıp, Bocuk kılığına girmeleri ve birbirlerini korkutmaları en yaygın adettir. Önceleri sadece Bocuk kılığına girmek amaçlı uygulanan bu adet, zamanla çeşitli konseptlerin etkisinde kalmıştır (Ulukayın, 2022).

Bocuk Gecesi'nin ilk kutlandıkları zamanlar ile son kutlandıkları zamanlar arasında önemli farklılıklar vardır. Bocuk Gecesi, son zamanlarda farklı konseptler esas alınarak düzenlenmektedir ve eğlence yoğunluktadır. Bocuk Gecesi'nde esas alınan konseptlere değinmek gerekirse; bu konseptlerde çeşitli kostüm, makyaj ve yiyeceklerin odak noktasında bulunduğu türlü inanç ve eğlence kültürlerinin ön plana çıktığını ifade etmek mümkündür.

Bocuk Gecesi'nde türlü faaliyetler bulunmaktadır. Bu gecede kostüm ve makyaj yarışmaları gibi aktiviteler tertip edilmektedir. Hedef, kış mevsiminin en soğuk gecesini kalabalık ve eğlenceli bir biçimde atlatmaktır. Komşu şehirlerden ve ülkelerden gelen turistlerle beraber bölgenin (Trakya Bölgesi) popülaritesi artış göstermiştir ve bölge, basının da dikkatini cezbetmiştir. Bölge, basının dikkatini çekmesiyle beraber Bocuk Gecesi ulusal basında da bahsedilen bir faaliyet olmuştur. Bu kapsamda bölgenin git gide daha tanınır duruma geleceği varsayılmaktadır (Güzel ve Akyurt Kurnaz, 2020: 176-177).

Geçmişteki uygulamalarında eğlence olsun diyerek, ak çarşafıya sarınıp, un, kül veya kiremit tozuyla çehrelerini boyayarak sokaklarda birbirlerini ürküten gençler, hâlihazırda çok kreatif korkunç karakter maskeleri ve daha profesyonel makyajlarıyla geceyi adeta bir korku karnavalı haline getirmişlerdir. Öyle ki Bocuk Gecesi geleneği, hâlihazırda bundan böyle binlerce kişinin katılımı ile geleneksel bir korku festivali haline gelmiştir. Bocuk Gecesi, son senelerde tarihsel anlatılar ve bölgeye (Trakya Bölgesi) ait sözlü kültür ürünü olan korku mitlerinden esinlenerek türlü tarihsel, mitolojik etkilere dayandırılan gösterilerin yer aldığı sahne sunumları ile katılımcılara kültür aktarımının gerçekleştirildiği büyük ölçekli bir organizasyona dönüşmüştür (Ocak, 2021a: 523).

Bu çalışmanın literatüre teorik ve pratik katkıları bulunmaktadır. Bu katkılar şunlardır:

Çalışmanın literatüre teorik katkıları;

- Bu çalışma, literatürde mevcut bir çalışmanın konu önerisini dikkate almaktadır. Bu açıdan bakıldığında ise çalışma, literatüre teorik katkı yapmaktadır.

Çalışmanın literatüre pratik katkıları;

- Çalışma, Bocuk Gecesi'nde neler yapıldığını merak edenlerin merakını giderici bir niteliğine sahiptir.
- Çalışma, Bocuk Gecesi'nin inanç turizmi bakımından tanıtımına katkı yapmakta ve söz konusu gecenin katılımcılarına turistik anlamda bir ön fikir sunmaktadır.
- Çalışma, pek çok sayıda yerli ve yabancı turistin katılım sağladığı Bocuk Gecesi'nin inanç turizmi bakımından taşıdığı anlamın ve önemin bilinmesi noktasında insanlar üzerinde kalıcı bir etki oluşturmaktadır.
- Çalışmanın, genel olarak Bocuk Gecesi'nin kutlandığı bölgelerin turistik tanıtımı açısından önemli pozitif etki ve fırsatlar sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın sonucunda bazı önerilerin belirtilmesi uygun olarak görülmektedir. Bu öneriler şöyledir:

- Birbiriyle benzerlik gösteren inanç turizmi etkinliklerinin literatür taraması tekniğiyle incelenmesi sağlanabilir.

- Çocuk Gecesi'ne katılan turistlerin bu geceyle ilgili turistik memnuniyet ve deneyimleri gözlemci bakış açısıyla araştırılabilir.
- Çocuk Gecesi'nin Trakya Bölgesi'nin turistik tanıtım ve pazarlamasına yaptığı katkı ele alınabilir.
- Çocuk Gecesi'nde esas alınan konseptlerin tercih edilme nedenleri, etkileri ve basına yansımaları değerlendirilebilir.
- Çocuk Gecesi'ne benzer kutlamaların kutlanma şekilleri, anlamları, önemleri ve tarihi gelişim süreçleri araştırılabilir, bunun sonucunda ortaya çıkan bilgiler ışığında karşılıklı olarak sentezleme işlemi yapılabilir.
- Sosyal iletişim ve etkileşimin sağlanmasında Çocuk Gecesi'nin potansiyeli ve önemi ele alınabilir.
- Çamlıca köyünde gerçekleştirilen Çocuk Gecesi'nin SWOT analiziyle değerlendirilmesi yapılabilir.
- Çocuk Gecesi'ne katılan turistlerin seyahat motivasyonlarında hangi somut ve soyut unsurların etkili olduğu ortaya çıkarılabilir.
- Çocuk Gecesi'ne ilişkin broşürler ve cep kitapçıkları oluşturularak bu geceye katılım gösteren turistlere ücretsiz olarak dağıtılabilir.
- Çocuk Gecesi'nin Çamlıca köyünün ekonomik gelişimine katkısı araştırılabilir.
- Çocuk Gecesi tanıtım faaliyetlerinde yerel yönetimlerin üstlendiği role açıklık getirilebilir.
- Çocuk Gecesi'yle ilgili inanç turizmine vurgu yapan, sıra dışı, akılda kalıcı ve farklı mottoların geliştirilmesi önerilmektedir.
- Çocuk Gecesi ile Kolada Gecesi'ne ilişkin derinlemesine literatür taraması yapılabilir, bunun sonucunda elde edilen bilgiler karşılaştırmalı olarak analize tabi tutulabilir.
- Merkez noktasında tüketicilerin bulunduğu bir araştırma yapılabilir ve bu araştırma Çocuk Gecesi'yle bağdaştırılabilir. Örneğin, Çocuk Gecesi'nde tüketilen yiyeceklerin türlerine göre dağılımı incelenebilir. Ayrıca buna ilave olarak, tüketicilerin söz konusu yiyecekleri tercih etme nedenleri ve seviyeleri de araştırmaya konu olabilir.
- Çocuk Gecesi'nin anlam ve önemine dair hatıra defteri tutulabilir. Çocuk Gecesi'ne katılan turistler bu hatıra defterine düşüncelerini yazabilirler.
- Turizm paydaşlarının görüşleri alınarak Çocuk Gecesi'nin istikbalinin nasıl olacağı ile ilgili bir konuya açıklık getirilebilir.
- İnanç turizmi etkinliklerinin tertip edilmesinde yenilikçi yaklaşımların etkisi araştırılabilir.
- İnanç turizmi faaliyetlerinde turistik planlamanın ve elektronik pazarlamanın önemi ortaya konabilir.
- Din, inanç ve kültür farklılıklarının turistlerin inanç turizmi etkinliklerine katılımları noktasında yaptığı olumlu ve olumsuz etkiler gün yüzüne çıkarılabilir.

- Batıl inanç ve hurafelerin inanç turizmi arz ve talebi üzerindeki mevcut ve muhtemel etkilerine açıklık getirilebilir.
- Turistik açıdan önemli olarak görülen günlerin ve gecelerin toplum içi ve toplumlar arası kültürel etkileşimin yaşanması üzerine etkileri araştırılabilir.
- İnanç turizmi etkinliklerinin iş akışını sekteye uğratan durum ve olaylar önlenmeye çalışılmalı, şayet mümkün olmayacaksa en aza indirmeye azami gayret gösterilmelidir. Bu konuya ilişkin olarak da turizm eğitimi almayan turizm sektörü çalışanlarının daha dikkatli davranmaları önerilmektedir.
- Bocuk Gecesi ile ilgili çıkan haberler söylem analiziyle incelenebilir. Bu inceleme işlemi turistik odaklı olarak gerçekleştirilebilir.
- Bocuk Gecesi'nin kutlandığı alanların manevi ikliminin ele alınması ve bu manevi ikliminde ön plana çıkan unsurların neler olduğunun tespit edilmesi tavsiye edilmektedir.
- Bocuk Gecesi'ne katılım gösteren yerli ve yabancı turistlerin turistik deneyimlerinin neler olduğu, bu deneyimleri en çok hangi olumlu ve olumsuz faktörlerin etkilediği araştırılabilir, bu araştırma verileri yerli ve yabancı olmak üzere iki farklı şekilde sınıflandırılarak karşılaştırılabilir.
- Bocuk Gecesi'nin sosyolojik ve kültürel temellerinin saptanmasına yönelik bir araştırma yapılabilir.
- Bocuk Gecesi temalı sinema filmleri yapılabilir.
- Farklı kültürlerin etkileşiminden doğan kültürel çeşitlilik yaklaşımları kapsamında Bocuk Gecesi'nin yerel halkın, yerli ve yabancı turistlerin bakış açısıyla değerlendirilmesi üzerine detaylı bir araştırma planlanabilir.
- Bocuk Gecesi'ne katılan turistlere bu gecenin anlam ve önemine uygun, maddi değeri düşük, manevi değeri yüksek sembolik armağanlar verilebilir. Bu durumun turistleri ziyadesiyle mutlu edeceği ve onların üzerinde olumlu etkiler oluşturacağı düşünülmektedir.
- Orijinal ve taklit olan inanç turizmi etkinliklerinin saptanması ve uygulamalı örneklerle karşılaştırılmalı olarak açıklanması adına bir çalışma yapılabilir.
- Bocuk Gecesi'nde sık tüketilen yiyeceklerin gastronomi kapsamında ele alınması üzerine bir araştırma yapılabilir.
- *“Bocuk Gecesi'ne yönelik turistik bir araştırma: turist tipolojilerinin belirlenmesi”* isminde bir çalışma ortaya çıkarılabilir. Söz konusu çalışmanın literatür açısından çok faydalı olacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Akman, O. (2018). Trakya'nın Cadılar Bayramı; Çocuk. *Jorko YOLLARDA*, Erişim Adresi: <http://jorkoyollarda.com/trakyanin-cadilar-bayrami-bocuk/>, Erişim Tarihi: 12.03.2022.
- Apleni, L., Vallabh, D. & Henama, U. S. (2017). Motivation for Tourists' Participation in Religious Tourism in Eastern Cape: A Case Study of Buffalo City, South Africa. *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*, 6(2), 1-14.
- Artun, E. (1993). Tekirdağ Âdetlerinden "Bocuk Gecesi ve Sedenka". *Türk Kültürü Araştırmaları (Prof. Dr. Şükrü Elçin Armağanı)*, 29(1-2), 34-51.
- Aygün, Y. (2022). Bocuk Gecesi'nden Koleda Bayramı'na: Türkiye'nin Dört Bir Yanından Unutulmaya Yüz Tutmuş Ritüeller. Erişim Tarihi: <https://listelist.com/turkiyede-unutulmaya-yuz-tutmus-ritueller/>, Erişim Tarihi: 12.03.2022.
- Bahar, M. (2015). *İnanç Turizmi Açısından Kilis İlinin Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Bi'Soru Bi'Cevap. (2018). Bocuk Gecesi Geleneği Nedir? Erişim Adresi: <https://bisorubicevap.com/yasam/bocuk-gecesi-gelenegi-nedir>, Erişim Tarihi: 12.03.2022.
- Buttanrı, M. (2010). Bulgaristan Türkleri Arasında Tiyatro Faaliyetleri. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 3(6), 136-162.
- Çam, O. & Çelik, C. (2021). İnanç Turizmi Etkinlikleri Kapsamında Bir Değerlendirme: Cadılar Bayramı. *Tourism and Recreation*, 3(2), 118-131. DOI: 10.53601/tourismandrecreation.973921.
- Demircan, Ş. (2014). *İnanç Turizminin Yerel Kalkınmadaki Önemi: Midyat Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Demircan, Ş. & Çeken, H. (2022). İnanç Turizminin Yerel Kalkınmadaki Önemi: Midyat Örneği. *Turar Turizm ve Araştırma Dergisi*, 11(1), 75-92. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/turar/issue/68468/1073874>.
- Dilber, İ. (2007). Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkisinin Girdi-Çıktı Tablosu Yardımıyla Değerlendirilmesi. *Yönetim ve Ekonomi*, 14(2), 205-220.
- Dinç, S. (2021a). *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelerde Sergilenmesi: Bocuk Gecesi Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Dinç, S. (2021b). Edirne'nin Somut Olmayan Kültürel Miras Unsuru: Bocuk Gecesi Ritüeli. F. Çalik Orhan ve B. İşçimen (Eds.) içinde, *Keşan Araştırmaları Keşan'ın Kurtuluşunun 100. Yılı Anısına* (s. 527-534). Edirne: Trakya Üniversitesi. ISBN: 978-975-374-310-5. Trakya Üniversitesi Yayın NO: 266.

- Edirne İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2022). Çamlıca Köyünde “Bocuk Gecesi” Etkinliği Yapıldı. Erişim Adresi: <https://edirne.ktb.gov.tr/TR-151944/camlica-koyunde-bocuk-gecesi-etkinligi-yapildi.html>, Erişim Tarihi: 12.03.2022.
- Eykay, İ. (2013). *İnanç Turizmi Potansiyeli Açısından Antakya'nın Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Festival Turu. (2022). Bocuk Gecesi. Erişim Adresi: <http://www.festivalturu.com/bocuk-gecesi-turu>, Erişim Tarihi: 12.03.2022.
- Güzel, F. Ö. (2010). Turistik Ürün Çeşitlendirmesi Kapsamında Yeni Bir Dinamik: İnanç Turizmi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 2(2), 87-100.
- Güzel, Ö. & Akyurt Kurnaz, H. (2020). Türk Kültüründe Bir Miras Olarak Bocuk Gecesi Ritüeli İçeriği: Fenomenolojik Bir Araştırma. *Milli Folklor*, 16(128), 163-178.
- Henderson, J. C. (2002). Managing Tourism and Islam in Peninsular Malaysia. *Tourism Management*, 24, 447-456.
- Houxley, A. (1996). *Kalıcı Felsefe*. (Çev: Latif Boyacı). İstanbul: İnsan Yay.
- Hughes, K., Bond, N. & Ballantyne, R. (2013). Designing and Managing Interpretive Experiences at Religious Sites: Visitors' Perceptions of Canterbury Cathedral. *Tourism Management*, 36, 210-220.
- Hürriyet. (2019). Çarşafalara Bürünerek Genç Yaşlı Sokağa Çıktılar! Edirne'de Şaşkırtan Görüntüler... Erişim Adresi: <https://www.hurriyet.com.tr/seyahat/carsaflara-burunerek-genc-yasli-sokaga-ciktilar-edirne-de-sasirtan-goruntuler-41071681>, Erişim Tarihi: 12.03.2022.
- Ilgaz Yıldırım, B. & Şahin, D. (2018). Akdeniz Ülkelerinde Turizm Gelirleri ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Bootstrap Panel Nedensellik Testi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(16), 73-83. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/yalovasosbil/issue/37841/427298>.
- Kara, O., Çömlekçi, İ. & Kaya, V. (2012). Turizm Gelirlerinin Çeşitli Makro Ekonomik Göstergeler İle İlişkisi: Türkiye Örneği (1992-2011). *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 75-100.
- Karacoşkun, M. D. (2004). Dini İnanç-Dini Davranış İlişkisine Sosyo-Psikolojik Yaklaşımlar. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 4(3), 23-36.
- Karaman, S. & Usta, K. (2006). İnanç Turizmi Açısından İznik ve Bir Uygulama Çalışması. *III. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi*, Balıkesir, s. 473-489.
- Keşan Online. (2022). Billur Ocak Sordu: “Pek Çok Geleneksel Uygulamayı Barındıran KOLEDA, Neden BOCUK Kutlamalarını Taklit Ediyor?” Erişim Adresi: <https://kesanonline.com/billur-ocak-sordu-pek-cok-geleneksel-uygulamayi-barindiriran-koleda-neden-bocuk-kutlamalarini-taklit-ediyor/>, Erişim Tarihi: 12.03.2022.

- Keşan Postası. (2021). 2022 Çocuk Gecesi Tarihi Belli Oldu. Erişim Adresi: <https://www.kesanpostasi.com/2022-bocuk-gecesi-tarihi-belli-oldu.html>, Erişim Tarihi: 12.03.2022.
- Milliyet. (2018). "Bocuk" Unesco Kültür Mirası Listesi Yolunda. Erişim Adresi: <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/edirne/bocuk-unesco-kultur-mirasi-listesi-yolunda-12508949>, Erişim Tarihi: 12.03.2022.
- Neye Denir. (2019). Trakya'nın Cadılar Bayramı: Çocuk Gecesi Nedir? Erişim Adresi: <https://www.neyedenir.com/bocuk-gecesi-nedir/>, Erişim Tarihi: 14.03.2022.
- Ocak, B. (2021a). Trakya'da Festival Kimliği Kazanan Geleneksel Kutlamalara Bir Örnek: Keşan-Çamlıca Çocuk Gecesi. F. Çalik Orhan ve B. İşçimen (Eds.) içinde, *Keşan Araştırmaları Keşan'ın Kurtuluşunun 100. Yılı Anısına* (s. 517-526). Edirne: Trakya Üniversitesi. ISBN: 978-975-374-310-5. Trakya Üniversitesi Yayın NO: 266.
- Ocak, B. (2021b). *Trakya'nın Geleneksel Kutlamaları, Şenlikleri ve Görsel Kimliği (Bocuk, Kalogeros, Koleda, Anastenaria, Kukeri ve Diğerleri)*. (Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Okuyucu, A. & Somuncu, M. (2013). Türkiye'de İnanç Turizmi: Bugünkü Durum, Sorunlar ve Gelecek. *International Conference on Religious Tourism and Tolerance*, 9-12 Mayıs 2013, Konya, 627-643.
- Özdemir, N. (2005). *Cumhuriyet Dönemi Türk Eğlence Kültürü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Raj, R. & Morpeth, N. D. (2007). *Religious Tourism and Pilgrimage Management: an International Perspective*. CABI U.K.
- Rûdaw. (2020). Kötülükten korunma etkinliği; Çocuk Gecesi. Erişim Adresi: <https://www.rudaw.net/turkish/culture/19022020>, Erişim Tarihi: 12.03.2022.
- Samırkaş, M. & Samırkaş, M. C. (2014). Turizm Sektörünün Ekonomik Büyümeye Etkisi: Türkiye Örneği. *İşletme Fakültesi Dergisi*, 15(1), 63-76.
- Sarıtaş, S. & Hacıoğlu, C. (2017). Çamlıca'da Eski Bir Balkan Kutlaması: Çocuk Gecesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26(2), 333-340.
- Sezer, B., Küçükaltan, D. & Akkaşoğlu, S. (2016). Yöresel Etkinliklerin Sürdürülebilir Turizme Yansımalarına Yönelik Trakya'da Bir Uygulama. 2. *Ulusal Sürdürülebilir Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı*, Antalya, s. 523.
- Sharpley, R. & Sundaram, P. (2005). Tourism: A Sacred Journey? The Case of Ashram Tourism, India. *International Journal of Tourism Research*, 7, 161-171.
- Shinde, K. A. (2010). Entrepreneurship and Indigenous Entrepreneurs in Religious Tourism in India. *International Journal of Tourism Research*, 12, 523-535.
- Sol, S. (2019). Balkanlardan Trakya'ya Taşınan Bir Ritüel: Çocuk Gecesi Örneği. *Motif Uluslararası Genç Halk Bilimciler ve Türk Dünyası Kongresi*, 599-608.

- Son Dakika. (2018). Çocuk Gecesi Kutlandı (2). Erişim Adresi: <https://www.sondakika.com/haber/haber-bocuk-gecesi-kutlandi-2-10426962/>, Erişim Tarihi: 12.03.2022.
- Soykan, F. (1999). Doğal Çevre ve Kırsal Kültürle Bütünleşen Bir Turizm Türü: Kırsal Turizm. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 67-75.
- T.C. Keşan Kaymakamlığı. (2022). Çamlıca Halk Kültüründe Çocuk. Erişim Adresi: http://www.kesan.gov.tr/ortak_icerik/kesan/dosyalar/Bocuk%20tarih%C3%A7e.pdf, Erişim Tarihi: 14.03.2022.
- T24. (2021a). Balkan geleneği: Çocuk Gecesi. Erişim Adresi: <https://t24.com.tr/foto-haber/balkan-gelenegi-bocuk-gecesi,14110>, Erişim Tarihi: 12.03.2022.
- T24. (2021b). Balkan geleneği: Çocuk Gecesi. Erişim Adresi: <https://t24.com.tr/foto-haber/balkan-gelenegi-bocuk-gecesi,14110/2>, Erişim Tarihi: 12.03.2022.
- T24. (2021c). Balkan geleneği: Çocuk Gecesi. Erişim Adresi: <https://t24.com.tr/foto-haber/balkan-gelenegi-bocuk-gecesi,14110/3>, Erişim Tarihi: 12.03.2022.
- T24. (2021d). Balkan geleneği: Çocuk Gecesi. Erişim Adresi: <https://t24.com.tr/foto-haber/balkan-gelenegi-bocuk-gecesi,14110/5>, Erişim Tarihi: 12.03.2022.
- T24. (2021e). Balkan geleneği: Çocuk Gecesi. Erişim Adresi: <https://t24.com.tr/foto-haber/balkan-gelenegi-bocuk-gecesi,14110/6>, Erişim Tarihi: 12.03.2022.
- T24. (2021f). Balkan geleneği: Çocuk Gecesi. Erişim Adresi: <https://t24.com.tr/foto-haber/balkan-gelenegi-bocuk-gecesi,14110/7>, Erişim Tarihi: 12.03.2022.
- TerraCity TRENDS (2018). Trends. Erişim Adresi: https://www.terracity.com.tr/fileadmin/user_upload/CENTERS/TCA/lifestyle-yasam-tari/TerraCity_Trends_Dergi/TRENDS_09_Web.pdf, Erişim Tarihi: 14.03.2022.
- Tokgöz, L. (2020). *Erzurum-Kars-Van İllerindeki Sanat Tarihi Bağlamında Önem Arz Eden Kutsal Mekânların İnanç Turizmi Açısından Değerlendirilmesi*. (Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- TRT Haber. (2019). Keşanlılar "Çocuk Gecesi" Etkinliğiyle Köylerine Binlerce Turist Çekiyor. Erişim Tarihi: <https://www.trthaber.com/haber/kultur-sanat/kesanlılar-bocuk-gecesi-etkinligiyle-koylerine-binlerce-turist-cekiyor-399884.html>, Erişim Tarihi: 12.03.2022.
- Turkish Airlines Blog. (2021). Dört Mevsim Bitmeyen Eğlence: Türkiye'deki Festival ve Şenlikler. Erişim Adresi: <https://blog.turkishairlines.com/tr/turkiyedeki-festival-ve-senlikler/>, Erişim Tarihi: 12.03.2022.
- Tuzcu, M. (2018). Çocuk Gecesi. Erişim Adresi: <https://murattuzcu.wordpress.com/2018/01/05/bocuk-gecesi/>, Erişim Tarihi: 12.03.2022.
- Türkel, K. (2019). *Tarih Boyunca İnanç Kavramının, Tapınımının Ve İnanç Turizminin Gelişimi: Kalitatif Bir Araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

- Ulukayın. (2022). Bocuk Gecesi ve Bocuk Üzerine Etnografik Bir Araştırma. Erişim Adresi: <https://ulukayin.org/bocuk-gecesi-uzerine-etnografik-bir-arastirma/>, Erişim Tarihi: 12.03.2022.
- Unur, K. (2002). *Türkiye'nin Ekonomik Etkilerini Ölçmede Kullanılan Yöntemler ve Türkiye'nin Aktif Dış Turizm Gelirlerinin Ölçümü İçin Bir Model Önerisi*. (Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Vukonic, B. (1996). *Tourism and Religion*. Pergamon Press.
- Yamak, N., Tanrıöver, B. & Güneysu, F. (2012). Turizm – Ekonomik Büyüme İlişkisi: Sektör Bazında Bir İnceleme. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26(2), 205-220. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/atauniiibd/issue/2705/35716>.

Ekler

Ek 1: Bocuk Gecesi'nden Görünümler

Şekil 1: Bocuk Gecesi'nden Bir Görünüm - 1

Kaynak: T24, 2021a

Şekil 2: Bocuk Gecesi'nden Bir Görünüm - 2

Kaynak: T24, 2021b

Şekil 3: Bocuk Gecesi'nden Bir Görünüm - 3

Kaynak: T24, 2021c

Şekil 4: Bocuk Gecesi'nden Bir Görünüm - 4

Kaynak: T24, 2021d

Şekil 5: Bocuk Gecesi'nden Bir Görünüm - 5

Kaynak: T24, 2021e

Şekil 6: Bocuk Gecesi'nden Bir Görünüm - 6

Kaynak: T24, 2021f

© Copyright of Journal of Applied Tourism Research is the property of University of Applied Sciences Tourism Faculty and its content may not be copied or e-mailed to multiple sites or posted to a listserv without the copyright holder's express written permission. However, users may print, download, or email articles for individual use.

Journal of Applied Tourism Research

2022, Vol. 3, No. 1, 57-66

ISSN: 2717-8951

FOOD NEOFOBIA OF COOKING PROGRAM STUDENTS

Gürkan KALKAN¹ & Hüseyin Hüsrev BÜYÜKDOĞAÇ²

Abstract

Within the scope of the research, it has been tried to reveal whether the cooks of the future have prejudices against the foods they will produce. In the research, it was tried to determine whether the traditional taste perception created by the fear/anxiety and habits of the prospective cooks against possible new tastes dominates. With the study conducted for the students of the Isparta University of Applied Sciences Cookery program, it was tried to measure how open the cooks are to new tastes and the effectiveness of their perspectives. Data were obtained from 268 samples participating in the study on the internet. It was tried to measure the neophobia to new tastes of the cookery program students who preferred Isparta from different regions for educational purposes.

Keywords:
Neophobia,
Food, Cooking
Profession

**Article
History:**
Received:
22 May 2022
Accepted:
28 Jun 2022

AŞÇILIK PROGRAMI ÖĞRENCİLERİNİN YİYECEK NEOFOBİSİ

Özet

Araştırma kapsamında geleceğin aşçıların üretecekleri gıdalara karşı önyargılarının olup olmadığını ortaya çıkarmaya çalışılmıştır. Araştırma içerisinde aşçı adaylarının olası yeni tatlarla karşı korku/endişe ve alışkanlıkların yarattığı geleneksel tat anlayışının hâkim olup-olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi aşçılık programı öğrencilerine yönelik yapılan çalışma ile aşçı adaylarının yeni tatlarla ne derecede açık oldukları ve bakış açılarının etkinliği ölçülmeye çalışılmıştır. Araştırmaya katılan 268 örneklemden internet ortamında verilere ulaşılmıştır. Farklı bölgelerden eğitim amaçlı Isparta'yı tercih eden aşçılık programı öğrencilerinin yeni tatlarla olan neofobisi ölçülmeye çalışılmıştır.

**Anahtar
Kelimeler:**
Neofobi,
Yiyecek,
Aşçılık

**Makale
Geçmişi:**
Alınan tarih:
22 Mayıs 2022
Kabul tarihi:
28 Haziran 2022

¹ ORCID: 0000-0002-2464-9088, Dr. Öğr. Üyesi, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Isparta Meslek Yüksekokulu, gurkan@isparta.edu.tr

² ORCID: 0000-0001-8149-2876, Öğretmen, hhdogac@hotmail.com

1. Giriş

Tabiat tarafından insanların ve diğer canlıların tüketimine sunulmuş milyonlarca yiyecek türünden bahsetmek mümkündür. Tüm canlılar deneme-yanılma yöntemiyle yiyecekleri tanımışlardır. Bu kadar yiyecek çeşitliliğine ve ilerleyen zamana rağmen insanların bu yiyecek türlerinin çoğunu yeni keşfettiği ve tattığı bilinmektedir. Yiyeceklerin çokluğu aynı zamanda insanların gıda tüketimi noktasında seçimlerini etkilemektedir (Dağ ve Tabak, 2020:37). Hangi yiyeceği tüketeyeceğine karar verme süreci ebeveynlerle başlamakta ve alışkanlıklar/korkular/psikoloji durumların etkisinde bir sonraki nesile taşınmaktadır (Christina vd., 2022:2). Yaşamsal alanların coğrafyası ve kültürleri tüketilen yiyecek yapısında etkin olan bir başka durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Ulaşım ve iletişimin giderek dünyayı küreselleştirmesi farklı bölgelerdeki yiyeceklerin dünya paylaşımına sunulmasını sağlamıştır. Bu durum belirli coğrafya kavramını ortadan kaldırmış ve yiyeceklerin farklı alanlarda tüketimine olanak sağlamıştır. Buna rağmen birçok insanın geleneksel tüketimin dışına çıkmada zorlandığı görülmektedir. Bu durum sonucunda insanların yaşadıkları bölgelerin ve hakim olan kültür yapısının yiyecek tüketimi üzerinde etkili olan bir diğer etken olduğu düşünülmektedir. İnsanların yiyecek tüketimini etkileyen diğer alanlar olarak ev, iş yeri ve okullar etkin olurken evde yapılan yiyeceklerin yapısının da yiyeceklerin tüketiminde etkili olmaktadır (Galloway, vd. 2003:692).

Bilinmeyen yiyecekleri denemeden kaçınma veya yeni yiyecekleri denemede isteksizlik (Kock vd. 2022:1) olarak bilinen bu durum yiyecek üretiminde çalışacak insanların meslekleri için önemli bir engel olarak görülmektedir. Bilinmeyen yiyecekleri yemede isteksizlik olarak nitelendirilen bu durum insanların gıda anlamında yeniliklere kendisini kapatmasına neden olmaktadır (Svedsen, vd. 2017:359). Yemek seçiminde belirleyici bir etken konumunda olan neofobi insanların beslenme alışkanlıklarını da etkilemektedir (Galloway, vd., 2003:693). Kişinin tanımadığı veya bildiği halde daha önce hiç tatmadığı yiyeceklerden sakınma durumu olarak ta neofobi karşımıza çıkmaktadır (Özgen ve Türkmen, 2018:231). Kişinin bilişsel ve güdüsel durumunun yeniliklere karşı vermiş olduğu özel durumu da neofobi olarak kabul edilebilmektedir (Pliner ve Hobden, 1992:107). Bu gibi durumlarda daha çok bireyin alışkanlıklarının etkili olduğu ve mevcut durumu yemek yeme kültürünün izlediği düşünülmektedir. Kişiye yemeğin lezzetli olduğunun tüketen bir kişi tarafından dahi söylenmesinin yeme istekliliğine bireyi yönelttiği görülmüştür (Hobden ve Pliner, 1995:101). Tüm bu verilerden yola çıkarak yeniliklere kapalı olma durumunun yiyeceklerde daha da belirgin olarak yemek tercihlerini etkilediğini söylemek mümkün olmaktadır.

Cardello ve Sawyer (1992:254) yapmış oldukları çalışma ile yiyecekleri deneme veya denememe konusunda bireysel yönlendirmedin etki oranının yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Yiyecek tüketiminin manipüle edilip/edilmesinin insan istek ve beklentilerini etkilediği diğer bir çarpıcı durumdur. Yapılan bir diğer çalışmada ise yiyecekleri deneme ve tüketme eğiliminde sosyal etkinin bir diğer faktör olduğu ortaya konulmuştur (Duncker, 1938:493). Tüm paylaşılan verilerden yola çıkarak yiyecek tüketme eğiliminde kişinin kendi idaresi dışındaki etkileyenlerin neofobinin oluşmasına zemin hazırladığı öngörülmektedir. İnsanların yiyecek seçim ve tüketim tercihlerini etkileyebilecek birçok etkenden bahsetmek mümkündür. Bunlar arasında kişinin psikolojik durumunun da yiyecek tercihinin etkilediği bilinmektedir (Özdemir, 2010: 226). Özellikle neofobi temelinde kişinin önyargı ve yaşanmışlıklarının etkili olduğu düşünülmektedir. Sosyalleşmenin bir parçası olarak görülen yemek yeme eylemi insanların önyargılarından dolayı olumsuz etkilenebilmektedir (Özdemir, 2010:220). Bu olumsuzluk hem yiyecekleri üretenler için hem de gastronomi turizm gibi yiyecek odaklı tercihleri de olumsuz etkilemektedir (Türker ve Akmanoğlu, 2022:178). Bireyde oluşan bu tutum sonrası yiyecek temelli birçok etkinlik olumsuzlukla (Baş ve Hamurcu, 2021:166) sonuçlanmakta ve hatta birey bir turizm hareketliliğine katılmış ise destinasyon memnuniyeti olumsuzlukla sonuçlanabilmektedir.

2. Kavramsal Çerçeve

Canlılar arasında yiyecek çeşitliliğine ve tüketimine kolay adapte olan en akıllı tür insan olarak bilinmektedir. İnsanların yiyeceklere kolay uyum sağlama süreci tüketim hızını artırırken bilinmeyen yiyeceklerin farklı coğrafya, farklı teknikler ve pişirme yöntemlerle tüketime sunulması bazı insanların adapte olma sorunlarını ortaya çıkarmıştır. Bu durum sonucunda insanlar bilinmeyene karşı korku ve endişeli bir tavır sergilemişlerdir (Rozin and Vollmecke, 1986:440). İnsanların yeni yiyecekleri denememe (Türker ve Akmanoğlu, 2022:180) ve istememe durumu olarak bilinen “Neofobi” kişilerin yiyecek tüketiminde yönlendirici/kısıtlayıcı bir durum olarak görülmektedir. Yiyeceklerin tercihinde kişilerin seçimini etkileyen nedenler arasında duyuşal çekicilik, kolaylık ve bireyin ruh halinin etkin olduğu düşünöldüğünde (Aksoy ve Kazkondü, 2020:1322) ileride bu yiyecekleri üretmeyi meslek olarak seçen öğrencilerin yeni yiyeceklere karşı bakış açıları irdelenmeye çalışılmıştır. Bu durumun yiyecek üretmek için meslek haline gelen öğrencilerde olma ihtimalinin geleceklere açısından sorun teşkil edeceği düşünölmektedir.

Araştırma kapsamında çalışmanın temelini oluşturan neofobi konusu üzerinde yabancı kaynaklarda daha çok veriye rastlanmıştır. Ülkemizde ki geniş mutfak kültürü ve insani farklılıklara rağmen karşılaştırma yapıldığında yazınsal alanda az sayıda çalışma karşımıza çıkmaktadır. Ulaşılan çalışmaların çoğunluğunun genel kitleye yönelik olması bu çalışmanın gerekliliği ortaya koymaktadır. İleride meslek olarak aşçılığı seçecek öğrencilerin bilmediği, denemediği veya denemekten çekindiği lezzetleri nasıl üreteceklere cevaplanması gereken bir soru olarak çalışmada öngörölmüştür. Günümüzde yiyeceklerin üretim ve sunumu moda misali sürekli kendini yenilemekte ve durağan olmayan yeniliklerle tüketici beğenisine sunulmaktadır. Özellikle kitle iletişim araçları ile insanların görseline sunulan yiyecek ve yemek çeşitleri hizmet sektöründen aynı üretimi beklemektedir. Geleneksel gıdaların yanında farklı tekniklerle hazırlanmış veya farklı bölgelerden uyarlanmış yemekler tüketici beğenisine sunulmaktadır. Yiyecek üretiminde yaralana tüm çalışanların durağan olmayan bir anlayışla yeni trendlere ayak uydurması işletme sahipleri ile müşteriler tarafından arzu edilmektedir. Yeni ve farklı anlayışı ile hizmet sektöründe bir adım öne çıkmaya çalışmak ve tercih edilen işletme olmak istemektedirler. Bu durum işletmelerin mutfak bölümlerinde kendini yenileyen ve yeni/farklı lezzetleri üretebilecek, kişilerin duyuşal algılarına (Shepherd, 1995:11) hitap edebilecek aşçıların aranma durumunu ortaya çıkarmaktadır. Yapılan araştırmalarda destinasyon seçiminde yiyeceğin ne kadar önemli olduğu sorusuna katılanların %82 si çok önemli olduğu cevabını vermiştir (Kırmızı uşak ve Türker, 2001:117). Bu sonuç lezzetli yiyecek üretmenin ne kadar önemli bir etken olduğunu vurgulamıştır. Yemediği veya tatmadığı yiyeceği üretip lezzetli olmasını beklemek ise neredeyse bir aşçı için imkânsız bir süreç olarak öngörölmektedir. Aşçılık programında olası bir durum olarak gözlemlenen bu durum araştırma ile yazınsal olarak ifade edilmeye çalışılmıştır.

3. Yöntem

3.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı aşçılık programı öğrencilerinin yiyecek neofobisine karşı tutumlarının belirlenmesidir. Yiyecek neofobisinin “Yiyecekte Yeniliğe Açıklık Değerlendirmesi” (YAD) ve “Yiyecekte Yenilik Korkusu Değerlendirmesi” (YKD) olarak iki alt boyutunun ortaya çıkmasından dolayı araştırmanın amacı içerisine bu iki alt boyutta alınmıştır. Bu nedenle YAD ve YKD arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bununla birlikte YAD ve YKD’ nin yaş gruplarına göre, cinsiyete göre, harcama durumlarına göre, medeni durumlarına göre ve daha önce yöresel restoranlarda yemek yeme durumuna göre farklılıklarının tespit edilmesi amaçlanmıştır.

3.2. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın örneklemini oluşturan katılımcılar açıcılık programı öğrencilerinden oluşmaktadır. Öğrencilerin çoğu büyüdüğü çevreden farklı bir kültürde üniversite hayatı sürdürmektedir. Ve dolayısıyla farklı ve çeşitli yiyeceklerin bulunduğu ortamlarda sıklıkla bulunmaktadır. Bu durum öğrencilerin farklı kültürden arkadaşlarının oluşmasında ve yeni olan her şeye açılmasında etkili olduğu düşünülmektedir (Ceylan ve Akar Şahingöz, 2019:776). Ayrıca eğitimini aldıkları program gereğince derslerinde farklı lezzetleri tatma şansı bulmaktadırlar. Oluşan bu durum öğrencilerin farklı, yeni ve değişik lezzetleri tatma istekliliği olacağı görüşünden yola çıkarak **H1** hipotezi önerilmiştir.

H1: Yeni yiyeceklere açıcılık ile yiyecekte yenilik korkusu arasında negatif bir ilişki vardır.

İnsanların tüketim alışkanlıklarının etkilendiği ve etkilediği birçok sebepten bahsetmek mümkündür. Belirli bir yaşa kadar ailesi ile yaşayan kişilerin (üniversiteye gitme sürecine kadar) tüketim alışkanlıkları ailede ki ebeveynlerin tüketim alışkanlıklarına bağlı olarak şekillenmektedir. Yiyecek tüketiminde yaş etkili olabileceği (Işın ve Ünlüöner, 2020:462) öngörüsü ile **H2** hipotezi önerilmiştir.

H2a: Yeni yiyeceklere açıcılıkta yaşa göre fark vardır.

H2b: Yiyecekte yenilik korkusunda yaşa göre fark vardır.

Beslenme şekillerinde insanların vücut yapılarının farklılığı beraberinde yiyecek farklılıklarının tüketimini doğurmaktadır. Özellikle kadın ve erkek arasında yiyecek tercihlerinin ayrışabildiği görülmüştür. Cinsiyetler arasındaki tüketimin psikolojik farklılıklardan da kaynaklanabileceği birçok araştırmaya konu olmuştur (Işın ve Ünlüöner, 2020:462). Farklı cinsiyetlerin yiyecek seçiminde etkili olabileceği öngörüsünden dolayı **H3** hipotezi önerilmiştir.

H3a: Yeni yiyeceklere açıcılıkta cinsiyete göre fark vardır.

H3b: Yiyecekte yenilik korkusunda cinsiyete göre fark vardır.

Öğrencilerin ve öğrenci olma psikolojinin altında her zaman dile getirilen en önemli konuların başında ekonomik durum dile getirilmektedir. Ekonomik anlamda yeterli seviyede olmayan öğrencilerin de bu duruma bağlı olarak harcama tür ve miktarları değişmektedir. Tüketim alışkanlığını harcama durumunun etkilediği düşüncesi ile **H4** hipotezi önerilmiştir.

H4a: Yeni yiyeceklere açıcılıkta harcama durumuna göre fark vardır.

H4b: Yiyecekte yenilik korkusunda harcama durumuna göre fark vardır.

İnsanların barınma ihtiyacını gerçekleştirmesi ile medeni durumları şekillenmeye başlamıştır. Bekar ve öğrenci ev hayatının çoğunlukla ev dışında geçirilmesi tüketim alışkanlıklarını da etkilemektedir. Tutar ve Yazırlı'nın (2016) yapmış oldukları çalışmada ev dışında gıda tüketimi yapanların %83,2'sini bekarların oluşturduğu tespit edilmiştir. Bu araştırmalardan yola çıkılarak **H5** hipotezi önerilmiştir.

H5a: Yeni yiyeceklere açıcılıkta medeni durumuna göre fark vardır.

H5b: Yiyecekte yenilik korkusunda medeni durumuna göre fark vardır.

Yemek tüketimi karın doyurmanın ötesinde kültürlerarası bir paylaşım etkinliği olarak görülmektedir. Yöresel yemek farklılıkları ve lezzet çeşitliliği insanları yeni ve farklı lezzet arayışına yöneltmektedir. Özellikle daha önce tatmadığı ve yaşadığı yöreye ait olmayan yiyeceklerin sunulduğu yöresel (etnik) restoranlar farklı bir kültürü tüketicinin ayağına

taşımaktadır (Cevizkaya, 2015:42). İnsanların farklı ve yeni yiyeceklere en yakın yöresel restoranlarda ulaşabileceği varsayımından yola çıkılarak H6 hipotezi önerilmiştir.

H6a: Yeni yiyeceklere açıklıkta yöresel restoran yemek yeme göre fark vardır.

H6b: Yiyecekte yenilik korkusunda yöresel restoran yemek yeme durumuna göre fark vardır.

3.3. Veri Toplama Süreci ve Aracı

Aşçılık programı öğrencilerinin yiyecekler üzerine olası neofobilerini ölçmek amacıyla yapılan bu çalışmada araştırmacı tarafından nicel veri toplama yöntemi tercih edilmiştir. Veriler anket yöntemiyle Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesinde öğrenim gören aşçılık programı öğrencilerinden online formlar vasıtasıyla internet üzerinden toplanmıştır. Araştırma hakkında anket formunda araştırma hakkında kısa bir bilgilendirme yapılmıştır. Araştırmaya katılmayı kabul eden 268 kişi dijital form vasıtasıyla verilerin oluşturulmasına katkı sağlamıştır. Ancak gelen verilerden 4 tanesi boş gönderildiği için değerlendirmeye alınmamıştır. Araştırma 264 veri girişi temelli olarak gerçekleştirilmiştir.

4. Bulgular

4.1. Demografik Bulgular

Araştırma kapsamında katılımcılardan farklı demografik veriler talep edilmiş ve bu veriler ışığında tanımlayıcı istatistiklere ulaşılmıştır. Araştırmaya katılanların %89,6 17-22 yaş aralığında olduğu ve yine katılımcıların %56,7 sinin kadınlardan oluştuğu bilgisine ulaşılmıştır. Araştırma kapsamını oluşturan öğrencilerin aylık olarak %63,4 nün 0-1500 TL gibi bir harcama oranı varken %23,5'nin ise 2001tl ve üzerinde harcama yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların %96,3'nün bekar olması ve öğrenci olması dışarda yemek tüketme olasılığını arttırmaktadır. Ulaşılan verilerde %76,9'nun dışarda ve yöresel restoranlarda yemek yeme deneyiminin olması katılımcıların tüketim alışkanlıkları hakkında bilgi vermektedir.

Tablo 1. Araştırma katılımcılarının tanımlayıcı bilgiler

Yaş	f	%	Medeni Durum	f	%
17-22	240	89,6	Evli	8	3,0
23 ve Üzeri	27	10,1	Bekar	258	96,3
Kayıp veri	1	,4	Kayıp veri	2	,7
Toplam	268	100,0	Toplam	268	100,0
Cinsiyet	f	%	Y. Rest. Yemek Yeme Durumu	f	%
Kadın	152	56,7	Evet	206	76,9
Erkek	116	43,3	Hayır	60	22,4
Toplam	268	100,0	Toplam	2	,7
Harcama	f	%			
0-1500 TL	170	63,4			
15001-2000 TL	20	7,5			
2001 ve Üzeri	63	23,5			
Kayıp veri	15	5,6			
Toplam	268	100,0			

4.2. Ölçeğe İlişkin Bulgular

Verilerin toplanmasında online formlardan yararlanılmıştır. Elektronik ortamda oluşturulan anket iki aşamadan oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların demografik verilerine ulaşmaya çalışırken ikinci bölümde ise 10 sorudan oluşan "Gıda Neofobisi" ölçeği kullanılmıştır. Ölçek orijinali hali Pliner ve Hobden tarafından 1992 yılında oluşturulmuştur.

Ölçek Türkçeye Yiğit, 2018 tarafından çevrilmiş ve yüksek lisans tezinde kullanılmış olup araştırma kapsamında da bu ölçek kullanılmıştır (Yiğit, 2018:46). Türkçeye çevrilmesine ve uygulanmış güvenirlik analizi sonucuna göre, Cronbach's Alpha değeri 0,875 olarak tespit edilmesine karşın araştırma kapsamında katılımcılardan elde edilen veriler sonucunda mevcut araştırma kapsamında orijinalinde iki boyuttan oluşan ölçeğe tekrar paket program ile güvenirlik analizi yapılmıştır. Ölçek birinci boyutu olan “Yiyecekte Yeniliğe Açıklık (YAD)” Cronbach's Alpha değeri 0,638 iken “Yiyecekte Yenilik Korkusu (YKD)” boyutunun Cronbach's Alpha değeri 0,714 bulunmuştur. Nakip (2013) e göre Cronbach alpha değerlerinin ,60 ve üzerinde oluşması ölçeklerden elde edilen verilerin güvenilir olduğunu ifade etmekte görüşünden yola çıkarak anketin güvenilir olduğu sonucuna erişilmiştir. Ölçek güvenirlik analizi Tablo 2’de paylaşılmıştır.

Tablo 2. Yiyecek neofobisi güvenirlik analizi sonuçları

Boyutlar	İfadeler	Cronbach's Alpha
Yeni Yiyeceklere Açıklık	1-4-6-9-10	0,638
Yiyecekte Yenilik Korkusu	2-3-5-7-8	0,714

4.3. Araştırmanın Amacına Yönelik Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde demografik tanımlayıcılar ile veri toplamada kullanılan ölçeğe ait analizler paylaşılmıştır. Öncelikli olarak güvenirlik analizi sonucunda ölçek verileri iki boyutta ayrılmış ve boyutlar arasında ki ilişki durumunda bakılmış olup elde edilen durum Tablo 3’te paylaşılmıştır.

Tablo 3. Yiyecek neofobisi boyutlar korelasyon analizi

	YAD	YKD
YAD	1	
Pearson Korelasyon	-,446**	
YKD		1
p	,000	
N	260	

** Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlı

Araştırmanın amacına göre önerilen hipotezlerin test edilmesine yönelik yiyecek nesofobisinin boyutları olan YAD ve YKD arasındaki ilişki Tablo 3’ de gösterilmiştir. Tabloya göre YAD ve YKD arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki (-,446) görülmektedir. Bu bulguya göre araştırmada önerilen “**H1**: Yeni yiyeceklere Açıklık ile Yiyecekte Yenilik Korkusu arasında negatif bir ilişki vardır” hipotezi desteklenmiştir.

Tablo 4. Yaşa göre YAD ve YKD fark testleri

	Varyansın eşitliği için Levene Testi		t-test		
	F	p	t	df	p
YAD	,325	,569	1,435	261	,153
YKD	1,707	,193	1,236	260	,218

Araştırmaya katılanların yaş durumlarına göre YAD değerlendirildiğinde YAD’ın yaşa göre farkının olmadığı ($p=,153>,05$) ve bu nedenle araştırmada önerilen “**H2a**: Yeni yiyeceklere açıklıkta yaşa göre fark vardır” hipotezi desteklenmemiştir. Araştırmaya katılanların yaş durumlarına göre YKD değerlendirildiğinde YKD’ın yaşa göre farkının olmadığı ($p=,218>,05$) ve bu nedenle araştırmada önerilen “**H2b**: Yeni yiyeceklere açıklıkta yaşa göre fark vardır” hipotezi desteklenmemiştir.

Tablo 5. Cinsiyete göre YAD ve YKD fark testleri

	Varyansın eşitliği için Levene Testi			t-test	
	F	p	t	df	p
YAD	,114	,736	,058	262	,954
YKD	,472	,493	-1,093	261	,276

Araştırmaya katılanların cinsiyet durumlarına göre YAD değerlendirildiğinde YAD'ın cinsiyete göre farkının olmadığı ($p=,736>,05$) ve bu nedenle araştırmada önerilen "H3a: Yeni yiyeceklere açıklıkta cinsiyete göre fark vardır" hipotezi desteklenmemiştir (Tablo 5). Araştırmaya katılanların cinsiyet durumlarına göre YKD değerlendirildiğinde YKD'ın cinsiyete göre farkının olmadığı ($p=,493>,05$) ve bu nedenle araştırmada önerilen "H3b: Yeni yiyeceklere açıklıkta cinsiyete göre fark vardır" hipotezi desteklenmemiştir.

Tablo 6. Harcama durumuna göre YAD ve YKD fark testleri

	df	Ortalamanın Karesi	F	p
YAD	2	,363	,830	,437
YKD	2	,167	,291	,748

Araştırmaya katılanların harcama durumlarına göre YAD değerlendirmeye alındığında YAD'ın harcama göre farkının olmadığı Tablo 6 da paylaşılmış ($p=,437>,05$) ve bu durum karşısında araştırmada önerilen "H4a: Yeni yiyeceklere açıklıkta harcamaya göre fark vardır" hipotezi desteklenmemiştir. Araştırmaya katılanların harcama durumlarına göre YKD değerlendirildiğinde YKD'ın harcama göre farkının olmadığı ($p=,748>,05$) ve bu nedenle araştırmada önerilen "H4b: Yeni yiyeceklere açıklıkta harcamaya göre fark vardır" hipotezi desteklenmemiştir. Hipoteze ait bilgiler Tablo 6'da paylaşılmıştır.

Tablo 7. Medeni duruma göre YAD ve YKD fark testleri

	Varyansın eşitliği için Levene Testi			t-test	
	F	p	t	df	p
YAD	2,943	,087	-2,018	261	,045
YKD	,088	,766	-,048	260	,962

Katılımcıların medeni durumlarına göre YAD değerlendirildiğinde YAD'ın medeni duruma göre farkının olmadığı ($p=,087>,05$) ve bundan dolayı araştırmada önerilen "H5a: Yeni yiyeceklere açıklıkta medeni duruma göre fark vardır" hipotezi desteklenmemiştir. Ve elde edilen veri Tablo 7'de paylaşılmıştır. Araştırmaya katılanların medeni durumlarına göre YKD değerlendirildiğinde YKD'ın medeni duruma göre farkının olmadığı ($p=,766>,05$) ve bu nedenle araştırmada önerilen "H5b: Yeni yiyeceklere açıklıkta medeni duruma göre fark vardır" hipotezi desteklenmemiştir.

Tablo 8. Yöresel restoranda yemek tüketimine ilişkin fark testleri

	Varyansın eşitliği için Levene Testi			t-test	
	F	p	t	df	p
YAD	4,684	,031	3,153	261	,002
YKD	3,326	,069	-,724	260	,470

Araştırmaya yön verebilecek testlerden en dikkat çeken katılanların yöresel restoranlarda yemek tüketme durumlarına göre yapılan değerlendirme olarak göze çarpmaktadır. Yapılan değerlendirmede YAD değerlendirildiğinde YAD'ın yöresel restoranlarda yemek tüketenlere göre farkının olduğu ($p=,002<,05$) ve bu nedenle araştırmada önerilen "H6a: Yeni yiyeceklere açıklıkta yöresel restoranlarda yemek yemeye göre fark vardır" hipotezi **desteklenmiştir**. Araştırmanın diğer boyutunda ise katılanların yöresel restoranlarda yemek yeme durumlarına göre YKD değerlendirildiğinde YKD'ın yöresel restoranlarda yemek yeme göre farkının

olmadığı ($p=,069>,05$) ve bu nedenle araştırmada önerilen “H6b: Yeni yiyeceklere açıklıkta yöresel restoranlarda yemek yeme göre fark vardır” hipotezi desteklenmemiştir

5. Sonuç ve Tartışma

Küreselleşme etkisi ile gıda alanında ki yeniliklere ulaşmak gerçekten özel bir bütçe ve zaman istemektedir. İnsanların geleneksel beslenme alışkanlıkları ve geleneksel damak tatlarından vazgeçmesi zor görünmektedir (Çakıcı ve Yıldız:908). Bu durum insanların yeni tat ve mutfaklara karşı önyargı taşıması, kişilik özelliklerinin tercihlerinde etkin olması yiyeceklerde yenilik korkusunu ve yeniliğe açıklık durumunda etkin olmaktadır. Araştırma yapmayan, tükettiği yemeği sadece karın doyurmak amacıyla gören ve yeni kültürleri tanımayan/tanımak istemeyen insanların nefobisinin olması muhtemel gözüyle bakılmaktadır. Araştırmanın örneklemini oluşturan Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi aşçılık öğrencilerinin geleceğin aşçıları gözüyle bakıldığında yeni yiyeceklere kapalı olması çalışma hayatında ilerlemelerinde bir engel olarak çıkacağı düşünülmektedir. Araştırma evrenini oluşturan şehrin küçük olması (Isparta) katılımcıların yiyecek seçiminde daha dar menülere karşılaşmasına neden olduğu düşünülmektedir. Aşçılık programlarının uygulama giderlerinin yüksek ve malzeme kullanımının sınırlı olmasının da bu durumda bir etken olabileceği varsayılmaktadır.

Yapılan araştırma da üniversite hayatını yurt dışında geçiren öğrencilerin yeni yiyeceklere karşı neofobi düzeyinin daha düşük olduğu saptanmıştır (Ceylan ve Şahingöz, 2019:777). Farklı medeniyetlerin mutfaklarına maruz kalmanın yiyecekler üzerine konulan önyargıyı ortadan kaldırdığı düşünülmektedir. Kişinin kültüründe yeni gıdalar olarak algılanan bu duruma maruz kalma yiyecekler üzerine olan neofobisini yenmesinde etken olarak görülmektedir (Pillner vd., 1995).

Yeni yiyecek neofobisinde etkili olduğu düşünülen bir diğer durum ise bireyin kişilik özellikleri vurgulanmıştır. Yapılan araştırmada kişinin doğuştan gelen ve sonradan şekillenen kişilik özelliklerinin yeni yiyeceklere karşı olumsuz tavır takınmasında etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Çakıcı ve Yıldız:909).

Işık'ın (2010) yaptığı araştırmada ise kişinin daha önceki deneyimlerinden yola çıkarak oluşturmuş olduğu “Lezzet Duyusu” nun yeni yiyecekleri deneme konusunda kişilerde ön yargılar oluşturmaktadır. Önyargıların altında ise daha önce yaşanmışlıkların yattığını vurgulamaktadır.

Paylaşılan tüm bu araştırmalar ve bilgilerden sonra farklı lezzet sunmak isteyen yiyecek üretim yerlerinin tadım testi ile müşterilerinden dönüt alma gerekliliğinin önemli olduğudur. Araştırmaya konu olan aşçılık programı öğrencileri için yeni lezzetlere açık olabilmeleri için daha fazla gıda ve mutfakları tanımaları, öğrenim sürelerince daha geniş ürün yelpazesi desteği verilerek yeni yiyeceklere karşı açık olmalarını sağlayacak eğitimlerin oluşturulması gerekmektedir.

Kaynakça

- Aksoy, M., Kazkondur, İ., (2020). Türkiye’de Yiyecek Seçiminin Bölgelere Göre Farklılaşması, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 2020, 8 (2), 1306-1333
- Baş, H., Hamurcu. (2021). Gıda Neofobisinin Yetişkinlerde İncelenmesi, *Sağlık ve Yaşam Bilimleri Dergisi*, Cilt 3, Sayı 3, s.165-173
- Cardello, A. V., Sawyer, F. M. (1992) Effects of disconfirmed consumer expectations on food acceptability. *Journal of Sensory Studies*,
- Cevizkaya, G., (2015). Tüketicilerin Etnik Restoran İşletmelerini Tercih Nedenleri: İstanbul’da Bir Araştırma, *Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*
- Ceylan, V., Semra, A.Ş., (2019). Yetişkin Bireylerde Gıda Neofobi Düzeyinin Belirlenmesi, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies* 7/2 (2019), 772-784
- Christina S., Marlow C., Forestell, A. (2022).The Effect of Parental Food Neophobia on Children’s Fruit And Vegetable Consumption: A Serial Mediation Model, *Appetite*, Volume 172, 1 May 2022, 105942.
- Çakıcı, C.A., Yıldız, E., (2019). Yiyecek İlgili Kişilik Özelliklerinin Lezzet Davranışına Etkisi, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies* 7/2 (2019), 898-917.
- Dağ, T., Tabak, G., (2020). Kişilik Tiplerinin Gıda Neofobisi Ve Gıda Neofilisi Üzerine Etkisi: Nevşehir’de Bir Araştırma Örneği, *ROTA Journal*, 2021, 2 (1), 35-54.
- Damsbo-Svendsen, M., Frøst, M.B., Olse, A. (2017).A Review of Instruments Developed to Measure Food Neophobia, *Appetite* 113 (2017) 358-367.
- Duncker, K. (1938) Experimental Modification of Children’s Food Preferences Through Social Suggestion, *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 37, 489–507
- Galloway, A.T., Lee, Y., Birch, L.L. (2003). Predictors and Consequences of Food Neophobia And Pickiness in Young Girls, *Continuing Education Questionnaire*, Page 789, Meets learning need codes 3020, 4150, and 604.
- Hobden, K., Pliner, P. (1995). Effects of a Model on Food Neophobia in Human, *Appetite*, 25, 101–114.
- Işın, A., Ünlüöner, K., (2020). Yerel Yiyecek Tüketiminde Gıda Korkusu ve Kültürün Moderatör Etkisi: Yabancı Turistler Üzerine Bir Araştırma, *Journal of Yasar University*, 2020, 15/59, 461-479.
- Kırmızıuşak, D., Türker, N. (2021). Gastronomik Deneyimin Değerini Artırıcı Unsurların Belirlenmesine Yönelik Ölçek Önerisi, *2nd International Congress of New Generations and New Trend Of Tourism*, 27-28 May. 2021.
- Kock, De L.H., Rosemary, R.N.P., Jeanine, I.K-L., Kriek, J., Annelize, S., Clarissa, H.V., Purdon, L., Kruger, C., Hanri, M.K., Hely, M.S., Marisa, K., (2022). An Alternative Food Neophobia Scale (FNS-A) To Quantify Responses To New Foods, *Food Quality and Preference*, Volume 101, October, 104626.
- Nakip, M. (2013) “Pazarlamada Araştırma Teknikleri ve SPSS Uygulamaları”, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Özdemir B. (2010). Dışarıda Yemek Yeme Olgusu: Kavramsa Bir Model Önerisi, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 21(2): 218-232.
- Özgen, L. Türkmen, F. (2018). Yeni Yiyeceklere Yaklaşım Ölçeğinin Geçerlenmesi, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies* 6/2 (2018) 230-24.
- Pliner, P., Eng, A., & Krishnan, K. (1995). The Effects of Fear and Hunger on Foodneophobia in Humans, *Appetite*, 25(1), 77-87.
- Pliner, P., Hobden, K. (1992). Development of a scale to measure the trait of food neophobia in humans. *Appetite*, 19 (2): 105-120.
- Rozin, P., Vollmecke, T.A. (1986). Food Likes and Dislikes, *Annual Review of Nutrition*, 6, 433-456
- Shepherd, R. (1995). Dietary salt intake. *Nutrition Food Science*, 85(5), 10-11.
- Tuorila, H., Lahteenmaki, L., Pohjalainen, L., Lotti (2001). Food Neophobia Among The Finns and Related Responses to Familiar and Unfamiliar Foods., *Food Quality And Preference*, 12, 29-37
- Tutar Kutluay, F., Yazırlı, N., (2016). Hane halkı Ev Dışı Gıda Tüketimini Etkileyen Faktörler: Nazilli Örneği, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1): 367-39
- Türker, N., Akmanoğlu, E., (2022). Yeni Yiyecek Fobisi ve Gastronomi Turizminin Gelişmesine Etkisi: Kalitatif Bir Çalışma, *Gastroia: Journal of Gastronomy and Travel Research*, Vol. 6, Issue 1, 177-198,
- Yiğit, S., (2018). Etnik Mutfak Ürünlerinin Tercihinde Neofobinin Etkisi (Karşılaştırmalı Bir Uygulama), *Yüksek Lisans Tezi*, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

© Copyright of Journal of Applied Tourism Research is the property of University of Applied Sciences Tourism Faculty and its content may not be copied or e-mailed to multiple sites or posted to a listserv without the copyright holder's express written permission. However, users may print, download, or email articles for individual use.

Journal of Applied Tourism Research

2022, Vol. 3, No. 1, 67-80

ISSN: 2717-8951

MINIMUM WORKMANSHIP PRACTICES IN THE TOURISM SECTOR IN TURKEY: IN TERMS OF ACCOMMODATION WORKPLACES

Mehmet BULUT¹

Abstract

Informal employment is one of the most important problems of underdeveloped and developing countries. Turkey is a country where informal employment has been chronically present for years. One of the sectors where informal employment is most intense is the tourism sector. Different methods can be used in the fight against informal employment. The most specific of these methods for Turkey is the minimum workmanship practice. With the minimum workmanship practice, the minimum number of workers required to run the business in a workplace is calculated using different techniques and premium erosion caused by informal employment is prevented. Minimum workmanship inspections carried out by the Social Security Institution are also frequently carried out in accommodation establishments. In this study, our aim is to reveal the problem of informal employment in accommodation workplaces, which constitute the most important element of the tourism sector, and explain how minimum workmanship should be applied in these workplaces. Since the minimum workmanship practice in the tourism sector will be examined for the first time in an academic study, our article has a unique quality.

Keywords:

Minimum workmanship, informal employment, social security, tourism sector, accommodation workplace

Article

History:

Received:
28 Apr 2022
Accepted:
28 Jun 2022

TÜRKİYE'DE KONAKLAMA İŞYERLERİ ÖZELİNDE TURİZM SEKTÖRÜNDE ASGARI İŞÇİLİK UYGULAMALARI

Özet

Kayıt dışı istihdam az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin en önemli sorunlarından birisidir. Türkiye de kayıt dışı istihdamın yıllardır kronik bir şekilde mevcut olduğu bir ülkedir. Kayıt dışı istihdamın en yoğun yaşandığı sektörlerden birisi de turizm sektörüdür. Kayıtdışılıkla mücadelede farklı yöntemler kullanılabilir. Türkiye açısından bu yöntemlerden en spesifik olanı ise asgari işçilik uygulamasıdır. Asgari işçilik uygulaması ile bir işyerinde işin yürütümü için gerekli olan minimum işçi sayısı farklı teknikler kullanılarak hesaplanmakta ve devletin kayıt dışı istihdamdan kaynaklanan sigorta prim kaybı önlenmektedir. Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından yürütülen asgari işçilik incelemeleri konaklama işyerlerinde de sıkça yapılmaktadır. Bu çalışmamızda amacımız turizm sektörünün en önemli unsurunu oluşturan konaklama işyerlerindeki kayıt dışı istihdam sorununu ortaya koymak ve asgari işçiliğin bu işyerlerinde nasıl uygulanması gerektiğini açıklamaktır. Turizm sektöründe asgari işçilik uygulaması akademik bir çalışmada ilk defa konu edileceğinden makalemiz özgün bir niteliğe sahiptir.

Anahtar

Kelimeler:

Asgari işçilik, kayıt dışı istihdam, sosyal güvenlik, turizm sektörü, konaklama işyeri

Makale

Geçmişi:

Alınan tarih:
28 Nisan 2022
Kabul tarihi:
28 Haziran 2022

¹ ORCID: 0000-0003-0157-4906, Doç. Dr., Bayburt Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, mehmetbulut@bayburt.edu.tr

1. Giriş

Maliye politikası açısından kamusal hizmetler farklı finansal araçların ve kaynakların varlığını gerekli kılabilmektedir. Finansal kaynakların farklılaşması; yürütülen hizmetin niteliği, yürütücü kamu kurumunun idari ve mali açıdan merkeze bağımlılık durumu ve benimsenen teknikler ile ortaya çıkmaktadır. Ekonomilerin tümünde kamusal hizmetlerin finansmanında asli kaynak vergiler olsa da belirttiğimiz nedenlere bağlı olarak hizmetler bazında başka kaynaklara ihtiyaç duyulabilmektedir. Söz konusu kamusal hizmetlerden birisi de sosyal politikanın önemli araçlarından olan sosyal güvenlidir.

Sosyal güvenlik, ülkelerin benimsedikleri sisteme bağlı olarak farklı kaynaklarla finanse edilebilmektedir. Beveridge sisteminin benimsendiği ülkelerde sosyal güvenliğin finansmanı vergilerle yapılmaktayken, Bismarck sisteminin benimsendiği ülkelerde söz konusu finansman sosyal güvenlik idaresi tarafından tahsil edilen ve merkezi bütçeden bağımsız bir havuzda toplanan sigorta primleri (sosyal parafiskal gelirler) ile yapılmaktadır. Bismarck sisteminde genellikle sosyal güvenlik idaresinin idari ve mali açıdan özerkliği söz konusu olmaktadır. Bu iki temel sistemin dışında karma modellerin uygulandığı ülkeler de bulunmaktadır. Özellikle toplanan sigorta primlerinin sosyal güvenlik harcamalarını karşılayamaması durumunda devlet katkısı veya bütçe transferi adı altında sistemin merkezi bütçeden vergilerle desteklenmesi karma modellerin temelini oluşturmaktadır. Yıllardır kronikleşmiş sosyal güvenlik açıklarıyla mücadele etmeye çalışan Türkiye de her ne kadar Bismarck sistemini benimsemiş olsa da hem devlet katkısı hem de bütçe transferi yöntemleriyle bu açıkları telafi etmekte ve dolayısıyla zımni bir karma model uygulamaktadır.

Sosyal güvenlik açıklarının ortaya çıkmasında birçok neden bulunmaktadır. Aktif/pasif sigortalı oranındaki düşüklük, prim tahsilatındaki başarısızlıklar, sigorta primleri ile finanse edilen istihdam teşvikleri, sosyal güvenlik bilincindeki eksiklikler ve sık sık çıkartılan yapılandırma kanunları nedeniyle ortaya çıkan beklentilerin kişileri prim ödememe yönünde teşvik etmesi bu nedenlerden bazılarıdır. Ancak özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde sosyal güvenlik açıklarının en temel nedenlerinden birisi de kayıt dışı istihdamdır. Türkiye de yıllardır yüksek kayıt dışı istihdam oranlarıyla karşı karşıya kalan bir ülkedir ve bu sorunla mücadele etmek için farklı yöntemler uygulanmaktadır. Bu yöntemlerden birisi de asgari işçilik uygulamalarıdır.

Bu çalışmamızda Türkiye’de kayıt dışı istihdamın en belirgin olduğu sektörlerden olan turizm sektörünün içindeki konaklama işyerlerindeki durum ele alınacak olup bu işyerlerinde asgari işçilik incelemelerinin ne şekilde yapılabileceği açıklanmaya çalışılacaktır.

2. Türkiye’de Kayıtdışı İstihdam Sorunu ve Turizm Sektöründe Durum

2.1. Kayıt Dışı İstihdam ve Türkiye’de Görünümü

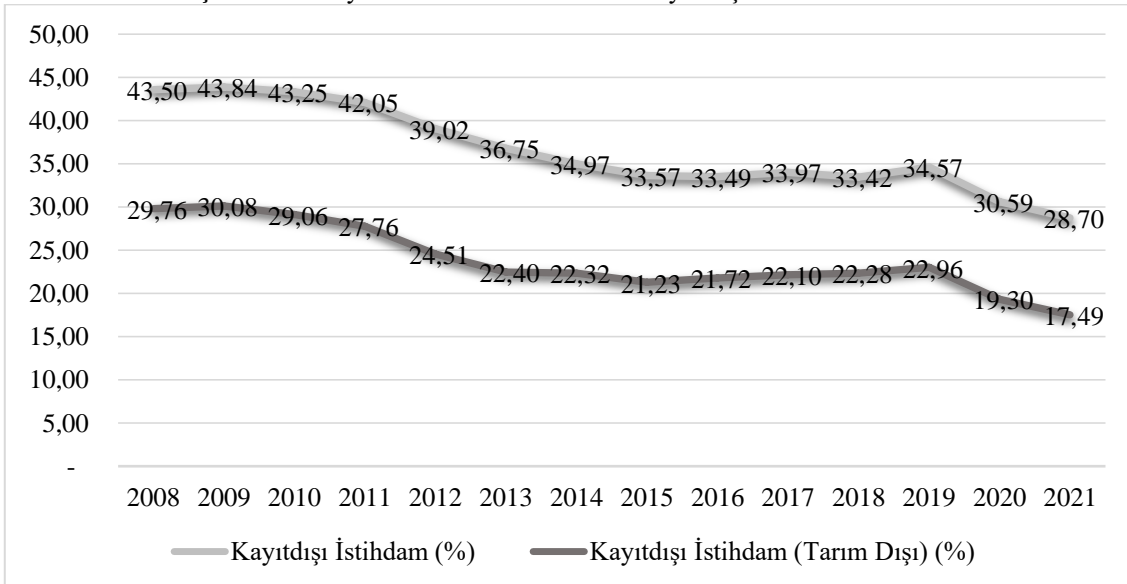
Kayıt dışı istihdam, bağımlı veya bağımsız bir şekilde çalışmakta olup sosyal güvenlik mevzuatı gereğince sigortalı olması gereken bir kişinin tamamen veya kısmen sosyal güvenlik kuruluşuna bildirilmemesi şeklinde tanımlanabilir. Yaptığımız tanımdan da görüleceği üzere kayıt dışı istihdam iki şekilde karşımıza çıkabilmektedir. Bunlardan birincisi yasa gereğince sigortalı sayılan bir kişinin sosyal güvenlik kuruluşuna hiç bildirilmemesidir. İkincisi ise sigortalı sayılan bir kişinin sosyal güvenlik kuruluşuna bildirilmesi ancak sigorta primine esas kazanç (ödenen ücretin brüt tutarı) veya sigorta gün sayısında eksiklik olmasıdır.

Kayıt dışı istihdam, sosyal güvenlik kuruluşunun prim gelirinin azalmasıdaki en önemli nedenlerden birisidir. Kayıt dışı istihdam oranındaki artış bu sorunu daha da derinleştirmekte ve toplumsal başkaca sorunlara da neden olabilmektedir. Ayrıca kayıt dışı istihdam sadece prim

gelirlerinin azalmasına neden olmamaktadır. Nitekim gerek bağımlı gerekse de bağımsız çalışmalar sonucunda elde edilen gelirden gelir vergisi ve damga vergisi de tahsil edilmesi söz konusu olabildiğinden kayıt dışı çalışma durumunda gelir idaresinin de vergi kaybı söz konusu olabilmektedir. Kayıt dışı istihdam sosyal güvenlik kuruluşlarının aktüeryal dengelerini de bozacağından sosyal koruma şemsiyesinin kapsamı daralmakta (Cesur, 2017: 55) ve aynı zamanda ekonomik büyümeyi de olumsuz yönde etkilemektedir (Bölükbaş, 2018: 88; Çelik vd., 2021: 470). Bununla birlikte kayıt dışı istihdam işletmeler arasında haksız rekabetin doğmasına da neden olan önemli bir sorundur.

Devlet açısından ortaya çıkan olumsuz etkilerin yanı sıra kayıt dışı istihdamın çalışanlar açısından da birçok olumsuz ve telafisi güç sonucu bulunmaktadır. Kayıtdışılık, çalışma yaşamında temel haklardan mahrum bir şekilde istihdam edilmeyi mecbur kılarken, zaman, ekonomi, düzenleme ve sosyal koruma boyutlarıyla bireylere zarar vermektedir (Işığışık, 2014: 128). Nitekim sosyal güvenlik kuruluşuna hiç bildirim yapılmayan bir sigortalı, uzun vadeli sigorta kollarından olan yaşlılık, malullük ve ölüm sigortalarından faydalanamayacak, işsizlik halinde işsizlik sigortasının sağladığı haklardan mahrum kalacak ve genel sağlık sigortası kapsamında sağlık hizmetlerinden faydalanmada sorunlar yaşayıp gelir testine tabi olmak zorunda kalabilecektir. Ayrıca Türkiye’de İş Kanunu kapsamında işçiye sağlanan birçok hakkın mevcudiyeti ve miktarı Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) kayıtlarına bağlı olduğundan kıdem tazminatı, ihbar tazminatı, kötü niyet tazminatı gibi ödemelerden de mahrum kalmak söz konusu olabilecektir. Bunun yanı sıra sosyal güvenlik kuruluşuna eksik gün veya prim ile bildirim yapılanlar açısından da bazı hak kayıpları söz konusu olabilmektedir. Örneğin, asgari ücretin üzerinde ücret alınmasına karşın asgari ücretten sosyal güvenlik kuruluşuna bildirim yapılması halinde; sigortalıya (veya hak sahiplerine) bağlanması muhtemel yaşlılık, malullük ve ölüm aylıkları, işsizlik halinde bağlanan işsizlik ödeneği, kısa vadeli sigorta kolları kapsamında ödenen geçici iş göremezlik ödeneği ile sürekli iş göremezlik geliri, ölüm geliri gibi ödemeler ve İş Kanunu kapsamında ödenecek tazminatlar hak edilenden daha düşük tutarda hesaplanacaktır. Dolayısıyla yaşanan bu hak kayıpları işveren ve işçi arasında uyumsuzluklara neden olacak ve hizmet tespit davalarının açılması sonucunu doğuracaktır.

Şekil 1. Türkiye’de 2008-2021 Arasında Kayıt Dışı İstihdam Oranları

Kaynak: TÜİK (2022)

Türkiye’de yıllardır yüksek kayıt dışı istihdam oranları bulunmaktadır. Şekil 1’den görüleceği üzere sosyal güvenlik reformunun yapıldığı 2008 yılı sonrasında kayıt dışı istihdam oranı ciddi bir düşüş sergileyip 2021 yılı itibarıyla %28,70 (tarım dışı %17,49) seviyesine gelse de halen

yüksek bir kayıt dışı istihdam oranının var olduğunu söylememiz mümkündür. Yıllar itibariyle yaşanan bu düşüşün en önemli sebepleri; denetimlerin etkinleştirilmesi ve denetim elemanı sayısının yerelde artırılması, kayıt içi istihdamı zorunlu tutan cazip istihdam teşviki uygulamalarının yaygınlaştırılması ve sosyal güvenliğe yönelik bilinçlendirme faaliyetlerinin artırılmasıdır. Bununla birlikte belirtmek gerekir ki Şekil 1’de vermiş olduğumuz oranlar SGK’ya hiç bildirim yapılmamış sigortalılardan yola çıkılarak hesaplanmaktadır. Ancak Türkiye’de kayıt dışılığın en önemli sorunlardan birisi eksik matrah üzerinden prim ödenmesidir ve bunun sonuçlarının ne olduğu kestirilememektedir. Nitekim Türkiye’de asgari ücret üzerinden SGK’ya bildirim yapılanların oranı %60 civarındadır (SGK, 2022). Özellikle 2022 yılından itibaren asgari ücretin vergi dışı bırakılmasının bu oranı daha da yükseltebileceği öngörüsünde bulunulabilir.

Türkiye’de kayıt dışı istihdamın yüksek seviyelerde bulunmasının birçok sebebi bulunmaktadır. Bu sebeplerden en önemlisi hiç kuşkusuz nüfus artışı ve istihdam alanlarının daralması nedenleriyle ortaya çıkan yüksek işsizlik oranlarıdır. Kişilerin iş bulmada zorlanmaları bazı haklardan feragat etmeleri sonucunu doğurabilmektedir. Bu haklardan birisi de sosyal güvenlidir. Bununla birlikte işsizken iş bulanlarda, işsizlik ödeneğinden yararlanmak için bu süre zarfında kayıt dışı kalma eğilimi söz konusu olabilmektedir (Yıldırım, 2017: 25). Kayıtdışılık ile işsizlik arasındaki bu ilişkiye, kayıt dışı istihdamın işsizliği azalttığı yönündeki yaklaşımları da ekleyebiliriz. Literatürdeki bu ayrılık bağlamında önceliğin kayıt dışı istihdamın küçültülmesine mi yoksa işsizliğin azaltılmasına mı verilmesi gerektiği ise tartışmalı bir konudur (Karagöz, 2020: 501). Ayrıca son yıllarda artmaya başlayan sığınmacı sorunu da kayıt dışı istihdamın azalmasındaki en büyük engeldir. Nitekim sığınmacıların büyük çoğunluğu kayıt dışı çalışmakta ve bu durum da işletmeler arasındaki haksız rekabeti artırmaktadır. Sığınmacıların kayıtdışılığı; vergi adaleti, kamu finansman dengesi, kaynak dağılımı, verimliliğin azalması, emeğin sömürülmesi ve sosyal güvenlik sisteminin bozulması noktasında olumsuz sonuçlar doğurmaktadır (Aslantürk & Tunç, 2018: 18; Akbulut, 2020: 143).

Kayıt dışı istihdamın önemli sebeplerinden birisi ise yüksek prim ve vergi oranlarıdır. Türkiye’de son yıllarda uygulanan istihdam teşvikleri ve 2022 itibariyle asgari ücretin vergi dışı bırakılması kayıt dışı istihdamla mücadelede etkili olsa da istihdam teşviklerindeki karmaşıklık ve uygulama zorlukları mücadeleyi kısıtlamaktadır. Özellikle çalışan sayısı az olan işletmelerde kayıt dışı istihdam riskinin daha fazla olduğu yönünde araştırmalar mevcuttur (Fidan & Genç, 2013; Şenel, 2019; Demirtaş & Erol, 2020). Yapılan araştırmalar, işverenlerin kayıt dışına yönelmesinde finansal nedenler yanında işgücü piyasası ile ilgili düzenlemelerin de gayri resmi olarak faaliyet gösterme kararlarında etkili olduğunu göstermektedir (Şahin, 2018: 2068).

Türkiye’de kayıt dışı istihdamın nedenlerinin karşılıklı etki durumlarına bakıldığında, ülkenin sahip olduğu eğitim ve sağlık sistemi, demografik yapısı, göç, kentleşme gibi sosyal faktörler; ekonomik ve mali faktörlerden etkilenmektedir (Koca vd., 2021). Bununla birlikte Türkiye’de vatandaşların sosyal güvenlik bilincindeki eksiklik ve uzun vadeli düşünmeyi engelleyen faktörlerin çokluğu ile vergi/sosyal güvenlik ahlakındaki yoksunluk da kayıt dışı istihdamı olumsuz yönde etkileyen faktörlerdir. Nitekim yapılan araştırmalar, eğitim seviyesi arttıkça ücretli çalışanlarda kayıtlı çalışma olasılığının arttığını göstermektedir (Acun, 2021: 443). Kayıt dışı istihdam durumunun tespiti halinde uygulanan yaptırımların yetersizliği de kayıt dışı istihdamın ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Ayrıca TÜİK (2022) verilerine göre, 2021 itibariyle, özellikle kadın çalışanlarda (%35,9) ve tarım sektöründe (%84,6) kayıt dışılığın çok daha fazla olduğu görülmektedir. Kadınlarda bu oranın fazla olmasının en önemli nedeni, eşlerinin sosyal güvencesinden yararlanmaları nedeniyle kayıtlı çalışmak için herhangi bir çaba göstermemeleri (Daştan & Mola, 2020: 805) ve özellikle bazı sektörlerde iş hayatında daha az tercih edilir olmalarıdır.

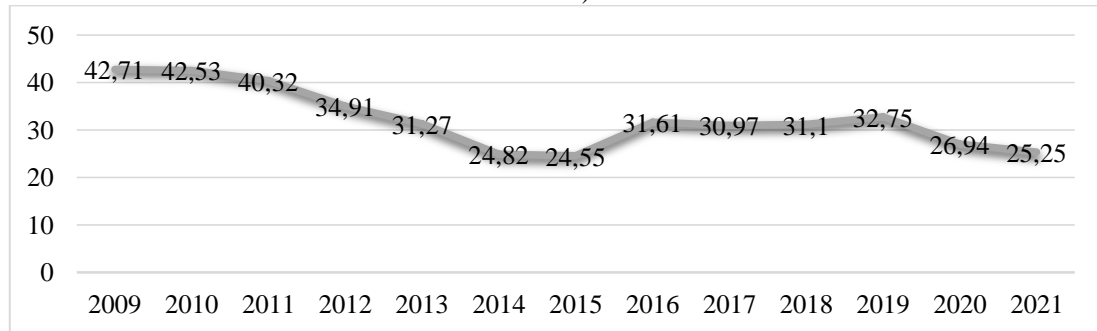
2.2. Turizm Sektöründe Kayıt Dışı İstihdam

Turizm sektörü; konaklama, yiyecek, kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor gibi birçok iktisadi faaliyeti bünyesinde barındıran ve diğer sektörlerle sürekli etkileşim halinde bulunan bir yapıya sahiptir. Ayrıca yüksek bir işgücü yoğunluğuna sahip olduğu gibi bu işgücünün değişkenliği ve devir oranı diğer sektörlerle göre daha yüksektir. Turizm sektörü birçok ülke için özellikle kriz zamanlarında bir can simidi rolü üstlenmekte ve hem cari açığın kapatılması hem de işsizliğin azaltılması bakımından önemli bir etki yaratmaktadır. Nitekim turizm sektöründeki doğrudan istihdamın özel sektörde bağımlı çalışanların yaklaşık %8'ini, toplam istihdamın ise yaklaşık %5'ini oluşturduğu ifade edilmektedir (Öztürk, 2021: 8). Türkiye'de de turizm sektörünün cari açığı kapatma ve istihdam yaratma işlevleri önemsenmekte ve sektörü teşvik etme amaçlı politikalar üretilmektedir.

Turizm sektörünün ülke ekonomisi açısından büyük önemi bulunmakla birlikte yapısı itibariyle bazı sorunları da bünyesinde barındırmaktadır. Turizm sektörünün mevsimsellik özelliği bu sektör çalışanları açısından istikrarsızlığı ve iş güvencesizliğini de beraberinde getirmekte, dolayısıyla kayıt dışı istihdamın da artmasına neden olmaktadır. Ayrıca sektördeki vardiyalı çalışma düzeni çalışanları sosyal yaşamdan uzaklaştırmakta ve çalışma saatlerinde düzensizliklere yol açmaktadır (Kılıç, 2014: 430). Yapılan araştırmalar turizm sektöründe çalışanların iş güvencesizliği nedeniyle işlerinden mutlu olmadıklarını ve gelecek kaygısı yaşadıklarını ortaya koymaktadır (Tellioglu, 2021: 51). Bu durumlar turizm sektöründe yaşanan kayıtdışılığın da bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca turizm merkezlerinde yabancı uyruklu ya da göçmen statüsünde olan birçok çalışanın ucuz işgücü olarak istihdam edildiği (Kaptangil & Kırca, 2020: 33) ve bunun da kayıtdışılığı artırdığı görülmektedir. Nitekim Türkiye'de yasal statüleri nedeniyle güvencesiz, düşük ücretli ve ağır çalışma koşullarına razı olan göçmen emeğine olan talep sürekli artmaktadır (Ekiz Gökmen, 2018: 149). Turizm sektöründe küçük ölçekli işletmelerin ağırlıklı olması da sendikal örgütlenmeyi engelleyerek istihdam sorunları için uygun bir ortam oluşmasına neden olmaktadır (Öztürk, 2021: 14).

Türkiye'de 2021 yılı itibariyle turizm sektörü kayıt dışı istihdamın en fazla olduğu sektörler arasında yer almaktadır. Tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörü %84,5'lik kayıt dışı istihdamla birinci sırada yer alırken inşaat ve bayındırlık işleri ikinci (%31,9), kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor sektörü üçüncü (%31,4), elektrik, gaz, buhar, su ve kanalizasyon sektörü dördüncü (%31), insan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri beşinci (%25,3) ve konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri altıncı (%25,2) sıradadır (TÜİK, 2022).

Şekil 2. Türkiye'de Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetlerinde Kayıt Dışı İstihdam Oranları (2009-2021)

Kaynak: TÜİK (2022)

Şekil 2'den görüldüğü üzere Türkiye'de turizm sektörünün en önemli unsurlarından olan konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetlerinde kayıt dışı istihdam oranı 2009 yılından günümüze ciddi bir düşüş sergilemiştir. 2016-2019 döneminde gerçekleşen %30-32 bandındaki oran 2020 ve 2021 yıllarında %25-26 seviyelerine gerilemiştir. Özellikle 2020 ve 2021 yıllarında

pandeminin etkisiyle turizm sektöründeki daralma ve koronavirüs tedbirleri kapsamında önlem ve denetimlerin artmasıyla birlikte kayıtlı faaliyetlerdeki kaçınılmazlık kayıt dışı istihdam oranlarındaki bu düşüşün başlıca nedenidir diyebiliriz. Bu manzara, turizm sektöründe gözlemlenen kayıt dışı istihdam sorununun azaltılmasında denetimin ne kadar etkili olduğunun bir göstergesidir. Bu noktada klasik denetim anlayışlarından öte sektöre özgü tekniklerin geliştirilmesi önem arz etmektedir.

3. Genel Olarak Türkiye’de Asgari İşçilik Uygulaması

Kayıt dışı istihdamla mücadelede en önemli unsurların başında denetimin etkinleştirilmesi gelmektedir. Türkiye’de kayıt dışı istihdama yönelik yapılan denetimler genellikle SGK tarafından gerçekleştirilmekte olup zaman içinde yeni denetim yöntemleri hayata geçirilmiştir. Bu yöntemlerden birisi de Türkiye’de 1994 yılından beri farklı şekillerde uygulama alanı bulan asgari işçilik düzenlemesidir. Asgari işçilik, sosyal güvenlik sistemimizde önemli bir yere sahip olan ve hemen hemen tüm işverenleri ilgilendiren bir uygulamadır.

Asgari işçilik uygulaması; bir işin yürütümü için gerekli olan en az sigortalı sayısına, sigorta primine esas kazanç tutarına ve çalışma süresine uygun olarak işverence SGK’ya yeterli işçilik bildirilip bildirilmediğinin tespitine yönelik bir uygulama olup, kayıt dışı istihdamın önlenmesinin yanı sıra Kurum gelirlerinin artırılmasını da amaçlamaktadır. Asgari işçilik uygulaması tek taraflı bir hukuki işlemdir. Dolayısıyla herhangi bir ihbar/şikayet veya talep gereğince yapılan bir inceleme olmayıp Kanunda belirtilen ve/veya Kurum tarafından gerekli görülen hallerde yapılmaktadır. Asgari işçilik uygulaması, işverenlerce yapılan işlerde SGK’ya bildirilmesi gereken asgari sigortalı sayısı, çalışma süresi veya prime esas kazançların altında beyanda bulunulması sebebiyle Kurum tarafından yapılan tetkik neticesinde çeşitli kıstaslar göz önünde bulundurularak geriye dönük resen prim tahakkukuna yönelik yapılmaktadır. Asgari işçilik uygulamasının en önemli özelliklerinden birisi ise sosyal güvenlik primleri hiç ödenmeyen veya eksik ödenen işçiler bakımından herhangi bir hak doğurmamasıdır (Eker, 2020: 165). Nitekim bu uygulama, sigortalıların geçmiş hizmetlerine dönük herhangi bir hak sağlamadan sadece işverenin çalıştırdığı işçiler için ödenmesi gereken sigorta primlerinin tahsilini amaçlamaktadır (Dağlıoğlu, 2019:101). Bu yönüyle asgari işçilik uygulamasının sosyal güvenceyi sağlama amacından uzaklaştığı yönünde eleştiriler de bulunmaktadır (bkz. Çavuş, 2016: 89).

Asgari işçilik Türkiye’de iki farklı şekilde uygulanmaktadır. Bunlardan birincisi ve belki de en fazla karşılaşılan ihale konu işlere ve özel bina inşaatlarına ilişkin yapılan incelemelerdir. İhale konusu işlerde işverenler hakediş ödemelerinin yapılması ve teminatların ödenmesi için, özel bina inşaatı işyerlerinde de yapı kullanma izin belgesi verilmesi için SGK’dan ilgili dosyadan borcu olmadığına ilişkin belge almaları gerekmektedir. Bunun için de SGK, söz konusu ihale konusu işin veya özel bina inşaatının yeterli sayıda işçi ile yapılıp yapılmadığını tespit etmek amacıyla asgari işçilik incelemesi yapmaktadır. Bu inceleme öncelikle SGK il müdürlüğü tarafından matbu oranlar üzerinden gerçekleştirilmekte olup işverence inceleme sonucuna itiraz edilmesi veya malzemeli ve salt işçilikli faturalarının bulunduğu iddiasıyla kayıtlarının incelenmesi talebi gelmesi halinde denetim elemanlarınca asgari işçilik denetimi yapılması söz konusu olmaktadır (Bu uygulama hakkında geniş bilgi için bkz: Bulut, 2017).

Asgari işçilik uygulamasının ikinci şekli ise SGK tarafından yapılan sektörel denetimlerde karşımıza çıkmaktadır. Bu denetimler ihale konusu işler veya özel bina inşaatları gibi geçici işyerlerinde değil devamlı nitelikteki işyerlerinde gerçekleştirilmektedir. SGK, risk değerlendirme kriterleri kullanılarak Kurum verileri üzerinde yapılan çalışmalar sonucunda, Kuruma yapılan bildirimler bakımından riskli olduğu tespit edilen devamlı işyerlerine yönelik olarak bu incelemeleri yapmaktadır (SGK, 2021: 67). SGK özellikle, eğitim, turizm, gıda üretim, ulaşım ve sağlık sektörlerinde asgari işçilik incelemelerini düzenli olarak

gerçekleştirmektedir. 2021 yılı için programlı asgari işçilik incelemesine alınan sektör sayısı 11 olup bu sayının 2022’de 15 olması planlanmaktadır (SGK, 2019: 46). 2021 yılında SGK’da 824 adet asgari işçilik inceleme raporu düzenlenmiştir (SGK, 2021: 67). Bu şekilde yapılan asgari işçilik uygulamasının yasal dayanağı ise 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nun 85 inci maddesidir. Bu maddenin birinci fıkrasına göre; “İşverenin, işin emsaline, niteliğine, kapsam ve kapasitesine göre işin yürütümü açısından gerekli olan sigortalı sayısının, çalışma süresinin veya prime esas kazanç tutarının altında bildirimde bulunduğu tespit edildiğinde, işin yürütümü açısından gerekli olan asgarî işçilik tutarı; yapılan işin niteliği, kullanılan teknoloji, işyerinin büyüklüğü, benzer işletmelerde çalıştırılan sigortalı sayısı, ilgili meslek veya kamu kuruluşlarının görüşü gibi unsurlar dikkate alınarak tespit edilir. Söz konusu tespitler, Kurumun denetim ve kontrolle görevlendirilmiş memurları tarafından yapılır.”

Kanun maddesinde de görüldüğü üzere asgari işçilik incelemelerinde amaç, işyerinde belli dönemde (inceleme döneminde) SGK’ya yeterli miktarda sigortalı/prime esas kazanç bildirilip bildirilmediğinin tespittir. Söz konusu madde hükmü incelendiğinde asgari işçiliğin tespiti ve yöntemine ilişkin yol gösterici nitelikte bir düzenleme olduğu göze çarpmaktadır. Fıkranın ilk kısmında asgari işçilik incelemesinin hangi durumlarda söz konusu olabileceği belirtilmiştir. Buna göre, işverenin,

- İşin emsaline,
- İşin niteliğine,
- İşin kapsamına,
- İşin kapasitesine

göre işin yürütümü açısından gerekli olan,

- Sigortalı sayısının veya
- Çalışma süresinin veya
- Prime esas kazanç tutarının

altında bildirimde bulunduğu tespit edildiğinde asgari işçilik uygulaması söz konusu olmaktadır.

Fıkranın ikinci kısmında ise yukarıdaki durumların tespiti halinde hangi yöntemlerle asgari işçilik uygulamasının yapılacağı belirtilmiştir. Buna göre uygulanabilecek yöntemler şunlardır:

- Yapılan işin niteliği analiz edilmeli,
- İşyerinde kullanılan teknoloji göz önünde bulundurulmalı,
- İşyerinin büyüklüğü (kapasitesi) ele alınmalı,
- Benzer işletmelerde çalıştırılan sigortalı sayısı ile kıyaslama yapılmalı,
- İlgili meslek veya kamu kuruluşlarından çalıştırılması gereken sigortalı/çalışma süresi konusunda görüş alınmalı.

Metnin sonunda “gibi unsurlar dikkate alınarak tespit edilir” ifadesi yer almaktadır. Dolayısıyla SGK müfettişi asgari işçilik incelemesi yaparken yukarıda saydığımız yöntemler dışında başkaca yöntemler/kıstaslar da geliştirip kullanabilecektir.

Devamlı işyerlerinde asgari işçilik incelemesi yapılırken denetlenen sektörün özellikleri de göz önünde bulundurularak aşağıdaki hususlara dikkat edilmektedir:

a) İncelenen işyerinin ait olduğu sektörün tabi olduğu Kanun, Yönetmelik, Tebliğ vs. mevzuatta yer alan personel istihdamına ilişkin hükümler ele alınmalıdır. Özellikle söz konusu mevzuatta yer alan istihdam edilecek personelde aranacak özelliklere (diploma, sertifika, uzmanlık belgesi gibi) dikkat edilmelidir. Örneğin, bir peynir üretim atölyesinde mutlaka belli bir süre ile gıda mühendisi çalıştırılması gerekmektedir. Şayet işyerinde bu özellikte bir personel çalışmıyorsa asgari işçilik kapsamında ek prim tahakkuku yapılmalıdır.

b) Sektörün tabi olduğu mevzuatta yer alan çalışma sürelerine ilişkin özel hükümler ele alınmalıdır. Örneğin; dersanelerde usta öğreticiler dışındaki eğitim personeli aylık karşılığı en fazla “20”, ders saat ücret karşılığı en fazla “20” olmak üzere haftada toplam “40” saate kadar derse girebilmektedirler.

c) Personelin iş sözleşmeleri ve meslek kodları dikkate alınarak ücret durumları analiz edilmelidir. Böylece eksik ücret bildirimini suretiyle kayıtdışı istihdamın önüne geçilebilecektir. Yapılan analizlerde işyerinde belli bir dönemde gerçekleştirilen üretimin/işin kaç saatlik bir çalışma ile mümkün olabileceğinin ortaya konulması halinde eksik çalışma süresi kadar ek prim tahakkuku yapılabilecektir.

d) İşyerinin ait olduğu sektör itibarıyla denetimine tabi olduğu Bakanlık tarafından gerçekleştirilen denetimlere ait raporlar temin edilerek bu raporlar ve eki belgelerdeki bilgiler analiz edilerek personel istihdamına ilişkin hususlar değerlendirilmelidir.

e) Çalışanların sigortalı tescillerinin sağlanması ve işe giriş/çıkış tarihlerinin tespit edilmesi gerekmektedir.

f) İşyerindeki fazla çalışma, tatil, denkleştirme, telafi çalışması, ara dinlenme, izin gibi süreler asgari işçiliğin tespitinde dikkate alınmalıdır.

g) İşyerinde asgari işçilik incelemesi yapılırken aşağıdaki yöntemler kullanılarak eksik işçiliğin olup olmadığı belirlenmeye çalışılmalıdır:

- Emsal-benzer işletmelerden tespit edilecek bilgiler
- İşyerinin ilişkili bulunduğu meslek veya kamu kuruluşlarından alınan bilgiler
- Karinelerden yararlanma
- İşveren veya sigortalıların beyanları
- İşyeri kayıtlarından tespit edilen bilgiler (İşyerinin ait olduğu sektör göz önünde bulundurularak tutmak zorunda oldukları defter, kayıt ve belgeler belirlenmeli ve incelenmelidir.)
- İşyerinde yerel denetim yapılması suretiyle mevcut durum değerlendirilmeli.

Yapılan asgari işçilik uygulaması neticesinde üç farklı sonuç ortaya çıkabilmektedir:

a) İşyerinde ilgili dönem içerisinde yeterli miktarda sigortalı çalıştığı ve yeterli miktarda sigorta primine esas kazanç bildirildiğinin tespit edilmesi halinde herhangi bir fark prim borcu söz konusu olmayacaktır.

b) Şayet eksik bildirim tespit edilen belirli bazı sigortalıların hiç bildirilmemesi veya eksik bildirilmesi nedeniyle ortaya çıktığı tespit edilirse ilgili kişilere hizmetleri verilmekte ve bu kişilere ait primlerin tahsili yapılmaktadır.

c) Şayet eksik bildirim olduğu tespit edilir ancak bu eksik bildirim kaynaklandığı kişilerin tespiti mümkün olmazsa sadece fark prim tutarının tahsili yoluna gidilebilmektedir.

4. Konaklama İşyerlerinde Asgari İşçilik Uygulaması

Türkiye’de sektörel asgari işçilik incelemelerinin en fazla uygulandığı işyerlerinin başında konaklama işyerleri gelmektedir. Nitekim, çalışmamızın önceki başlıklarında da belirttiğimiz üzere, konaklama işyerleri özelinde turizm sektörü kayıt dışı istihdamın üst seviyelerde olduğu, iş güvencesizliğin ve haksız rekabetin yoğunlaştığı bir yapıya sahiptir. Bu nedenlerle konaklama işyerlerinde kayıt dışı istihdamın azaltılması yönünde caydırıcılığın artırılması ve kayıtdışılığın neden olduğu prim geliri kaybının telafi edilmesi amaçlarıyla asgari işçilik denetimleri gerçekleştirilmektedir. Her sektörün olduğu gibi konaklama işyerlerinin de kendine has istihdam yapısı bulunduğundan buralarda yapılacak asgari işçilik incelemelerinde de özgün denetim tekniklerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Konaklama işyerlerinde gerçekleştirilecek asgari işçilik incelemesinde temel esas, işyerinde yürütülen işin analizi sonucunda görev tamamlanma sürelerinin belirlenmesi ve SGK’ya bildirilmesi gereken işçi/çalışma günü sayısının bulunmasıdır. Bu noktada işyerinin tam yıl ya da sezonluk çalışma dönemlerinin tespit edilmesi, oda/yatak satışlarının (doluluk oranlarının) doğru şekilde belirlenmesi, vardiyalı ve vardiyasız görevlerin tanımlanması önem arz etmektedir. İnceleme esnasında işyerinde ve mahalde yerel denetimler yapılmakta, ilgili kurum ve kuruluşlardan gerekli belgeler istenmekte ve işyerine ait kayıt ve belgeler incelenmektedir. Bu yaklaşımdan hareketle konaklama işyerlerinde asgari işçilik uygulamasının aşağıdaki aşamalarla gerçekleştirilmesi gerekmektedir (SGK, 2013):

a) Öncelikle konaklama işyerinde iş etüdü yapılmalıdır. Başka bir deyişle işyerinde hangi alt faaliyetlerin (departmanların) bulunduğu belirlenmelidir. Konaklama işyerlerinde bu alt faaliyetler genellikle oda/kat hizmetleri, yiyecek/içecek hizmetleri, resepsiyon, büro (muhasebe, insan kaynakları gibi), teknik hizmetler, çevre düzenlemesi (bahçe vb. bakımı gibi), güvenlik, animasyon gibi işlerden oluşmaktadır. İşyerinin büyüklüğü, çalışma şekli ve hizmet anlayışına göre bu alt faaliyetler farklılaşabilmektedir.

b) İş etüdünden sonra departmanlar bazında istihdam edilmesi gereken görevliler tespit edilmelidir. Asgari işçilik uygulaması işyerinde çalışması gereken minimum işçi sayısını tespit etmeyi amaçladığından görevlilerin tespitinde, çalışma süresi tespit edilebilen, yapılması zorunluluk taşıyan ve devamlılık gösteren işlerin dikkate alınması gerekmektedir. Bu aşamada her bir departmanda yürütülen işler ve bu işler için harcanması gereken zamanın ne olduğunu gösteren görev tanım tabloları oluşturulmalıdır. Bu tablolarda söz konusu iş için harcanması gereken zamanın belirlenmesinde sabit ve değişken görev zaman süreleri dikkate alınmalıdır. Sabit görev zaman süresi, departmandaki düzenli olarak yapılan işler için harcanan zamanı; değişken görev zaman süresi ise müşteri doluluk oranına göre değişkenlik gösteren işler için harcanan zamanı ifade etmektedir.

c) Görevlerin ve birim zamanların tespitinden sonra işyerinde aylık toplam standart sürenin hesaplanması gerekmektedir. Bu aşamada departman bünyesinde belirlenen her bir sabit göreve ait dakika bazındaki birer günlük süreler toplanıp aylık gün sayısı olan 30 ile çarpılmalı ve toplam sabit görev zaman süresi bulunmalıdır. Ayrıca departman bünyesinde oda/kişisi bazında tespit edilen değişken görevlere ait dakika bazlı süreler toplanıp gerçekleşen oda/kişisi (yatak) sayısı ile çarpılıp departman için toplam değişken görev zaman süresi bulunmalıdır. Akabinde toplam sabit ve değişken görev zaman süreleri toplanarak dakika cinsinden aylık toplam görev

zamanı süresi belirlenir. Bundan sonra saat cinsinden standart zamanın bulunması için aylık toplam görev zamanı süresi 60'a bölünür.

d) Dördüncü aşamada bildirilmesi gereken aylık çalışma gün sayısına ulaşılmalıdır. Bunun hesaplanmasında, günlük 7,5 saatlik çalışma süresi ile hafta tatilleri hariç 26 günlük sürenin çarpılması sonucu bulunan 195 saat dikkate alınır. Bir önceki aşamada bulunan toplam standart görev zamanı süresinin 195'e bölünmesi ile işin yürütümü için gereken kişi sayısına, kişi sayısının 30 ile çarpılması sonucunda da bildirilmesi gereken gün sayısına ulaşılabacaktır.

Yukarıda özetlemeye çalıştığımız asgari işçilik uygulaması kapsamında bildirilmesi gereken kişi ve gün sayısının belirlenmesi aşamalarını inceleme döneminin her bir ayı için ayrı ayrı olacak şekilde aşağıdaki şekilde formülize etmemiz mümkündür (Bu veriler departman bazlı görev tanım tablolarında yer alan değerlerin toplamından elde edilecektir):

A- Sabit görev zamanı (Dakika)

B- Değişken görev zamanı (Dakika)

C- Gün sayısı

D- Aylık sabit görev zamanı toplamı (AxC)

E- Satılan oda/kişi sayısı

F- Aylık değişken görev zamanı toplamı (BxE)

G- Aylık toplam zaman (Dakika) (D+F)

H- Standart zaman (Saat) (G/60)

I- Bildirilmesi gereken kişi sayısı (H/195)

J- Bildirilmesi gereken çalışma gün sayısı (Hx30)

K- Bildirilen gün sayısı (İşyeri kayıtları veya SGK altyapısından belirlenir)

L- Fark gün sayısı (J-K)

Konaklama işyerlerinde asgari işçilik incelemesi sonucunda fark gün sayısı yukarıdaki şekilde tespit edildikten sonra bazı hususların da göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Şayet 5510 sayılı Kanun 4/b kapsamında sigortalı olan işyeri sahipleri veya şirket ortakları aynı zamanda işyerindeki bazı departmanlarda çalışıyorlarsa ve bu durum alınan ifadelerle tespit edilmişse bu çalışmaların da dikkate alınması ve hesaplanan fark gün sayısından düşülmesi gerekmektedir. Aynı durum işyerinde çalışan ancak 5510 sayılı Kanun uyarınca sigortalı sayılmayan işverenin ücretsiz çalışan eşi için de geçerlidir. Ayrıca işyerinde faaliyetin geçici olarak durdurulduğu süreler varsa bu süreler için asgari işçilik hesaplaması yapılmamalıdır.

Yapılan asgari işçilik hesaplaması sonucunda fark gün sayısı sıfır veya negatif çıkarsa (bildirilmesi gereken çalışma gün sayısı bildirilen gün sayısından küçükse) işveren hakkında herhangi bir prim tahakkuku işlemi yapılmaz. Ancak yapılan asgari işçilik hesaplaması sonucunda fark gün sayısı pozitif çıkarsa (bildirilmesi gereken çalışma gün sayısı bildirilen gün sayısından büyükse) ilgili SGK il müdürlüğü tarafından fark işçilik üzerinden %32 oranında prim tahakkuku yapılır. Ayrıca bu durumda 5510 Sayılı Kanun'un 102 inci maddesinin birinci fıkrasının (d) bendi uyarınca, Kuruma bildirilmediği tespit edilen eksik işçilik tutarının mal edildiği her bir ay için, aylık brüt asgari ücretin iki katı tutarında idari para cezası uygulanır. Bununla birlikte aynı Kanununun 102 inci maddesinin birinci fıkrasının (e/4) bendi uyarınca,

tespit edilen fark işçiliğin ilgili olduğu aylarda yasal defterlerin geçersizliği nedeniyle her bir takvim ayı için aylık brüt asgari ücretin yarısı tutarında idari para cezası da uygulanması gerekir.

Yapılan inceleme sonucunda fark işçilik nedeniyle prim tahakkuku ve idari para cezaları uygulanmışsa işverenin 5510 sayılı Kanun'un 85 inci maddesinin dokuzuncu fıkrası uyarınca uzlaşmaya gitme hakkı da bulunmaktadır. Buna göre; devamlı mahiyetteki işyerlerinde yapılan asgari işçilik incelemesi sonucunda tespiti yapılan ve sigortalılara maledilemeyen fark sigorta primine esas kazanç matrahı üzerinden gecikme cezası ve gecikme zammı ile birlikte hesaplanacak sigorta primi ve buna bağlı uygulanacak idari para cezalarında, konuya ilişkin raporun Kurumun ilgili birimine gönderilmesinden önce işverence uzlaşma yapılabilir. Uzlaşılan tutarlar kesin olup, uzlaşma konusu yapılan tutarlar hakkında işverence dava açılmaz ve hiçbir mercie şikayet ve itirazda bulunulamaz. Uzlaşılan prim ve idari para cezalarının, uzlaşma tutanağının düzenlendiği tarihten itibaren bir ay içinde ödenmesi gerekmektedir.

5. Sonuç

Kayıt dışı istihdamla mücadelede etkin denetim mekanizmalarının geliştirilmesi ve bu denetimlerin ülke çapında adil ve yoğun bir şekilde uygulanması önem arz etmektedir. Nitekim denetimin kayıtdışılıkta en önemli caydırıcı etkilerden birisi olduğu açıktır. Bu noktada Türkiye'de uzun zamandır yürürlükte olan asgari işçilik uygulaması önemli bir denetim modeli olarak karşımıza çıkmaktadır. Kayıt dışı istihdamın yüksek seviyelerde olduğu ve yapısı gereği bazı istikrarsızlıkları bünyesinde barındıran konaklama işyerleri de SGK tarafından sıklıkla asgari işçilik denetimlerine tabi tutulmaktadır. Ancak devamlı işyerlerinde asgari işçilik denetim yetkisinin sadece SGK müfettişlerinde bulunması bu denetimlerin yaygınlaştırılmasını engellemektedir. Bunun için illerde görevli olan sosyal güvenlik denetmenlerine de bu yetkinin verilmesi yerinde olacaktır. Ancak bundan önce, devamlı işyerlerinde asgari işçilik uygulaması teknik ve kapsamlı bir yapıya sahip olduğundan, sosyal güvenlik denetmenlerinin niteliğinin artırılması ve etkin bir eğitimden geçirilmeleri gerekmektedir.

Asgari işçilik denetimleri kapsamlı bir kayıt ve belge incelemesi ile yapıldığından, bu denetimlerin yaygınlaştırılması konaklama işyerlerini kayıtdışılıktan uzaklaşmanın yanı sıra kayıtların düzgün ve yasalara uygun bir şekilde tutulmasını, belgelerin çalışan hakları zayı olmayacak şekilde eksiksiz düzenlenmesini, çalışma barışının sağlanmasını ve sektördeki haksız rekabetin de azaltılmasını sağlayacaktır. Ancak bunun yanı sıra asgari işçilik incelemeleri sonucunda tespit edilen fark işçiliğin sigortalılara mal edilememesi uygulamanın eleştiri konusu edilen bir yönüdür. Ayrıca devamlı işyerlerinde gerçekleştirilen asgari işçilik incelemeleri neticesinde hesaplanan prim, gecikme cezası, gecikme zammı ve idari para cezaları için uzlaşmaya gidilebilmesi uygulamanın caydırıcılığını azaltmaktadır. Gerek 5510 sayılı Kanun'da gerekse de ilgili yönetmelikte uzlaşılabilir tutarın nasıl belirleneceği hususunda bir açıklamanın ve netliğin bulunmaması da eleştirilmesi gereken bir husustur.

Asgari işçilik uygulaması, bir işyeri tarafından belirli bir dönemde çalıştırılan sigortalıların SGK'ya bildirimini yapılmadığının tespit edildiği ancak bu sigortalıların kim olduğunun da belirlenmediği bir denetim mantığına dayanmaktadır. Dolayısıyla uygulamanın temelinde SGK'nın kayıtdışılık nedeniyle uğradığı prim kaybının telafi edilmesi yaklaşımı yer almaktadır. Ancak kayıt dışı istihdam sadece prim kaybına değil, aynı zamanda vergi kaybına da neden olmaktadır. Hal böyleyken asgari işçilik incelemesi sonucunda ortaya çıkan fark işçiliğin Gelir İdaresi Başkanlığı'nın ilgili ünitesine de bildirilmesi gerekmektedir. Ancak uygulamada, asgari işçilik sonucu gerçekte bir ücret ödemesinin bulunmaması gerekçesiyle Gelir İdaresi Başkanlığı ücret yönüyle bir vergilendirme yapılmaması görüşündedir (GİB, 2009). Bu nedenle de asgari işçilik tespiti sonucu tespit edilen ve kesinleşen fark prime esas kazanç tutarları SGK tarafından Gelir İdaresi Başkanlığı'nın ilgili birimine bildirilmemektedir.

Asgari işçilik kayıt dışı istihdamla mücadelede önemli bir uygulama olmasına karşın akademik çalışmalara çok fazla konu edilmemiştir. Yapılan az sayıdaki çalışmada ise genellikle hukuki bakış açısıyla konu ele alınmıştır. Bununla birlikte sektörel asgari işçilik uygulamaları, asgari işçilik konusunda işverenlerin farkındalığı ve bu denetimlerin etki analizleri konularında akademik çalışmalar bulunmamaktadır. Nitekim asgari işçilik inceleme sonuçları konusunda SGK'nın paylaştığı veriler de çok sınırlı düzeydedir. Bu çalışmamızda ilk kez akademik anlamda asgari işçilik uygulaması sektörel bazda ele alınmış olup gerek diğer sektörler için bu çalışmaların genişletilmesi gerekse de yukarıda belirttiğimiz diğer hususlarda yapılacak çalışmalara yol gösterici olması açısından önemli bir niteliğe sahip olduğu değerlendirilmektedir.

Kaynakça

- Acun, S. (2021). Türkiye'de Ücretlilerin Kayıtlı Çalışma Olasılığını Belirleyen Faktörlerin Analizi. *Journal of Social Policy Conferences*, 80, 423-450.
- Akbulut, A. (2020). Türkiye Ekonomisinde Suriyeli Sığınmacıların Kayıt Dışı İstihdama Etkisi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(3), 131-145.
- Aslantürk, O. & Tunç, Y. E. (2018). Yabancıların Türkiye'de Kayıtdışı İstihdamı. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(4), 13-20.
- Bölükbaş M. (2018). Kayıt Dışı İstihdam ve Genç İşsizlik Ekonomik Büyüme ile İlişkili Olabilir mi? Türkiye İçin Ekonometrik Bir Analiz. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 8(2), 75-90.
- Bulut, M. (2017). *Asgari İşçilik Uygulamaları Usul ve Esasları*. On İki Levha Yayınevi, İstanbul.
- Cesur, E. E. (2017). İşgücü İstemini Etkileyen Ücret Dışı Bir Unsur Olarak Kayıt Dışı İstihdam ve Türkiye İşgücü Piyasasına Etkisi. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 44-58.
- Çavuş, Ö. H. (2016). Sosyal Güvenlik Mevzuatına Göre Devamlı ve Geçici İşyerlerinde Asgari İşçiliğin Saptanmasına Yönelik Denetim. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 6(2), 68-92.
- Çelik, R., Keskin, A. & Keskin, A. (2021). Türkiye'de Ekonomik Büyüme, İşsizlik ve Enflasyonun Kayıt Dışı İstihdam Üzerindeki Etkisi: ARDL Sınır Testi Yaklaşımı. *Journal of Social Policy Conferences*, 80, 451-474.
- Dağhoğlu, S. (2019). Kayıt Dışı İstihdamın Azaltılmasında Asgari İşçilik Uygulaması. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2), 99-110.
- Daştan, H. & Mola, H. (2020). Türkiye'de Kayıt Dışı İstihdama Etki Eden Mikro Faktörlerin Analizi: Bölgeler Arası Bir Karşılaştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 34(3), 789-808.
- Demirtaş, S. & Erol, H. (2020). Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde (KOBİ) Kayıt Dışı İstihdam Sorunu: Aydın İli Örneği. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 10(2), 431-454.
- Eker, D. (2020). Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Asgari İşçilik Uygulaması. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 0(16), 163-201.

- Ekiz Gökmen, Ç. (2018). Turizm Sektöründe Göçmen Emegi: Nitelikli Emek mi? Ucuz Emek mi? Çalışma ve Toplum Dergisi, 2018(1), 139-165.
- Fidan, H. & Genç, S. (2014). Kayıtdışı İstihdam ve Kayıtdışı İstihdama Etki Eden Mikro Faktörlerin Analizi: Türkiye Özel Sektör Örneği. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(9), 137-150.
- GİB (Gelir İdaresi Başkanlığı). (2009). 11.08.2009 tarihli 077532 nolu ve B.07.1.GİB.0.03.43/4313-872 sayılı Özelge.
- Işığışık, Ö. (2014). İstihdam ve İşsizlik. Dora Yayınevi, Bursa.
- Kaptangil, K. & Kırca, M. (2020). Türkiye’de Kayıt Dışı İstihdam ve Turizm Talebi Arasındaki Simetrik ve Asimetrik Nedensellik İlişkilerinin Analizi. Maliye Dergisi, 178, 19-36.
- Karagöz, S. (2020). Sosyal Politika Açısından Kayıt Dışı Ekonominin Önemi. İstanbul İktisat Dergisi, 70(2), 481-507.
- Kılıç, Y. (2014). Turizm Sektörü İstihdamının Eğitim Durumu ve İnsangücü Planlaması. Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 4(1), 419-436.
- Koca, G., Eğilmez, Ö. & Güler, S. (2021). Kayıt Dışı İstihdama Neden Olan Faktörlerin DEMATEL Tabanlı Analitik Ağ Süreci Yöntemi ile Değerlendirilmesi. Sosyoekonomi, 29(48), 249-270.
- Öztürk, Ş. (2021). Türkiye’de Turizm Sektöründe İstihdam Sorunları. Çalışma İlişkileri Dergisi, 12(2), 1-38.
- SGK. (2013). Otel İşletmeleri Asgari İşçilik Rehberi. Ankara.
- SGK. (2019). 2019-2023 Stratejik Planı. Ankara.
- SGK. (2021). Sosyal Güvenlik Kurumu 2021 Faaliyet Raporu. Ankara.
- SGK. (2022). İstatistik Veri Tabanı. <http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/kurumsal/istatistik> (Erişim Tarihi: 01.04.2022).
- Şahin, M. (2018). İşverenler Perspektifinden Türkiye’de Kayıt Dışı İstihdamın Temel Belirleyicileri: Bir Anketten Sonuçlar. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11(3), 2055-2071.
- Şenel, D. (2019). İnşaat Sektöründe Kayıt Dışı İstihdamın İncelenmesi: Denizli İli Örneği. Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 10(23), 66-83.
- Tellioğlu, S. (2021). İş Güvencesizliğinin Gelecek Kaygısı Üzerindeki Etkisi: Turizm Sektörü Çalışanlarına Yönelik Bir Araştırma. Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi, 4(1), 41-56.
- TÜİK (2022). İşgücü İstatistikleri. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Subat-2022-45646> (Erişim Tarihi: 01.04.2022).
- Yıldırım, S. (2017). İşsizlik Sigortasıyla Kayıt Dışı İstihdamın Etkileşimi. Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 1(1), 1-28.

© Copyright of Journal of Applied Tourism Research is the property of University of Applied Sciences Tourism Faculty and its content may not be copied or e-mailed to multiple sites or posted to a listserv without the copyright holder's express written permission. However, users may print, download, or email articles for individual use.

Journal of Applied Tourism Research

2022, Vol. 3, No. 1, 81-94

ISSN: 2717-8951

TOURISM BASED ON NATURAL AND CULTURAL RESOURCES: KARS DESTINATION*

Ceyhun AKYOL¹

Abstract

The province of Kars, which has hosted many civilizations throughout its history from past to present, is an important touristic destination of the Aras Basin with its natural and cultural tourism resources. Especially in recent years, through the increasing tourist interest in Kars, there has been an increase in the orientation of domestic and foreign tour companies to Kars, and this situation brings with it an increase in trips and tour activities to the destination. There are important natural and cultural tourism resources in the province of Kars, which is located within the borders of the Aras Basin. Within the scope of the study, information about the natural and cultural tourism resources in Kars destination was obtained by using the literature review technique, one of the qualitative research methods and the current tourism potential of the province was tried to be revealed. Among the natural tourism resources in the destination are the plateau area, mountainous area, hydrographic attraction and recreation area titles. Cultural tourism resources in the destination are evaluated under; mosque, mausoleum, church, monastery, cathedral, temple, necropolis, museum, hamam, palace, pavilion, mansion, castle, bastion, martyr, monument, bridge, ruins, mound, archaeological tourism area, gastronomic value, folk dance, minstrelsy tradition, Muharram month event and festival titles. As a result of the study, which is aimed to contribute to the literature related to the Kars destination, which has attracted national attention in recent years, it is expected that the knowledge and interest in the natural and cultural tourism resources in the province will increase within the scope of local, regional, national and international organizations.

Keywords:

Kars, Tourism, Natural Resources, Cultural Resources

Article

History:

Received: 7 May 2022
Accepted: 28 Jun 2022

DOĞAL VE KÜLTÜREL KAYNAKLARA DAYALI TURİZM: KARS DESTİNASYONU*

Özet

Geçmişten günümüze uzanan tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Kars ili, barındırdığı doğal ve kültürel turizm kaynakları ile Aras Havzası'nın önemli turistik destinasyonudur. Özellikle son yıllarda Kars iline yönelik artış gösteren turistik ilgi sayesinde yerli ve yabancı tur şirketlerinin Kars'a yöneliminde de artış görülmekte olup, bu durum destinasyona olan ilgi ve tur etkinliklerinde artışa da beraberinde getirmektedir. Aras Havzası sınırları içerisinde yer alan Kars ilinde önemli doğal ve kültürel turizm kaynakları yer almaktadır. Çalışma kapsamında Kars destinasyonunda yer alan doğal ve kültürel turizm kaynakları hakkında nitel araştırma yöntemlerinden literatür taraması tekniği kullanılarak bilgiler elde edilmiş, ilin mevcut turizm potansiyeli ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Destinasyonda yer alan doğal turizm kaynakları; yayla alanı, dağlık alan, hidrografik çekicilik ve rekreasyon alanı başlıklarında, kültürel turizm kaynakları ise; cami, türbe, kilise, manastır, katedral, tapınak, nekropol, müze, hamam, saray, köşk, konak, kale, tabya, şehit, anıt, köprü, ören yeri, höyük, arkeolojik turizm alanı, gastronomi değeri, halk oyunu, âşıklık geleneği, Muharrem ayı etkinliği, festival başlıklarında değerlendirilmiştir. Son yıllarda özellikle ulusal açıdan ilgi görmektedir olan Kars destinasyonu ile ilgili literatüre katkı sağlanması amaçlanan çalışma neticesinde yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası organizasyonlar kapsamında ildeki doğal ve kültürel turizm kaynaklarına olan bilginin ve ilginin artması beklenmektedir.

Anahtar

Kelimeler:

Kars, Turizm, Doğal Kaynaklar, Kültürel Kaynaklar

Makale

Geçmişi:

Alınan tarih: 7 Mayıs 2022
Kabul tarihi: 28 Haziran 2022

* Bu çalışma III. Uluslararası Aras Havzası Sempozyumunda (Mart 2021) sunulmuş ve basılmamış "Kars İlinin Doğal ve Kültürel Turizm Kaynakları" başlıklı bildirden türetilmiştir.

¹ ORCID: 0000-0001-5542-7309, Dr. Öğr. Üyesi, Artvin Çoruh Üniversitesi, Artvin Meslek Yüksekokulu, Otel, Lokanta ve İkram Hizmetleri Bölümü, ceyhunakyol@artvin.edu.tr

1. Giriş

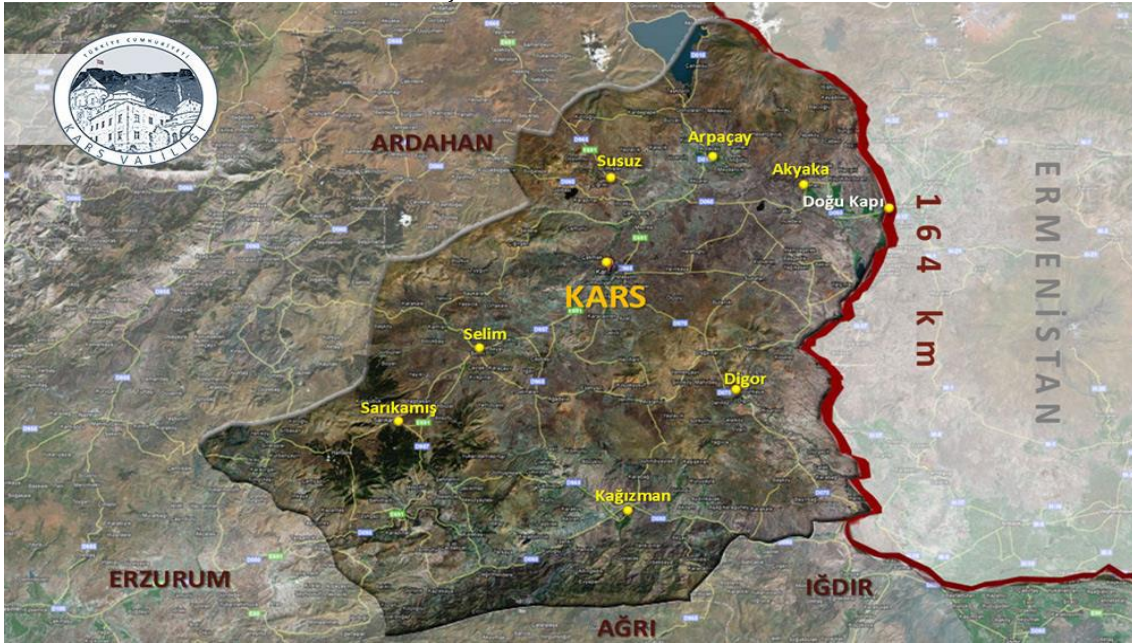
Barındırdığı doğal ve kültürel kaynakları ile Doğu Anadolu Bölgesinin önemli turizm değerlerinden olan Kars şehri, kış şartları ve mevsim özellikleri ile ön plana çıkmaktadır. Kars ilinde, sınır şehri olması sebebi ile defalarca yıkım ve tahribat olmuş, diğer yandan da il birçok medeniyetin eserlerine ev sahipliği yapmıştır. Kars ili ve ilçeleri; yayla alanı, dağlık alan, hidrografik çekicilik ve rekreasyon alanı gibi doğal turizm kaynaklarının yanı sıra kale, cami, türbe, hamam, saray, köprü, kervansaray, tabya gibi kültürel turizm kaynağı olan Türk İslam dönemi mimari eserleri barındırmaktadır (Kızılkaya, 2017: 196).

Bu çalışmanın amacı, Kars ilindeki doğal ve kültürel turizm kaynaklarını tespit etmek ve ilgili değerlere yönelik bilgiler vermektir. Çalışma kapsamında araştırma alanı ile ilgili bilgilere yer verilmiş, ardından araştırma yöntemi ve bulgulara değinilerek sonuç ve öneriler ile sonlandırılmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kapsamında ikincil verilerden yararlanılarak literatür taraması tekniği kullanılmıştır.

2. Araştırma Alanı

Araştırma alanı olan Kars; Kuzeydoğu Anadolu'nun Erzurum-Kars bölümünde yer almakta olup Akyaka, Arpaçay, Digor, Kağızman, Sarıkamış, Selim ve Susuz ilçelerinden oluşmaktadır. Doğu Anadolu Bölgesinin en geniş ovasına sahip ilin tamamına yakını (%98), Aras Havzası sınırları içerisinde bulunmaktadır (Erk, 2019: 1; Tarım ve Orman Bakanlığı, 2019: 6). Kuzeyinde Ardahan, doğusunda Shirak (Ermenistan), güneydoğusunda Iğdır, güneyinde Ağrı, batısında ise Erzurum'un yer aldığı Kars, 9.442 km² yüzölçümüne sahiptir (Demir, 2016: 42).

Şekil 1. Kars İl Haritası

Kaynakça: Sönmez, 2018:39

İsmi, MÖ. 127-130 yılları arasında Kafkas Dağlarının kuzeyinde yer alan Dağıstan'a gelen Bulgar Türklerinin Velentur boyunun Karsak oymağından alan Kars ili (Güneş, 2020: 5; Solmaz, 1994: 85), MÖ 4000'li yıllara uzanan bir geçmiş, zengin kültür ve tarih mirası barındırmaktadır. Kafkasların Anadolu'ya açılan kapısı konumunda olan il, Osmanlı Devleti'nin İran ve Doğu seferleri, 1854-1855 Kırım Savaşı, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı, 1. Dünya Savaşı gibi olaylara Kafkas Cephesi adı altında ev sahipliği yapmıştır (Karagül, 2020: 34; Kırpık, 2016: 2).

Sert iklim ve zor coğrafya şartları, il ekonomisini oldukça etkilemiş, daha çok tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin gelişim göstermesine sebep olmuştur (Çalış, 2011: 5). İl, özellikle 2008 yılından günümüze yüksek orandaki göç hızıyla dikkat çekmektedir. İnsanlar kentin sosyoekonomik şartları sebebiyle daha çekici unsurları barındıran şehirlere göç etmektedir (Özyakışır, 2017: 159).

3. Araştırma Yöntemi

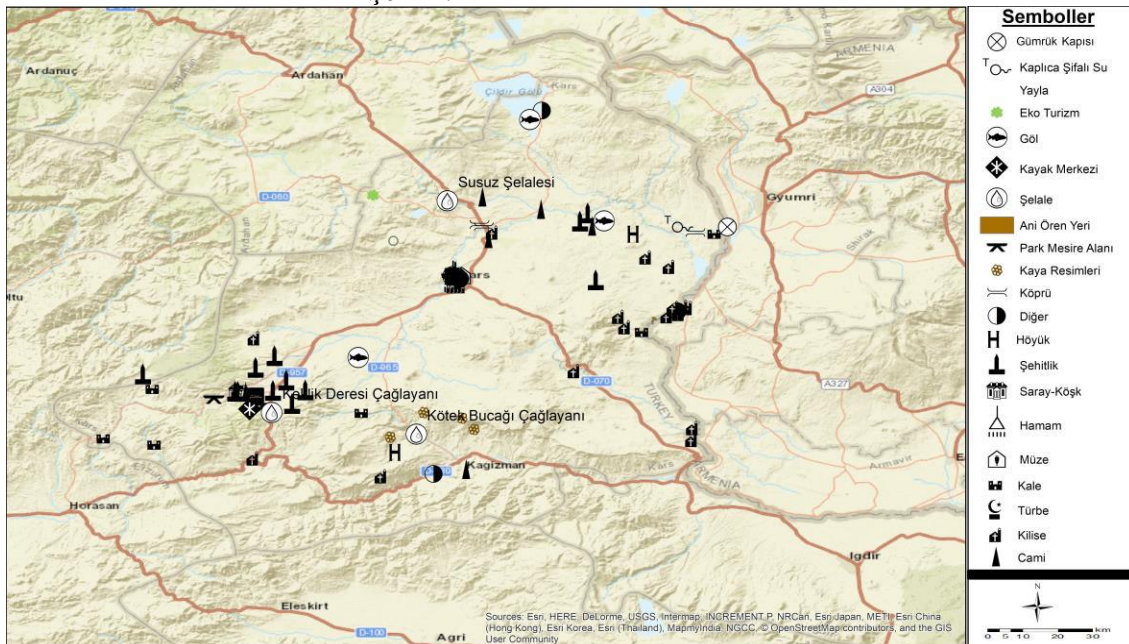
Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmada; kütüphane, arşiv, kitap, dergi, tez, istatistik, süreli yayın, ansiklopedi, sözlük, rapor, broşür, katalog gibi kaynaklardan elde edilmiş ikincil verilerden yararlanılmış, literatür taraması tekniği kullanılmıştır (İslam, 2013: 45). Mümkün olduğunca farklı kaynaklar kullanılarak konu ile ilgili tarama gerçekleştirilmiş olup en yeni bilgilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Kars destinasyonunun mevcut turizm potansiyelinin ortaya çıkarılmasına çalışılan araştırma kapsamında, ildeki doğal ve kültürel turizm kaynakların belirlenmesi yönünde literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda, Kars ilinin doğal ve kültürel turizm kaynaklarını tespit etmeye yönelik gerçekleştirilen çalışmalardan yararlanılmıştır (Tokgöz, 2020; Akkurt, 2019; Altun, 2019; Duman, 2019; Kılıç, 2019; Korkusuz, 2019; Çiğnitaş, 2018; Kılıçbey, 2012; Baki, 2008).

4. Bulgular

Çalışmadan elde edilen bulgular doğal turizm kaynakları ve kültürel turizm kaynakları başlıklarında incelenmiştir. Çalışma kapsamında il genelindeki doğal turizm kaynakları; yayla alanı, dağlık alan, hidrografik çekicilik ve rekreasyon alanı başlıklarında değerlendirilmektedir. İl genelindeki kültürel turizm kaynakları ise; cami, türbe, kilise, manastır, katedral, tapınak, nekropol, müze, hamam, saray, köşk, konak, kale, tabya, şehit, anıt, köprü, ören yeri, höyük, arkeolojik turizm alanı, gastronomi değeri, halk oyunu, âşıklık geleneği, Muharrem ayı etkinliği, festival başlıklarında değerlendirilmektedir.

Şekil 2. Kars İlindeki Turistik Alanlar

Kaynakça: Korkusuz, 2019: 314

4.1. Doğal Turizm Kaynakları

Anadolu'nun en eski yerleşim merkezlerinden olan Kars, 1064 yılında Alparslan'ın fethiyle başlayan Anadolu topraklarının Türkleşmeye ilk başladığı, doğunun "Serhat Şehri" ünvanlı kentidir (Şenol, 2016: 273). Kars ilinde bulunan doğal çevre çekicilikler turistik aktiviteler açısından oldukça zengin durumdadır. Yaylalar, dağlık alanlar, rafting alanları, kış sporları, trekking veya ornitoloji alanları gibi birçok turistik çeşitliliği bulunan Kars ilinin doğal kaynaklarının değerlendirilmesi ilin sosyal ve kültürel gelişimi açısından da büyük önem arz etmektedir.

► **Yayla Alanı:** Yaylacılık kültürü daha çok hayvancılık mesleği ile ilgili faaliyetleri barındırmaktadır. Turizm bakış açısıyla değerlendirildiğinde ise yaylalar doğal turizm değeri olarak görülmektedir. Merkez ilçeye bağlı Alçılı Köyü Gazel Yaylası, Kars ilindeki yayla alanlarına örnektir.

► **Dağlık Alan:** Yüksek ve panoramik manzaralara sahip dağlar, turizm açısından da doğal değerlerdir. Doğu Anadolu Dağları, Büyük ve Küçük Yahni Tepeleri özellikle tırmanış, trekking, kayak gibi alternatif turizm ve spor faaliyetlerine ev sahipliği yapabilmektedir.

► **Hidrografik Çekicilik:** Yer altı ve yer üstü sularının oluşumları ile ortaya çıkan hidrografik unsurlar, bir ilin doğal turizm kaynaklarını oluşturmaktadır. Kuyucuk Gölü Kuş Gözlem Alanı, Dölbentli Köyü Balıklı Gölü, Kars Çayı, Akyaka Kaplıcası, Susuz Çağlayanı, Sarıkamış Keklik Deresi Çağlayanı, Kağızman Kötek Bucağı Çağlayanı ilin hidrografik çekicilikleri arasındadır.

► **Rekreasyon Alanı:** İnsanların dinlenme ve eğlenme ihtiyaçlarına çözümler sunan alanlar doğal turizm kaynakları arasında yer almaktadır. İl merkezinde Haydar Aliyev Parkı, Mesut Yılmaz Parkı, Masal Parkı, Gar Parkı, Kars Çayı piknik alanı, Sarıkamış ilçesinde Soğuk Su ve Ekşi Su mesire alanları, Çıldır Gölü çevresi gibi alanlar il genelindeki rekreasyon faaliyetlerine elverişli yerlerdir.

4.2. Kültürel Turizm Kaynakları

Kültürel eserler, geçmişte bir bölgede yaşamını sürdüren grupların, kabilelerin veya medeniyetlerin günümüze kadar getirdiği maddi ve manevi değerlerdir. Özellikle arkeologlar ve tarihçiler tarafından ortaya çıkarılan bu kalıntıların yanında, günümüze kadar ulaşan birçok varlık bulunmaktadır. Her medeniyet kendine has veya özel bir iz bıraktığından, her mekândaki kültürel ve tarihi miras birbirinden farklı değerdedir.

Doğu Anadolu Bölgesi genelinde yer alan her ilin birbirinden zengin tarihi geçmişi bulunmaktadır. Bölge topraklarında yaşayan Urartular, Huriler, Asurlular, Hititler, Bizanslılar, Selçuklular, Osmanlı medeniyetleri ve Türkler kendi tarihleri ve dini yaşayışları doğrultusunda eserler inşa etmiş, sonraki nesillere bırakmıştır. Bu medeniyetlerin sosyal, kültürel, dini ve siyasi yaşantılarından geriye kalan eserlerin çoğu bölgedeki illerin müzelerinde sergilenmektedir (Zengin, 2006: 275). Antik Çağ'dan günümüze süren yerleşme kültürünün izleri Kars ilinin önemli turizm potansiyelleri arasında yer almaktadır. İlde yer alan kültürel turizm kaynakları, yerli ve yabancı ziyaretçilerin ilgisini çekmekte, ulusal ve uluslararası turizm firmalarının gezi programları arasında bulunmaktadır (JollyTur, 2021; Private Tur, 2021; Koşan ve Erdoğan, 2008: 469).

Cami, türbe, kilise, manastır, katedral, tapınak, nekropol, müze, hamam, saray, köşk, konak, kale, tabya, şehit, anıt, köprü, ören yeri, höyük, arkeolojik turizm alanı, gastronomi değeri, halk

oyunu, âşıklık geleneği, Muharrem ayı etkinliği, festival gibi değerler ilin sosyal ve kültürel gelişimine katkıda bulunmakta, yerli ve yabancı ziyaretçilerin ilgisini çekmektedir.

➤ **Cami:** İnsanların ibadet ettiği, Yaradan ile manevi iletişim kurduğu inanç yerleri olmalarının yanı sıra birer kültürel değerdir. Türkiye’de Müslümanlar için ibadet merkezi olan camiler, yerli ve yabancı ziyaretçiler için de birer inanç turizmi değeridir. Kars ilinde ibadete açık olan, aynı zamanda da değerli eser olmaları sebebiyle turistik değeri bulunan camiler şu şekilde sıralanmaktadır; Menucehr Cami, Kümbet Cami, Evliya Cami, Beşik Cami, Vaizoğlu Cami, Ulu Cami, Büyük Abdi Ağa Cami, Küçük Abdi Ağa Cami, Yusuf Paşa Cami, Hacı Seyfi Cami, Ali Ağa Cami, Lâçin Bey Cami, Fethiye Cami, Merkez Cami, Seyyid Yusuf Cami. Akyaka ilçesinde Şahnalar Köyü Cami, Kağızman ilçesinde Merkez Cami, Feyzullah Efendi Cami, Sarıkamış ilçesinde Kâzım Karabekir Cami, Susuz ilçesinde Kırçıçeği Köyü Cami, Digor ilçesinde Varlı Köyü Cami.

➤ **Türbe:** Özellikle Anadolu inanç ve kültüründe önemli bir yeri bulunan türbeler yerli ve yabancı pek çok kişi tarafından ziyaret edilmekte, maddi ve manevi sıkıntılara dert aranmaktadır (Sezer ve Öztürk, 2014: 46). Kars ilindeki önemli türbeler arasında Ebü'l Hasanü'l-Harakani Türbesi, Ahmet Baba Türbesi, Kahraman Celal Baba Türbesi, Arap Baba Türbesi, Alperenler Türbesi yer almaktadır.

➤ **Kilise:** İlgili dine inananların ve merak edenlerin ziyaret ettiği inanç merkezlerinden olan kiliseler, ziyaretler neticesinde turizm faaliyetlerinin de oluşmasına olanak sağlamaktadır. Kümbet Kilise, Kızılvenk Kilisesi, Eski Kilise, Oğuzlu Kilisesi, Harmanlı Köyü Kilisesi, Taylar Kilisesi, Çoban Kilisesi, Kozluca Kilisesi, Digor Beş Kilise, Çengilli Kilisesi, Karakurt Kilisesi, Aşağı Sallıpınar Kilisesi, Genç Kızlar Kilisesi, Aziz Prkich (Halaskar) Kilisesi, Gagik Kilisesi, Abughomrents Kilisesi, Tigran Honents Kilisesi, Karmirvamk Kilisesi, Bulanık Kilisesi, Nakhichevan Kilisesi, Uzun Kilise, Digor Kilisesi, Zibni Kilisesi, Argo Aritch Kilisesi, Alaman Kilisesi, Agarak Kiliseleri, Havariler Kilisesi, Abukhamrents (Polatoğlu) Kilisesi, Fethiye (Alexander Nevsky) Kilisesi, Yanık Kilisesi, Kuyucak Kilisesi, Kudret Kılıç’ın evi Kars ilinde yer alan kiliselere örnektir.

Digor Çayı Vadisine bakan dağlık çıkıntı üzerinde yer alan Beşkilise, Khtzkonk Manastırı olarak da ifade edilmektedir. Gömme sütun ve kemerleri ile dönemin mimarisinin en zarif örneklerindedir (Maranci, 2014: 11). Karmirvamk Kilisesi, 13. Yüzyıl tarihini aydınlatan yazıtlar barındırmaktadır. Taylar Kilisesi ise Ermeni kiliselerinin plan tipini yansıtan bir eser olarak değerlendirilmektedir (Dünya Anıtlar Fonu, 2014: 18-19). Oğuzlu Kilisesi, 9 ila 11. Yüzyıl bilgi eserleri hakkında kanıtlar sunmaktadır (Dünya Anıtlar Fonu, 2014: 22). 10 ila 13. Yüzyılların eseri olan Kızılvenk Kilisesi, barındırdığı şapel, kemer ve pandantifleriyle dikkat çekmektedir. Kilise, 1877 yılındaki Osmanlı-Rus Savaşında hasar görmüş, 1880 yılında onarılmıştır (Dünya Anıtlar Fonu, 2014: 23). Bulanık Kilisesi, 7. Yüzyıl Ermeni mimarisinin bir örneği, Nakhichevan Kilisesi ise 5 ila 7. Yüzyılların Büyük Ermen Krallığı eseridir ve kilise ile anıt mezardan oluşmaktadır (Dünya Anıtlar Fonu, 2014: 24-25). Uzun Kilise, 10 ve 11. Yüzyılın tek mekânlı ve kubbeli mimarisine örnek olup ismi planının büyüklüğü nedeniyle verilmiştir (Dünya Anıtlar Fonu, 2014: 26). Digor Kilisesi, 480 yılına ait, Doğu Hristiyan kilise mimarlığının gelişimi hakkında bilgi veren bir eserdir (Dünya Anıtlar Fonu, 2014: 27). Çoban Kilisesi ve Hamamı, üç katlı bir kompozisyona sahip olup zemin katı bir kabirden oluşmaktadır (Dünya Anıtlar Fonu, 2014: 29). Zibni Kilisesi, özellikle aslan ve boğa kabartmaları ile ilgi çekmektedir.

➤ **Manastır:** Kendilerini dine adanmış kişilerin yaşadıkları dini yapılar olan manastırlar, tarihi dokuları ve kültürel zenginlikleri ile inanç turizmine önemli katkılar sunmaktadır. 10. Yüzyılda kurulan Horomos Manastırı din, mimarlık ve manastır hayatı ile Kars turizm envanterinde bir hazine özelliği taşımaktadır (Maranci, 2014: 12), Bagnayr Manastırı da ilin turistik değerlerindedir.

➤ **Katedral:** Kilise hiyerarşisi içerisinde idari organ olan piskoposun mekânı olarak tanımlanan katedraller dini merkez olmanın yanı sıra görünüşleri ve mimarileri ile de ilgi gören tarihi yapılardır. İl genelindeki önemli yapılardan Mren Katedrali, Ortaçağ Kafkasya'sından günümüze ulaşan kubbeli bir bazilikadır. Tarih araştırmacılarınca 7. Yüzyıl küresel savaşlarının somut kanıtlarından olarak görülmektedir (Dünya Anıtlar Fonu, 2014: 10). Erazgavors Yerleşimi, bir katedral ve birtakım kiliselerden oluşan bir Ortaçağ yerleşim örneği olup Bagrat Krallığına başkentlik yapmıştır (Dünya Anıtlar Fonu, 2014: 28). İldeki bir diğer katedral ise Kars Büyük Katedralidir.

➤ **Tapınak:** Tapınak, yüce bir varlığa ibadet edinilen ve dini ritüellerin gerçekleştirildiği dini yapıdır. Milattan sonraki ilk yüzyıllarda inşa edilen Ateşgede Tapınağı, milattan önceki yüzyıllarda İran'da ortaya çıkan Zerdüş'tinini temsil eden bir mabet (Gündoğdu, 2006:55) olup ilin önemli inanç turizmi yapılarından.

➤ **Nekropol:** Nekropol, arkeolojik kentlerde bireysel veya toplu mezar yerlerinin bulunduğu alanlara verilen addır. Arpaçay ilçesi Ocaklı Köyü yanında yer alan Ani, Digor ilçesi Dağpınar Beldesi ve yakın çevresindeki Kuzeyhan, Arpaçay ilçesi Küçük Çatma Köyü nekropol alanlarının bulunduğu yerlerdir (Yardimciel, 2015: 63).

➤ **Müze:** "Geçmişe ait bilgi, belge ve yapıtları saklayan, koruyan, sergileyen ve tanıtan bilimsel kuruluşlar" olarak ifade edilen müzeler (Sezer, 2010: 44), Kars ilinin önemli tarihi değerlerindedir. Kars Müzesinde, özellikle Anadolu Selçuklu Devleti ve Büyük Selçukluların Kars ve çevresindeki askeri ve ticari faaliyetlerle ilgili arkeolojik, etnografik ve taş eserler sergilenmektedir (Okuyucu, 2019: 5; Özaydın, 2019: 24). Kafkas Cephesi Harp Tarihi Müzesi'nde ise 1828 yılından Cumhuriyet'in ilanına kadar olan önemli olaylar sergilenmektedir (Türkiye Kültür Portalı, 2021).

➤ **Hamam:** Arapça'da "ısıtmak, sıcak olmak" anlamlarından gelen hamam; sıcak, sağlıklı ve doğal su özellikleri ile ziyaretçilerin ilgisini çeken eserlerdir (Ekici, 2014: 35). Anadolu Hamamı, Kızılay Hamamı, Topçuoğlu Hamamı, Cuma Hamamı, İlbeyioğlu Hamamı, Askeri Hamam, Mazlumağa Hamamı, Asri Hamamı Kars ilinde yer alan yapılardır.

➤ **Saray:** Devleti yöneten padişah, hükümdar, devlet başkanlarının ikamet ettiği büyük görkemli yapılardan il genelinde Beylerbeyi Sarayı ile Selçuklu Sarayı bulunmaktadır.

➤ **Köşk:** Köşk, büyük bir bahçe içerisinde yapılmış gösterişli evdir. Katerina Köşkü, Çarlık Rusya dönemi eseri olup Sarıkamış ilçesinde yer almaktadır.

➤ **Konak:** Yayıldıkları alan ve mimari özellikleriyle bulunduğu kentte sivil mimari örneği olan yapılardan il genelinde; Ahmet Teffik Paşa Konağı, Osmanlı Evleri, Gazi Ahmet Muhtar Paşa Konağı ve Namık Kemal Evi turizm değerleridir.

➤ **Kale:** Bulunduğu stratejik konumu sebebiyle Kars ili, tarihi boyunca farklı saldırılarla karşılaşmış, dönemin medeniyetleri şehri savunmak durumunda kalmıştır ve il genelinde güçlü kaleler yapılmıştır. Bu kaleler arasında; Kars Kalesi, Kalkan Kale (Kız Kalesi), Tunçkaya (Keçivan) Kalesi, Micingerd Kalesi, Zivin Kalesi, Mağazberd Kalesi, Tignis Kalesi, Kağızman Toprakkale, Gökçehisar Kalesi, Ani İç Kalesi, Dış Surlar, Taşlıgüney Kalesi, Köroğlu Kalesi, Mağaramevkii Kalesi, Kötek Kalesi, Çallı Kalesi, Kepvan Kalesi, Yoğunhasan Kalesi yer almaktadır. Tignis Kalesi, Ortaçağın askeri mimarlık örneklerindedir. Dönemin bölgeyi koruma kulelerinden birisi olmuştur (Maranci, 2014: 12). Mağazberd Kalesi, 5. Yüzyıl sonları 6. Yüzyıl başları gibi erken bir dönemin büyük kentsel yerleşiminden bilgiler sunmaktadır (Dünya Anıtlar Fonu, 2014: 20). Zivin Kalesi, Ortaçağ tarihlerinde adı geçen Bizans yapısı önemli bir eserdir (Solmaz, 1994: 61). Kalkan Kale (Kız Kalesi), özellikle stratejik konumu ile

tarihte yer almaktadır. Mağazberd Kalesinin Bizanslılar zamanında kurulduğu bilinmektedir (Solmaz, 1994: 125)

➤ **Tabya:** İçerisinde askeri kuvvetleri barındırmak amacıyla savunma mevzileri ile çevrili yapılardan Kars ilinde günümüze ulaşanları; Kanlı Tabya, Süvari Tabya, Gemli (Kerim Paşa) Tabya, Arap Tabya, Karadağ Tabyadır (Aslan, 2014: 99).

➤ **Şehitlik:** Savaşla ilgili anıt, müze, tarihi gösteri veya şehitlik gibi yapılar ziyaretçiler açısından öğrenme, anlama, inanma gibi duyguları yansıtmaktadır (Okuyucu ve Erol, 2018: 138). Kars ilinde; Derecik Köyü Şehitliği, Subatan Şehitliği, Küçükçatma Köyü Şehitliği, Hamamlı Köyü Şehitliği, Yayıklı (Divik) Şehitliği, Yayıklı (Divik Yaylası) Şehitliği, Ağbaba Şehitliği sıklıkça ziyaret edilen alanlardır.

➤ **Anıt:** 1877-1918 Rus işgali, 1. Dünya Savaşı, Kurtuluş Savaşı gibi tarihi olaylar ve sonuçları nedeniyle Kars ilinde birçok anıt yapılmıştır. Bu anıtlar arasında Büyükçatma Köyü Anıtı, Meçhul Asker Anıtı, Allahüekber Dağ Anıtı önemli yapılarıdır.

➤ **Köprü:** Ekonomi, sosyal, strateji gibi farklı amaçlarla inşa edilen, savaş, deprem, sel gibi olaylardan etkilenen, yıkılan veya hasar gören köprülerin günümüze kadar ulaşanları; yapıları, kullanılan malzemeler, yapım sebepleri, konumları gibi nedenlerden ilgi çeken eserlerdir (Çoruhlu, 2017: 10). Kars ilinde; Çamçavuş Köprüsü, Kars Çayı Tarihi Taş Köprü, Demirkent Köprüsü, İpekyolu Köprüsü, Karahanoğlu Köprüsü, Lake Köprüsü önemli alternatif turizm değerleri arasında yer almaktadır.

➤ **Ören Yeri:** Tarihi kent ve yapı kalıntılarının üstü açık bir biçimde, olduğu gibi gösterilen ören yerleri geçmiş dönemlere ait önemli yapıları, tarihi eserleri ve mitolojik zenginlikleri barındırmaktadır (Akyol, 2011: 902). İpek Yolu'nun Kafkaslardan Anadolu'ya geçişindeki ilk konaklama noktası olan Ani Ören Yeri, ilin kültür ve tarih açısından en önemli turizm alanlarından. İçerisinde birçok antik kalıntı bulunan ören yeri, Paleolitik (Eski Taş) ve Mezolitik çağlardan (Orta Taş) örnekler sunmaktadır (Diken, 2020: 103). Alan ayrıca, Türkiye'nin UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization / Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu) Dünya Kültür Miras Listesi'nde yer almaktadır (Erkılıç, 2021: 335). Kars ilinde yer alan bir diğer kültürel turizm değeri ise Koşevenk Ören Yeridir.

➤ **Höyük:** Tarih öncesi çağlardan izler sunan höyükler yapılan arkeolojik kazılarda ortaya çıkarılmaktadır. Mezra Köyü Höyüğü, İncedere Höyüğü gibi doğal meskenler Kars ilindeki kültürel varlıklardandır.

➤ **Diğer Arkeolojik Turizm Alanları:** Kars ilindeki diğer arkeolojik turizm alanları ise; Bostanlar Deresi Mağaraları, Borluk Vadisi Arkeolojik Sit Alanı, Budakveren Yerleşmesi, Kuyumcular Yerleşmesi, Camuşlu Köyü Kaya Resimleri, Kömürlü Kaya Panoları, Geyiklitepe Kaya Panoları, Çallı Köyü Resimleri, Kurbağa Mağarası, Hisarönü Kalesi I, Hisarönü Kalesi II, Hasancan Kalesi ve Mezarlık Alanı, Karakale Kalesi, Bacalı Yerleşim Yeri ve Kurganları, Varlı Kalesi, Dolaylı Kurganları, Bacalı Mezarlık Alanı, Bacalı Kaya Resimleri, Karakale Yerleşmesi, Kuzeyhan Kalesidir.

Bu alanlar içerisindeki Camuşlu Köyü kaya resimleri 14.000 yıl öncesi tarihi figürlerden (boynuzlu geyik, dağ keçisi) örnekler sunmaktadır. Kurbağa Mağarasındaki kaya resimlerinde ise geyik, dağ keçisi, insan ve hayvan figürleri yer almaktadır. Geyiklitepe Kaya Panolarında geyik figürlerinin yanı sıra dağ keçisi, at, deve, köpek, tilki ve kuşların olduğu bilinmektedir. Bu bulgular, Geyiklitepe'nin Anadolu'daki "Erken Türk" yerleşmelerini işaret etmektedir (Sarıtaş, 2016: 571). Hayvan figürlerinin Türk topluluklarındaki önemi ile ilgili bir başka örnek de Selimli ilçesi Kamışlı Köyünde bulunan koç heykeli formundaki mezar taşıdır. Konu ile ilgili

araştırmalardan elde edilen sonuçlar, mezar taşının bölgede 14. Yüzyıl ortalarından 16. Yüzyıl başlarına kadar bölgede hakimiyetleri bulunan Karakoyunlu veya Akkoyunlulardan kalmış olabileceği yönündedir (Arslan, 2015: 805).

➤ **Gastronomi Değerleri:** Coğrafi şartlar ve il topraklarında yaşamış medeniyetlerin getirmiş olduğu yeme içme kültürü Kars ilinde turizm faaliyetlerini destekleyici ve yönlendirici değerler olarak ön plana çıkmaktadır. Kars kazı, Kars kaşarı, Gravyer peyniri, Kars ketesi gibi ürünler, ilin gastronomi unsurları olarak bölge ve ülke genelinde bilinmektedir. Kars kaşarı ve Kars balı coğrafi işaretli ürün olup il genelindeki turistik faaliyetlere ulusal ve uluslararası anlamda da katkı sağlamaktadır. Örneğin Kars balının geçmişte Osmanlı saray mutfağı ve sofralarında yer aldığı, il ve yurt dışına satıldığı bilinmektedir (Önk, 2020: 130). Diğer yandan, ilin yeme içme kültürüne katkıda bulunan hayvancılık faaliyetleri, doğrudan veya dolaylı olarak Kars ilindeki turizm faaliyetlerine olumlu bir biçimde yansımaktadır. Bu faaliyetler, özellikle kültür turizmi kapsamında yerel halkın sosyokültürel yapısı ile şehrin coğrafi koşulları hakkında da bilgi edinilebilmesine olanak sunmaktadır (Şahin ve Ölmez, 2020: 122).

➤ **Halk Oyunları:** Bir coğrafyada yaşayan medeniyet ve topluluklar, o yöredeki kültürün oluşumu ve şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. Farklı etnik gruplar, iç ve dış kesimlerin de etkisiyle kültürel etkileşim oluşturmaktadır (Demirci, 2013:xiv). Halk oyunları, Kars ilinin kültürel öğelerinden örnekler sunan bir gelenektir. İl genelinde özellikle Kafkas oyunları kültürel bir unsur, ayrıca da turistik bir değerdir.

➤ **Âşıklık Geleneği:** Somut olmayan kültürel miras değerlerinden olan gelenekler, köklü ve ananevi bir şekilde ilde yaşatılmaktadır. Kars ilinde âşıklık geleneği kapsamında; saz çalma, mahlas alma, usta-çırak âşık karşılaşmaları, askı geleneği, dedim-dedi tarzı söyleşi, tarih bildirme, nazire söyleme gibi etkinlikler kültürel değerlerdir.

➤ **Muharrem Ayı Etkinlikleri:** Kerbela olayının düzenlenen etkinliklerle anıldığı Kars ilinde Yeni Mahalle Işıklı Cami bu etkinliklere ev sahipliği yapmaktadır. Anma etkinliklerine il, ilçe ve köylerden katılım olmaktadır.

➤ **Festivaller:** Gerçekleştiği yerin kültürünü yansıtan, yerel ürün veya hizmetin tecrübe edinmesine imkân veren festivaller ve özel etkinlikler, turizm faaliyetleri içerisinde hızla gelişim göstermektedir. Kars il ve ilçelerinde de ulusal ve uluslararası festivaller düzenlenmektedir. Sarıkamış Kış Oyunları Festivali, Peynir Tadım Şenliği, Uluslararası Altın Kaz Film Festivali, Koç ve Kültür Festivali düzenlenen bu etkinlikler arasındadır.

5. Sonuç ve Öneriler

Birçok medeniyete ev sahipliği yapmış Kars coğrafyası, sahip olduğu tarihi değerlerle ülkenin, bölgenin ve şehrin geçmişi ile kültürü hakkında bilgiler elde edilmesine katkıda bulunmaktadır. İl genelinde kültür turizmi, tarih turizmi, inanç turizmi gibi alternatif turizm türlerine elverişli doğal ve kültürel turizm kaynakları bulunmaktadır. İl ve ilçelerde yaşayanların geçim kaynakları arasında yer alan hayvancılık, kaz yetiştiriciliği, arıcılık gibi faaliyetler kültürel ve turistik değerler olarak talep görmektedir. 19. yüzyıl sonlarından başlayan arkeolojik çalışmalarda, başta Kars olmak üzere Doğu Anadolu'nun tarihi ve kültürel geçmişi ile ilgili birçok eser tespiti gerçekleştirmiştir. Ani ve çevresinde yer alan yapılar, ulusal araştırmaların yanı sıra uluslararası araştırmalara da konu olmaktadır.

Gazel Yaylası, Doğu Anadolu Dağları, göl ve kuş gözlem alanları, rafting sporuna elverişli Kars Çayı, kaplıcalar, çağlayanlar, dinlenme ve eğlence amaçlı park, piknik ve mesire alanları ile dört mevsim ziyaretçi ağırlayan Çıldır Gölü Kars ilindeki önemli doğal turizm kaynaklarıdır. Merkez, Akyaka, Kağızman, Sarıkamış, Susuz ve Diğor ilçelerindeki camiler, Ebü'l Hasan Harakani ve Ahmet Baba Türbeleri, Kümbet, Kızılvenk ve Oğuzlu Köyü Kiliseleri, Horomos

Manastırı, Mren Katedrali, Kars ve Kafkas Cephesi Harp Tarihi Müzeleri, Anadolu, Kızılay ve Topçuoğlu Hamamları, Beylerbeyi ve Selçuklu Sarayları, Katerina Köşkü, Ahmet Teffik Paşa, Osmanlı Evleri ve Gazi Ahmet Muhtar Paşa Konakları, Kars, Kalkan ve Tunçkaya Kaleleri, Kanlı, Dere ve Gemli Tabyaları, Derecik Köyü, Subatan ve Küçükçatma Köyü Şehitlikleri, Büyükçatma Köyü, Meçhul Asker ve Allahüekber Dağ Anıtları, Çamçavuş ve Kars Çayı Tarihi Taş Köprüleri, Ani Harabeleri ve Koşevenk Ören Yeri, Mezra Köyü ve İncedere Höyükleri, Bostanlar Deresi Mağaraları, Borluk Vadisi Arkeolojik Sit Alanı, Budakveren Yerleşmesi gibi arkeolojik alanlar, Kars kazı, Kars kaşarı ve Gravyer peyniri gibi gastronomi değerleri, Kafkas halk oyunları, saz çalma ve mahlas alma gibi âşıklık gelenekleri, Muharrem Ayı etkinlikleri, Sarıkamış Kış Oyunları ve Uluslararası Altın Kaz Film Festivalleri ise ildeki kültürel turizm kaynakları arasında yer almaktadır.

Kars Sarıkamış Cıbiltepe (Bayraktepe) Kayak Merkezi, kayak sporu için gerekli mekanik tesisler ve yetkinliklerle yerli ve yabancı ziyaretçilerini ağırlamakta, yürüyüş rotaları, dağ evleri, ağaç evler, orman içi eğlence sahaları gibi rekreatif faaliyetlere elverişli alanlara da sahiptir (Kayserili, 2020: 328). Son yıllarda sosyal medyanın etkisi ve genç neslin destinasyona olan ilgisi, İstanbul-Kars arasında çalışan “Doğu Expressi”nin popülerliğini artırmış, ilin ve bölgenin kış turizmi açısından etkin olmasını sağlamıştır (Doğan vd., 2018: 674). Kış şartları ve mevsim özellikleri, Kars ilindeki turistik çekiciliklerin özellikle Ocak-Mart ayları arası döneminin öne çıkarılması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Araştırma kapsamında, Kars iline yönelik turizm konulu çalışmalarda destinasyondaki turizm bilincinin ve tanıtım faaliyetlerinin yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca yasa ve yönetmeliklerdeki eksiklikler, paydaşlar arası iletişim ve koordinasyon sorunu, konaklama işletmelerinin nicelik ve nitelik açısından eksikliği, nitelikli personel istihdamı eksikliği gibi konular da ilgili araştırmalarda tespit edilen diğer önemli hususlar olmuştur (Ateş, 2016; Durmuş ve Arısoy, 2015; Gelibolu vd., 2014).

Bu ve benzeri tespit ve sebepler doğrultusunda; turizmin gelişimi konusunda özellikle yerel halkın bilgilendirilmesi ve yönlendirilmeleri gerekmektedir. Bu konuda tarih eğitimi ve kültürel gelişim programı uygulanmalıdır. Özellikle tarihi yapılarla ilgili mevcut durum korunmalı, yapıların bilerek veya bilmeden zarar görmeleri engellenmelidir. Kars'ta hizmet veren ve faaliyet gösteren yetkili ve ilgili kurum ve kuruluşlar, ilin günümüz turizm ve seyahat şirketlerince görülen “tek günlük destinasyon” veya “Ani gezisiyle sınırlı” imajlarından kurtulmasını sağlayacak stratejik planlamalar geliştirmeli ve bunları uygulamaya koymalıdır. Özellikle tarihi ve kültürel değerlerin yerli ve yabancı ziyaretçiler tarafından ilgi görmeleri sağlanmalı, ziyaretçilerin seyahat sürelerini uzatacak formüller üretilmelidir. Bu değişim ve gelişimler yerel ekonomiyi canlandıracak, destinasyonun tanıtım faaliyetlerine de olumlu anlamda katkı sağlayacaktır.

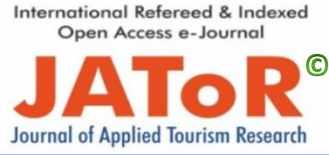
Kaynakça

- Akkurt, M. (2019). Rusların Erzurum ve Kars'taki Dini Mimarisi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Van.
- Akyol, C. (2011). Samsun Genelinde Müze ve Ören Yerlerinin İl Turizmine Katkısı. Samsun Sempozyumu. Sunulmuş Bildiri, Samsun.
- Altun, A. H. (2019). Kars Digor'da Tarihi ve Arkeolojik Araştırmalar. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Kars.
- Arslan, M. (2015). Kars'ın Selim İlçesinde Bulunan Koç Heykeli Formlu Bir Mezar Taşının Düşündürdükleri. Azerbaycanşinaslık 'Geçmişi, Bugünü ve Geleceği' Uluslararası Sempozyumu. Sunulmuş Bildiri. Kars.
- Aslan, F. (2014). Şehir Pazarlaması: Kars İli Örneği. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Malatya.
- Ateş, H. (2016). Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde Turizm Algısı ve Turizmin Geliştirilmesi Stratejileri. Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi, 11(2), 111-140.
- Baki, Ü. (2008). Sürdürülebilir Kalkınma Kapsamında Kars İli Ekonomik Kaynaklarının Değerlendirilmesi: Turizm Örneği. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Kars.
- Çalış, E. (2011). Kars Müzesi'nde Bulunan Türk Devri Metal Mutfak Eşyaları (18. Yüzyıldan Günümüze Kadar). (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Van.
- Çiğnitaş, M. (2018). Orta Aras Havzasında Bulunan Ortaçağ Tarihi Kaleleri. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Kars.
- Çoruhlu, B. (2017). Doğu Karadeniz Bölgesindeki Tek Açıklıklı Kemer Köprüler İçin Doğal Frekans, Yer Değiştirme ve Gerilme Formülleri. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü İnşaat Mühendisliği Anabilim Dalı, Trabzon.
- Demir, M. (2016). Kars İlinde Büyük ve Küçükbaş Hayvancılık. Doğu Coğrafya Dergisi, 21(35), 39-62.
- Demirci, Ç. (2013). Artvin Yöresi Halk Oyunları Üzerine Derleme ve İnceleme Çalışması. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Müziği Anabilim Dalı, İstanbul.
- Diken, H. A. (2020). Ani Ören Yeri'nin Kars'taki Kültür Turizmine Katkıları Bağlamında Bazı Tespitler. Journal of Applied Tourism Research, 1(2), 99-114.
- Doğan, M., Pekiner, A. B. & Karaca, E. (2018). Sosyal Medyanın Turizm ve Turist Tercihlerine Etkisi: Kars-Doğu Ekspresi Örneği. Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi, 15 (3), 669-683.

- Duman, M. (2019). Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Sürdürülebilir Kültür Turizmi Değerlendirilmesi: Kars Örneği. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Kars.
- Durmuş, S. & Arısoy, A. A. (2015). Bakü - Tiflis - Kars Demir Yolu Projesinde Lojistik Bir Üs Olan Kars İlinin PEST Analizi İle Değerlendirilmesi. I. Uluslararası Kafkasya-Orta Asya Dış Ticaret ve Lojistik Kongresi. Sunulmuş Bildiri. Kars.
- Dünya Anıtlar Fonu. (2014). Ani Çevresi ve Dönemi. Norwegian Institute for Cultural Heritage Research.
- Ekici, A. (2014). Eskişehir'in Bir Destinasyon Olarak Pazarlanmasında Hamamların Rolü. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Eskişehir.
- Erk, A. (2019). Kars Müzesi'nde Bulunan Etnografik Madeni Takılar. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Van.
- Erkılıç, E. (2021). Kültürel Miras ve Turizm: Türkiye'deki Mevcut Durum. İktisadi, Sosyal ve Kültürel Yönleriyle Turizm (Ed. Ş. Karabulut). Gazi Kitabevi, Ankara.
- Gelibolu, L., Kanbir, H., Saydan, R., Tutar, H. & Yavuz, M. C. (2014). Kars Algısı İmajı ve Marka Kimliği Araştırması. Serhat Kalkınma Ajansı, Kars.
- Gündoğdu, H. (2006). Kültürlerin Buluştuğu Bir Ortaçağ Şehri: Ani. Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, 17, 51-84.
- Güneş, A. (2020). 2782 Numaralı Kars Vilayeti Kağızman Sancağı Kağızman Kasabası ve Geçvan Kazası Müslim Nüfus Defterinin Transkripsiyon ve Değerlendirmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bitlis Eren Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Bitlis.
- İslam, Y. (2013). Kaynak Araştırması Yapma. Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri (Ed. Z. Kaya & M. Şahin). Eğitim Yayınevi, Konya.
- Jolly Tur (2021). Kars Turları. <https://www.jollytur.com/kars-turlari> (Erişim Tarihi: 13.03.2021).
- Karagül, S. A. (2020). 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Rus Ordusu'nun Kars'ı Ele Geçirme Süreci. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, İstanbul.
- Kayserili, A. (2020). Kars Sarıkamış Cıbiltepe Kayak Merkezi. Türkiye'nin Kış Turizm Merkezleri ve Turizm Potansiyeli (Ed. E. Sağlık & M. Tuna). Eğitim Yayınevi, Konya.
- Kılıç, U. (2019). Kars, Ardahan, Iğdır'daki (Merkez ve İlçeler) Türk-İslam Dönemi Mimari Eserleri. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul.
- Kılıçbey, M. (2012). İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Turizm Alan Bilgisi ve Bilinç Düzeylerinin İncelenmesi: Kars İli Örneği. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Kars.

- Kırpık, M. A. (2016). Önsöz. Uluslararası Ekoloji 2016 Adnan Aldemir Sempozyumu. Kars.
- Kızılkaya, O. (2017). XIX. Yüzyılın Ortalarında Kars Sancağı'nda Bazı Sosyal ve Dini Yapılar. Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 4 (8), 192-223.
- Korkusuz, T. (2019). Kars İlindeki Turizm Varlıklarının Küreselleşmenin Etkisi ile İncelenmesi ve CBS Analizi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bölgesel Coğrafya Anabilim Dalı, Erzurum.
- Koşan, A. & Erdoğan, M. (2008). Kars, Iğdır ve Ardahan. Türkiye Turizm Coğrafyası (Ed. G. Aktaş). Detay Yayıncılık, Ankara.
- Maranci, C. (2014). Ani Çevresi ve Dönemi. Dünya Anıtlar Fonu, Norwegian Institute for Cultural Heritage Research.
- Okuyucu, A. & Erol, F. (2018). Savaş Alanları Turizmine Yönelik Motivasyon, Duygu ve Deneyimler Metristepe ve İnönü Şehitlikleri-Bozüyük Örneği. Coğrafi Bilimler Dergisi, 16 (1), 135-151.
- Okuyucu, E. (2019). Kars Müzesi'nde Bulunan 20. YY. Ait Cicim Zili ve Sumak Dokumaların Tahlilleri. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Geleneksel Türk El Sanatları Ana Sanat Dalı, Erzurum.
- Önk, K. (2020). Kars İlinde Arıcılık. Tüm Yönleri ile Kuzey Doğu Anadolu Bölgesinde Hayvancılık (Ed. P. A. Demir). Iksad Yayınevi, Gaziantep.
- Özaydın, M. (2019). Anadolu Selçuklu Devleti'nin Kars ve Çevresindeki Faaliyetleri ve Kars Müzesi'nde Bulunan Anadolu Selçuklu Dönemi Sikkeleri. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Ağrı.
- Özyakışır, D. (2017). Göç ve Turizm İlişkisi: Kars İçin Teorik Bir Analiz. Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 8 (15), 151-170.
- Private Tour (2021). Turkey/Kars. <https://www.privatetour.com/turkey/kars> (Erişim Tarihi: 13.03.2021).
- Sarıtaş, E. (2016). Kars Yöresinde Bulunan Kaya Resimleri ile Çin'de Hun ve Göktürk Dönemine Ait Kaya Resimlerinin Karşılaştırılması. Tarih ve Kültür Ekseninde Orta Aras Havzası Uluslararası Sempozyumu. Sunulmuş Bildiri. Nahçıvan.
- Sezer, İ. & Öztürk, B. (2014). İnanç Turizmi Kapsamında Yapılan Türbe Ziyaretlerinin, Ziyaretçilerin Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi: Şeyh Kerameddin Türbesi Örneği (Boztekke Köyü/Giresun). Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi, 4 (2), 45-50.
- Sezer, M. S. (2010). Türkiye Turizm Sektöründeki Müze Turizminin Payının Değerlendirilmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Solmaz, G. (1994). Erzurum-Kars ve Yöresi Kaleleri (11. yy-15. yy). (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Erzurum.

- Sönmez, G. (2018). Turizmde Coğrafi Pazarlama: Kars Ani Harabeleri. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Ağrı.
- Şahin, T. & Ölmez, M. (2020). Kars'ın Bir Gerçeği: Kaz Besleme. Tüm Yönleri ile Kuzey Doğu Anadolu Bölgesinde Hayvancılık (Ed. P. A. Demir). İksad Yayınevi, Gaziantep.
- Şenol, F. (2016). Türkiye Turizm Coğrafyası. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Tarım ve Orman Bakanlığı. (2019). Aras Havzası Taşkın Yönetim Planı. Su Yönetimi Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Tokgöz, L. (2020). Erzurum-Kars-Van İllerindeki Sanat Tarihi Bağlamında Önem Arz Eden Kutsal Mekânların İnanç Turizmi Açısından Değerlendirilmesi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı, Erzurum.
- Yardımcıel, A. (2015). Orta ve Son Tunç Çağı'nda Orta Aras Havzası. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Kars.
- Zengin, B. (2006). Turizm Coğrafyası. Değişim Yayınları, İstanbul.

© Copyright of Journal of Applied Tourism Research is the property of University of Applied Sciences Tourism Faculty and its content may not be copied or e-mailed to multiple sites or posted to a listserv without the copyright holder's express written permission. However, users may print, download, or email articles for individual use.

Journal of Applied Tourism Research

2022, Vol. 3, No. 1, 95-104

ISSN: 2717-8951

A DARK CONCEPT IN TOURISM: WAR TOURISM AND TWO INCIDENTS WITH RUSSIA

Kader KIZIL EROL¹

Abstract

Tensions and conflicts between different nations from time to time have existed throughout history. Some of them even continued for years and eventually went to war. Many of these wars caused radical changes in those societies, and some even changed the fate of those societies. Naturally, tourism activities, whose subject is human, have also been affected by these conflicts and wars in many ways. Tourism is one of the sectors most affected by social events such as political turmoil and terrorist incidents within or outside the national borders.

Today, the number of visits to the battlefields, which are carried out mostly with the effect of spiritual and national feelings, and their place in the tourism sector are increasing day by day. In this study, the results of the downing of a Russian army plane within the borders of Turkey on 24 November 2015 and the reflections of the Russia-Ukraine war that started on 26 February 2022 were evaluated in terms of tourism.

Keywords:

Tourism, War
Tourism,
Tourism
Prospects

Article History:

Received:
11 May 2022
Accepted:
28 Jun 2022

DOĞAL VE KÜLTÜREL KAYNAKLARA DAYALI TURİZM: KARS DESTİNASYONU*

Özet

Farklı milletler arasında zaman zaman yaşanan gerginlikler ve çatışmalar tarih boyunca var olmuştur. Hatta bunların bazıları yıllarca devam etmiş, sonunda savaşa kadar gitmiştir. Bu savaşların birçoğu o toplumlarda çok köklü değişikliklere sebep olmuş hatta bazıları o toplumların kaderini değiştirmiştir. Doğal olarak, öznesi insan olan turizm faaliyetleri de bu çatışmalar ve savaşlardan çok yönlü olarak etkilenmiştir. Turizm, ulusal sınırlar içinde veya dışında yaşanan siyasal çalkantılar ve terör olayları gibi toplumsal olaylardan en çok etkilenen sektörlerin başında gelmektedir.

Günümüzde daha ziyade manevi ve milli duyguların etkisiyle savaş alanlarına yapılan ziyaretlerin sayısı ve turizm sektöründeki yeri her geçen gün daha da artmaktadır. Bu çalışmada 24 Kasım 2015 tarihinde Rus ordusuna ait bir uçağın Türkiye sınırları içerisinde düşürülmesinin sonuçları ve 26 Şubat 2022 tarihinde başlayan Rusya-Ukrayna savaşının yansımalarının neler olabileceği turizm açısından değerlendirilmiştir.

Anahtar

Kelimeler:

Turizm, Savaş
Turizmi, Turizm
Beklentileri

Makale

Geçmişi:

Alınan tarih:
11 Mayıs 2022
Kabul tarihi:
28 Haziran 2022

¹ ORCID: 0000-0002-9143-2946. Öğr. Gör. Dr., Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Çorlu Meslek Yüksekokulu Pazarlama Bölümü, kkizilerol@nku.edu.tr

1. Giriş

Turizm, insanların kişisel veya ticari/profesyonel amaçlarla olağan çevrelerinin dışındaki ülkelere veya yerlere hareketini gerektiren sosyal, kültürel ve ekonomik bir olgudur. Bu insanlara ziyaretçi denir (turist veya günöbirlikçiler; yerleşik veya yerleşik olmayanlar olabilir) ve turizm, bazıları turizm harcaması anlamına gelen faaliyetleriyle ilgilidir (Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü, 2008).

Birleşmiş Milletler tarafından verilen bu tanım turizmi anlamak için üç farklı bakış açısını ortaya konmuştur: sosyal olgu, kültürel olgu ve ekonomik olgu.

Bu bakış açılarından ilki turizmin sosyal bir olgu olmasıdır. Gerçekten de turizm sosyal uyum için itici bir güçtür ve turizm karşılıklı anlayış yaratmada önemli bir role sahiptir. Turizm, ekonomik, sosyal ve medeniyet açısından önemi fark edilmeden, çoğu kez elitist bir faaliyet olarak yanlış anlaşılmıştır. Bir yerden başka bir yere din, zevk, deneyim, eğitim ve iş amacıyla seyahat etmek, herhangi bir toplum sınıfının münhasır ayrıcalığı değil, evrensel bir olgudur. Turizm, farklı kültürlerden ve bölgelerden insanları bir araya getirir ve daha iyi bir karşılıklı anlayışı teşvik eder. Bunu etkili ve kalıcı bir şekilde yapabilmekse ulusal ve uluslararası düzeyde barış koşullarını gerektirir. Bu nedenle turizmin dünyadaki en büyük barış hareketi olduğu ve karşılıklı anlayışın oluşmasında önemli bir rol oynadığı haklı olarak söylenmektedir.

İkinci olarak kültürel olgu terimini incelemek gerekir. Turizm, farklı uluslardan insanlar arasında kültürler arası etkileşimi içerir ve bu nedenle daha iyi anlayış ve barışçıl ilişkiler kurmaya yardımcı olur. Turizm, kültürel anlayışı, karşılıklı saygıyı ve barışı teşvik ederek bölgeler ve komşu ülkeler arasındaki diyalogları güçlendirir.

Üçüncüsü ise ekonomik olgudur. Turizmin ekonomik etkisi dünyanın en dinamik ve en büyük bacasız sanayisi olmasında yatar. Dünya'daki turizm gelirleri GSMH'nin yaklaşık %11'ini oluşturmaktadır. Diğer yandan ekonominin ana konusu, insanın sonsuz ihtiyaçlarını kıt kaynaklarla maksimum faydayı sağlayacak şekilde gidererek bireyin ve toplumun refahını artırmaktır. Değişen dünya, insanların minimum çalışma süresine karşılık maksimum dinlenme süresi kavramını gündeme getirmiştir. Bu açıdan bakıldığında turizm, insanların zaruri ihtiyaçları içinde sayılabilecek durumdadır. Türkiye'de turizm sektörü, özellikle 1980 yılından sonra büyük bir gelişme göstermiş, büyük bir döviz girdisi sağlayarak dış açıkların giderilmesinde, işsizliğin azaltılmasında ve ödemeler bilançosunun iyileştirilmesinde önemli bir paya sahip olmuştur. Turizmin ekonomik olgusu ülkeler için o denli önemlidir ki turizm ekonomisinin kendine ait bir tanımı ve turizm okullarında okutulan bir dersi vardır. Turizm ekonomisi, turistik olayların nedenlerini, kapsamını, gelişme koşullarını, sonuçlarını, bu olaylar arasındaki neden-sonuç ilişkilerini bilimsel yöntemlerle ekonomik açıdan araştırarak turizm olayının bağlı olduğu kanun ve ilkeleri ortaya koyan bir disiplindir (Olal ve Timur, 1988:195).

Bu kadar farklı açılardan ele alınarak yine çok farklı açılardan etkiler yaratan turizmin şüphesiz çok farklı şeylerden etkilenmesi kaçınılmazdır. Turizm sektörünü etkileyen temel faktörlere bakıldığında ilk dikkat çeken faktör politik ve jeopolitik koşullardır. Turizm sektörü, şüphesiz ki siyasal ve jeopolitik gelişmelerden en çok etkilenen sektörlerden biridir. Mal ihracatının zaman içinde verdiği tepkiye karşın turizm sektörü bu gelişmelere anında tepki verdiğinden, turizmin siyasete karşı hassasiyeti oldukça fazladır. Örneğin terör olayları ile ulusal sınırlar içinde veya dışında yaşanan toplumsal olaylar, turizmin ülke ekonomisine sağlayacağı katkının önemli belirleyicilerindendir.

Bu çalışmada Rusya Federasyonu'nun başrolde olduğu iki siyasi durumun Türk turizm sektörüne etkileri incelenmektedir. Bu olaylardan biri 24 Kasım 2015 tarihinde Rus ordusuna ait bir uçağın Türkiye sınırları içinde düşürülmesi olayıdır. Diğer olay ise 26 Şubat 2022 tarihinde başlayan Rusya-Ukrayna arasındaki savaştır. Araştırmada ilk olayın sonuçları, ikinci olayın ise

olası sonuçları ele alınacaktır. Bu iki olayın ortak noktasında yer alan siyasi ve jeopolitik olaylar turizm ile ilişkileri açısından sonuçlarda yer almaktadır.

Bu çalışmada ele alınan iki olayın etkileri bakımından çok farklı boyutları olduğu açıktır. Bu anlamda her iki olay kendi içinde ele alınmalı ve ardından diğer değişkenlerle birlikte değerlendirilmelidir. Ayrıca, Rusya ile ilgili olmakla birlikte farklı ülkelerin turizm sektörlerini etkileyebilecek daha fazla sayıda ve daha farklı olayların olduğu da bilinmektedir. Ancak bu çalışmada sadece Türkiye-Rusya arasındaki net gerilim ve Rusya-Ukrayna arasındaki net savaşın Türk turizmine etkileri tartışılmakta ve söz konusu etkiler savaş turizmi açısından ele alınmaktadır.

2. Turizm Savaşı Sever mi?

Savaş ve turizm arasındaki bağlantı, genellikle eski savaş alanlarına veya anma yerlerine yapılan ziyaretler yoluyla savaş bittikten çok sonra turizm açısından anlaşılır. Savaş ve turizm arasındaki karşıt bir ilişki bugün bariz görünse de bu iki olgunun aslında II. Dünya Savaşı sonrasında birlikte şekillendiğini hatırlamak önemlidir. "Savaş sonrası turizm- Anma turizmi", 1945'ten sonra benzeri görülmemiş bir ölçekte ortaya çıkan boş zaman uygulamalarına atıfta bulunur.

Hatta Bertram M. Gordon (2018) Savaş Turizmi adlı eserinde İkinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında Fransa'daki turizme odaklanmış ve Fransa'ya yapılan savaş turizmi konusunu ele almıştır. Aslında burada belirtmek istenen savaş sonrası kalıntıların turistik bölge veya anma yeri haline gelmesidir. Ülkemizde de pek çok savaş bölgesi ve şehitlikler turistik bölge olarak görülmektedir. Her ne kadar can yakıcı olsa da turizm savaştan nemalanan bir sektördür. Ayrıca Walton (1996) çalışmasında turizmin bu nemalanmasını savaş esnasına kadar getirmiştir. Walton'a göre ikinci dünya savaşı zamanında izne çıkan askerlerin açık buldukları tatil bölgelerinde ve otellerde turizm faaliyetlerine devam ettikleri görülmektedir. Çalışmanın verilerini edindiği yöntem ise oldukça inandırıcıdır. Dünyanın dört bir yanından farklı bölgelere hareket eden bu milyonlarca asker, savaş sırasında ailelerine yazdıkları mektuplarda turistik faaliyetlerini yazmıştır.

Turizm ve savaş birbirini dışlayan şeyler değildir. Nitekim savaş zamanlarında, cephelerin hemen gerisinde ve askerlerin izinlerini geçirdikleri alanlarda turizm her zaman farklı şekillerde var olmuştur. Bunun dışında savaş sonrasındaki turizm çeşidi ise anma turizmi şeklinde adlandırılır. Anma turizmi söz konusu savaşlar bitmeden, ölen bir akrabanın izinden savaş meydanlarına yapılan ziyaretlerle başladı.

Her ne şekilde olursa olsun savaş ve turizm kelimelerini birbirinden keskin sınırlarla ayırmamızın pek mümkün olmadığı görülmektedir. Lisle (2000) bu konuda şöyle bir ilişki ortaya koyar: savaş turizme, turizm barışa neden olur.

İkinci Dünya Savaşı'nın modern turizmin doğuşundaki önemi göz önüne alındığında, savaşın daha sonra turist uygulamasından uzaklaştırılması ilginçtir. Nedensel bağlılıktan basit bir denklem çıkar: Modern turizm yalnızca tehlikenin olmadığı yerde gelişir ve turistik yerler asla doğrudan savaş ve tehlikeyle birlikte olamaz. Bir başka ifadeyle modern turizm her zaman iki rakip ve çoğu zaman çelişkili söylem arasında müzakere gerektirir: Turizm bölgesi turist için olağanüstü ve farklı olmalı çünkü turizm farklılıklarla ilgilidir ve turizm bölgesi güvenli olmalı, turizm bu katılım sırasında güvenliği garanti etmelidir. Turist bakış ufkunda savaş belirdiğinde, olağanüstülük ve farklılık söylemi yerini güvenlik söylemine bırakır. Bir yer ne kadar egzotik, olağanüstü veya farklı olursa olsun, turistin güvenliği sağlanamazsa, o yer turist bakışının ufkundan çıkacaktır.

3. Turizm Hareketlerini Etkileyen Başlıca Unsurlar

Turizm endüstrisinin işleyişini etkileyen birçok faktör vardır. Bazıları hemen etki gösterirken, uzun vadede etkileyen faktörler de bulunmaktadır. Örneğin destinasyonun iklimi özellikle deniz kum güneş tatili seven turistler için önemlidir ve iklim, hava koşulları ve benzeri doğa olayları turizmi doğrudan etkiler. Diğer yandan ülke ekonomisinin daralması, işsizlik gibi sebeplerle iç turizmin zarar göreceği açıkken, tüm bu ekonomik sebepler yerel para birimini değersizleştiriyorsa yabancı turist için destinasyonu cazip hale getirebilir. Yapılacak seyahatin amacına bağlı olarak destinasyondaki önemli bölgeler de çekiciliği üzerinde etkili olacaktır. Örneğin dini amaçla yapılan seyahatlerde destinasyondaki ibadethaneler veya diğer dini mekanlar turizm üzerinde doğrudan etki gösterecektir. Fakat bu turistin dinine göre de değişebilir ve bu durumda dolaylı etki söz konusu olur. Şöyle ki Hristiyan dinine mensup bir kişinin İstanbul'a gelme sebebi dini inançları değildir, bu durumda İstanbul'daki dini mekanlar ve ibadethaneler onun için doğrudan etki yaratmaz. Ancak İstanbul'a gelen her turist gibi o da tarihi camileri ziyaret edecektir. Bu durumda bu mekanlar kişi üzerinde dolaylı etki göstermiş olacaktır. Diğer yandan seyahat amacı kültürel ise bu defa destinasyondaki kültürel mekanların, tarihi bölgelerin ve ören yerlerinin doğrudan etkisinden söz edilir.

Kültürel mekanlar veya tarihi bölgeler dendiğinde ilk akla gelenler şüphesiz tarihteki savaşlarla ilgili olan mekanlar olmayacaktır. Ancak yapılan çalışmalar göstermiştir ki geçmişin savaş hatıraları bugünün seyahat anılarına dönüşmüştür.

Her ne kadar acımasızca gelse de artık Çanakkale Şehitler Abidesi bir turistik bölgedir. Bosna Hersek ve tabii Mostar Köprüsü artık bir açık hava savaş müzesidir. İstanbul Surları tarihte, onları aşarken ölenlerle ölümsüzleşse de bugün üstünde fotoğraf çekilen turistlerin fotoğraf makineleriyle ölümsüzleşmektedir. Berlin'deki Yahudi Anıtı bir savaş özü olarak yapılsa da bugün Almanya'nın turizm gelirlerine katkı sağlayan bir merkezdir.

4. 24 Kasım 2015 Olayı – Rusya-Türkiye Gerilimi

Rusya Federasyonu Hava Kuvvetleri'ne ait Sukhoi Su-24M tipi bir uçak, sınır ihlali gerçekleştirmesinden dolayı Türk Hava Kuvvetleri tarafından düşürüldü. Türk Silahlı Kuvvetleri Genelkurmay Başkanlığı'nın yaptığı açıklamaya göre Türk hava sahasını ihlal eden uçak, beş dakika içerisinde on defa uyarılmasına rağmen sınır ihlaline son vermeyince angajman kuralları gereği iki Türk F-16 uçağı tarafından vuruldu. Uçak, Suriye Türkmen Ordusu'nun kontrolündeki Bayırbucak bölgesine düştü. Uçaktaki iki pilot paraşüt ile atlamasına rağmen, pilotlardan biri Suriye Türkmen Ordusu'na bağlı 10. Tümen tarafından ölü olarak ele geçirildi. Diğer pilot sağ olarak Lazkiye'deki Rus üssüne ulaştırıldı. Helikopterle pilotları arama sırasında muhalifler tarafından bir helikopter düşürüldü ve bir Rus deniz piyadesi vuruldu. Düşen uçağın parçalarının etrafa savrulmasından dolayı Hatay'ın Yayladağı ilçesinde de iki Türk vatandaşının yaralanmasına sebebiyet verdi. Rusya Savunma Bakanlığı ise uçağın Türk hava sahasını ihlal etmediği iddiasında bulundu. ABD öncülüğünde IŞİD'e karşı yapılan Doğal Kararlılık Operasyonu'nun Sözcüsü Albay Steve Warren ise Rus uçağının sınır ihlaline karşı on defa uyarıldığını doğruladı. NATO ise ellerindeki verilerin Rus uçağının Türk hava sahasını ihlal ettiğini yönünde olduğunu açıkladı.

Söz konusu olayın Türk turizm sektörüne şüphesiz oldukça fazla etkisi oldu. İlk tepki beklendiği üzere Rusya'dan geldi. Olayın 2015 sonunda gerçekleşmiş olması, 2015 yılı yabancı turist sayılarına çok fazla etki etmezken, sektörün en önemli pazarlarından olan Rus pazarından gelen yabancı misafir sayısındaki düşüş kendisini 2016 verilerinde hissettirdi. Türkiye'ye gelen yabancı misafirlerin her yıl yaklaşık %10'unu Rus misafirler oluşturmaktadır. 2015 yılında da bu düzey aynı kalmıştır, ancak 2016 yılında oran küçülmüştür. 2017 yılına gelindiğinde ise Rusya federasyonundan ülkemize gelen yabancı misafir sayısı artmış, siyasetteki yumuşama turizm

sektörüne olumlu yansımıştır (2015 yılı Rus misafir sayısı: 3.649.003 ve toplam yabancı misafir sayısı: 36.244.632; 2016 yılı Rus misafir sayısı: 36.244.632 ve toplam yabancı misafir sayısı: 25.352.213; 2017 yılı Rus misafir sayısı: 4.715.438 ve toplam yabancı misafir sayısı: 32.410.034) (kaynak: www.tursab.org.tr).

24 Kasım 2015 tarihinde yaşanan bu olay Rusya ve Türkiye arasındaki siyasi gerilimi artırmasının yanında ülkemizde bacasız sanayi olarak görülen ve ödemeler dengesinde önemli bir payı olan Türk turizmini derinden etkilemiştir. Savaş ve turizm olgularının yan yana yazılması zor ve olumsuz beklentileri çağrıştırıyor olsa da turizmin savaşa alışmasının ve savaşın da turizme katkı sağlamasının kaçınılmaz olduğu açıktır. Söz konusu olayın turizme etkisi Türkiye'ye gelen turist sayısında ve turizm gelirlerinde azalış ile sonuçlanmıştır. Ancak tarihteki çok sayıda savaşın, yaralar sarıldıktan sonra turist çekme potansiyeline dönüştüğü görülmektedir. 2022 yılında başlayan ve an itibariyle devam etmekte olan Rusya-Ukrayna Savaşı da gelecekte turizm potansiyeli olarak tarihteki yerini alacaktır.

6. 26 Şubat 2022 Olayı – Rusya-Ukrayna Gerilimi

26 Şubat 2022 tarihinde Rusya'nın Ukrayna'yı işgaliyle başlayan savaş, 2020 yılından beri yaşadığımız Covid-19 pandemi şokundan kurtulmaya çalışan turizm sektörü için yeni bir krize dönüşmüş durumdadır. Pandemiden kaynaklı ciddi kayıplar yaşayan turizm sektörünü, tam rahat bir nefes almaya ve kayıplarını telafi etmeye hazırlandığı sırada, şimdi de Rusya'nın Ukrayna'yı işgaliyle başlayan savaşın tahrip edici bir hale dönüşmesiyle zor günler beklemektedir.

Turizm sektöründe krize sebep olan olayların başında gelen savaş ortamları, insanların hem psikolojik hem de sosyo-ekonomik açıdan çok büyük sıkıntılar yaşamalarına sebep olmaktadır. Savaşla birlikte genel anlamda ekonomik refah azaldığı için bu dönemde insanlar ilk olarak seyahat harcamalarından tasarruf etmeye başlamaktadırlar. Dolayısıyla, pandemi döneminde bile en çok turist aldığımız ülkeler olan Rusya ve Ukrayna arasındaki bu savaş, Türk turizm paydaşlarının 2022'e dair beklentilerini alt üst ederek şok etkisi yaratmıştır.

Kültür ve Turizm Bakanlığının verilerine göre, 2021 yılında, Rusya'dan 4 milyon 700 bin, Ukrayna'dan ise 2 milyon turist gelmiştir (www.tursab.org.tr.). Beklentilerin altında kalan 2021 sezonunda bile, Türkiye'yi ziyaret eden yabancı turistlerin %27,3'ünü bu ülkelere gelen turistler oluşturmuştur. Bu yılın başında 3 milyon Ukraynalı, 7 milyon Rus turisti ağırlamaya hazırlanan Türk turizm işletmelerinin tahmini, Ukrayna ve Rus pazarından gelecek döviz gelirinin 2022 yılı için 10 milyar dolar olacağı doğrultusunda idi. Ancak, Rusya'nın Ukrayna'yı işgaliyle başlayan savaş sonrası gerçekleşen erken rezervasyon iptalleriyle birlikte daha şimdiden 3 milyon Ukraynalının gelmeyeceği kesinleşmiş durumdadır. (<https://www.birgun.net/haber/endiseli-bekleyis-382807>)

Henüz iptal edilmemiş rezervasyonlar için ise tehdit altındaki hava sahaları ve ulaştırma maliyetlerindeki fahiş artışlar çok büyük engel teşkil etmektedir. Rus ve Ukraynalı turistlerin gelemeyecek olmaları, sezonlarını neredeyse bu turistlerle kapatan Akdeniz Bölgesindeki turizm işletmeleri açısından daha da büyük bir sıkıntı yaratacaktır. Çünkü bu bölgedeki yeme-içme, konaklama ve animasyon gibi turizm hizmetlerinin çoğu Rus ve Ukraynalı turistlere özgü planlanarak uygulanmaktadır. Ayrıca, Rusça bildiği için özellikle bu bölgede istihdam edilen personelin çoğu, sektör uzmanlarının beklentilerine göre ya işsiz kalacak ya da başka sektörde çalışmaya başlayacaktır. Sürdürülebilir bir çalışma ortamının mümkün olmaması nedeniyle pandemi döneminde başlayan kalifiye personelin başka sektörlerle kayması da turizm sektörü açısından bir diğer önemli sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, çoğunlukla Rus ve Ukraynalı turistlerin tercih ettikleri Alanya ve Antalya'nın da kötü bir sezon geçireceği öngörülmektedir.

Rusya'dan geçen yıla kıyasla %50 daha az turist geleceği, ancak gelecek turistin de çok daha az harcama yapabilme kapasitesine sahip olacağı düşünülmektedir. Artan enerji maliyetlerinin de sektörde yarattığı sıkıntı hesaba katıldığı zaman, turizm işletmecileri bırakın kar yapmayı, sezonu büyük zararlarla kapatacakları konusunda endişe duymaktadırlar. Hala sürmekte olan Rusya-Ukrayna geriliminden dolayı Türk turizminin 10 milyar dolar civarında bir kaybının söz konusu olabileceğini belirten yetkililer, pandemiyle geçen yılların kayıplarını telafi etmeyi uman turizmciler açısından bu durumun tam bir hayal kırıklığı olduğuna dikkat çekmektedirler. Dolayısıyla, bütün bu yaşanan olumsuzluklar açısından devlet ve sektör temsilcileriyle yapılan iş birliği çalışmalarına rağmen, Türk turizminin geleceğinin barışa bağlı olduğunu söylemek hiç te abartı olmayacaktır.

Bugün Rusya-Ukrayna savaşının turizme yansımalarının neler olacağını, bu ülkelerden gelecek turist sayılarında ve turizm gelirimizde ne kadar azalma olacağını konuşup kaygılanırken, belki de savaş sonrası bizler bu ülkelerin yabancı turist kayıtlarına geçeceğiz. Öncelikle, savaş yüzünden vatanlarını terk etmek zorunda kalan insanlar, savaş biter bitmez ilk fırsatta tekrar ülkelerine dönüp yakınlarını bulmaya çalışacaklar yani “anma turizmi” denilen faaliyeti gerçekleştireceklerdir. Savaşın nasıl gerçekleştiğini, ülkelerinde neleri değiştirdiğini, savaşın acılarını tekrar hissederek ülkelerini yeniden görmek isteyeceklerdir.

İnsanların bu amaçlarla gerçekleştirdikleri turizm çeşidine de savaş alanı turizmi denilmektedir. Bu turizm çeşidinin ilgi alanı soykırım kampları, suikast yerleri, terör mekanları gibi savaş alanlarıdır (Doğaner S., 2006). İnsanların savaş alanlarına gitmelerinin amacı, savaşın başlı başına tarihsel bir olay olması ve belki de bir dönemi kapatıp yeni bir dönemi başlatmasıdır. Yapılan yazın taramasında savaş alanı turizminin daha çok hüznün turizmi kavramının altında incelendiği görülmüştür. Miles (2014:135), hüznün turizminin; idamları, suikastları, mezarlıkları, toplu mezarları, anıtları, hapisaneleri, toplama kamplarını ve savaş bölgelerini ziyaretleri içerdiğini ifade etmiştir. Dolayısıyla, kelime anlamlarıyla turizm ve hüznün neredeyse zıt anlamlı ifadeler olsa da bunları hayatın içinde birbirinden ayırabilmek neredeyse imkansızdır.

Çanakkale'ye Anzaklar tarafından yapılan seyahatler, Bosna Hersek ve Sırbistan'a dünyanın dört bir yanından yapılan ziyaretler, Güney Kore'ye Türkler tarafından şehit yakınlarının mezarlarını bulmak için yapılan ziyaretler gibi pek çok örnek, savaş ve turizm kelimelerini bir araya getiren örneklerdir.

7. Sonuç

Önemli bir kültürel zaman belirleyicisi olan savaş, o bölgedeki insanlar üzerinde savaş öncesi, savaş süresi ve savaş sonrası olmak üzere üç safhadan oluşan bir etki bırakmaktadır (Smith, 1998). Savaş yaşandığı dönemde birçok şeyi değiştirebildiği gibi sonrasında da farklı etkiler yaratabilmektedir. Bunlardan bir tanesi de savaşın yaşandığı bölgelerde kültür turizmi altında gelişen “savaş turizmi”dir. Turizmin çeşitlilik kazanmasında hayli öneme sahip olan savaş alanları yüzyıllar sonra bile birçok insanı o bölgeye çekebilme önemine ve cazibesine sahip yerlerdir. Savaşın tarihsel bir olay olması, insanlarda o bölgede yaşananlara, çekilen acılara, verilen mücadeleye, ölenlere, kaybedene, direnene ve kazanana dair hep bir merak uyandırmıştır. Savaş alanları, birçok insanda sanki oraları ziyaret ederse, o döneme tanıklık edeceği ve belki de o savaş dönemlerinde yaşananları böylelikle daha iyi anlayabileceğini düşündürmüştür.

Son yıllarda gittikçe ilgi çeken bir turizm faaliyeti olmasına rağmen savaş turizmi kavramı hem ulusal hem de uluslararası yazında farklı isimlerle ifade edilmektedir. Örneğin, uluslararası çalışmalarda karşımıza “karanlık turizm” anlamına gelen “darktourism” olarak çıkmaktadır (Foley & Lenon, 1996). Bloom (200) ise, bu alternatif turizm çeşidini; geniş sayıdaki insanları etkileyen ölüm olaylarının yaşandığı yerlere yapılan turistik hareketler olarak tanımlamıştır.

Bristow ve Newman (2004) tarafından ise “ürkütücü turizm” anlamına gelen “fright turizm” şeklinde ifade edilmiştir. Slayton (2006) ise, ölüm olaylarının kişilerde içsel acı uyandırması nedeniyle “dark” yerine “keder” anlamına gelen “grief” kelimesini tercih ederek bu alternatif turizm faaliyetini “keder/hüzün turizmi” olarak tanımlamıştır. Bu konuda ulusal alandaki tanımlara bakıldığında ise; “hüzün turizmi” (Kozak ve Bahçe, 2009; Kılıç ve Akyurt, 2011, Kılıç vd.,2011, Bildir vd., 2015; Varol, 2015), “savaş veya askeri turizm” (Doğaner, 2006); Söyler ve Ertaş, 2016), “savaş alanları turizmi” (Alaeddinoğlu ve Aliağoğlu, 2007; Çelik vd., 2015), “karanlık turizm” (Çetinsöz ve Temiz, 2016), “ölüm turizmi” / Kaya, 2006) ve “keder turizmi” (Özçelik,2012), “kara turizm ve terör turizmi” (Yıldız vd., 2015) gibi birbirinden farklı isimlendirilmiştir.

Bu çalışmaya konu olan 26 Şubat 2022 tarihinde Rusya’nın Ukrayna’yı işgaliyle başlayan savaşın olumsuz sonuçlarını yavaş yavaş görmeye başladık. Daha şimdiden her iki ülkenin vatandaşları hem psikolojik hem de ekonomik açıdan etkilenmiş durumdadır. Günlerdir devam eden ve insanlık dramının yaşandığı Rusya-Ukrayna savaşı bugün sona erse bile, her iki ülkenin de kendini toparlaması yıllar alacaktır. Çünkü savaşa giren her iki taraf da maddi ve manevi olarak kaybetmeye mahkumdur. Yazılı ve görsel basından izlediğimiz savaş alanlarının onarımı bile zaman alacaktır. Kaldı ki kaybolan canların yeri doldurulamayacaktır. Ekonomik açıdan ise, bu savaş birçok ülkenin ekonomisini etkilemektedir. Türkiye’nin de her iki ülke ile olan mevcut ticaret hacminin yanı sıra, turizm konusunda da hem Rusya hem de Ukrayna ile ilişkileri mevcuttur. Ülkemize gelen turist sayısının yüzde 23’ü bu iki ülkeden gelmektedir ve bu savaştan dolayı Türk turizminin 10 milyar dolar civarında bir kaybının söz konusu olabileceğini düşünülmektedir.

Her ne şekilde olursa olsun savaş ve turizm kelimelerini hayatta keskin sınırlarla birbirinden ayırmamız pek mümkün görülmemektedir. Bir yandan, turizmin savaşı sevmediğini kabul ederken, bir yandan da alternatif bir turizm çeşidi olarak “savaş turizmi” kavramından bahsediyoruz. Bugün, Rusya- Ukrayna savaşı yüzünden kaybedilen turizm gelirlerimizden bahsederken, belki de savaş biter bitmez ilk fırsatta oradaki savaş alanlarını görmek üzere “anma turizmi”, “savaş turizm” ya da savaşın acılarını tekrar hissederek ziyaret edeceğimiz bu ülkelerde “hüzün turizmi” faaliyetleri gerçekleştirileceğiz.

Çalışmada yer alan 24 Kasım 2015 olayında Rusya-Türkiye arasındaki siyasi gerilim nedeniyle kaybedilen turizm gelirlerinin yerini 26 Şubat 2022 tarihinde başlayan Rusya-Ukrayna Savaşında kaybedilen insanlar almıştır. Her iki olaya Türkiye açısından bakıldığında olayların etkileri ortadadır.

Sonuç olarak, üzerinden asırlar da geçse yaşanan savaşlar unutulmayacak ama savaş alanlarına yapılan turistik geziler daima dünya barışını dileyerek korku ve karanlık içerisinde hüznle sonlandırılacaktır. Bu korku ve karanlığın belgelerinin ve bölgelerinin korunması ise savaş turizmi için önemli olduğu kadar acıların unutulmaması açısından da önemlidir. Koruma altına alınan bölgelere yapılan her seyahatin sonunda ise farkındalığı artan bireylerin geleceğe dair barış umutlarını koruyacakları aşikardır. Bundan sonraki çalışmaların da dünya üzerindeki tüm savaş alanlarının turizm potansiyeli olduğu acı gerçeğini kabul ederek yapılacağını düşünülmektedir.

Kaynakça

- Alaeddinoğlu, F.ve Aliğaoglu, A. (2007). Savaş Alanları Turizmine Tipik Bir Örnek: Büyük Taarruz ve Başkomutan Tarihi Milli Parkı. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 18(2):215-225
- Birdir, K., Dalgıç, A., Güler, O. ve Kayaalp, Y. (2015). Hüzün Turizmi: Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkını Ziyaret Eden Yabancı Turistlerin Deneyimleri. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 3(4):12-23
- Blom, T. (2000). Morbid Tourism-A Postmodern Market Niche With An Example From Althorp. *Norsk Geografisk Tidsskrift*, 54(1), 29-36.
- Bristow, R. S., & Newman, M. (2005). Myth vs. fact: An exploration of fright tourism. In In: Bricker, Kelly, comp., ed. 2005. Proceedings of the 2004 Northeastern Recreation Research Symposium. Gen. Tech. Rep. NE-326. Newtown Square, PA: US Department of Agriculture, Forest Service, Northeastern Research Station: 215-221..
- Çatir, O. (2017). Savaş Alanı Turizmi: Bir Literatür Taraması. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 21-31.
- Çelik, S., Can, M., Gökçe, F. ve Akagündüz, M. (2015). Başkomutan ve Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parklarının Savaş Alanları Turizmi Kapsamında Değerlendirilmesi. 16. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı (s. 1253-1267), Çanakkale, 12-15.11.2015.
- Çetinsöz, B. C., & Temiz, G. (2016). Alternatif bir turizm türü olarak Türkiye'nin karanlık (dark) turizm potansiyeli. *IMCOFE. International Multidisciplinary Congress of Eurasia*, 2(3), 507-517.
- Doğaner, S. (2006). Savaş ve turizm: Troya ve Gelibolu savaş alanları. *Türk Coğrafya Dergisi*, (46), 1-21.
- Foley, M., & Lennon, J. J. (1996). JFK and dark tourism: A fascination with assassination. *International Journal of Heritage Studies*, 2(4), 198-211.
- Kaya, O. (2006). Ölüm Turizmi: Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı'nı Ziyaret Eden Turistlerin Ziyaret Motivasyonlarını Anlamaya Yönelik Bir Araştırma ve Sonuçları. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Kılıç, B., & Akyurt, H. (2011). Destinasyon İmajı Oluşturmada Hüzün Turizmi: Afyonkarahisar ve Başkomutan Tarihi Milli Parkı. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 10(1), 209-232.
- Kılıç, B., Kurnaz, H. A., & Sop, S. A. (2011). Çekici Faktörlerin Destinasyon Seçimine Etkisinin Belirlenmesi ve Hüzün Turizmi İlişkisi.
- Kozak, M. A. ve Bahçe, S. (2009). Özel İlgi Turizmi. Ankara: Detay Yayıncılık
- Lisle, D. (2000). Consuming Danger: Reimagining the War/Tourism Divide. *Alternatives: Global, Local, Political*, 25(1), 91-116. <https://doi.org/10.1177/030437540002500106>
- Miles, S. (2014). Battlefield Sites As Dark Tourism Attractions: An Analysis Of Experience. *Journal of Heritage Tourism*, 9(2), 134-147.
- Olalı, H. & Timur, A. (1988). Turizm Ekonomisi. Ofis Ticaret Matbaası, İzmir.

- Özçelik, H. (2012). Gelibolu-Waterloo Karşılaştırılması Yoluyla Türkiye’de Keder Turizmi Potansiyeli Analizi (Master's thesis, Akdeniz Üniversitesi).
- Prentice, R. (1993). *Tourism and Heritage Attractions*. London: Routledge.
- Slayton, L. (2006). Ground Zero -Tragedy, Terror, and Grief Tourism. <http://www.grief-tourism.com/ground-zero-tragedy-terror-and-grief-tourism>, (01.12.2016).
- Smith, V. L. (1998). War and Tourism: An American Ethnography, *Annals of Tourism Research*, 25(1): 202-227.
- Söyler, S., & Ertuş, M. (2016). SuriYe Savaşının Turizm Etkisi Sınır İlleri Üzerine Bir Araştırma.
- Varol, F. (2015). Hüzün Turizminin Türkiye’de Var Olan Potansiyeli Üzerine Kuramsal Bir Araştırma. In *Eurasia International Tourism Congress: Current Issues, Trends, and Indicators içinde* (pp. 147-160).
- Walton, J. K. (1996). Leisure Towns in Wartime: The Impact of the First World War in Blackpool and San Sebastián. *Journal of Contemporary History*, 31(4), 603–618. <https://doi.org/10.1177/002200949603100401>
- Yıldız, Z., Yıldız, S. ve Aytemiz, L. (2015). Kara turizm, Terör Turizmi ve Türkiye Potansiyeli. *İtobiad: Journal of the Human & Social Science Researches*, 4(2):390-407
- www.tursab.org.tr
- (<https://www.birgun.net/haber/endiseli-bekleyis-382807> (Erişim Tarihi: 04.04.2022 07:22))
- <https://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-dunya-turizm-orgutu.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 28.03.2022)
- <https://www.youtube.com/watch?v=tawLiut6NPI> (Erişim tarihi: 27.04.2022)

International Refereed & Indexed
Open Access e-Journal
JAToR ©
Journal of Applied Tourism Research

© Copyright of Journal of Applied Tourism Research is the property of University of Applied Sciences Tourism Faculty and its content may not be copied or e-mailed to multiple sites or posted to a listserv without the copyright holder's express written permission. However, users may print, download, or email articles for individual use.

Journal of Applied Tourism Research

2022, Vol. 3, No. 1, 105-120

ISSN: 2717-8951

EVALUATION OF THE DEPARTMENT OF TOURISM MANAGEMENT AT THE UNDERGRADUATE LEVEL IN TERMS OF PREFERENCE

Emre YAŞAR¹ & İsmail ÖZTÜRK²

Abstract

The aim of this study is to determine the problems of preference of undergraduate tourism departments from the perspective of academicians. The participants of the research are the academicians in the "tourism management" department of the tourism faculties and colleges of state universities in Turkey. Interview, one of the qualitative research methods, was preferred in the study and an interview form was prepared according to the purpose of the study. There are a total of five questions in the interview form, which are suitable for the purpose of the research. These questions were interviewed in different ways, such as face-to-face, telephone, online, and mail. As a result of the research, it has been determined that the reasons why the tourism management department is not preferred at the undergraduate level are the excess number of faculties, the perception of the society, the future anxiety, the quality of education and the low wages in the sector. There is a pessimistic attitude about the change of not being preferred in future periods. In the regulations that need to be made, the preparation of the professional law, the reduction of the number of faculties and quotas are emphasized. The possibility of job loss is emphasized in the academic consequences of the problem of not being preferred. In sectoral results, it is expected that the service quality and the number of qualified employees will decrease.

Keywords:

Tourism
Management
Preference Issue
Education
Students
Tourism

Article History:

Received:
2 Apr 2022
Accepted:
28 Jun 2022

TERCİH EDİLME SORUNU AÇISINDAN LİSANS DÜZEYİNDE TURİZM İŞLETMECİLİĞİ BÖLÜMÜNÜN DEĞERLENDİRİLMESİ

Özet

Bu çalışmanın amacı; lisans düzeyindeki turizm bölümlerinin tercih edilme sorunlarını akademisyenlerin bakış açısıyla tespit etmektir. Araştırmanın katılımcılarını Türkiye’de bulunan devlet üniversitelerinin turizm fakülteleri ve yüksekokullarının “turizm işletmeciliği” bölümündeki akademisyenler oluşturmaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan görüşme tercih edilmiş olup çalışmanın amacına göre görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formunda araştırmanın amacına uygun toplam beş adet soru bulunmaktadır. Bu sorular yüz yüze, telefon, çevrimiçi, mail olmak üzere farklı şekillerde görüşme sağlanmıştır. Araştırmanın sonucunda lisans düzeyinde turizm işletmeciliği bölümünün tercih edilmeme sebepleri arasında fakülte sayısı fazlalığı, toplum algısı, gelecek kaygısı, eğitim kalitesi ve sektördeki ücret düşüklüğü gibi nedenler olduğu tespit edilmiştir. Tercih edilmeme durumunun gelecek dönemlerde değişmesi konusunda karamsar bir tutum söz konusudur. Yapılması gereken düzenlemelerde ise meslek kanununun hazırlanması, fakülte ve kontenjan sayılarının azaltılması ön plana çıkarılmaktadır. Tercih edilmeme sorununun akademik sonuçlarında iş kaybı olasılığı vurgulanmaktadır. Sektörel sonuçlarda da hizmet kalitesinin ve nitelikli işgören sayısının düşmesi beklenmektedir.

Anahtar

Kelimeler:

Turizm
İşletmeciliği
Tercih Sorunu
Eğitim
Öğrenciler
Turizm

Makale

Geçmişi:

Alınan tarih:
2 Nisan 2022
Kabul tarihi:
28 Haziran 2022

¹ ORCID: 0000-0003-1573-0930. Araştırma Görevlisi, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Turizm Fakültesi, emreyasar1852@gmail.com

² ORCID: 0000-0002-1057-7060. Öğretim Görevlisi, Kırıkkale Üniversitesi, Fatma Şenses Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, ozturkismail89@gmail.com

1. Giriş

Günümüzde turizm sektörünün hızla gelişmesi ve büyümesiyle birlikte önemi daha da artmıştır. Ülkeler turizmden elde edilen gelirle ödemeler dengesindeki açığı kapatmakta, yeni istihdam alanları yaratarak bölgeler arasındaki eşitsizliği gidermektedir. Özellikle ekonomik ve sosyal anlamda turizm sektörünün küresel çapta önemli olması turizme yapılan yatırımların artmasını da beraberinde getirmektedir. Her ne kadar turizm yatırımları denince akla fiziksel ve teknolojik yatırımlar gelse de insan unsurunun da unutulmaması gerekmektedir. Bilindiği üzere turizm sektörünün öznesi insandır. Emek yoğun bir sektördür. Hizmeti sunan da yararlanan da insan unsurudur. Dünya ne kadar değişirse değişsin, teknoloji ne kadar ilerlerse ilerlesin insan unsuru olmadan turizm sektörü tarif edilmesi mümkün değildir. Bu bağlamda turizm sektörünün olumlu yönlerinden faydalanmak adına sektörde istihdam edilecek kişilerin eğitimi son derece önemlidir. Turizm eğitimi sayesinde sektöre kalifiye eleman istihdamı sağlanmaktadır. Türkiye de turizm eğitimi ortaöğretim, ön lisans, lisans ve lisansüstü düzeyde verilmektedir. Kişilerin özellikle lisans düzeyinde eğitim alması sektörde başarılı olması, hedeflerine daha kolay ulaşabilmesi adına önemlidir.

Önceki yıllarda özellikle lisans düzeyinde turizm eğitimi almak isteyen ve bu bölümlerde okumak isteyen öğrenci sayısı bir hayli fazlayken son yıllarda çeşitli sebeplerden dolayı turizm eğitimi alan öğrencilerin sayısında bir azalma gözlenmiştir. Bu azalmaların ilerleyen zamanlarda turizm sektöründe sıkıntı yaratmaması adına çeşitli önlemlerin alınması gerekmektedir. Bu çalışmanın amacı da lisans düzeyindeki turizm bölümlerinin tercih edilme sorunlarını akademisyenlerin bakış açısıyla tespit etmektir. Bu tespitler sonucunda birtakım öneriler getirilerek bu soruna çözüm arayışı amaçlanmıştır.

2. Kavramsal Çerçeve

Özellikle İkinci dünya savaşından sonra hızla gelişme gösteren ve önemi günümüzde de giderek artan turizm sektörü, dinamik bir sektör olmakla birlikte birçok sektörü de etkilemesi yönüyle çok önemlidir. Birleşmiş Milletler 1963 yılında turizmi “ insanların bir yerde 24 saatten az olmamak kaydıyla konaklanması, konakladıkları yerde gelir sağlayıcı herhangi bir uğraşlarının olmaması koşulu ile yapılan seyahatler ve bu seyahatlerden doğan ilişkilerin tümü” olarak tanımlamıştır.

Turizm bireylerin sürekli ikamet ettikleri yerlerden başka yerlere gitmeleri ve orada sürekli kalmamaları kaydıyla; yeme, içme, dinlenme, eğlenme gibi faaliyetlerin tümü olarak ifade edilmektedir. En mühim kuralı ise gidilen yerde 24 saat geçirmek ve en az bir gece konaklamalı kalmaktır (Olalı, 1990:5). Hacıoğlu (2008)’e göre ise; turizm uluslararası alanda insanlar arasındaki etkileşimi arttırdığı, ekonomik ve sosyal anlamda kalkınmayı sağladığı, istihdamı ve bölgesel kalkınmaya fayda sağladığı için son derece önemli bir sektördür.

Uygarlığın doğuşundan beri insanoğlu istikrarlı bir şekilde gelişim göstermiştir. Bu gelişimin en önemli öğelerinden biri ise eğitimidir. Eğitim ulusların sosyal kurumlarından biri haline gelmiştir. İlk çağlarda yalnızca ebeveynler ile daha önceki kuşaklardan elde edilen kısıtlı bilgiler, insanların hayatlarını sürdürebilmeleri için yeterliyken Rönesans, sanayi devrimi ve bilgi çağına geçilmesiyle birlikte, eğitime daha çok ihtiyaç duyulmuştur. Bu değişikliklere ayak uyduramayan uluslar ise sosyal, ekonomik ve siyasal anlamda geri kalmışlardır (Topal, 2016:12).

Eğitim, insana yapılan bir yatırım olduğu için ülkelerin kaderlerinin değişmesinde etkin olan faktörlerin başında gelmektedir. Topluluk olarak kalkınmanın sürekliliğinin sağlanmasının temelinde bilinçlenme, eğitim ve öğrenme yatar. Tarihin her döneminde yaşam kalitelerini arttırmış her toplum bu konularına diğerlerinden daha iyi ve yaygın bir eğitimle ulaşmışlardır (Gündüzalp, 1992:61-62).

Eğitim kelimesi 1940'lı yıllardan sonra dilimize yerleşmiş bir kavramdır. Daha önceki zamanlarda bu kelimenin yerine terbiye kelimesi kullanılmaktaydı (Başaran, 1978:16). Terbiye kelimesi Arapça kökenli bir kelime olup dilimizde çoğalma, iyileştirme, çocuk büyütme anlamlarında kullanılmaktadır. Şu anda ise ahlak, eğitim olarak karşımıza çıkmaktadır (Solunoğlu, 2013:17). Eğitim kelimesini farklı açılardan ele aldığımızda ise; toplumun kalkınması, refah düzeylerini arttırması için gerekli niteliklere sahip olan işgücünün yetişmesi ve onların yeteneklerine göre gelişme imkânı tanıyan etkili bir araçtır (Sabuncuoğlu, 1991:108).

Turizm sektörü dünyada en hızlı büyüyen ve gelişen sektörlerin başında gelmektedir ve yoğun bir hizmet sektörüdür (Yeşiltaş vd.,2010:55). Büyüyen ve gelişen bu sektörde, pazardaki rekabette üstünlük sağlamanın yolu ise müşteri memnuniyetinden geçmektedir. Müşteri memnuniyetinin sağlanması için ihtiyaç duyulan teorik ve pratik eğitim ancak turizm eğitimiyle sağlanabilir (Temizkan vd.,2013:475). Turizm sektörünün ülke ekonomisine sağladığı faydaları düşünürsek, turizmin bize sunduğu imkânlardan yeterince faydalanmadığımızı görebiliriz. Sektörde küresel rekabetin yaşandığı bu dönemlerde ve özellikle Akdeniz bölgesinin Pazar payında bu kadar potansiyele sahipken turizm sektörüne gerekli önemi vermemiz gerekmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin turizm sektöründeki payını arttırabilmesi ve daha kaliteli hizmetler sunabilmesi için turizm eğitime olan odaklarını arttırması kaçınılmazdır (Olca, 2008:384).

Bayer (1998) yaptığı çalışmasında turizm eğitimini; kişilerin turizm olgusunu kavramaları turizm kaynaklarını korumaları, turizm hizmetinde bulunacak turistlere din, dil, ırk, statü ayrımı yapmadan o hizmet üretebilmeleri ve uzun süreli düşünerek doğru tutum ve davranış sergileyebilmelerinin sağlanması için bir bilinç oluşturulması olarak ifade etmiştir. Ünal (2002) ise; teorik ve pratiğin birlikte yapılmasını gerektiren meslek eğitimi olarak açıklamaktadır.

Turizm sektörüne teknolojik ve fiziksel anlamda ne kadar yatırım yapılırsa yapılsın turizm eğitimi almış personel ile tamamlanmadıkça yarar sağlamamakta ve önem arz etmemektedir. Turizm sektörünün tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de büyümesi özellikle turizm eğitimi almış personeller işletmelerdeki istihdamına bağlıdır (Erbaş vd., 2013: 1151).

En geniş ifadeyle turizm eğitimi, turizm sektöründe istihdam sağlayacak personelin yetiştirilmesi için yapılan eğitimlerdir (Çimen, 2006:57). Toplumlara turizm eğitiminin verilmesinin temel düşüncesi turizm bilincinin oluşturulmak istenmesidir. Gelen yerli ve yabancı konuklara hizmet sunan personellere mesleki anlamda yeterlilik kazandırmak ve personellerin kabiliyet ve sorumlulukları arasında denge sağlamaktır. Ayrıca turizm eğitiminin birçok amacı bulunmaktadır.

Turizm Eğitiminin amaçlarını şu şekilde sıralamak mümkündür (Kırmızı, 2017:53):

- Ülke genelinde geçerli olacak sertifikasyonlarla standart yakalanması
- Sektörün ihtiyacı olan eğitimli personellerin yetiştirilmesi
- Öğrencilere mesleki bilgi, beceri, tutum ve davranışlar kazandırılması
- Turizm sektörünün ihtiyaç duyduğu üst düzey yönetici yetiştirme
- Örgün eğitim birliğinin sağlanması
- Turizm alanına uzman ve araştırmacı sağlamak
- Teorik olan bilgilerin pratik edilmesi
- Turizm bilincinin oluşturulması

- Toplumlar arasında dostluk ve kardeşlik bağları oluşturulması.

Türkiye’de turizm sektöründe uzun dönemlerdir olumlu gelişmeler yaşanmaktadır. Bu olumlu gelişmelere paralel olarak sayıları her geçen gün artan işletmelerde istihdam edilecek eğitimli personele ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyacın karşılanması için Üniversitelerde lisans düzeyinde turizm eğitimleri verilmektedir. Timur (1992)’ye göre lisans düzeyindeki turizmin amacı; turizm sektörünün ekonomik sosyal ve teknik özellikteki sorunlarıyla baş edebilecek, teorik ve uygulama olarak donanımlı, yabancı dil bilen, insan yönetimi ve idaresi konusunda yetenekli elemanlar yetiştirip sektörün hizmetine sunmaktır.

Türkiye’de turizm eğitimi ön lisans, lisans ve lisansüstü seviyelerinde verilmektedir. Ön lisans eğitimi ortaöğretimden sonra en az dört yarı yıllık dönemi, Lisans eğitimi ise en az sekiz yarı yıl ve dört seneyi kapsamaktadır (Boylu ve Arslan, 2014: 83). Lisans düzeyindeki bölümlerin amacı mezun oldukları bölüme göre çalıştıkları departmanlarda yöneticilik yapabilecek öğrenciler yetiştirmektir.

Yükseköğretim kurulu 2547 sayılı yükseköğretim kanununda ‘‘Fakülte; üniversitelere bağlı olarak yüksek düzeyde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve yayın yapan; kendisine birimler bağlanabilen yüksek öğretim kurumlarıdır. Yüksekokul ise belli bir mesleğe yönelik eğitim-öğretime ağırlık veren, bir fakülteye veya doğrudan rektörlüğe bağlı olan yükseköğretim kurumlarıdır’’ olarak tanımlamıştır.

Türkiye’deki üniversiteler incelendiğinde turizm başlığı altında eğitim veren birçok üniversite görülmektedir. Turizm eğitiminin kıymeti anlaşılmasıyla birlikte pek çok üniversite lisans düzeyinde ‘‘turizm işletmeciliği’’, ‘‘turizm ve otel işletmeciliği’’ gibi bölümler açmaktadır. Türkiye’de lisans düzeyinde turizm eğitimi 2014 Merkezi Yerleştirme ile Öğrenci Alan Yükseköğretim Lisans Programları Kılavuzu’na göre;

- Turizm İşletmeciliği
- Turizm ve Otel İşletmeciliği
- Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik
- Turizm ve Otelcilik
- Konaklama İşletmeciliği
- Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği
- Yiyecek-İçecek İşletmeciliği
- Seyahat İşletmeciliği
- Turizm Rehberliği
- Gastronomi ve Mutfak Sanatları
- Gastronomi
- Rekreasyon Yönetimi olmak üzere toplamda 12 bölüm görülmektedir (ÖSYM, 2022).

Tablo 1. Turizm İşletmeciliği Bölümü İstatistikleri

Üniversite/Fakülte/Yüksekokul	2020			2021		
	Kont.	Yerleşen Öğr.	Yerleşme Oranı	Kont.	Yerleşen Öğr.	Yerleşme Oranı
Afyon Kocatepe Üniversitesi-Turizm Fakültesi	31	31	% 100	31	1	% 3,2
Akdeniz Üniversitesi- Serik İşletme Fakültesi	31	31	% 100	31	19	% 61,3
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi-Turizm Fakültesi	62	62	% 100	62	30	% 48,4
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi- Turizm Fakültesi	72	72	% 100	72	35	% 48,6
Atatürk Üniversitesi-Turizm Fakültesi	21	21	% 100	31	1	% 3,2
Adnan Menderes Üniversitesi-Turizm Fakültesi	31	31	% 100	31	14	% 45,2
Balıkesir Üniversitesi-Turizm Fakültesi	41	41	% 100	41	8	% 19,5
Balıkesir Üniversitesi-Burhaniye Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu	41	41	% 100	41	0	% 0
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi-Uygulamalı Bilimler Fakültesi	41	13	% 31,7	41	1	% 2,4
Bitlis Eren Üniversitesi-Kanık Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu	21	4	% 19	21	0	% 0
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi-Turizm Fakültesi	31	31	% 100	31	4	% 12,9
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi-Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu	41	19	% 46,3	41	1	% 2,4
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi-Turizm Fakültesi	31	31	% 100	31	16	% 51,6
Dokuz Eylül Üniversitesi-Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu	62	62	% 100	62	34	% 54,8
Düzce Üniversitesi- Akçakoca Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu	41	27	% 65,9	41	0	% 0
Erciyes Üniversitesi-Turizm Fakültesi	31	31	% 100	31	7	% 22,6
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi-Turizm Fakültesi (İÖ)	41	41	% 100	41	13	% 31,7
Giresun Üniversitesi- Bulancak Kadir Karabaş Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu	-	-	-	21	0	% 0
Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi-Turizm Fakültesi	31	31	% 100	31	1	% 3,2
İskenderun Teknik Üniversitesi-Turizm Fakültesi	31	31	% 100	31	3	% 9,7
Karabük Üniversitesi-Turizm Fakültesi	21	21	% 100	25	0	% 0
Kastamonu Üniversitesi-Turizm Fakültesi	-	-	-	31	1	% 3,2
Kırklareli Üniversitesi-Turizm Fakültesi	21	21	% 100	26	0	% 0
Kocaeli Üniversitesi-Turizm Fakültesi	41	41	% 100	41	14	% 34,1

Üniversite/Fakülte/Yüksekokul	2020			2021		
	Kont.	Yerleşen Öğr.	Yerleşme Oranı	Kont.	Yerleşen Öğr.	Yerleşme Oranı
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi-Tavşanlı Uygulamalı Bilimler Fakültesi	21	17	%81	26	0	%0
Malatya Turgut Özal Üniversitesi-Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi	-	-	-	31	1	%3,2
Mardin Artuklu Üniversitesi-Turizm Fakültesi	21	15	%71,4	26	3	%11,5
Mersin Üniversitesi-Turizm Fakültesi	62	62	%100	62	15	%24,2
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi-Fethiye İşletme Fakültesi	72	72	%100	72	13	%18,1
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi-Turizm Fakültesi	52	52	%100	52	25	%48,1
Necmettin Erbakan Üniversitesi-Turizm Fakültesi	31	31	%100	31	0	%0
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi-Turizm Fakültesi	36	36	%100	36	2	%5,6
Ondokuz Mayıs Üniversitesi-Turizm Fakültesi	31	31	%100	31	4	%12,9
Pamukkale Üniversitesi-Turizm Fakültesi	41	41	%100	41	5	%12,2
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi-Turizm Fakültesi	21	21	%100	21	5	%23,8
Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi-Turizm Fakültesi	41	41	%100	41	4	%9,8
Selçuk Üniversitesi-Beyşehir Ali Akkanat Turizm Fakültesi	-	-	-	31	0	%0
Selçuk Üniversitesi-Turizm Fakültesi	31	31	%100	31	1	%3,2
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi-Turizm Fakültesi	21	17	%81	21	1	%4,8
Süleyman Demirel Üniversitesi-İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	31	31	%100	31	2	%6,5
Trakya Üniversitesi-Uygulamalı Bilimler Fakültesi	31	31	%100	31	3	%9,7
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi-Turizm fakültesi	21	17	%81	21	2	%9,5
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi-Turizm Fakültesi	21	21	%100	26	2	%7,7

- olanlarda veriler bulunmamaktadır. Bu yüzden boş bırakılmıştır.

Tablo 1’de görüldüğü üzere turizm fakültesi ve yüksekokul bünyelerinde bulunan turizm işletmeciliği bölümlerinin 2020-2021 eğitim öğretim döneminde kontenjanlarının çoğunluğunun %100 doluluk oranına ulaştığı fakat 2021-2022 eğitim öğretim döneminde ise bir sene önceye göre kontenjanların ciddi anlamda boş kaldığı, hatta bazı bölümlerin öğrenciler tarafından tercih edilmediği dikkat çekmektedir. Bir sene ara ile gerçekleşen tercih edilmeme sorunun ülke genelinde neredeyse bütün üniversitelerde eş zamanlı olarak gerçekleşmesi, bu araştırmanın amacını şekillendiren temel problemi oluşturmaktadır. Tablo 2’de ise hem 2020-2021 hem de 2021-2022 eğitim öğretim dönemlerinde kontenjanlarını tamamen dolduran yüksekokul ve fakülteler yer almaktadır.

Tablo 2. Turizm İşletmeciliği Bölümü İstatistikleri

Üniversite/Fakülte/Yüksekokul	2020			2021		
	Kont.	Yerleşen Öğr.	Yerleşme Oranı	Kont.	Yerleşen Öğr.	Yerleşme Oranı
Akdeniz Üniversitesi- Manavgat Turizm Fakültesi	41	41	% 100	41	41	% 100
Akdeniz Üniversitesi- Turizm Fakültesi (İngilizce)	52	52	% 100	52	52	% 100
Akdeniz Üniversitesi-Turizm Fakültesi	72	72	% 100	72	72	% 100
Anadolu Üniversitesi-Turizm Fakültesi	52	52	% 100	52	52	% 100
Boğaziçi Üniversitesi-Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu	67	67	% 100	67	67	% 100
Dokuz Eylül Üniversitesi-İşletme Fakültesi (İngilizce)	62	62	% 100	62	62	% 100
Dokuz Eylül Üniversitesi-Turizm Fakültesi	-	-	-	62	62	% 100
Ege Üniversitesi-Çeşme Turizm Fakültesi	82	82	% 100	82	82	% 100
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi-Turizm Fakültesi	62	62	% 100	62	62	% 100
İstanbul Medeniyet Üniversitesi-Turizm Fakültesi	52	52	% 100	52	52	% 100
İstanbul Üniversitesi-İktisat Fakültesi	-	-	-	77	77	% 100
İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi-Turizm Fakültesi	41	41	% 100	41	41	% 100
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi-Turizm Fakültesi (İngilizce)	31	31	% 100	31	31	% 100

- olanlarda veriler bulunmamaktadır. Bu yüzden boş bırakılmıştır.

3. Yöntem

3.1 Araştırmanın Amacı

Turizm sektöründe, hizmetlerin sunumunda işgörenlerin önemli bir konumu bulunmaktadır ve söz konusu işgörenlerin önemli bir kısmı lisans düzeyinde turizm işletmeciliği bölümlerinde eğitim almaktadır. Fakat son dönemlerde turizm işletmeciliği bölümlerinin kontenjanlarının çoğunluğunun boş kaldığı, öğrenciler tarafından tercih edilmediği görülmektedir. Bu kapsamda araştırmanın temel amacı, turizm sektörü için önemli bir konumda bulunan turizm işletmeciliği bölümlerinin tercih edilme sorunlarını akademisyenlerin bakış açısından belirlemek ve öneriler geliştirmektir.

3.2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma kapsamında, üniversitelerin ve yüksekokulların turizm fakülteleri turizm işletmeciliği bölümlerinde görev yapmakta olan akademisyenler ile yüz yüze, telefon, çevrimiçi, mail olmak üzere farklı şekillerde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden biri olan görüşme tercih edilmiş ve yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Bu kapsamda, katılımcılara 5 soru yöneltilmiştir. Görüşme formundaki sorular, literatür incelemesi sonucunda yazarlar tarafından oluşturulmuştur. Görüşme soruları şu şekildedir;

- Turizm işletmeciliği bölümünün öğrenciler tarafından tercih edilmeme nedenleri neler olabilir? Bahsedebilir misiniz?

- Bu durumun ilerleyen dönemlerde değişeceğini düşünüyor musunuz? Düşünceleriniz nelerdir?
- Bu durumun değişmesi için ne gibi düzenlemeler yapılmalıdır? Önerilerinizden bahsedebilir misiniz?
- Turizm işletmeciliği bölümündeki öğrenci sayısındaki düşüşün akademik açıdan sonuçlarının nasıl olacağını düşünüyorsunuz?
- Turizm işletmeciliği bölümündeki öğrenci sayısındaki düşüşün turizm sektörüne yansımalarının nasıl olacağını düşünüyorsunuz?

Araştırmada amaçlı örnekleme tekniği kullanılmıştır. Turizm işletmeciliği alanında hem bilgi hem de tecrübe açısından alana ve konuya hâkim olan 4 profesör, 3 doçent, 2 doktor öğretim üyesi, 4 öğretim görevlisi ve 4 araştırma görevlisi olmak üzere toplamda 17 akademisyenle görüşme yapılmıştır. Elde edilen yanıtların tekrarlamaya başlaması nedeniyle araştırma örnekleme 17 katılımcı ile sınırlı tutulmuştur. 19 Mart-29 Mart 2022 tarihleri arasında görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin gerçekleştirilmesinden önce Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan 02.02.2022 tarihli, 51 sayılı kararla etik kurul onayı alınmıştır.

Görüşmelere başlamadan önce katılımcılara araştırmanın amacı hakkında bilgilendirmeler yapılmıştır. Yüz yüze yapılan görüşmeler esnasında, katılımcıların bilgisi dahilinde görüşmeler kayıt altına alınmıştır. Yapılan görüşmeler ortalama olarak 23-30 dakika arası sürmüştür. Çevrimiçi ve telefonla gerçekleştirilen görüşmelerde ise yanıtlar not olarak alınmıştır. Araştırmaya katkı sunan katılımcıların kimlik bilgilerinin ve verilen cevapların kim tarafından yapıldığının gizli tutulması amacıyla katılımcılar K1-K2-K3.....K17 olarak karışık bir şekilde numaralandırılmıştır. Görüşmede alınan notlar ve ses kayıtları tekrardan kontrol edilerek analiz öncesi yazılı hale getirilmiştir. Yazılı görüşme notlarına içerik analizi uygulanmıştır. Bu şekilde temalar oluşturulmuştur. Belirlenen temalara dair görüşlere, bulgular başlığı altında yer verilmiştir.

4. Bulgular

Katılımcılara ilk olarak "Turizm işletmeciliği bölümünün öğrenciler tarafından tercih edilmeme nedenleri neler olabilir? Bahsedebilir misiniz?" sorusu yöneltilmiştir. İçerik analizi sonucunda "tercih edilmeme nedenleri" teması belirlenmiştir. Tercih edilmeme temasına ilişkin katılımcı görüşleri aşağıdaki şekilde belirtilmiştir:

"En önemli sebeplerden bir tanesi, 81 ilde şu an baktığımızda en az bir turizm fakültesi veya yüksekokul var. Peki bu il veya ilçelerde turizm var mı, turizm potansiyeli var mı, turizm faaliyetleri var mı? Mutlaka belirli düzeyde turizm potansiyeli vardır ama turizmin gelişmediği bir bölgede turizm fakültesi kuruluyor. Böyle olunca potansiyeli olan, uzmanlaşacak turizm fakültelerine fırsat sağlanmıyor, öğrenci sayısı azalıyor." (K1)

"Başka bir neden ise her yerde turizm fakültesi açıldı. Kontenjanların artması ve bölgesel olarak yayılmasından da kaynaklı olabilir." (K8)

"Hemen hemen her üniversitede turizmle alakalı bölümün olması da bu bölümün az tercih edilme nedenlerinden olabilir." (K13)

"Turizm bölümünün "saygın" bir bölüm olmadığı düşüncesi insanlar tarafından önyargılı davranılması bir etken olmaktadır." (K14)

“En temel sorunun turizm bölümlerinin insanların gözündeki olumsuz algıdan kaynaklanması olarak görülebilir. Günümüzde turizm bölümlerinde okuyan öğrenciler ‘diplomalı garson, aşçı, komi vb.’ gibi görülmektedir. Bu durum da bölümün tercih edilmesi konusunda sorun yaratmaktadır.” (K17)

“Öncelikle turizmin, turizmde çalışmanın toplum tarafından statü olarak biraz daha düşük konumlandırılması olabilir. Yani sonuçta toplumda şey çok yaygın ‘Ben turizm kazandım veya turizm okusam’ diye söyleyince ‘Ne yapacaksın? Diplomalı garson mu olacaksın? 4 sene okuyacaksın, oradan okuyana kadar bir yerde çalışmaya başlasan daha kolay yükselirsin.’ Gibi yaklaşımlar duyuyoruz.” (K8)

“Herhangi bir kriz ortamında ilk vazgeçilen, en son tercih edilen lüks bir ürün olan turizm ürününü üreten ve sunan işletmelerin kapanması ve çalışanlarını işten çıkarması bu bölümlerin tercih edilmemesinde önemli rol oynamıştır.” (K5)

“Bölümün tercih edilmeme nedeni, pandemi vb. benzeri nedeniyle sektörün istihdam imkanlarının daralması...” (K3)

“Turizm sektöründe sık sık yaşanan krizlerden dolayı istikrar olmaması, öğrencilerde mezun olduktan sonra sürekli bir iş bulamama kaygısı yaratmaktadır.” (K2)

“Çoğunlukla sezonluk işletmelerde çalışmaları ve bu işletmelerin çalışma saatlerinin yüksek, iş yükünün ağır olması vb. gibi nedenler sayılabilir.” (K15)

“Lisans mezunu olarak, mezun olmayanların emri altında çalışma düşüncesi de gençleri kötü etkilemekte.” (K16)

“Öğrencilerin ne iş yapacağını bilememesi veya gelecek görememesi de etkili olabilir. ‘Ben bu bölümü okuyacağım ama nerede çalışacağım. Otelde mi seyahat acentasında mı çalışacağım yoksa işsiz mi kalacağım’ düşüncesi söz konusu.” (K9)

“Ben buradan mezun olduğumda ne olacağım? Yani bizde daha öğrencinin ya da tercih döneminde adayın ne yapacağına yönelik, gelecekte ne olacağına ilişkin kafasında bir şey oturmadığı, somut bir şey elde edemeyeceğini düşündüğü için bölüme yönelik tercih azaldı diye düşünüyorum.” (K1)

“Eğitimin içeriğinin yetersizliği, hocaların yetkin olmaması ve uygulamalı eğitimin olmaması...” (K4)

“Yetersiz ve uygun olmayan bir müfredat: Müfredat içerikleri bilinçsizce hazırlanmış, hocalar kendi alanlarıyla ilgili dersler verebilsin diye seçmeli ders inisiyatifi arttırılmış bir müfredat...” (K5)

“Düşük maaşlar verilmesi de etkili.” (K12)

“Maddi haklar olarak hiçbir şekilde karşılıklarını alamadıklarını biliyorlar.” (K11)

“Bunlardan biri turizm fakültesi, yüksekokulu çatısı altında çok fazla bölümün olması. Yiyecek içecek işletmeciliği, gastronomi, konaklama-seyahat işletmeciliği, rehberlik gibi birçok bölümün olması ve bu bölümlerin spesifik bir alan olması

turizm işletmeciliği bölümünün daha az tercih edilmesine, öğrencilerin diğer bölümlere yönelmesine sebep olabilir.” (K13)

“Bir mesleki eğitim veren turizm fakültelerinde turizm işletmeciliği doğru adlandırılmış bir bölüm adı ve program adı değildir. Tıpkı gastronomi gibi ya da rehberlik gibi spesifik mesleki branşı ifade eden bir bölüm adı olmalıdır.” (K5)

“Sektör, istihdama önem vermiyor. Sektörün, mezunlarına çok acı çektirmesi de var. Sektör, bu acı ile çok fazla ilgilenmiyor.” (K12)

Tablo 3. Tercih Edilmeme Nedenlerinin Kodlanması

Kodlar	Tema
Fakülte Sayısı Fazlalığı Toplum Algısı Krizlerden Etkilenme Sektör Özellikleri Gelecek Kaygısı Eğitim Kalitesi Ücret Diğer Turizm Bölümlerinin Varlığı Bölümün Kapsamı/İsmi İşletmelerin İlgisizliği	Tercih Edilmeme Nedenleri

İkinci olarak “Bu durumun ilerleyen dönemlerde değişeceğini düşünüyor musunuz? Düşünceleriniz nelerdir” sorusu yöneltilmiştir. İçerik analizi sonucunda “değişiklik beklentisi” teması belirlenmiştir. Katılımcıların, durumun değişmesi ve değişmemesi şeklinde iki gruba ayrıldıkları fakat durumun değişmemesi yönünde beklentinin daha fazla olduğu görülmektedir. Değişiklik beklentisi temasına ilişkin katılımcı görüşleri aşağıdaki şekilde belirtilmiştir:

“Bu süreçte zorluklar yaşanacak, sıkıntılar olacaktır ama tabiki değişecektir. Özellikle turizm bölgelerindeki fakültelerde artış olacaktır.” (K1)

“İlerleyen zamanda değişeceğini düşünüyorum özellikle üniversite baraj puanlarının düşürülmesi ile üniversiteye başlayacak olan insanların fazla olacağını bilmesinden dolayı bölümün tercih edilme oranı artabilir.” (K14)

“Sorunun devam edeceğini çünkü bir şey yapılmayacağını düşünüyorum.” (K9)

“Bu durumun olumlu yönde değişeceğine işaret eden herhangi bir emare göremiyorum.” (K10)

“Önümüzdeki dönemlerde, çalışmalar yapılmazsa değişeceğini düşünmüyorum” (K11)

Tablo 4. Değişikliği Beklentisinin Kodlanması

Kodlar	Tema
Durum değişir Durum değişmez	Değişiklik Beklentisi

Üçüncü olarak “Bu durumun değişmesi için ne gibi düzenlemeler yapılmalıdır? Önerilerinizden bahsedebilir misiniz?” sorusu yöneltilmiştir. İçerik analizi sonucunda “yapılması gereken düzenlemeler” teması belirlenmiştir. Katılımcıların özellikle meslek kanunun çıkarılması, istihdamın artırılması ve akademik yapılanma düzenlemelerini vurguladıkları görülmektedir. Yapılması gereken düzenlemeler temasına ilişkin katılımcı görüşleri aşağıdaki şekilde belirtilmiştir:

“Sektör biraz daha elini taşın altına sokmalı. Daha kaliteli elemanlarına daha iyi maaş verecek, daha iyi sosyal haklar verecek, lojmanlarını güzelleştirecek, çalışanı oraya bağlayacak, kendisini oraya ait hissedecek uygulamalar gerçekleştirecek.” (K11)

“Sektörde çalışma koşulları, çalışma şartları ve çalışanların yaşam kalitesi konuları iyileştirilebilir.” (K16)

“Öncelikle turizm fakültelerindeki bölümler yetkinliklerine ve işlevlerine göre adlandırılmalıdır. Öncelikle turizm fakültesi öğrencilerine (Rehberlik bölümü hariç) en fazla istidam saylayan sektör konaklama sektörüdür. Bu nedenle turizm işletmeciliği bölümü adı “Turizm ve Konaklama İşletmeciliği” olarak değiştirilmelidir” (K5)

“Müfredatlarda da değişiklik yapılması gerekmektedir.” (K15)

“Belirli sayıda personeli turizm lisans veya lisansüstü eğitim seviyesinde olması gerekiyor, istihdam şartı olarak.” (K8)

“İstihdam için lisans diploması bir ön şart olarak konumlandırılabilir.” (K16)

“Otel işletmelerinin dış paydaş olarak turizm fakültelerini desteklemesi ve iş birliği yapması gerekiyor.” (K1)

“Akademi ile sektörün sadece iş olanakları bakımından değil bilgi bakımından da birbirlerini takip etmesi gerektiğini düşünüyorum.” (K11)

“Turizm yasası mutlaka çıkarılmalıdır. Bu yasa ile bölümden mezun olanların diplomalarının değeri artacaktır. Sektörde diplomalı personel ihtiyacı artacaktır ve bu sayede bölümün tercih edilme oranı artacaktır.” (K14)

“Bu durumun değişmesi için öncelikle her üniversiteye turizm işletmeciliği bölümü açılmaması gerekiyor.” (K13)

“İki-üç seneden beri belirli sayıyı geçmeyen sayıda mezun veriyorsa bölümler kapatılabilir.” (K9)

“Bir fakültenin kapasitesi 50 kişiyi kaldıramayacak ya da bulunduğu bölge nedeniyle turizm çok fazla işlek değilse o fakültelerin kontenjanlarının düşürülmesi gerekiyor.” (K1)

“Öncelikle fakülte sayıları azaltılmalı ve kontenjanlar düşürülmeli.” (K3)

“Aslında kümeleşme, uzmanlık alanına göre bölümlerin açılması gerekiyor ve turizm fakültelerinin de sırf öğrenci çekmek için bu kadar kolay açılmaması gerekiyor.” (K11)

“Belki belli üniversitelerde turizm üzerinde ihtisaslaşmaya gidilebilir.” (K13)

Tablo 5. Yapılması Gereken Düzenlemelerin Kodlanması

Kodlar	Tema
Sektör İyileştirmeleri Akademik Yapılanma İstihdam Artırma Sektör-Akademi İş Birliğinin Artırılması Meslek Kanunu Fakültelerin Azaltılması Kontenjanların Düşürülmesi Uzmanlaşma	Yapılması Gereken Düzenlemeler

Dördüncü olarak ‘‘Turizm işletmeciliği bölümündeki öğrenci sayısındaki düşüşün akademik açıdan sonuçlarının nasıl olacağını düşünüyorsunuz?’’ sorusu yöneltilmiştir. İçerik analizi sonucunda ‘‘akademik sonuçlar’’ teması belirlenmiştir. Katılımcıların iş kaybı, yayın niteliğinin azalması ve kadro bulma zorluğu üzerinde yoğunlaştıkları görülmektedir. Akademik sonuçlar temasına ilişkin katılımcı görüşleri aşağıdaki şekilde belirtilmiştir:

‘‘Böyle bir durumda görevim tehdit altında. Sonuç itibariyle aktif olmayan bir bölümde öğretim elemanına ihtiyaç yok.’’ (K1)

‘‘Bazı sözleşmeliler işini kaybedecek ya da başka fakülte ve üniversitelere geçmeye çalışacaklardır.’’ (K6)

‘‘En basit açıdan bakacak olursak her şeyden önce aslında bir iş kaybı demek çünkü öğrencinin talep etmediği bölüm hala açıksa bölümü kapatacaklar. Bölümdeki akademisyenler de gidebiliyorlarsa başka bölümlere geçecekler.’’ (K11)

‘‘Kadro bulmak daha da zor olabilir.’’ (K12)

‘‘Ayrıca turizmde doktora yapan akademisyenlerin kadro bulmalarında da sorun yaşanabilir.’’ (K14)

‘‘Bunun yanında bölümün kapanması veya kapanma tehlikesi, alttan gelen akademisyenlerin de kadro bulamamasına neden olabilir.’’ (K16)

‘‘Turizm alanında yapılan çalışmaların hem nitelik hem nicelik açısından olumsuz etkileneceğini düşünüyorum.’’ (K2)

‘‘Akademisyenlerin yayın niteliği düşebilir ve kendilerini yetiştirmesi etkilenebilir.’’ (K9)

‘‘Elbette hocaların motivasyonunun olumsuz etkileyecek ve dolayısıyla akademi dünyasını özellikle nitelik bakımından aşağı çekecektir.’’ (K4)

‘‘İleriye dönük akademisyen yetiştirmekte sıkıntı olabilir çünkü öğrenci sayısındaki düşme aynı zamanda ileride akademisyen potansiyelini azaltmakta.’’ (K8)

‘‘Devlet üniversitelerinin çoğunda zaten yeterli olmayan kalite ve eğitim düzeyinin daha da düşeceğini tahmin ediyorum.’’ (K5)

Tablo 6. Akademik Sonuçların Kodlanması

Kodlar	Tema
İş Kaybı Kadro Bulma Yayın Niteliği Motivasyon Kaybı Akademisyen Yetiştirilmesi Eğitim Kalitesi	Akademik Sonuçlar

Son olarak ‘‘Turizm işletmeciliği bölümündeki öğrenci sayısındaki düşüşün turizm sektörüne yansımalarının nasıl olacağını düşünüyorsunuz?’’ sorusu yöneltilmiştir. İçerik analizi sonucunda ‘‘sektörel sonuçlar’’ teması belirlenmiştir. Katılımcıların, nitelikli işgören azalması ve misafir memnuniyetsizliğini ön plana çıkardıkları görülmektedir. Sektörel sonuçlar temasına ilişkin katılımcı görüşleri aşağıdaki şekilde belirtilmiştir:

‘‘Sektörün hizmet kalitesinin azalacağını düşünüyorum çünkü son dönemlerde turistlerden ve sektörden gelen geri bildirimlerde turizmde çalışan insanların sektörü çok iyi bilmedikleri için hizmet kalitesinin düştüğünü söylüyorlar. İleride de böyle devam ederse hizmet kalitesinin daha da düşeceğini düşünüyorum’’ (K8)

‘‘Nitelikli çalışan gücünün kaybolmasına ve dolayısıyla sektördeki servis kalitesinin azalmasına yol açacağını düşünüyorum.’’ (K2)

‘‘Özellikle önbüro, kat hizmetleri ve servis personeli istihdamında sorunlar yaşanacaktır.’’ (K6)

‘‘Sektörün zamanla üst kademe personel sıkıntısı yaşayacağını düşünüyorum.’’ (K16)

‘‘Hizmet kalitesinin düşürülmesi hizmet sorunlarına yol açarak misafirlerin olumsuz deneyim yaşamasına neden olacak.’’ (K1)

‘‘Sektörün hizmet kalitesi gelişemeyecek ve biz hala aslında bizden önde olmayan hatta bazı konularda geride olan ülkelerin turizm gelirlerine, turist sayılarına gıpta ile bakmaya devam edeceğiz.’’ (K11)

‘‘Memnuniyet oranları düşebilir ve bu da kelebek etkisiyle uzun vadede tercih edilen destinasyonlardan olamama sıkıntısını ortaya çıkarabilir.’’ (K17)

‘‘Otel işletmelerinin hizmetlerini ve işleyişini sürdürmelerinde sıkıntılar yaşanabilir çünkü hizmetin devam etmesini sağlayacak öğrencilerin nitelik ve nicelik olarak azalması söz konusu.’’ (K9)

Tablo 7. Sektörel Sonuçların Kodlanması

Kodlar	Tema
Hizmet Kalitesinde Azalma Nitelikli İşgören Kaybı Misafir Memnuniyetsizliği	Sektörel Sonuçlar

5. Sonuç

Bu araştırmada lisans düzeyinde turizm işletme bölümlerinin tercih edilmeme sorunu araştırılmaktadır. Bu kapsamda bölümün tercih edilmeme nedenleri, gelecek dönemlerde beklenen değişimler, yapılması gereken düzenlemeler, akademik ve sektörel açıdan yaşanması muhtemel sorunlar ele alınmıştır. Turizm sektöründe hizmet sunumunun gerçekleştirilmesinde önemli bir unsur olarak görülen öğrencilerin, turizm işletmeciliği bölümlerini tercih etmelerindeki düşüşün gerekçelerini detaylı bir şekilde değerlendirmek için bu araştırma yürütülmüştür. Araştırma dahilinde oluşturulan sorular turizm fakülteleri ve yüksekokulları turizm işletmeciliği bölümlerinde görev yapan akademisyenlere yneltirmiştir.

Araştırma bulguları incelendiğinde, turizm işletmeciliği bölümünün tercih edilmemesinde fakülte sayısı fazlalığı, toplum algısı, krizlerden etkilenme, sektör özellikleri, gelecek kaygısı, eğitim kalitesi, ücret düşüklüğü, diğer turizm bölümlerinin varlığı, bölümün kapsamı/ismi, işletmelerin ilgisizliği gibi faktörlerin etkili olduğu görülmektedir. Özellikle fakülte sayısı, krizlerden etkilenme ve toplum algısı daha sıklıkla ne sürülen tercih edilmeme nedenleridir. Akademisyenlerin, tercih edilmeme durumunun gelecek dönemlerde değişmesi konusunda fikir ayrılıkları yaşadıkları görülmektedir. Akademisyenlerin bir kısmı sürece karamsar bir yaklaşım sergilemekte iken bazı akademisyenler ise tercih edilmeme durumunun olumlu anlamda değişeceğine inanmaktadır.

Tercih edilmeme durumunun değişmesi için yapılması gereken düzenlemelerde ise sektörün iyileştirmeler yapması, akademik yapılanma, istihdam artırılması, sektör-akademi iş birliğinin artırılması, meslek kanunun çıkarılması, fakültelerin azaltılması, kontenjanların düşürülmesi, uzmanlaşma yapılması gerektiği belirtilmektedir. Tercih edilmeme nedenleri ile yapılması gereken düzenlemelerde neden sonuç ilişkisi olduğu görülmektedir. Tercih edilmeme nedenleri ile sorunun çözümü aşamasında bulguların birbirlerinin doğruladığı görülmektedir. Tercih edilmeme durumunun akademik açıdan yaratacağı sorunlarda iş kaybı ve kadro bulma zorluğu sıklıkla dile getirilirken sektör açısından yaratacağı sorunlarda ise nitelikli işgören kaybı, misafir memnuniyetsizliği ve dolayısıyla hizmet kalitesizliği yaşanması beklenmektedir.

Araştırma bulguları değerlendirildiğinde turizm işletmeciliği bölümlerinin tercih edilmemesinde ğrenci veya ğrenci adayları tarafından kaynaklanan tercih edilmeme sebeplerinin sınırlı olduğu görülmektedir. Akademik anlamda gerçekleştirilen düzenlemeler ve sektörün özelliklerinin öğrencileri tercih etmemeye yönlendirdiği ifade edilebilmektedir. Bu bağlamda, soruna çözüm olabilecek öneriler şunlardır;

- Turizm işletmeciliğinin hem bölüm olarak hem de kontenjan olarak azaltılması,
- Turizm işletmeciliği alanında uzmanlaşacak üniversitelerin desteklenmesi,
- Toplum nezdinde turizmde çalışmaya yönelik olumsuz değer yargılarının değiştirilmesi için turizm bakanlığı bünyesinde imaj iyileştirici çalışmalar yapılması,
- Sektörde yer alan işletmelerin işgörenlere gerekli önemi vermesi ve şartları, sektörde çalışmayı cazip hale getirecek şekilde güncellemesi,
- Lisans diplomasına sahip işgörenleri avantajlı konuma çıkaracak istihdam şartları getirilmesidir.

Bu araştırma literatüre birtakım katkılar sunmaktadır. İlk olarak, turizm işletmeciliği bölümünün tercih edilmemesinin sebepleri, sonuçları, yapılması gereken düzenlemeleri kapsayıcı bir şekilde ele alan özgün bir çalışmadır. Ulusal literatürde bu şekilde tasarlanan bir araştırma görülmemiştir. Bu yüzden konuya farklı ve yeni bir bakış açısı sunulmaktadır. Bu araştırmanın bazı sınırlılıkları da söz konusudur. Bu araştırma akademisyenlerin bakış açısından lisans

düzeyinden turizm işletmeciliği bölümünün değerlendirilmesi kapsamında gerçekleştirilmiştir. Gelecek araştırmalarda öğrencilerin ve sektör temsilcilerine yönelik bir çalışma da yapılabilir.

Ayrıca bu araştırmada görüşme formu kullanılmıştır. Sonraki çalışmalarda hem sorular zenginleştirilerek benzer araştırmalar hem de nicel yöntemin kullanılabilceği araştırma planlamaları yapılabilir. Bu araştırma, sadece turizm işletmeciliği bölümlerindeki akademisyenlerle gerçekleştirilmiştir. Diğer bölümlerdeki akademisyenlerin görüşlerinin alınabileceği araştırmalar da gerçekleştirilebilir. Son olarak turizm işletmeciliği tercihi kapsamında verilen istatistiksel tablolarda devlet üniversitelerinin durumu gösterilmektedir, vakıf üniversiteleri dahil edilmemiştir.

Kaynakça

- Başaran, İ. E. (1983). Eğitim Yönetimi. Kadioğlu Matbaası, Ankara.
- Bayer, M. Z. (1992). Turizme Giriş. İşletme Fakültesi Yayınları, İstanbul
- Boylu, Y., Arslan, E. (2014). Türkiye'deki Turizm Eğitiminin Rakamsal Gelişmeler Açısından Değerlendirilmesi. Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi, (1), 79-97.
- Çimen, H. (2006). Konaklama İşletmeleri Yöneticilerinin Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Almış İşgörenler İle İlgili Değerlendirmeleri: Ankara'daki Dört ve Beş Yıldızlı Otellerde Bir Uygulama. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Erbaş, Ali; Cankül, Duran ve Temizkan, Rahman (2013). Turizm Personeli Meslek Yasası Girişimi: Tiyader Örneği. 14. Ulusal Turizm Kongresi, Kayseri. 1150- 1162.
- Gündüzalp, Nural (1992). Kalkınmada Turizm ve Eğitimi. Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Konferansı, Ankara.
- Hacıoğlu, N. (2008). Turistik Ürün Çeşitlendirmesi. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi (2020). <https://www.isparta.edu.tr> (Erişim Tarihi: 01.01.2020).
- Kırmızı, A. (2017). Turizm Eğitimi Alan Lisans ve Önlisans Öğrencilerinin Turizm Endüstrisine Yönelik Görüşlerinin Karşılaştırılması: Sakarya Üniversitesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Olalı, H. (1990). Turizm Politikası ve Planlaması. Yön Ajans, İstanbul İşletme Fakültesi Yayınları.
- Olçay, A. (2008). Türk Turizminde Eğitimin Önemi. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7(2), 383-390.
- Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (2022). <http://www.osym.gov.tr/ana-sayfa/1-0/20130625.html> (Erişim Tarihi: 25.03.2022).
- Sabuncuoğlu, Zeyyat (1991). Personel Yönetimi Politika ve Yönetimsel Teknikler. Teknografik Matbaacılık, İstanbul.

- Solunuoğlu, Sevincan Kaya (2013). Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri İle Kız Meslek Liselerinin Yiyecek İçecek Hizmetleri Alanı Meslek Dersleri Okutulurken Karşılaşılan Sorunlar. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Eğitimi Anabilim Dalı, (Basılmış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Timur, A. (1992). Türkiye'de Turizm Eğitiminin Yapısı, Uygulanan Politikalar ve Sonuçları. Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Konferansı, Ankara.
- Topal, T., (2016). Eğitim biliminin temel kavramları. Pegem Akedemi, Ankara.
- Ünal, A. (2002). Türkiye’de Örgün Eğitim Yapan Yükseköğrenim Kurumlarında, Turizm Eğitiminde Kullanılan Laboratuvarların Önemi: Başkent Üniversitesi Modeli. Turizm Eğitimi Konferansı-Workshop.
- Yeşiltaş, M., Öztürk, Y. & Hemmington, N. (2010). Tourism Education In Turkey And Implications For Human Resource. *Anatolia: An International Journal Of Tourism And Hospitality Research*, 21 (1) 55- 71.
- YÖK Lisans Atlası (2022). <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-anasayfa.php> (Erişim tarihi:30.03.2022)

© Copyright of Journal of Applied Tourism Research is the property of University of Applied Sciences Tourism Faculty and its content may not be copied or e-mailed to multiple sites or posted to a listserv without the copyright holder's express written permission. However, users may print, download, or email articles for individual use.